

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/328916599>

Fellesskapets utfordringer på Bjørnerud. Sosiokulturell stedsanalyse av Bjørnerud i Bydel Søndre Nordstrand

Technical Report · October 2018

CITATIONS

2

READS

1,234

7 authors, including:

Bengt Andersen

Oslo Metropolitan University

62 PUBLICATIONS 532 CITATIONS

SEE PROFILE

Astri Margareta Dalseide

11 PUBLICATIONS 33 CITATIONS

SEE PROFILE

Yngvild Margrete Mæhle

3 PUBLICATIONS 6 CITATIONS

SEE PROFILE

Hanna Breistrand

Oslo Metropolitan University

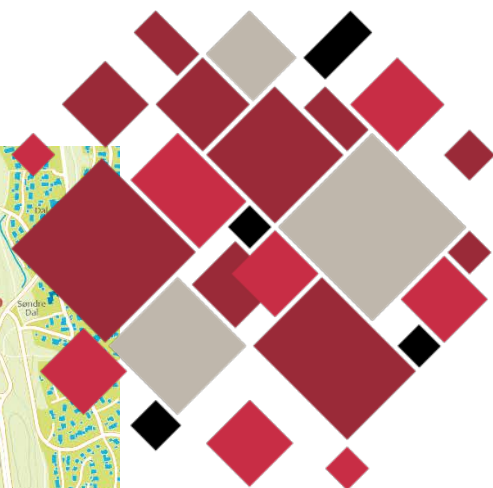
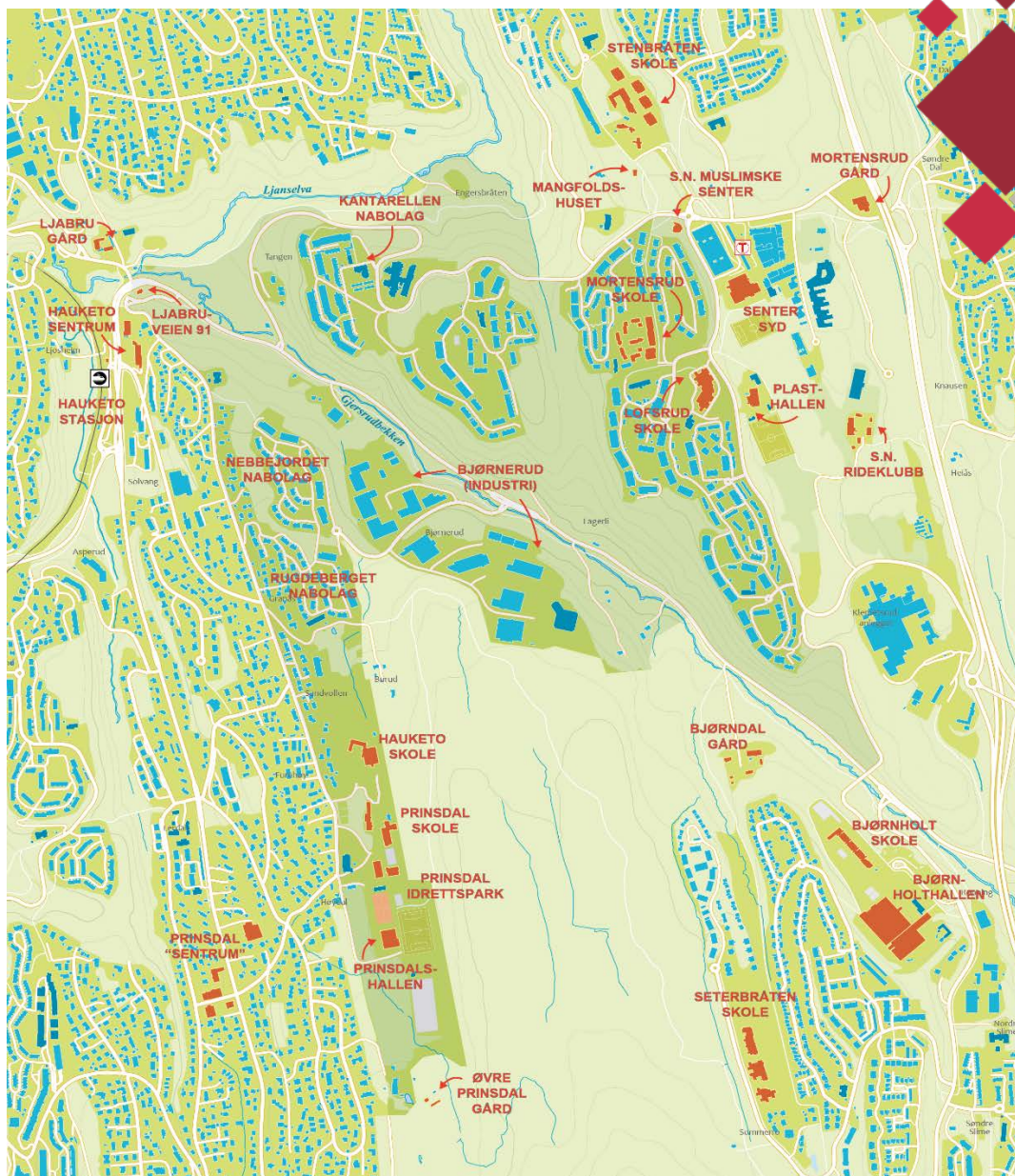
3 PUBLICATIONS 14 CITATIONS

SEE PROFILE

Fellesskapets utfordringer på Bjørnerud

Sosiokulturell stedsanalyse av Bjørnerud i Bydel Søndre Nordstrand

Bengt Andersen, Marit Owren Nygaard, Astri Margareta Dalseide,
Yngvild Margrete Mæhle, Hanna Breistrand,
Marit Ekne Ruud og Ingar Brattbakk

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTETS RAPPORTSERIE

THE WORK RESEARCH INSTITUTE'S REPORT SERIES

© Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet – storbyuniversitetet, 2018

© Work Research Institute (AFI) OsloMet – Oslo Metropolitan University, 2018

© Forfatter(e)/Author(s)

Det må ikke kopieres fra denne publikasjonen ut over det som er tillatt etter bestemmelsene i "Lov om opphavsrett til åndsverk", "Lov om rett til fotografi" og "Avtale mellom staten og rettighetshaver-nes organisasjoner om kopiering av opphavsrettslig beskyttet verk i undervisningsvirksomhet".

All rights reserved. This publication or part thereof may not be reproduced in any form without the written permission from the publisher.

Omslagsbilde: Colourbox

ISBN 978-82-7609-402-2

ISSN 0807-0865

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet – storbyuniversitetet
Pb. 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Work Research Institute (AFI)
OsloMet – Oslo Metropolitan University
P.O.Box 4 St. Olavs plass
N-0130 OSLO

Telefon: +47 23 36 92 00

E-post: postmottak-afi@oslomet.no

Webadresse: www.afi.no

Publikasjonen kan lastes ned fra www.hioa.no/afi. Ved større optrykk, ta kontakt med AFI
The report can be downloaded for free on our website www.hioa.no/afi

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTETS RAPPORTSERIE

THE WORK RESEARCH INSTITUTE'S REPORT SERIES

Temaområde:

Innovasjon og virksomhetsutvikling

Rapport nr.:

04/ 2018

Tittel:

Fellesskapets utfordringer på Bjørnerud
Sosiokulturell stedsanalyse av Bjørnerud i Bydel Søndre Nordstrand

Dato:

Oktober 2018

Forfatter(e):

Bengt Andersen, Marit Owren Nygaard, Astri Margareta Dalseide,
Yngvild Margrete Mæhle, Hanna Breistrand, Marit Ekne Ruud og Ingar Brattbakk

Antall sider:

203

Resymé:

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved OsloMet – Storbyuniversitetet har i samarbeid med arkitektkontoret Kåmmån og Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR, OsloMet) gjennomført en bred stedsanalyse av Bjørnerud på oppdrag for Oslo kommune ved Bydel Søndre Nordstrand (oppdragsgiver). Bakgrunnen for oppdraget, var at oppdragsgiver vil gå i gang med en områderettet innsats på Bjørnerud der målet er å gjøre Bjørnerud til et godt sted å bo og vokse opp til tross for at befolkningen kan ha utfordringer ut ifra kjente levekårsindikatorer.

Analysene er hovedsakelig basert på ulike statistiske kilder, en nettbasert spørreundersøkelse, fysiske kartlegginger og studier av plandokumenter, samt tett kontakt med Bjørneruds beboere. Dybdeintervjuer, fokusgruppeintervjuer, deltakende observasjon og observasjoner har vært viktige forskningsstrategier.

Analysen identifiserer områdets utfordringer og muligheter, og vil således kunne være et grunnlag for å utforme de langsiktige mål og ønskede effekter den områderettede satsingen skal nå. I tillegg gis forslag til aktuelle typer tiltak. Rapporten vektlegger befolkningens opplevelser, bruk og holdninger til Bjørnerud for å sikre en områdesatsing som er basert på lokale ønsker og behov. Rapporten gir således et viktig kunnskapsgrunnlag for arbeidet med den områderettede innsatsen på Bjørnerud.

Emneord:

Stedsanalyse, områdeløft, oppvekst, levekår, mangfold

Forord

Oslo kommune ved Bydel Søndre Nordstrand (oppdragsgiver) utlyste i februar 2018 en anbudskonkurranse med forhandling om en stedsanalyse som kunnskapsgrunnlag for områdeløft i delbydel Bjørnerud. Satsingen inngår i kommunens arbeid med Oslo sør-satsingen, der områdeløftet i delbydel Bjørnerud skal markere starten på en ny tiårig satsing i Oslo sør. Sammen med sine samarbeidspartnere fikk AFI tilslag på oppdraget i mars 2018 og startet opp arbeidet i april. Prosjektperioden har løpt frem til utgangen av september 2018.

Prosjektgruppen har vært ledet av sosialantropolog Bengt Andersen (AFI, OsloMet). De andre prosjektmedlemmene har vært samfunnsøkonom Marit Owren Nygaard (NIBR, OsloMet), arkitekt Astri Margareta Dalseide (arkitektkontoret Kåmmån), samfunnsgeograf Yngvild Margrete Mæhle, kultursosialog Hanna Breistrand, etnolog Marit Ekne Ruud (NIBR, OsloMet), samt samfunnsgeograf Ingar Brattbakk (AFI, OsloMet). Dalseide har hatt et særlig ansvar for å kartlegge og analysere det fysiske nærmiljøet og da spesielt uterommene og byggene på Bjørnerud. Andersen har hatt hovedansvar for den kvalitative delen av prosjektet, mens Nygaard har hatt hovedansvaret for de kvantitative analysene. Hele prosjektgruppen har gjennomført feltarbeid på Bjørnerud, inkludert observasjoner og samtaler/intervjuer, men det er særlig Mæhle, Dalseide, Breistrand, Nygaard og Andersen, som har gått rundt mellom husene og på gangveiene, deltatt på arrangementer og sittet på en benk med beboere for å få innsikt i hverdagens Bjørnerud. Kvalitetssikrer har vært Sverre-Erik Mamelund (AFI, OsloMet).

Vi takker Inger Synnøve Jessen Aguilar, Vegard Lønborg Jensen og Herdis Nundal i Bydel Søndre Nordstrand for konstruktivt og godt samarbeid underveis i prosessen. Vi vil også takke alle de med «ekspertkunnskap» som har bidratt med sin tid, synspunkter og informasjon i dette omfattende arbeidet. Dette inkluderer særlig ansatte i Oslo kommune/bydelen (skole- og barnehagefolk, helsesøstre, ungdomsarbeidere og mange andre) og politiet. Vi vil også takke politiet for at de tok oss med ut. En stor takk også til ledelsen ved Senter syd Mortensrud og borettslaget Rudshøgda 1 som begge generøst lånte oss lokaler der vi blant annet hadde «åpent kontor». Ikke minst vil vi takke alle de beboerne og andre engasjerte individene på Bjørnerud og i nærmiljøet som viste oss vei inn i området, invitert oss hjem og på fest, og som har satt oss i kontakt med andre potensielle informanter slik at vi kunne få frem et mangfold av stemmer fra området. Hovedbudskapet er at Bjørnerud er et stille og perifert boligområde der mange trives veldig godt, men samtidig et sted med relativt omfattende storbyproblematikk.

Arbeidsforskningsinstituttet, september 2018

Bengt Andersen (prosjektleder)

Marit Owren Nygaard (leder for de kvantitative analysene. NIBR, OsloMet))

Astri Margareta Dalseide (Kåmmån AS)

Yngvild Margrete Mæhle

Hanna Breistrand

Marit Ekne Ruud (NIBR, OsloMet)

Ingar Brattbakk

Innhold

Forord

Sammendrag

1. Hvorfor stedsanalyse Bjørnerud?	1
Hva er en stedsanalyse og hvordan har vi gått frem?	2
Bjørneruds plassering, inndeling, utbygging, infrastruktur og topografi	13
2. Hvem bor på Bjørnerud?	20
Delbydel Bjørnerud – et statistisk overblikk	21
De harde dataenes fortelling om Bjørnerud – kapittelets oppbygging	28
Bjørnerud oppsummert	63
3. Nabolag, naboskap, bomiljø og lokal fritid	65
Nabolagets materialitet	65
Nabolaget som sosialt rom	73
Stedstilhørighet og stedsattraktivitet	79
Lokale sivilorganisasjoner og religiøse foreninger	94
Avsluttende refleksjoner	96
4. Oppvekst	98
Barnehagene som lærings- og integreringsarena	99
Skoleliv og livet på skolene	103
Barn og unges fritid	118
5. Utenforskap og kriminalitet	125
Beboerblikket	126
Politiblikket	129
Forebyggende aktører og deres strategier	138
Avsluttende refleksjoner	144
6. Ute- og innerom	146
Beboernes vurderinger av fritidsarenaene	146
Den sosioromlige infrastrukturen i dag	151
Et område underveis	158
Møteplasser	159

7. Muligheter og utfordringer for lokalsamfunnet	161
Bjørnerud – utfordringer for etablering av fellesskap og områdets «løft».....	161
Lokale utfordringer, men ikke nødvendigvis lokale løsninger.....	167
Fremtidens Bjørnerud – forslag til strategier, tiltak og samarbeidsformer	169
Forslag til strategier og tiltak.....	172
Betraktninger rundt områdeløft som strategi.....	182
Referanser	198

Sammendrag

Hvorfor Bjørnerud? Bjørnerud ligger i ytterkanten av Oslo kommune og er både et stille og lite omtalt sted i hovedstaden. Området er først og fremst et kupert boligområde, preget av småhus og boligblokker, mye grønt og mange næringslokaler. Denne næringsvirksomheten har i liten grad lokale servicefunksjoner, men har mer preg av industri- og lagervirksomhet som i liten grad benyttes av lokalbefolkningen. Disse karakteristikkenes er likevel ikke grunn til å iverksette et områdeløft her. For samtidig som Bjørnerud er et hverdagsområde der mange barn og voksne trives, har særlig noen av grunnkretsene (geografiske områder innad i delbydelen) en befolkning med lavt utdanningsnivå, lav yrkesdeltakelse og lav gjennomsnittsinntekt. Det er verdt å merke seg at det særlig blant kvinnene er lav yrkesdeltakelse og at yrkesdeltakelsen blant menn (spesielt i aldersgruppen 25-49 år) er avtakende. Det er også områder i delbydelen som har relativt mange kommunale boliger og en forholdsvis høy andel av beboerne leier boligen de bor i. Videre, selv om det er et grønt område, er det få offentlige møteplasser på Bjørnerud. De uterommene som finnes, er i stor grad gjengrodde, for kuperte eller eid av borettslag eller sameiene. Flere beboere og offentlige «forebyggere» gir uttrykk for at Bjørnerud og nærområdet har behov for flere arenaer der beboerne kan være på fritiden. Det er særlig et bedre tilbud til barn og ungdom som etterlyses, men også mange av de voksne beboerne savner gode møteplasser (som en grillplass eller en kafé) i nærmiljøet. Med i dette bildet hører det faktum at Bjørnerud og delbydelens omland er et område med stor grad av etnisk mangfold og mikroskalasegregasjon – noe som er enda en grunn til at det kan være strategisk med ulike lokale arenaer som legger til rette for møter mellom ulike grupper. Om disse utvikles og tas i bruk, er det mulighet for at det i større grad enn i dag etableres nettopp sosiale relasjoner mellom grupper. Dette kan videre medføre at den interne segregasjonen reduseres samt at lokal tillit, samhold og trygghetsfølelse styrkes.

Oppdraget og problemstillinger. Bakgrunnen for oppdraget, var at Bydel Søndre Nordstrand vil gå i gang med et områdeløft på Bjørnerud. Med områdeløft menes en helhetlig innsats inn mot de mest levekårsutsatte områdene i en by. Det handler om å gjøre Bjørnerud til et bedre sted å bo og vokse opp til tross for at befolkningen kan ha utfordringer ut ifra kjente levekårsindikatorer. Det handler om å styrke nærmiljøkvaliteter og med det tilrettelegge for økt trivsel, trygghet, gode nabolag, sterkere frivillige nettverk, allsidige og vel anvendte tilbud både fra private og offentlige tjenester.

Målet med undersøkelsen og denne rapporten er å gi Bydel Søndre Nordstrand bred kunnskap om befolkningen og nærmiljøet på Bjørnerud gjennom en grundig analyse av fysiske nærmiljøkvaliteter, aktører og sosiokulturelle forhold. De mest sentrale problemstillingene er:

- Hva beskriver og kjennetegner befolkningen i området?
- Hvilke utfordringer møter befolkningen og hva er årsaken/bakgrunnen for disse utfordringene?
- Hva betyr disse utfordringene for hvilke muligheter man har på Bjørnerud?
- Hvordan bruker befolkningen nærområdene i delbydelen? Og har man de nødvendige «møteplassene»? Videre, bruker ulike grupper ulike «møteplasser»?
- Hvem er de relevante aktører utover lokalbefolkningen på Bjørnerud?
- Hvilke typer interessekonflikter finnes i området
- Hva er Bjørneruds (og dets delområders) styrker, svakheter og muligheter, både fysiske og sosiale?

- Hvilke lokale områdekvaliteter setter «bjørnerudfolket» pris på? Er det i så fall noe de ønsker å ivareta og utvikle?
- Hva slags betydningsfulle interne forskjeller utkrystalliserer seg, og er det derfor visse områder internt i delbydelen som særlig burde prioriteres i et områdeløft?
- Er det nærliggende områder utenfor delbydelen som burde innlemmes i det kommende områdeløftet?

Vårt ønske er at den sosiokulturelle og fysiske stedsanalysen av Bjørnerud gir Oslo kommune/Bydel Søndre Nordstrand et godt grunnlag for hvordan man burde innrette innsatsen i et områdeløft i (og eventuelt også i nærområdet til) delbydel Bjørnerud. Vi håper det foreliggende kunnskapsgrunnlaget vil gjøre det mulig å sette mål og utvikle innsatsområder for områdeløftet som både er «lokalt forankret» og strategiske (på et overordnet nivå). Analysen identifiserer områdets utfordringer og muligheter, og vil således kunne være et grunnlag for å avklare i hvilken grad og hvor det er viktig å sette i verk målrettede tiltak. Videre vil kunnskapsgrunnlaget kunne brukes som et grunnlag for å utforme de langsiktige mål og ønskede effekter av områdeløftet. I tillegg vil vi gjennom stedsanalysen gi forslag til aktuelle tematiske innsatsområder (f.eks. frafallsproblematikken), gi oppdragsgiver en idé om potensielle partnere/aktører, samt typer av tiltak, både sosiale og fysiske, som kan iverksettes inneværende år, men også på lengre sikt for å skape (positive) endringer og effekt av områdeløftet. Vi har vektlagt befolkningens opplevelser, bruk og holdninger til Bjørnerud for å sikre et områdeløft som er basert på lokale ønsker og behov. Stedsanalysen bygger dessuten på erfaringer fra andre steder slik som Grovuddalssatsingen og Tøyenløftet, samt annen aktuell forskning som omhandler by- og stedsutvikling. Det må presiseres at det ikke er lagt opp til en direkte sammenlignende analyse der vi i rapportteksten løpende viser til situasjonen andre steder. Snarere har vi, med bakgrunn i vårt arbeid med tidligere stedsanalyser og osloforskning, trukket på dybdekunnskapen om områder som Tøyen, Grønland, Amerud, Grorud, Romsås og Vestli, samt Oslo generelt, når vi har fortolket/analysert datamaterialet fra Bjørnerud og nærområdene.

Hvem bor på Bjørnerud?

Ved inngangen til 2018 bodde det 7 102 personer i delbydel Bjørnerud. Det bor mange barnefamilier og personer med utenlandsk opprinnelse i Bjørnerud. Mange av de voksne har selv innvandret og mange av barna er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. Blant personene under 16 år er et klart flertall norskfødte med en eller to innvandrerforeldre. 10 prosent av personene i delbydel Bjørnerud som er under 16 år har ikke innvandrerbakgrunn. Til sammenlikning er andelen i Oslo totalt på 47 prosent.

Med noe lavere flyttefrekvens enn byfolk flest, tyder det på at bjørnerudfolket har en relativt sterk stedstilhørighet. Noe også våre funn antyder. Likefullt viser det seg at det er en viss usikkerhet om fremtiden og en ikke ubetydelig «uro» – en uro særlig knyttet til oppvekstsvilkårene. Boligprisene per kvadratmeter ligger på omtrent 60 prosent av gjennomsnittlig kvadratmeterpris i Oslo. Selv om langt de fleste bor i egne boliger (80 prosent eier), har noen områder en høyere andel kommunale boliger enn ellers i Oslo. Videre har Bjørnerud en del levekårsutfordringer der relativt mange har lav utdanning, men andelen med høyere utdanning har økt siden 2008. Særlig grunnkretsen Rudshøgda vest skiller seg ut ved at 51 prosent av befolkningen her er uten utdanning (utover grunnskolen). Yrkesdeltakelsen er lavere i Bjørnerud enn i Oslo totalt. For mennene er ikke forskjellen veldig stor, mens det for kvinnene er en stor (negativ) forskjell. Noe det er verdt å merke seg, er den påfallende avtakende

sysselsettingsgraden for menn i aldersgruppen 25-39 år. I 2007 var 88 prosent av mennene mellom 25 og 39 år i arbeid. I 2016 hadde andelen sunket til 76 prosent. Internt i delbydel Bjørnerud er det store forskjeller med hensyn til yrkesdeltakelse. I grunnkretsen Bjørnerud er 74 prosent av befolkningen i aldersgruppen 30-59 år i arbeid. Andelen er nesten lik som snittet i Oslo, som er på 78 prosent. I Rudshøgda (nord, vest og sør) er yrkesdeltakelsen på 62 prosent, en betydelig lavere andel enn snittet i Oslo. Gjennomsnittsinntekten per person i delbydel Bjørnerud var 170 000 kroner lavere enn snittet for Oslo, og utgjør to tredeler av gjennomsnittsinntekten til den «gjennomsnittlige» Oslo-borger – og avstanden til Oslo-snittet har økt siden 2007. Med til dette bildet, hører det at en forholdsvis stor andel av husholdningene på Bjørnerud lever av offentlige overføringer: 2 342 av 9 008 husholdninger, det vil si 26 prosent, får over halvparten av inntekten sin dekket fra offentlige overføringer. Til sammenlikning er andelen i Oslo totalt på 15 prosent

Hvordan er det å bo og vokse opp på Bjørnerud?

Først og fremst er Bjørnerud et rolig sted der de fleste trives godt. Dette kommer også frem i spørreundersøkelsen, der over 60 prosent er enig i påstanden om at «jeg trives godt i området», mens rundt 12 prosent er uenige. Over 60 prosent oppgir at de ønsker å bli boende i sitt nåværende område, mens litt over 13 prosent svarer «nei». Over 45 prosent oppgir at de ikke deltar i lokale aktiviteter. Når beboerne ble bedt om å si hva de først og fremst assosierte med nærområdet, trakk mange frem «natur» og «miljø» – området blir oppfattet som «rolig», «trygt», «hyggelig», «kulturelt fargerikt» og med «mange turmuligheter». Samtidig var det en del som uttrykte en viss ambivalens: Området har en «fin beliggenhet», men «det er mye søppel»; det er «stille og rolig, men få samlingsplasser»; «dårlig rykte, men fint sted å bo»; «[det er mitt] hjem, det er fin natur, men [området har] lav status på grunn av innvandrerne». Andre igjen var først og fremst skeptiske eller bekymrede og viktige grunner til det var befolkningssammensetningen/-endringene eller utbyggingen som hadde medført at området ble «tettere og [hadde fått] mer trafikk». Vedrørende siste poeng, så var det flere vi møtte som var urolige for den pågående/planlagte utbyggingen, mens andre igjen mente at området var «underutviklet». Så mens en beboer sa at «stedet jeg er oppvokst er ødelagt», sa en annen «at dette er barndomsstedet mitt og det er trygt og trivelig!»

Selv om Bjørnerud på mange måter er barnevennlig blant annet ved at biler og myke trafikanter i stor grad er effektivt atskilt gjennom fysiske plangrep, er det særlig for de litt eldre barna få steder å være. Utover skolenes og barnehagenes uteområder, er det få om noen offentlige «samlingsplasser», og mange av sameiene/borettslagene har forbud mot blant annet ballspill på sine fellesområder. Spesielt på hauketo- og prinsdalsiden kommer det frem sterke bekymringer for at skoleveien ikke er trygg for barna. Selv om flere mener området har et godt «fritidstilbud til barn og ungdom» er et stort flertall misfornøyd med de lokale tilbudene til områdets unge. De unge selv er i stor grad fornøyd med det eksisterende tilbudet (som for det meste er lokalisert utenfor selve delbydelen), men har likevel ønsker om noe mer. Alt fra kommersielle tilbud (f.eks. McDonalds) til en offentlig park «man kan henge og grille i».

Fra noen av de voksne får vi også høre om noen interesse- eller verdimotsetninger (der blant annet ulike grupper har egne fritidsarenaer), noe som sammen med en utfordrende topografi legger hindringer i veien for et (potensielt) bjørnerudsamhold. Utvides det geografiske blikket så er området segregert både langs etniske og sosioøkonomiske dimensjoner. Selv om mange føler seg trygge, er det også en del som gir uttrykk for en viss utrygghet knyttet særlig til ungdommer som oppholder seg (og

antas å selge narkotika) ved sentre og i skogholt. Politiet og andre aktører peker på en økning i antall ungdommer som er involvert i kriminalitet i nærområdet til Bjørnerud. Gitt de nevnte levekårsutfordringene og mangelen på relevante tilbud mange opplever for stedets unge, er det ikke overraskende at det for en del er tydelige oppvekstutfordringer på Bjørnerud.

Sosialt liv og lokalt engasjement

Flere gjør allerede mye for nærmiljøet (som styrene i sameier/borettslag, trenere i idrettslag, frivillige på fotballkamper, foresatte i skolenes driftsstyrer og FAU, dagravnere eller personene engasjerte i Mortensrud manifest), men enda flere beboere med ressurser og interesser ønsker å gjøre en innsats. I spørreundersøkelsen kommer det frem at over 40 prosent ønsker å «delta i lokale lag og organisasjoner» og nærmere 40 prosent vil «være med på å arrangere aktiviteter i nabolaget mitt». Blant de mest aktive lokale og nærliggende organisasjonene, foreningene og institusjonene er de nevnte idrettslagene, flere kirker, en moske, den tyrkiske foreningen, Ung Arena, Røde Kors ressurscenter, Mortensrud aktivitetshus, barnehagene, skolene, dagravene, sameier og borettslag, samt tilbud som seniorsenteret, men også andre offentlige institusjoner (som politiet) virker positivt inn i livene til mange beboere. Det er imidlertid mangel på møtesteder som favner på tvers ikke bare av nabolagene og de to «toppene» (henholdsvis hauketo-/prinsdalsiden og mortensrudsiden av Bjørnerud), men også på tvers av alder, kjønn, klasse, etnisitet, religion og språk. Også horisontalt er det skiller eller mangel på brobyggende bånd – vi ser blant annet at moskeen brukes av noen muslimer og ikke andre, det er en markant skolesegregasjon på mortensrudsiden og ungdomsmiljøet synes oppdelt etter kjønn og i en viss grad etter etnisitet og/eller klasse.

Uten at vi har kunnet gå i dybden på akkurat den tematikken, er det vårt inntrykk at selv om offentlige etater/aktører har flere gode samarbeidsarenaer og -relasjoner, er det fortsatt mye som kan gjøres for å bedre det tverrsektorielle samarbeidet internt i kommunen og eksternt, dette for områdets beste. Til en viss grad relatert til dette hører det med at flere ga klart uttrykk for en viss medvirkningstrøtthet – også kommunale aktører som noen skoler, følte at de hadde bidratt med innspill i kommunale medvirkningsprosesser flere ganger, men at det ikke førte til noe.

Det synes derfor være et stort uforløst potensial som ligger i å 1) koble ulike personer, grupper og organisasjoner – bygge allianser og 2) forbedre kommunikasjonen og opplyse om hva som er gjeldende politikk (mål og aktuelle strategier og tiltak) på feltet, oppklare hva medvirkninger realistisk kan føre til, samt avklare roller, myndighet og ansvar. Dette kan samlet bidra til å legge et solid grunnlag for felles løft for nærmiljøet. Med andre ord så kan man spørre seg selv om det alltid er strategisk og «rettferdig» å sette i gang medvirkningsprosesser om de forventede innspillene med stor sannsynlighet likevel ikke vil innvirke på den aktuelle situasjonen.

Oppsummert er Bjørnerud og nærområdene:

- et rolig hverdagssted der mange trives, men også et område flere mener har visse problemer, utfordringer og mangler. Mangelen på møteplasser er iøynefallende
- et område der det særlig er tilbudet til barn og unge mange er misfornøyd med
- et nærmiljø med en rekke grønne goder som grøntområder i boligområder, skogholt, marka og ikke minst et omfattende veinett for gående og syklende, samtidig som det er klare topografiske utfordringer og områder med oppgraderings- og vedlikeholdsbehov

- et bomiljø med relativt omfattende levekårsutfordringer, blant annet lav yrkesdeltakelse (i enkelte grunnkretser), og relatert til dette
- et område der flere etterlyser enda mer satsing på forebyggende arbeid, (også fordi) flere aktører peker på en økning i ungdomskriminaliteten
- et område med høyst ulike bomiljøer som oppleves som segregerte der noen reflekterer mer velstand, mens andre reflekterer mindre grad av velstand (ingen «lyser» fattigdom, ei heller ghettotendenser)
- et nabolag der mange beboere har klare ønsker for hvordan området burde forbli eller endres
- et sted mange beboere ikke ser som utsatt, men en del av Oslo som sliter med et ufortjent dårlig rykte
- et bydelssamfunn der en del engasjerer seg for nærmiljøet sitt og særlig de unges oppvekst og der enda flere sier de ønsker å gjøre noe, men der mer må gjøres for å trekke flere personer/grupper med i dette frivillighetsarbeidet
- et område «underveis», ved at det er flere utbyggingsprosjekter – prosjekter som få synes å imøte med glede

Forslag til mulige strategier og tiltak

Det er viktig å være klar over at flere av de problemene vi har hørt om på skolene, i uterommene og ved blant annet senteret på Mortensrud, kan henge sammen med strukturelle faktorer og utfordringer som ikke vil løses ved en oppgradering av uterommene eller andre typer tiltak i delbydelen alene. Likefult er det gode grunner til å gjøre noe lokalt. Da er det også viktig at strategier og tiltak må vurderes i sammenheng slik at de bygger opp om hverandre. Videre anbefales det å legge til rette for samskaping der det offentlige og beboerne sammen utvikler forslag til gode løsninger, og jobber sammen med å implementere dem. Samtidig anbefaler vi at tiltak/strategier/satsinger blir gjenstand for kritiske følgeevalueringer, da dette også kan bidra til eventuelle nødvendige kursendringer. Dette forslaget må ses i sammenheng med et forslag om at man i prosjektplanleggingsfasen innfører en rolle som djevelens advokat. Vår anbefalte hovedstrategi er at ressursene i lokalmiljøet styrkes og videreutvikles. Det er mange på Bjørnerud som er aktive, og enda fler som kan tenke seg å bli aktive, i nærmiljøet. Videre anbefales det at man bygger videre på eksisterende og positive steds kvaliteter, men at man sørger for flere menneskelige ressurser på de ulike arenaene. Trygge voksenkontakter og flere voksne ute i nærmiljøene vil kunne bedre en noe utsatt oppvekstssituasjon og forebygge utrygghet. I den sammenheng er det også viktig å styrke arbeidet med vedlikehold og oppgradering av områdets uterom. Videre anbefales det å se nærmere på muligheten for at skolene kan bli det vi omtaler som lokale samfunnshus. Andre forslag går på å styrke det tverrsektorielle samarbeidet og bemanningssituasjonen blant de forebyggende aktørene, øke satstingen på fysisk aktivitet/reducere barrierene for deltakelse og bedre trafikkssituasjonen lokalt.

1. Hvorfor stedsanalyse Bjørnerud?

En stedsanalyse springer ikke ut av det blå, men som i dette tilfelle, kan den bli gjennomført fordi de kommunale myndighetene har et behov for å vite mer om et avgrenset område før tiltak/strategier skal iverksettes. Siden Bydel Søndre Nordstrand og Byrådsavdeling for byutvikling hadde valgt ut delbydel Bjørnerud for et kommende områdeløft hvor det er avgjørende å involvere lokalbefolkningen i "medvirkningsprosesser",¹ var det viktig for kommunen å fremskaffe mer kunnskap om hvem som bor på Bjørnerud og hva de som bor der ønsker for nærmiljøet sitt. Dette områdeløftet vil markere starten på en ny tiårig satsing i Oslo sør.² Grunnen til at man valgte ut delbydel Bjørnerud for et områdeløft og derfor også som gjenstand for en stedsanalyse, var at det er et av de «mest levekårsutsatte områdene» i byen (Bydel Søndre Nordstrand 2018, Vedlegg 1, s. 4). Kommunen ved bydelen forklarer videre at «med områdeløft menes helhetlig innsats inn mot» et slikt utsatt område (ibid.). «Det handler om å gjøre utsatte lokalområder til gode steder å bo og vokse opp til tross for at befolkningen kan ha utfordringer ut ifra kjente leverkårsindikatorer» (ibid.). Med andre ord, ønsker kommunen at områder der det bor forholdvis mange med for eksempel langt lavere inntekt, og der mange ikke fullfører videregående skole eller ikke er i jobb, sammenlignet med ellers i byen, skal bli bedre bo og oppvekststeder. Steder der beboerne trives, er trygge, der man har sterke «frivillige nettverk og der man finner «allsidige og vel anvendte tilbud både fra private og offentlige tjenester» (ibid.). Midlene avsatt til Oslo sør-satsingen, skal «finansiere tjenesteutvikling innenfor oppvekst, utdanning og sysselsetting i tillegg til nærmiljøinnsatser» – det er sistnevnte som er «kjent som områdeløft» (ibid.).

Da vi påbegynte feltarbeidet, ble det raskt klart at mange beboere i vår utpekte delbydel ikke visste at de bodde innenfor et område under navnet Bjørnerud. Selv om Mortensrudveien, Nebbejordet, Lofsrudhøgda, Brunas vei og mange andre *gater og steder* var velkjente og rom fylt med minner, så var de ikke kjent lokalt som å utgjøre en enhet med stedsnavn Bjørnerud. Siden vi selv aktivt brukte stedsnavnet Bjørnerud var det informanter som sa «nå vet jeg at jeg bor på Bjørnerud» – noe som viser hvordan også en stedsanalyse kan påvirke stedsbilder.

Når dette er sagt, så er det ikke gitt at det kun er delbydelen, eller hele denne delbydel for den saks skyld, som skal bli «kjerneområdet» for områdeløftet (Bydel Søndre Nordstrand 2018, Vedlegg 1, s. 4). Denne stedsanalysen er ment å si noe om hvordan «utfordringer og muligheter» fordeler seg romlig. Med andre ord, om det er visse deler av delbydelen som har større utfordringer enn andre, og om det eventuelt er nærliggende nabolag som burde inkluderes i kjerneområdet. Om analysen avdekker slike geografiske forskjeller, vil den bidra til å gi et «beslutningsgrunnlag» slik at bydelen/Oslo kommune kan foreta «en fysisk avgrensning» (ibid.).

Selv om det omtales som en stedsanalyse, så er det ikke først og fremst geografi, topografi eller arkitektur man søker å forstå. Det er Bjørnerud som et samfunn, eller som et bo-, oppvekst- og oppholdssted, vi først og fremst vil belyse. Vi vil for det første bruke mye plass på å skildre og analysere hva som kjennetegner befolkningen og da se hen til statistikken. For det andre er det viktig å få frem beboernes, og relevante nøkkelaktørers. erfaringer og vurderinger, slik som Ayaans under.

¹ <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/slik-bygger-vi-oslo/oslo-sor-satsingen-2018-2026/>

² «Den nye Oslo sør-satsingen skal innrettes etter modell av Groruddalssatsingen. Det er i 2018 avsatt 30 millioner kroner over Oslo kommunes budsjett og 13,5 millioner over statsbudsjettet» til denne satsingen (Bydel Søndre Nordstrand 2018, Vedlegg 1, s. 4).

Jeg flyttet til hit for syv år siden fordi området er sentralt – her er det gode kollektivforbindelser til alt, som Oslo sentrum og flyplassen. For tiden er jeg arbeidsledig og leier en leilighet gjennom en privat utleier. Leiligheten er mer en stor nok for én person, rundt 80 kvadratmeter. Selv om husleien er for høy, trives jeg relativt greit her. Det er et godt miljø i nabolaget, selv om jeg ikke omgås noen her oppe. Jeg vet ikke om jeg vil bli boende her – dette er ikke et spesielt godt sted å bli gammel, men jeg ønsker å bo i utkanten av Oslo fordi jeg trives nær naturen. Det er særlig naturen og det grønne jeg liker med dette området. Det er veldig gode servicetilbud i området. Mortensrud har nok et passe godt rykte, men det er ganske dårlig fritidstilbud her. Bortsett fra for de som liker å gå på tur, da. På fritiden går jeg mye tur, og så spiller jeg mye sjakk, men jeg er ikke med i noen organisasjoner eller organiserte aktiviteter her eller i bydelen ellers. Jeg har rett og slett ikke fått mulighet til det. Bortsett fra turområdene og av og til Mortensrud idrettspark, så bruker jeg noen ganger butikkene her. Jeg er nesten aldri borte på [prinsdal- og hauketosiden] – men heller ikke så mye på Mortensrud torg. Barna er i hjemlandet nå, men jeg synes tilbudet til de yngste er veldig bra her. Særlig barnehagene og skolene, men når de blir eldre, så er det ikke så bra. For ungdommene og de over 18 år, er det veldig dårlig. Blant annet finnes det ikke noen kreative fritidstilbud for de som er 18 år eller eldre. Det er bare fotballbaner og Senter syd. Noen ganger kan jeg føle meg utrygg, men jeg har aldri opplevd noe selv. Hvis jeg skulle foreslå noe som kan gjøre området bedre, så hadde det vært fint med en kolonihage her – ellers ønsker jeg meg ikke noen større forandringer – men jeg ønsker meg gjerne mer konkret informasjon fra bydelen om hva som skjer, gjerne via SMS.

- Ayaan – 53 år, bosatt i grunnkrets Rudshøgda sør i delbydel Bjørnerud (Ayaan inngår blant de 29 prosentene som har fullført utdanning på universitet eller høgskole i denne grunnkretsen. Han er i likhet med relativt mange av sine naboer ikke i jobb. Yrkesdeltakelsen i Rudshøgda er i nedre sjiktet blant Oslos 480 grunnkretser, se kap. «Hvem bor på Bjørnerud»)³

Som Ayaans historie antyder, er Bjørnerud et område der trivselen er noe «skjør» og der de «frivillige nettverkene» ikke inkluderer alle. Hans fortelling tyder også på at det er noen utfordringer knyttet til Bjørnerud som et «oppvekststed» samt et sted for de eldre. Funn og analyser presentert i de følgende kapitlene støtter opp under planene for et kommende områdeløft på Bjørnerud.

Hva er en stedsanalyse og hvordan har vi gått frem?

Ved å gjennomføre en stedsanalyse av Bjørnerud ønsket Oslo kommune en kartlegging og analyse av tre hovedtematikker:

³ Informantene er anonymisert ved at vi endrer på visse ting (navn, den spesifikke alderen med mer), men uten at viktig informasjon som f.eks. arbeidsmarkedstilknytning, lokal trivsel osv. er endret på. Ayaans fortelling er satt sammen av respondentens egne ord, men noen av formuleringene er våre basert på avkrysninger vedkommende gjorde i spørreundersøkelsen. I den grad det forekommer skrivefeil (som vi fanger opp) eller lignende, så har vi gjort språkkorrektur. Det betyr også at gjengitte intervjuutsagn ikke alltid er «100 prosent korrekte» slik de fremkommer av det transkriberte materialet. Vi endrer dog bare på gjentakelser, fyllord osv., men ikke på selve meningsinnholdet. Til tider er sitatene relativt omfattende, blant annet for å få frem kontekst og nyanser.

- 1) Fysiske og sosiokulturelle nærmiljøkvaliteter
- 2) Aktører (lokale og relevante eksterne)
- 3) Demografi/befolkningskarakteristika

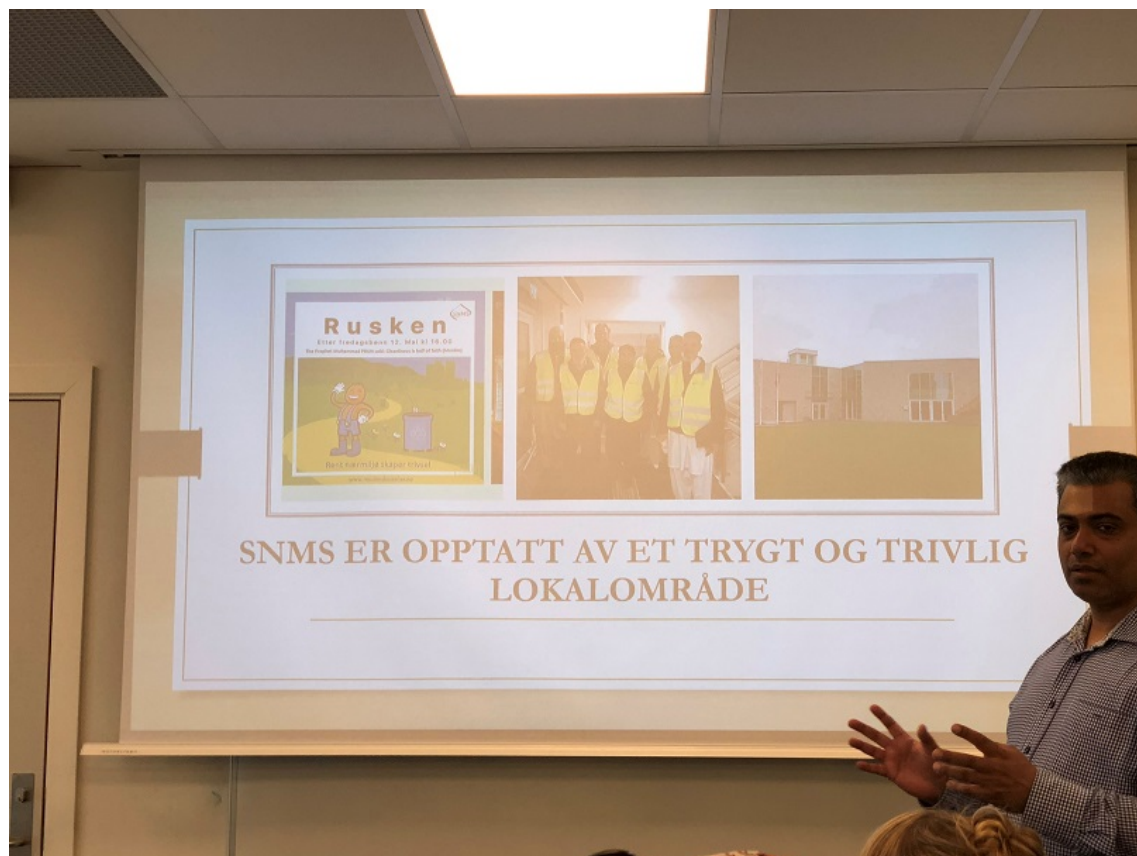
I arbeidet med stedsanalysen har vi forsøkt å identifisere lokale utfordringer og muligheter. Vi har også vært interessert i å avdekke om og hvor i området det er viktig å sette i verk målrettede tiltak. Vårt mål med rapporten er å gi kommunen et solid kunnskapsgrunnlag for

- 1) hvordan man skal innrette innsatsen i et områdeløft
- 2) å utforme langsiktige mål og ønskede effekter for områdeløftet
- 3) å utvikle tematiske innsatsområder for arbeidet
- 4) å utvikle strategier og treffsikre eller gode tiltak
- 5) å foreta en hensiktsmessig og god geografisk avgrensning for områdeløftet

I arbeidet med stedsanalysen – eller for å produsere en rapport som vil kunne fungere som et hensiktsmessig kunnskapsgrunnlag – har vi etterstrebet å «fange opp» beboernes ønsker og behov.

Illustrasjon 1: Beboere og ildsjeler møttes i Søndre Nordstrand muslimske senter (SNMS) for å komme med innspill til forskerne (Yngvild og Bengt). Foto: Bengt Andersen, 7. mai, 2018.

Illustrasjon 2: Fra møtet i Søndre Nordstrand muslimske senter, 7. mai. Foto: Bengt Andersen

Illustrasjon 3: Beboere kommer med innspill til stedsanalysene og områdeløftet på Lofsrud ungdomsskole, 10. april, 2018. Foto: Bengt Andersen

Vi har særlig vært opptatt av hva «bjørnerudfolket» eventuelt savner av tilbud, tjenester, møteplasser og andre nærmiljøkvaliteter, men også hva som er bra og dermed verdt å ta vare på. Selv om Ayaan sitert innledningsvis konkret foreslo en kolonihage, så ønsket han samtidig ikke at området skulle gjennomgå store eller omfattende endringer. Selv satt han pris på turmulighetene og det mer «landlige» preget denne delen av Oslo er preget av. Et landlig preg som i en viss grad utfordres av påbegynte og planlagte utbyggingsprosjekter – i hvert fall var flere av våre informanter av den oppfatningen.

Illustrasjon 4: «Stille protest» på et typisk forbud i mange nabolag på Bjørnerud. Som det fremkommer i rapporten, er det mange som savner flere tilbud til barn og unge i dette området. Foto: Bengt Andersen, 6. april, 2018.

For det andre har vi forsøkt å avdekke, eller drøfte oss frem til, hva som er de største utfordringene til befolkningen og ved området (Bjørnerud med omland). Hva slags fysiske nærmiljøkvaliteter (som grøntområder, lekeplasser med mer) kan beboerne benytte seg av – og hva kan se ut til å mangle av slike? Som bildet over viser, var det blant annet restriksjoner på visse aktiviteter «mellom husene», og det var nettopp gode rom for gode ungdomsliv flere beboere etterlyste mer av.

Analyser av statistikk fra kommunen

Vi har basert oss på statistikk for å få en oversikt over og en innsikt i levekårene lokalt på Bjørnerud og hvordan disse skiller seg ut fra resten av byen. Vi har hentet frem offisiell statistikk fra Oslo kommunes statistikkbank til å gi oss informasjon om tilstanden og utviklingen i delbydelen og tilgrensende områder – for å få frem likheter og forskjeller mellom områdene i og rundt delbydel Bjørnerud. Vi har også fått spesialbestilte data på grunnkrets nivå fra byrådsavdelingen for finans i Oslo kommune. Det har gjort det mulig å se på utvikling og tilstand på mindre geografiske områder.

Gjennom analyser av både de kvalitative (se under) og de kvantitative dataene (statistikken) har vi forsøkt å diskutere de bakenforliggende årsakene til nåtidssituasjonen. Blant annet har vi gjort dybdeintervjuer med lokale eksperter, som bydelens drop-out-team og andre forebyggere, for å for eksempel komme litt under statistikken på frafall fra videregående skole. Når det er sagt, er det vanskelig å skulle avdekke alle de bakenforliggende årsakene, så et viktig budskap er at vi forsøker å belyse *noen* mulige årsaker. En stedsanalyse som skal dekke så mange ulike tematikker/problemstillinger kan ikke gi et detaljert og fullgodt bilde av hvert område. Dessuten, så foreligger det ikke alltid data som kan analyseres. Blant annet sitter ikke vi på individdata for å følge en enkeltpersons vei gjennom utdanningsløpet og til vedkommende «falt fra». Det er med andre ord behov for flere og mer målrettede studier (samt data) om man ønsker å forstå slike prosesser, mekanismer/betingelser i mer detalj.

Feltarbeid (intervjuer med mer)

De kvalitative dataene er først og fremst produsert gjennom et feltarbeid på og ved Bjørnerud. Dette inkluderer blant annet

- observasjoner av uterom/på ulike arenaer (blant annet på kjøpesentre, arrangementer innendørs, i nabolagene og på gangveier)
- samtaler med folk vi har møtt mens vi har vært ute
- dybdeintervjuer
- fokusgruppeintervjuer
- walkalongs og ridealongs (i bil med vaktmestre og politi)
- åpent kontor på Senter Syd
- åpent kontor i Rudshøgda boligsameie

Vi har intervjuet eller hatt feltsamtaler med

- eldre beboere på et seniorsenter
- ungdommer og ansatte på ungdomsklubber
- rektorer, øvrige ansatte, foreldrerepresentanter og elever på lokale skoler
- barnehageansatte
- «ildsjeler»/organiserte i frivillige foreninger/sivilsamfunnsorganisasjoner som moskeen, kirker, ungdomstilbud, dagravner, idrettslag, Mangfoldshuset (og brukerne der), «etniske» foreninger
- «vanlige» beboere (hjemme hos dem, på gangveiene, på skoler, i barnehager og andre steder)
- offentlige ansatte som jobber i området som politiet, SaLTo-koordinator, Ung Arena, Drop-out teamet, helsesøstre med flere
- lokale næringslivsaktører

Vi vil igjen takke de mange som generøst stilte opp til lange intervjuer i en travel hverdag.

Vi tok kontakt med en rekke institusjoner i og ved Bjørnerud. De fleste var interesserte i å stille opp og/eller snakke med oss. Noen hadde ikke mulighet eller ønsket ikke stille opp (se også det etterfølgende delkap. «Spørreundersøkelse»). Så fremt man ikke utelukkende driver med «skrivebordsforskning» er man helt avhengig av at potensielle informanter både har tid/mulighet og ikke minst lyst til å stille opp. I feltarbeid av den typen stedsanalyser/oppdragsforskningsprosjekter muliggjør har en

mindre tid og færre muligheter til å bygge tillit, sakte, men sikkert. Da kan det være at man rett og slett må innse at en ikke får snakke med visse aktører, grupper eller individer en gjerne skulle hørt fra. Det som også gjør Bjørnerud til et noe utfordrende feltarbeidssted, er at det meste av uterommene er eid av sameier eller borettslag – det er dermed få offentlige rom og ingen torg med kafeer osv., der lokale beboere henger. Det å sitte på en benk kan dermed gi inntrykk av et «dødt sted», men lydene fra åpne vinduer, viser likevel at mange er hjemme. En annen utfordring var at selv om det store flertallet av de vi ringte på hos, var behjelpelige og interesserte, så var det tilfeller der noen ga klart uttrykk for at vi ikke burde ha ringt på (til tider var atferden nesten truende). Når det er sagt, møtte vi folk ute, men i langt mindre grad enn vi gjorde på Vestli og ikke minst på Grønland og Tøyen. Det disse tre områdene hadde felles, var, på tross av stor variasjon i mengde og type, t-banelholdeplasser og kommersielle tilbud i delbydelen – noe som altså manglet på Bjørnerud. Det var dermed ingen lokale sosiale «knotepunkter» vi kunne ta utgangspunkt i. Relevant er det også at et av de sosiale arrangementene vi ble invitert med på av en beboer og ildsjel, foregikk i et område rett utenfor selve Bjørnerud. Og blant de som deltok var det få som bodde enten innenfor eller rett ved delbydel Bjørnerud. Tilsvarende erfaringer hadde vi fra vårt åpne kontor inne på senter på Mortensrud. Mange av de som vurderte å snakke med oss gikk videre da de selv oppfattet at de ikke var i «målgruppen» ved at de var bosatt andre steder.

Det var derfor strategisk å oppsøke beboere og andre aktører med adresse innenfor delbydelen. Selv om vi altså hadde noen problemer, var det som sagt mange som var mer enn villige til å slippe oss inn. Vi besøkte for eksempel Kantarellen bo- og rehabiliteringssenter som blant annet tilbyr eldre beboere i området et dagsentertilbud. Flere av de eldre delte generøst sine innspill og historier med oss til tross for at vi forstyrret deres sosiale liv og fritidsaktiviteter. Ledelsen visste at vi kom, men siden dette er et åpent tilbud uten påmelding var i hvert fall ikke alle brukerne klar over at vi skulle komme. Så mens brukerne hadde planlagt trening og bingo, kom vi og forstyrret rutinen eller deres formål med besøket. Vi forsøkte derfor å være så effektive som mulig for at vår tilstedeværelse ikke skulle ødelegge fritidsaktivitetene og dagen for mye. For som noen av dem sa så var de ellers i stor grad låst til leilighetene de bodde i – dette var tiden de var utenfor hjemmet og muligheten de hadde til avbrekk og sosialt samvær (med mindre de selv fikk besøk av familie hjemme).

Vi har intervjuet personer både enkeltvis og i grupper. I minst en av gruppesamtalene ble vi av en informant gjort oppmerksomme på hun som religiøs minoritetskvinne ikke kunne snakke fritt mens en mann (også religiøs og med minoritetsbakgrunn) var tilstede. Så, selv om gruppeintervjuer er tidseffektive og en interessant dialog kan vokse frem gjennom en god gruppedynamikk (eller minner påkalles av andres historier), kan det være utfordrende å få alt på bordet, særlig av mer sensitiv karakter.

Vi har altså snakket med en rekke ulike grupper: voksne og ungdommer, personer med majoritetsbakgrunn og med minoritetsbakgrunn, ildsjeler og ungdommer som henger, helsesøstre og politi, skolefolk og barnehagefolk, for å nevne noen. Vi har gjort mer formelle intervjuer hjemme hos beboere, i lokalene til Arbeidsforskningsinstituttet, på arbeidsplassen til informantene, vi har hatt mer uformelle intervjuer med politiet mens vi var med dem på patrulje, med ungdommer på ungdomsklubber og spontane samtaler med unge og voksne som vi har møtt ute. Etter hvert kom vi til et «metningspunkt» der nye intervjuer eller feltsamtaler ikke ga «ny eller overraskende informasjon» (Small 2009, s. 25), men heller støttet opp under det vi tidligere hadde hørt, observert eller lært basert på denne informasjonen. Selv om ildsjeler kunne fortelle andre historier enn det vi kan omtale som mer «stille stemmer»,

så var det uansett parallelle snarere enn unike informasjonsbiter vi samlet inn mot slutten av feltarbeidet (selv om vi også fikk blikk for noen flere nyanser helt til siste slutt). Feltarbeidet ble avsluttet i midten av september, 2018.

For å rekruttere respondenter til spørreundersøkelsen (se under), delte vi ut informasjonsskriv i samtlige postkasser (som vi fikk tilgang til) i delbydel Bjørnerud, samt i nærliggende gater. Mens vi gikk rundt en varm og solfylt vårdag i april hilste vi på flere vi spontant traff ute. En beboer tok oss straks med på en overraskende walkalong der han viste oss rundt til steder han og naboene brukte, mens en mor ble glødende engasjert da vi introduserte oss og inviterte oss tilbake for å treffe henne og andre foreldre for en samtale om hvordan de oppfattet nærmiljøet. Ikke bare viser dette at de fleste ville snakke med oss og at de var interessert i å bidra til stedsanalysen og kanskje påvirke områdeløftet, men også hvordan mye av det som skjer under et feltarbeid ikke kan planlegges – det skjer fordi man som forsker tilbringer tid i nærmiljøet.

Spørreundersøkelse

Gjennom hele prosjektperioden har det vært mulig for beboere og andre å svare på en internettbasert spørreundersøkelse. Her har man kunne krysse av eller skrive inn for å gi en vurdering av nærmiljø, bomiljø, skoletilbud med mer. For å rekruttere beboerne til å svare på undersøkelsen, har vi delt ut et informasjonsskriv i postkassene i og ved delbydel Bjørnerud. Videre har vi informert via skoler, barnehager, kafeer (Mortensrud torg) og andre institusjoner. Informasjon om spørreundersøkelsen er også formidlet på internett, blant annet via Facebook-gruppen «Mortensrud Manifest: Fordi vi bryr oss».

Vi har også fått gode «kvalitative data» gjennom denne undersøkelsen. I tillegg til korte svar/avkryssninger som ga oss «kvantitative data» presentert og analysert blant annet gjennom tabeller og figurer i denne rapporten, åpnet vi opp for at respondentene flere steder kunne skrive relativt lange svar/kommentarer om forskjellige tematikker.

Vi har altså forsøkt å nå fram til samtlige postkasser i delbydelen, og kommet fram til de fleste. Visse steder var det vanskelig å finne informasjon om styrer, da tok vi mer utradisjonelle metoder i bruk som å rope til beboere som satt på balkongen og solte seg.

På informasjonsskrivet hadde vi oppgitt vår kontaktinformasjon, inkludert telefonnummer. Flere beboere valgte å sende inn e-post eller ringe inn sine svar. Disse er tatt med som «data», men inngår ikke i tabeller og figurer fra undersøkelsen da de kun var opptatt én eller noen få tematikker. Vi sitter derfor ikke på «fullstendig» informasjon fra disse personene.

Om den nettbaserte spørreundersøkelsen – representativitet og svarprofil

Beboerundersøkelsen ble besvart av 300 personer. Undersøkelsen ble først og fremst rettet mot beboere i området, men vi åpnet også for at personer som jobber, driver næring, bruker tilbudene eller besøker området kunne delta. Vi satt en aldersgrense på 13 år eller eldre for å delta, og det var 294 personer i denne aldersgruppen som deltok. **Totalt var det 283 beboere som besvarte undersøkelsen.** De 10 respondentene som ikke var beboere hadde litt ulik tilknytning til Bjørnerud. Noen jobber i området og noen oppgir at de hyppig bruker ulike tilbud i området.

Videre var det 12 beboere som også oppgav at de også jobbet i området, og et par beboere oppgav at de også driver næringsvirksomhet her. Mange av beboerne krysset dessuten av for at de også bruker tilbudene i området.

7 102 personer bodde i delbydel Bjørnerud ved inngangen til 2018. Av disse var i overkant av 5 312 av beboerne 13 år eller eldre. Det betyr at om lag 5 prosent av beboerne (283 personer) som er 13 år eller eldre har gitt sine innspill gjennom undersøkelsen. Tar vi med familiene til dem som har svart – alle har oppgitt hvor mange som bor i husholdet – representerer disse totalt om lag 800 personer som utgjør om lag 15 prosent av beboerne.

Alder, kjønn og etnisk bakgrunn

Blant respondentene er 59 prosent kvinner og 41 prosent menn. For hele befolkningen i området er fordelingen mellom kvinner og menn i det aktuelle aldersspennet 50/50. Kvinner er derfor overrepresentert i undersøkelsen.

Tabell 1: Aldersfordeling blant respondentene i AFIs beboerundersøkelse på Bjørnerud.

Alder	Antall	Andel, %
13-19 år	12	4,2
20-29 år	23	8,1
30-39 år	74	26,1
40-49 år	63	22,3
50-66 år	82	29,0
67-82 år	29	10,2
Total	283	100

Sammenlignet med aldersfordelingen i delbydel Bjørnerud er respondentene i aldersgruppen 13-29 år underrepresentert, mens gruppen fra 30-49 år, og også de som er 50 år og eldre, er overrepresentert (tabell 1). En god ting med overrepresentasjonen i gruppen 30-49 år er at vi her finner mange foreldre – vi har med andre ord fått svar fra mange som selv har barn og ungdommer som vokser opp i området og dermed har god kjennskap til oppvekstmiljøet.

68 prosent av de 176 respondentene i alderen 28 til 56 år har barn under 25 år som de enten bor sammen med eller som bor i samme område. Blant de om lag 120 foreldrene som har barn i området har 40 selv innvandret og 10 er norskfødte av innvandrede foreldre. Surveyen har dermed fanget opp relativt mange barnefamilier med minoritetsbakgrunn.

Totalt har foreldrene i undersøkelsen 240 barn hvorav om lag halvparten er under 12 år. Halvparten av de 240 barna er barn av foreldre med minoritetsbakgrunn (som altså har foreldre som enten selv har innvandret eller norskfødte med innvandrede foreldre).

I gjennomsnitt er det to barn i barnefamiliene som har besvart undersøkelsen. Det er relativt få veldig barnerike familier. Blant de 120 barnefamiliene har 25 familier tre barn, fire familier har fire barn, mens én familie har flere enn fem barn.

Totalt har 32 prosent (90 personer) av respondentene – som er i alderen 13 år og eldre – oppgitt å ha minoritetsbakgrunn. Tilsvarende tall for hele befolkningen i Bjørnerud delbydel i aldersspennet fra 16 år og oppover er på 72 prosent. Andelen minoritetsnorske personer som har svart på undersøkelsen er dermed i underkant av halvparten av den faktiske andelen i området. Blant respondentene oppgir 24 prosent at de selv har innvandret (67 personer) til Norge (54 prosent i delbydelen totalt), mens 8 prosent er norskfødte av innvandrede foreldre (23 personer) (18 prosent i delbydelen totalt).

Av de 23 som er norskfødte av innvandrede foreldre har fire foreldre født i vestlige land, mens 19 har foreldre født i åtte ulike ikke-vestlige land. Én av tre i denne gruppen har foreldre født i Pakistan, mens India er også godt representert. Det samme gjelder Tyrkia og Iran – og flere oppgir også Kurdistan.

Av de 67 som selv har innvandret har en tredjedel innvandret fra vestlige land, mens to tredjedeler har innvandret fra 20 ulike ikke-vestlige land. Totalt har respondentene oppgitt bakgrunn fra 29 ulike land. Pakistan og Iran er de største gruppene, mens flere har også bakgrunn fra India, Tyrkia og Somalia. Land i Øst-Europa og på Balkan er også godt representert.

Kartlegging av fysiske strukturer (inkludert uterom)

Vi har kartlagt Bjørnerud og nærområdet ved å gå og kjøre rundt, ved observere, fotografere, notere våre inntrykk (se illustrasjon 5 under) og å snakke med folk. I tillegg har analyser av kart og plandokumenter vært avgjørende for å danne oss en oversikt over områdets eksisterende uterom og den lokale bygningsmassen, samt forestående utbyggingsplaner. Én ting er hva slags inntrykk man får av å se på et bilde eller et kart, noe annet er det å selv gå rundt og erfare hvor gjengrodd det kan være eller hvor bratt et tilsynelatende friområde er. Når man da i tillegg snakker med beboere, får man nok et «lag» med forståelse der blant annet en sti langs et gjengrodd sted bak blokken var utrygt fordi trær og busker ga «uvedkommende» ly for sine aktiviteter. Slike stedsopplevelser eller uterommenes faktiske bruk/ikke bruk, kommer vanskelig frem gjennom dokumentstudier alene.

Illustrasjon 5: En lokal sti ved en mye brukt gangvei ikke langt fra Mortensrud torg. Noe av det vi noterte oss når vi gikk rundt, var spor av menneskelig aktivitet (som søppel), hvor bratt en gangvei/sti var, om et grøntområde var romslig, gjengrodd med mer og om vi så mange mennesker bruke disse områdene. Foto: Bengt Andersen, 06.07.18.

Illustrasjon 6

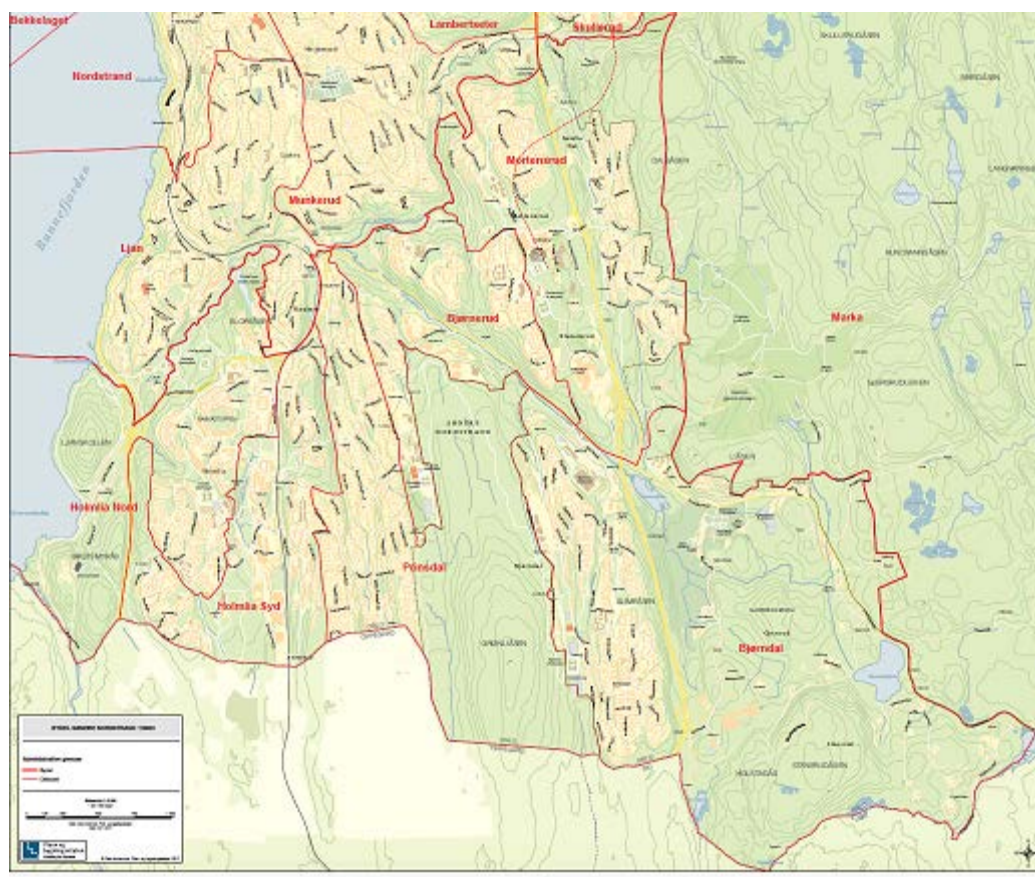
Illustrasjon 7

Illustrasjon 6 og 7: Lokal park i delbydel Mortensrud (grunnkrets Mortensrud). Mens det ikke var noen lokale parker innad i delbydel Bjørnerud, var det en velholdt og godt «utstyrt» privat eller «semi-offentlig» delbydelspark for befolkningen i nabodelbydelen Mortensrud. Denne parken og mangelen på slike på Bjørnerud (på mortensrud-siden), er en opplysende illustrasjon på levekårsforskjellene mellom og de respektive «mulighetsrommene» i de to delbydelene/de aktuelle grunnkretsene (Mortensrud og Steinbråten i delbydel Mortensrud versus Rudshøgda i delbydel Bjørnerud), se kap. «Hvem bor på Bjørnerud», under. Foto: Bengt Andersen, 06.07.18.

Bjørneruds plassering, inndeling, utbygging, infrastruktur og topografi

I Oslo kommune har man delt inn byen i 15 bydeler som har egne folkevalgte organer og hver sin bydelsadministrasjon. Disse bydelene er igjen delt inn i «delbydeler». Hver delbydel består også av flere «grunnkretser». For beboerne er det stort sett bydelen man har kjennskap til eller en relasjon til og bydelene fungerer kun som tjenesteyter. Er man småbarnsforelder søker man blant annet om barnehageplass gjennom den bydelen man er bosatt i. Selv om man vet hvilken delbydel/grunnkrets man bor i har det få praktiske konsekvenser i hverdagen. Det er først og fremst av administrative og statistiske årsaker man har de «finere» geografiske inndelingene som delbydel og grunnkrets. Unntakene er de delbydelene som blir gjenstand for områderettet innsats/områdeløft, slik situasjonen er for delbydel Bjørnerud i Søndre Nordstrand. De som bor innenfor dette området kan etter hvert erfare at nye tiltak blir satt i gang eller at et uteområde blir opprustet. Før den tid gjennomfører man en stedsanalyse (resultatene leser du her), der et viktig mål er å samle inn beboernes erfaringer og ønsker. Siden mange i Oslo ikke har en relasjon til sin delbydel har det som antydnet vært noe utfordrende å skape oppmerksomhet rundt Bjørnerud som sted og interesseområde da vi forsøkte å rekruttere personer til å si sin mening nettopp om Bjørnerud.

Søndre Nordstrand ligger i den sørøstlige ytterkanten av hovedstaden med grense mot Oppegård og Ski, mens Bjørnerud befinner seg sør i bydelen, mellom delbydelene Prinsdal, Munkerud, Mortensrud og Bjørndal. Videre omslutter Bjørnerud (sammen med Prinsdal og Bjørndal) deler av Grønliåsen.

Illustrasjon 8: Bydel Søndre Nordstrand med delbydelene. Kilde: Oslo kommune

Bjørnerud, sammen med nærliggende områder som Mortensrud og Prinsdal, eller for den saks skyld, et annet perifert osloområde som Vestli (Andersen m.fl. 2018), er lite preget av hektisk «byliv». Sammenlignet med sentrumsområder som Majorstuen eller Grønland (Andersen 2014) er Bjørnerud (og de andre nevnte områdene i ytre by) primært et boligområde. På tur rundt i nabolagene her en vårvarm tidlig ettermiddag i april møter man på en far i pappapermisjon, en mor på vei hjem fra butikken med sin sønn, en kvinne som ivrig forteller om sin arkitekttegnede bolig eller mange skolebarn på vei hjem – men stort sett går man relativt alene uten å møte på mange beboere eller andre. Her må det presiseres at illustrasjonene «lyver» da vi ikke har tatt bilder av folk der det har vært personer ute. Dette av anonymitetshensyn.

Illustrasjon 9: Nebbejordet i grunnkrets Bjørnerud, delbydel Bjørnerud. Foto: Bengt Andersen, 18.04.2018

Illustrasjon 10: Lofsrudhøgda i grunnkrets Rudshøgda (vest), delbydel Bjørnerud. Foto: Bengt Andersen, 06.04.2018

Illustrasjon 11: Jordstjerneveien, i grunnkrets Tangen, delbydel Bjørnerud. Foto: Bengt Andersen, 25.04.18.

Ja, nabolagene på Bjørnerud er enda roligere enn de nabolagene i delbydelene Prinsdal og Mortensrud som også innbefatter butikker/kjøpesentre, stasjoner for tog og t-bane og annen utadrettet virksomhet. Bortsett fra sykehjemmet Kantarellen bo- og rehabiliteringssenter, fire skoler og flere barnehager, er det primært boliger med dertil hørende uterom (ofte med benker og sandkasser) som preger Bjørnerud. Dog med unntak av et «industri- eller lagerområde» i midten som få beboere synes å tilbringe mye tid i/ved. Stort sett alle de beboerne som har brukt stedsnavnet «Bjørnerud», har da omtalt eller vist til dette industriområdet. Delbydel Bjørnerud er med andre ord bestående av en rekke andre områder. Innenfor delbydelen finnes områder som omtales som Hauketo, Prinsdal, Bjørnerud, Kantarellen, Lofsrud og Mortensrud. Delbydelen har en rekke skiller innad, det er både topografiske og sosiale skillelinjer. Det er også til dels skarpe skillelinjer som skiller Bjørnerud fra delbydeler rett nord for området. Her går skillet i Mortensrudveien, en avkjøringsvei fra E6.

Delbydel Bjørnerud kan oppleves som todelt ved at landskapet deler delbydelen i to, med Gjersrudbekken og Ljabruveien som midtdeler. Beboerne i de to sidene av Bjørnerud oppgir at de enten føler seg knyttet til Hauketo/Prinsdal på sørsiden eller Mortensrud på nordsiden. De to sidene ble oppfattet som å være forskjellige av ulike grunner, noe en prinsdalkvinne forklarte i et intervju

Jeg opplever vårt område som et mer gammelt og etablert boligområde med mer eneboliger enn områdene som Mortensrud og Kantarellen. Så det har vært et gammelt og etablert boligområde, men jeg ser at når noen flytter, så blir det mer utskifting hos oss også – det blir en større andel flerkulturelle også i Prinsdal. Før så har det vært regnet som et veldig etnisk norsk-område ...

- Kvinnelig prinsdalbeboer (intervju 11.06.18)

Dagens boligområder på Bjørnerud og resten av drabantbyene i Søndre Nordstrand ble i all hovedsak bygget ut på 1970- og 80-tallet, og består i stor grad av småhusbebyggelse. Småhusområdene på sørsiden av Bjørnerud ser ut til å tilhøre samme fase av boligfeltutbygging som Hauketo, som stammer fra 1970-tallet. De fleste husene her er eneboliger med stor hager. I midten av delbydelen er det som nevnt også et område som hovedsakelig er industri og næringsdrift, for det meste større lagerbygninger og haller for samlinger eller industri. Dette skjermede industriområdet er altså det eneste som er kjent for (noen) beboere som «Bjørnerud». Området ble regulert på 1980-tallet og er skjermet fra boligfeltene bak et skogbelte. Området for industri ligger lavere i terrenget enn boligfeltene rundt, og er slik sett adskilt topografisk, dermed visuelt og kanskje derfor også «mentalt» da få faktisk snakket mye om dette næringsområdet. I overgangen mellom boligene i sør og industrifeltet ligger en liten rygg av større lavblokker og rekkehus, Nebbejordet og Rugdeberget borettslag. Disse borettslagene er helhetlig planlagt med gangveinett og bilparkering i soner adskilt fra rekkehusene, bygget av USBL på 1980-tallet. I tillegg er Hauketo skole (ungdomsskole, Øvre Prinsdalsvei 52) og Prinsdal skole (barne-skole, Øvre Prinsdalsvei 54) og idrettsanlegg innlemmet i delbydel Bjørnerud. På nordsiden av Ljabruveien, i området Lofsrud/Mortensrud, er boligsammensetningen noe annerledes. Her finner vi ikke småhus, med den samme kombinasjonen av lavblokker og rekkehus som på sørsiden. Tettheten av boliger er også høyere. To store boligfeltutbygginger av noe nyere dato ligger terrassert i terrenget ned mot Ljabruveien, boligfeltene Kantarellen og Jordsstjerneveien/Bispieluelia. Disse feltene nås via Mortensrudveien eller via skogstier i bratt terreng. Innenfor delbydelens grenser finner vi også Mortensrud skole fra 1.-7. klasse (Lofsrudhøgda 195) og Lofsrud skole fra 8.-10. klassetrinn (Lofsrudhøgda 210). I nabolaget, (i delbydel Mortensrud), ligger Mortensrud idrettsanlegg, Klemetsrud idrettshall (i fjellet under senteret), kirken og Mortensrud senter. Idrettsanleggene er populære møtesteder for barn og unge, og klubbene jobber for integrering og lavterskeltilbud. I bydelen er det flere fritidsklubber (aktivitetshus) og flere aktive innvandrereforeninger som jobber med blant annet frivillighet.

Illustrasjon 12: Kart som viser topografien i området Mortensrud/Hauketo. Den sorte streken viser delbydel Bjørnerud. I kartet kan man tydelig se skillet mellom de to sidene av Bjørnerud. Ljabruveien ligger i en kløft på flerfoldige meters dybde som skiller de to sidene fra hverandre. Hver kote angir fem meter høydesprang. Infokart laget av Astri M. Dalseide. Underlagskart: Oslo kommune.

Delbydelen er geografisk delt av Ljabruveien. Mange av dem vi har snakket med som bor øst for Ljabruveien, har sagt at de bor på Mortensrud (og altså ikke «Bjørnerud»). De går ned til Mortensrud senterområde når de skal handle og tar T-banen i retning sentrum, for eksempel når vår informant Eirik skal på jobb i Fjordbyen.⁴ Mange handler likevel primært utenfor bydelen eller tar bilen til jobb (se under). Blant dem som bor på vestsiden av Ljabruveien i delbydelen, er det mange av dem som vi har snakket med som sier at de bor på Hauketo. De drar til Hauketo stasjon for å ta toget eller bussen til byen, og de drar dit når de skal handle eller som Ellen, gå på café, et tilbud hun og hennes naboer mener mangler i eget nærmiljø. Hovedpoenget her, er at på begge sider av Ljabruveien er det mange som ikke vet at de bor i samme delbydel som de på den andre siden av veien. Med andre ord er dette et tegn på at beboerne på de to «toppene» eller sidene (Mortensrud/Lofsrud på den ene siden av

⁴ Eirik er et oppdiktet navn. I de tilfellene vi viser til navngitte informanter, så har vi gitt dem nye navn. I visse tilfeller endrer vi også alder, kjønn og yrke. Vi har også konstruert «idealtyper» der vi har satt sammen trekk fra flere informanter til én. Ingen av disse endringene eller konstruksjonene forvrenger bildet av Bjørnerud og de som bor der – det er utelukkende gjort for å sikre alle individer blir tilstrekkelig anonymisert og dermed forhåpentligvis ikke kan identifiseres.

veien og dalen og Hauketo/Prinsdal på den andre siden) ikke er et lokalt fellesskap av «bjørnerudiane» eller «bjørnerudfolket». Etableringen av et slikt fellesskap blir også vanskeliggjort av at det ikke finnes mange «naturlige» møteplasser mellom de to grupperingene på hver sin «topp» – ja, barna sogner i stor grad til barne- og ungdomsskoler på hver sin side. Det er heller ikke gitt at det er et lokalt behov for et slikt fellesskap – det er heller ikke noe vi har oppfattet som et savn blant de som bor i området. For å forstå mer om valget av Bjørnerud som et innsatsområde eller arena for områdeløft, så er det nyttig å vite mer om hva statistikken forteller om denne delen av hovedstaden og bydelen.

Illustrasjon 13: Sosiogeografisk områdekart. Kartet viser en grov oversikt over navn beboere bruker på de «områdene» eller «stedene» som ligger innenfor Bjørnerud. Delbydelens grenser er markert med sort strek. Som man kan se er det bare et lite område som «heter» Bjørnerud for beboere. I tillegg kan man se at områdene går langt utenfor delbydelens grenser. Infokart laget av Astri M. Dalseide. Underlagskart: Oslo kommune.

2. Hvem bor på Bjørnerud?

Det er så fint her, det er bilfritt og ungene vokser opp her og kan sykle rundt. Ja, beliggenheten er veldig fin, og bra med t-banen. Nærhet til marka, god utsikt – området er veldig fint. Om vi klarer å ta vare på bygningsmassen, sånn at det ikke forfaller, men det går fint. Det vi ikke har, er en felles «møteplass» for beboerne [innenfor delbydelen]. Så vi benytter det som er [av arenaer] i byen [det vil si mer sentrum av Oslo]. Når barna var yngre, så dro vi til Stensrudvannet, et kjempefint område for å bade ... Ellers i nabolaget så har vi dugnader, selv om det å ta vel i og si at 'dugnadsånden' er her fortsatt, men [dugnad] er bare noe vi må ha. Og så er det bra at det er mange som eier boliger, for da blir det tatt bedre vare på. Der vi bor, så bestemmer vi at for eksempel hvert femte år, så må alle male hus og gjerder. Hvis du ikke gjør det innen [en bestemt dato], så blir arbeidet satt bort, og så må du betale for det. Og det er superviktig for å opprettholde standarden. Jeg tror de andre sameiene og borettslagene har den samme ordningen. Hvis det blir overlatt til den enkelte, så ville det forfalt fullstendig. Hos oss er det godt drevet – styret gjør en god jobb

Det som har vært utfordrende ... er at når barna vokste opp, og det å være i et område å være få med vår bakgrunn, så var det vanskelig å få venner, å finne likesinnede. De ble alltid med i bursdager og sånn, men de var likevel alltid utenfor, de var annerledes. Det å få barna inn i et fellesskap synes jeg var veldig vanskelig. Det er litt ulik kultur for det å ta vare på nærområdet sitt – det er få voksne ute her. Det er veldig mange barn på frislipp. Vi ser det på sommeren, det er nesten uholdbart noen ganger, men det er vondt å se det: Hvor mange som er ute i time etter time etter time, fra det er veldig unge uten noe voksen korrigering. Våre barn sier selv at de er glade for å ha vokst opp her – de er glade for å ha fått med seg den flerkulturelle biten, men jeg er usikker på om de vil bosette seg akkurat her når den tid kommer. Nabolaget vårt har jo endret seg mye siden vi flyttet inn her for over 20 år siden. Nå er vi tre etniske norske familier. Det var jo ikke sånn da vi flyttet inn. Jeg tror denne endringen har med skolene å gjøre. På barneskolen her er det vel bortimot 100 prosent fremmedkulturelle elever. Og når andelen begynner å bli stor, så blir en del foreldre skeptiske. Etnisk norske flytter ut og så flytter det flerkulturelle inn. Våre barn gikk ikke på nærskolen, vi valgte en annen skole i bydelen for dem. Man kunne se at når andelen fremmedkulturelle først gikk 50 prosent på skolen her, så gikk det fort til 60 og 70 prosent. Mange av disse er ressurssterke og tredjegerasjon, men det er noe med området her. Det startet med billige boliger, en del blokkleiligheter og en del utleie – sammenlignet med andre steder i Oslo – så der har man noe av forklaringen på befolkningssammensetningen. Vi har selv vurdert å flytte bort – mange ganger – men boligprisene er et hinder. Når vi flyttet inn her, så [var vi ganske unge], så vi gikk inn lavere enn [om vi hadde vært eldre og] hadde gått inn [i boligmarkedet] et annet sted.

Selv følger jeg meg ikke utrygg her, men de siste årene [så har det endre seg noe]. Jeg har sagt til mine sønner [eldre ungdommer] at de må tenke på hvor de går når de skal ned til t-banen en sen fredags- eller lørdagskveld. Vi vet jo at det omsettes en del hasj rundt her og nede ved senteret

Om vi kommer til å se noen endringer etter områdeløftet, kommer jo helt an på hva det løftet er for noe. Jeg aner jo ikke, men kunne ønske meg positive arenaer der ungdom kan være. Som en

flerbrukshall eller kunstgressbane. Vi *arvet* jo selvfølgelig kunstregressbanen [vi har nå] fra vestkanten. Men om de [unge] kan få noe der de kan gjøre noen positive ting, ikke bare *henge* og ha den samme dårlige språkbruken, samme dårlige atferden. Det må være litt mer organisert, sånn at det er voksne ... at det er miljøarbeidere ute – men de skal være *gode*, de skal ikke bare være kule, de skal være gode forbilder og ikke en mulighet for noen å få seg en sommerjobb. Så gjerne mange gode arenaer med mange gode voksne som kan være med i oppdragerrollen. Mine egne barn drev med fotball og korps, men de var aldri på fritidsklubben. Den fritidsklubben var helt fremmed for dem – der på en måte ikke en del av det miljøet, det er et veldig spesielt eller tøft miljø der. Mine gutter hadde ikke passet inn der i det hele tatt.

- Kvinnelig beboer på Mortensrud-siden (intervju, april 2018).

Delbydel Bjørnerud – et statistisk overblikk

Delbydel Bjørnerud er en av de største delbydelene i bydel Søndre Nordstrand og den delbydelen som har flest personer under 18 år. Bakgrunnen for at bydel Søndre Nordstrand valgte ut delbydel Bjørnerud som et mulig innsatsområde, er at området er hjemstedet til mange barn, og ikke minst fordi statistikken viser at delbydelen har en del levekårsutfordringer, som lav inntekt og relativt lav sysselsetting. Videre ønsker oppdragsgiver seg mer kunnskap om delbydelen.

Geografisk og sosialt delte Bjørnerud

Delbydelen er ikke bare geografisk og materielt delt (se forrige kapittel), den er også sosialt delt. I tillegg til de skillelinjene vi kort har skissert over, skiller som blir forsterket av topografien og skolekretsene, så finner vi de sosiale skillene også utenfor hverdagslivet. Om vi ser hen til statistikken, eller de «harde» dataene fra administrative registre, så trer andre former for sosiale skiller eller ulikheter frem. Oslo har blitt omtalt som «ulikhetenes by» (Ljunggren 2017). Ulikheter som både er sosiale og geografiske/fysiske (Andersen 2014). Også internt på Bjørnerud trer et fragmentert bylandskap frem. På mortensrudsiden er andelen yrkesaktive og utdanningsnivået lavere enn på hauketosiden. De som bor i delbydelen har imidlertid en del ting til felles, de må alle blant annet forholde seg til samme bydels-spesifikke tjenestene, tjenester som ofte er lokalisert utenfor selve delbydelen. Flere av disse tilbudene, som Helsestasjonen og Nav, er plassert på Holmlia.

Geografiske inndelinger: Bydeler, delbydeler og grunnkretser

Delbydel Bjørnerud består av fem grunnkretser. I området vest for Ljabruveien, området på hauketosiden eller -toppen, finner vi grunnkretsen Bjørnerud (som ikke må forveksles med delbydelen Bjørnerud). I området øst for Ljabruveien, på mortensrudsiden eller -toppen, finner vi grunnkretsene Tangen og Rudshøgda nord, Rudshøgda vest og Rudshøgda sør. Før 2016 var de tre sistnevnte én grunnkrets, Rudshøgda. Når vi ser på utvikling over tid, vil vi se på de tre grunnkretsene under ett for å få sammenliknbare data. I noen andre tilfeller er det også hensiktsmessig å slå sammen de tre grunnkretsene til én, til Rudshøgda. Kartutsnittet under viser hvordan delbydel Bjørnerud er delt inn i fem grunnkretser.

Illustrasjon 14: Skjermdump, kart over grunnkretsene i delbydel Bjørnerud. Kilde: Oslo kommune

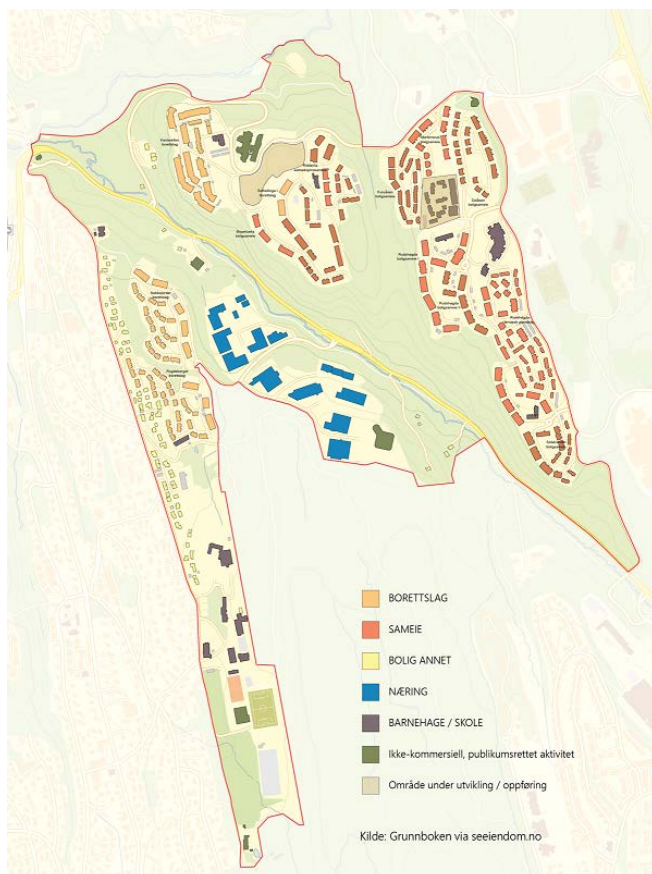
Befolkningen i delbydelen fordeler seg ganske jevnt mellom de fem grunnkretsene. Grunnkretsen Tungen har hatt en sterk befolkningsvekst siden 2008. Det skyldes i stor grad at det har blitt bygget mange nye boliger, og flere er under bygging (se illustrasjonen under).

Illustrasjon 15: Selskapet Selvaag som har bygget ut flere nabofelt tidligere, bygger i skrivende stund uten nye boliger i grunnkrets Tangen, delbydel Bjørnerud. Ifølge noen av våre informanter var dette området opprinnelig regulert til skole/barnehager, men Selvaag fikk kommunen med på å omregulere det til boligformål. Mange vi snakket med var mot flere boliger i området da de mente at naboer mistet utsikt, sol eller at barn mistet lekeområder. Foto: Bengt Andersen, 25.04.18.

Tangen omtales ofte som «Kantarellen» blant dem som vi har snakket med som bor der og i områdene rundt.

I grunnkretsen Rudshøgda og grunnkretsen Bjørnerud har omtrent like mange innbyggere i dag som i 2008. I Rudshøgda bor det mange barn, mens grunnkretsen Bjørnerud har et større innslag av eldre. Siden Tangen er grunnkretsen som har vokst mest, er dette også området som har hatt høyest vekst i antall personer under 18 år.

Illustrasjon 16: Kart over eierstruktur og boligmasse. Infokart laget av Astri M. Dalseide. Underlagskart: Oslo kommune.

Mangfoldig befolkning

I 2016 utgjorde minoritetsnorske 32,5 prosent av oslobefolkningen med en «årlig økning på 0.8 prosentpoeng» (Wessel m fl 2018 [upaginert], vår oversettelse), men variasjonen internt i byen mellom bydeler og nabolag er stor. Søndre Nordstrand var sammen med Alna og Stovner de tre bydelene med høyest andel hvor litt over halvparten av befolkningen har minoritetsbakgrunn (en stor andel av de som bosetter seg i indre og ytre øst kommer direkte fra utlandet, Wessel m fl 2018 [upaginert]). Denne pluralismen ser vi også innenfor delbydel Bjørnerud. Befolkningen i delbydel Bjørnerud er mangfoldig med hensyn til landbakgrunn og innvandringsbakgrunn. I grunnkretsene Rudshøgda (nord, vest og sør) bor det mange personer som enten er innvandret eller som er født av to innvandrerforeldre. Blant dem under 16 år, er det særlig mange barn av innvandrerforeldre og få barn av to foreldre uten innvandringsbakgrunn. Befolkningen i grunnkretsen Bjørnerud likner mer på befolkningen til Oslo som helhet når det gjelder innvandringsbakgrunn. Tangen befinner seg et sted mellom grunnkretsen Bjørnerud og Rudshøgda med hensyn til befolkningssammensetning etter innvandringsbakgrunn.

Tre ulike skolekretser

De som bor på hauketosiden, altså i grunnkretsen Bjørnerud, sokner til Prinsdal barneskole og Hauketo ungdomsskole. De går på skole sammen med dem som bor på Prinsdal og Hauketo. De som bor i grunnkretsene i Rudshøgda sokner til Mortensrud barneskole og Lofsrud ungdomsskole. De fleste som bor i grunnkretsen Tangen sokner også til Lofsrud og Mortensrud skole, men noen av dem sokner til andre skoler utenfor delbydelen, deriblant Stenbråten barneskole i delbydelen Mortensrud (og i grunnkrets

Steinbråten). På kartet under er det blå feltet mellom det oransje og grønne adresser innenfor Stenbråten-skolekrets.

Mortensrud barneskole er en av barneskolene i Norge med høyest andel minoritetsspråklige elever, det vil si elever som har et annet morsmål enn norsk eller samisk. Å være minoritetsspråklig kan imidlertid i praksis bety at man har norsk som ett av *flere* morsmål. Det kan for eksempel dreie seg om en elev som har to foreldre som kom til Norge da de var små og som snakker flytende norsk, og at norsk er språket som snakkes mest hjemme. Å være minoritetsspråklig er derfor ikke ensbetydende med å ikke kunne snakke godt norsk eller norsk flytende. Likevel vet vi at det er familier der norsk ikke er «hverdagsspråket» hjemme, flere vi møtte på feltarbeid snakket selv så å si ikke noe norsk og brukte derfor eget morsmål når de snakket med familievenner. I en evaluering av gratis kjernetid på AKS ved Mortensrud skole, påpekes det også at

det varierer (...) hvilket språk barna snakker hjemme. Flere av foreldrene sier at de prøver å snakke for eksempel urdu eller somali hjemme, men at barna svarer på norsk (...) Noen av foreldrene vi intervjuet har veldig lite norskkunnskaper, i disse familiene snakker barna foreldrenes språk hjemme (Proba samfunnsanalyse 2017, s. 62).

En barnehageansatt vi intervjuet forklarte også at det var store forskjeller mellom familiene til barnehagebarna med minoritetsbakgrunn i med hensyn til språk og kjennskap til det norske samfunnet; «du har både de som har bodd i Norge i veldig kort tid, og så har vi altså andre- og tredjegenasjonsinnvandrere som har bodd i Norge en stund. Så det bilde er veldig nyansert med tanke på hvor folk er [kulturelt sett]» (intervju 14.06.18).

Minoritetsspråklige elever skiller seg derfor ut fra de «majoritetsnorske» ved at førstnevnte ikke sjeldent har et annet språk enn norsk som de snakker helt eller delvis hjemme. På skolene og på AKS, var språket i all hovedsak norsk, noe skoleinformantene også forklarte med at elevgruppen var veldig sammensatt der mange ikke hadde samme morsmål. Dette ble illustrert fra en av barneskolene der fjorårets førstetrinn bestod av

57 elever med 21 forskjellige språkbakgrunner. På andretrinn var det 66 elever og fjorten språkbakgrunner pluss norsk. På tredjetrinn var det 54 elever og 16 språkbakgrunner, femtettrinn hadde 62 elever med 13 språkbakgrunner pluss norsk. Og sjettetrinn hadde 16 på 54 elever og syvendetrinn hadde også 16 på 45 elever. Så det er veldig sammensatt og det sier seg selv at det er norsk de bruker. Og det har sine fordeler (intervju 2018).

Når vi gikk rundt og mellom husene i området, hørte vi små barn med «synlig etnisk minoritetsbakgrunn» som snakket norsk mens de lekte med andre barn, men det hendte også at vi hørte andre språk bli brukt på fritiden. En av våre «minoritetsinformanter» forklarte at hun var bekymret nettopp fordi få i nabolaget og på skolene her snakket flytende norsk, og siden hun selv heller ikke kunne lære sine barn det, var hun usikker på om de ville tilegne seg tilstrekkelig norskkunnskaper ved å vokse opp i dette lokalsamfunnet. Vi kommer tilbake til en nærmere diskusjon av språk, skole og barnehage, i kapitlet «Oppvekst» under.

Illustrasjon 17: Kart over skoleinntaksområder. Delbydel Bjørnerud markert med sort strek. De fleste i delbydelen sogner til enten Mortensrud/Lofsrud eller Prinsdal/Hauketo skolekrets. Men som blå markering viser, sogner også en stor andel boligheter til Stenbråten skole. Infokartet er laget av Astri Margareta Dalseide. Kartgrunnlag: Oslo kommune.

Delbydel Bjørnerud relatert til områdene rundt

I denne studien har vi forsøkt å finne ut hvordan delbydelen relaterer seg til tilgrensende områder. Et områdeløft trenger ikke være avgrenset til en delbydel. Hvis det er områder som går på tvers av delbydelsgrensene, kan det være aktuelt å sette inn tiltak der. Senter Syd og T-banestasjon ligger i delbydel Mortensrud og i grunnkretsen Lofsrud. Vi har forstått det slik at de som bor i grunnkretsen Rudshøgda og Tangen bruker dette området aktivt. Slik sett kan man tenke at Lofsrud, Mortensrud, Rudshøgda og Tangen er ett område. Tilsvarende har vi forstått det slik at mange personer som bor i grunnkretsen Bjørnerud aktivt bruker tjenester på Hauketo, Prinsdal og Lerdal. De vil kunne definere disse områdene som ett område. Områdeløftet kan derfor inngå i områder i delbydelen og i områder utenfor, men som «naturlig» hører sammen med områder i delbydelen. Og selv om det i nærområdet (i og ved delbydel Bjørnerud) er i grunnkrets Rudshøgda man finner en høyest andel kommunale boliger (se eget underkap. under), ble vi forklart av Boligavdelingens representanter at det var i andre mindre områder (som i grunnkrets Lofsrud, delbydel Mortensrud) og grunnkrets Hauketo, delbydel Prinsdal) der man hadde «konsentrasjoner» av kommunale boliger sammen med flere utleieboliger med «utfordringer» knyttet til bomiljøet (intervju 11.07.18). Også av slike grunner, kan det være nyttig om områdeløftgrensene får en noe elastisk utforming: Det vil si at en kanskje setter i verk noen målrettede satsinger som del av områdeløft Bjørnerud for å bedre disse bomiljøene litt utenfor delbydelen.

Hva statistikken viser – og hva den ikke viser

Det er to poeng som er viktige å få frem før vi viser hva statistikken, dvs. de «harde dataene», viser. For det første, det vi omtaler som «harde data» viser en gjennomsnittssituasjon for objektive variabler som inntekt og utdanningsnivå. Det viser at i noen områder er mange i arbeid, i andre områder er færre i arbeid. I begge områdene er imidlertid de fleste i arbeid. Forskjellen er at det er flere utenfor arbeid i det ene området enn i det andre. Det samme kan vi si om utdanningsnivå. I ett område er det få med høyere utdanning, i et annet område er det mange. I begge områdene finnes det personer med all slags utdanningsnivå, både høyt og lavt. Utdanningsnivå sier nettopp det – hvilken formell utdanning befolkningen *samlet sett* har. Utdanningsnivå i et område *kan* være en god indikasjon på en rekke ting, siden formelt utdanningsnivå ofte er assosiert med muligheter på arbeidsmarkedet og inntekt. Formelt utdanningsnivå sier imidlertid lite om hvilke ressurser en person faktisk har. En småbarnsmor, og lavinntektsaleneforsørger til tre bosatt på mortensrudsiden, som selv ikke hadde utdanning på «papiret», gjorde alt hun kunne for at barna skulle ha en god fritid og en bra skolegang. Leila fulgte opp barna tett og systematisk hver eneste dag, og passet på hvem de var sammen med – engstelig for eventuelle uheldige jevnaldrende rollemodeller hennes sønner kunne møte på utenfor organiserte aktiviteter. Leilas barn som gikk på barne- og ungdomsskolen, fikk dermed ikke henge ved Mortensrud torg eller snakke med fremmede voksne. Hun var meget fornøyd med at den eldste sønnen hadde utkonkurrert mange andre ungdommer i konkurransen om en sommerjobb i regi av bydelen. Selv om Leila fulgte opp barna, gikk på foreldremøter og stilte opp som frivillig når de spilte kamp, var hun også bekymret for den høye minoritetsandelen i nabolaget og særlig på skolen, noe hun fryktet ville gjøre det vanskeligere for barna å lære flytende norsk. Selv snakket hun ikke norsk flytende, så dette var noe de måtte lære utenfor hjemmet. Dette var noe hun var veldig opptatt av – det var viktig å beherske norsk fullt ut.

Det finnes mange personer som Leila, uten formell utdanning, men som har mye realkompetanse, og ikke minst lokalkunnskap (f.eks. om hvilke arenaer barna burde unngå). Disse personene har altså mange andre former for relevante ressurser og kompetanser, og som jobber dag og natt for at deres egne barn skal få formell, høyere utdanning eller ferdigheter og sosial kapital for å «komme seg videre» (se referansen til Putnam, i kap. «Muligheter og utfordringer for lokalsamfunnet» under). Slike personer må anses å være en ressurs for samfunnet, selv om de i statistikken har «lav utdanning» eller at de som individer samlet sett bidrar til at statistikken om området viser «lavt utdanningsnivå». Statistikk viser altså et aggregert bilde av situasjonen – det sier litt – men det er også mye statistikken ikke sier. Statistikk kan hjelpe oss å fange opp mulige mekanismer, men vår forståelse kan bli ytterligere styrket ved å også observere pågående sosiale prosesser. Derfor har vi supplert studien med intervjuer av både beboere og aktører som rektorer og politi. Likevel er det ikke nødvendigvis slik at vi kan peke på eller vise til konkrete mekanismer. For å si noe om mulige mekanismer, må vi tolke dataene, et datasett som altså her består av såkalte harde og myke data. Når det er sagt, så kan vi ved gjennom analyser av statistikken peke ut områder som har flere levekårsutfordringer enn andre områder.

Siden statistikken viser et gjennomsnittsbilde for et gitt, avgrenset område, vil noen områder komme «bedre» ut enn andre. I hvert fall all den tid vi mener at det er «bedre» å være i arbeid enn å ikke være det, at det er «bedre» å ha fullført en utdanning enn å ikke ha det, med mer. Når vi beskriver statistikken, vil mange kanskje ikke føle seg hjemme i det som blir beskrevet – noe vi selv erfarte da vi forklarte noen beboere hvorfor deres nabolag skulle «analyseres». De var ikke «klar over» at de bodde i et område med «levvekårsutfordringer». Dette kan dog gå begge veier. En person som selv ikke opplever å

ha høy livskvalitet, men som bor i et område som kommer «bra» ut i statistikken, kan føle at det som blir skrevet om stedet ikke stemmer med hennes egen virkelighetsoppfatning, og vice versa.

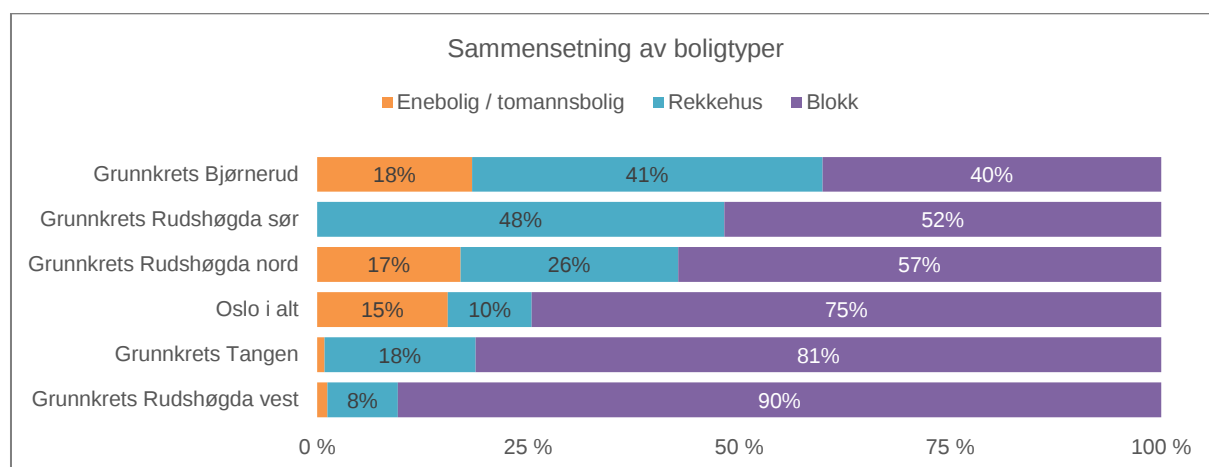
De harde dataenes fortelling om Bjørnerud – kapittelets oppbygging

Vi ser først på boligsituasjonen, som inkluderer sammensetningen av type boliger, eie-leie-andel og andelen kommunale boliger i de ulike områdene. Deretter presenterer vi befolkningssammensetningen og –utviklingen, herunder flyttestrømmer. Vi studerer befolkningen etter innvandringsbakgrunn og alder. Deretter ser vi på utdanningsnivået i befolkningen før vi ser på sysselsettingen. Det er en nær sammenheng mellom utdanning, yrkesdeltakelse og inntekt. Det neste temaet i dette kapitlet blir derfor inntekt. Her ser vi på gjennomsnittsinntekt og andel personer som lever helt eller delvis av offentlige overføringer.

Der vi har data på grunnkrets nivå, vil vi bruke dem og presisere at dataene er for små geografiske enheter. Der vi har data på delbydelsnivå vil vi også eksplisitt nevne det. Bjørnerud vil sammenliknes med naboområdene og med Oslo totalt. Å bruke Oslo som sammenlikningsgrunnlag er kanskje litt «urettferdig», siden Oslo er en særegen by i Norge (Brattbakk m fl 2016/2017). Oslo har høyest andel med høy utdanning, mange med svært høy inntekt og mange med svært lav inntekt. Likevel er det Bjørnerud som et godt sted å vokse opp i – i Oslo – som er formålet med områdeløftet – og derfor har vi valgt å sette Bjørnerud opp mot Oslo som helhet.

Variert bebyggelse i grunnkretsen Bjørnerud – mer ensidig andre steder

Sammensetningen av boligtyper er ulik i de ulike grunnkretsene i delbydel Bjørnerud. Grunnkretsen Bjørnerud, som er på hauketosiden, har en variert boligbebyggelse, med en blanding av en- og to-mannsboliger, rekkehus og blokker. Grunnkretsen Tangen består for det meste av blokkbebyggelse, men også noen rekkehus. De ulike områdene i Rudshøgda har også ulik boligsammensetning. I sør og nord, det vil si i ytterkantene av områdene, er det en blanding av rekkehus, blokk og noen hus. Området i midten, Rudshøgda vest, består for det aller meste av blokkbebyggelse. Figuren under viser sammensetningen av boligtyper i grunnkretsene i delbydel Bjørnerud.

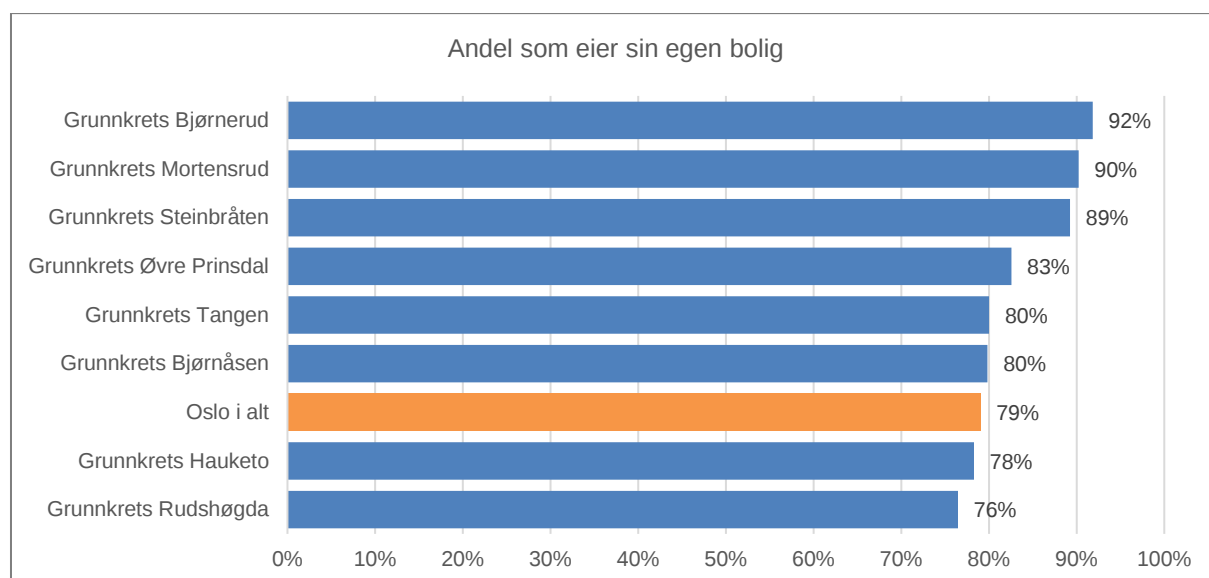
Figur 1: Boligmengden etter hustype, 2016. Kategorien «Annet» er tatt ut. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune

Relativt lave boligpriser

Boligprisene per kvadratmeter ligger på omtrent 60 prosent av gjennomsnittlig kvadratmeterpris i Oslo. Det gjelder for alle grunnkretsene i delbydel Bjørnerud. Kvadratmeterprisen er nesten lik som i bydel Søndre Nordstrand totalt.

I Rudshøgda er det mange som leier

Andelen husholdninger som eier sin egen bolig, enten selveier eller gjennom andels- eller aksjeeie, er på 80 prosent, litt høyere enn det som gjelder for Oslo totalt. I grunnkretsen Bjørnerud, det vil si på hauketosiden, eier 92 prosent av husholdningene sin egen bolig. I Rudshøgda er eierandelen på 76 prosent, hvilket betyr at 24 prosent leier boligen sin – akkurat som Ayaan og Leila begge bosatt i ulike nabolag i denne grunnkretsen (se over). Med tanke på at Rudshøgda er et område med mange barnefamilier og ikke et typisk «student-sted», er leieandelen høy. Det er også et relativt høyt innslag av kommunale boliger i Rudshøgda, og relativt få i grunnkretsen Bjørnerud. Grunnkretsen Tangen befinner seg mellom Bjørnerud og Rudshøgda når det gjelder leieandel og andel kommunale boliger.

Figur 2: Andel husholdninger som eier sin egen bolig (selveier, andels- eller aksjeeie), grunnkretsene i Bjørnerud, tilgrensende grunnkretser og Oslo totalt. År: 2015. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

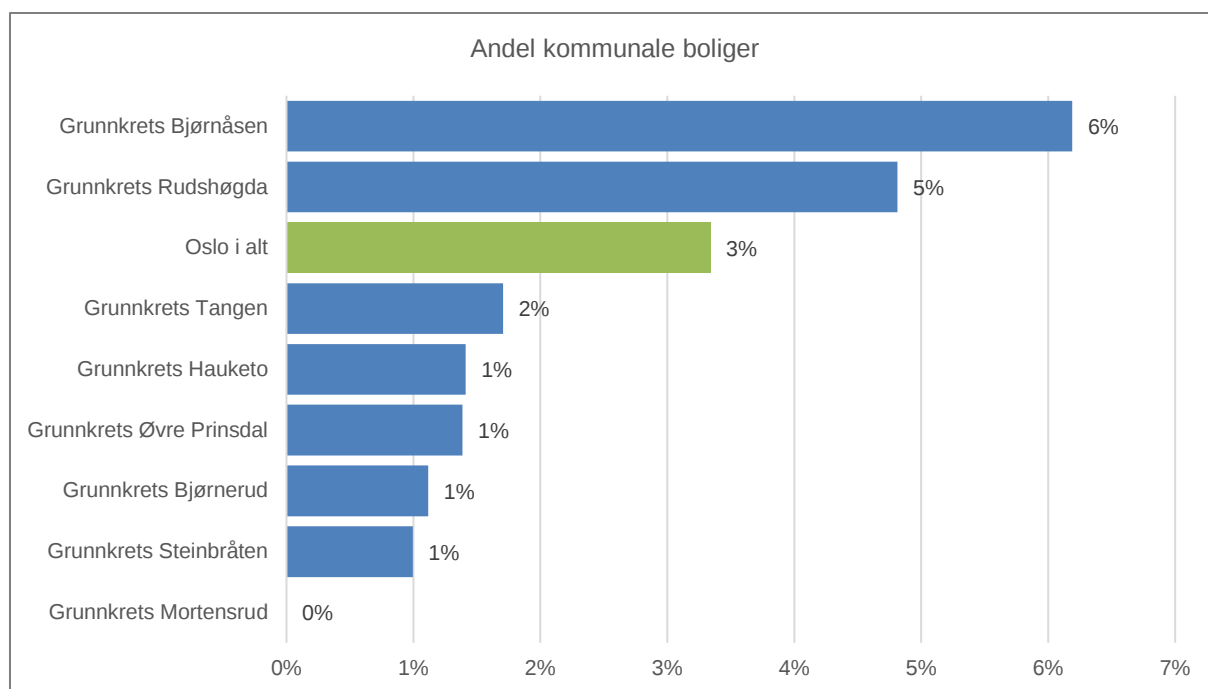
Om enn ikke nødvendigvis direkte koblet til antallet eller andelen utleieboliger i området (vi kan altså ikke vise at det er en årsakssammenheng), kan man heller ikke avskrive at det er en sammenheng mellom nettopp den relativt høye forekomsten av utleie og det følgende: I et intervju med en barnehagebestyrer ble vi forklart at det i bydelen var mange barnefamilier som hadde leiekontrakter på ett eller to år, noe som medførte utfordringer i barnehagene da familiene måtte flytte mye internt i bydelen (hver gang kontrakten gikk ut) og dermed fikk man en mindre stabil barnegruppe og det ble vanskeligere for den enkelte barnehage å følge opp barna som relativt hyppig byttet barnehage. Og dette var barn som ofte hadde et hjelpebehov, men der bosituasjonen kunne vanskeliggjøre oppfølgingen fra det offentlige hjelpeapparatet (intervju 11.06.18). Fra en kommunal forebygger ble det også poengtert at «boligpolitikken har mye å si. Vi ser ofte at mange flytter mye på grunn av korte leieavtaler – og så bor mange av de vi jobber med trangt ... De fleste i området bor bra, men mange bor altså trangt. Vi ser mye frustrasjon blant ungdommen fordi det ikke er plass hjemme for å gjøre lekser. De må derfor bruke for eksempel Røde Kors» (intervju 03.07.18). Poenget her er å vise hvordan boligsituasjonen

(som også er påvirket av blant annet boligpolitikken) påvirker hverdagslivet og levekårene på et sted som Bjørnerud (makro-politikk – virker inn på mikro), noe som kanskje særlig er aktuelt for beboerne i de kommunale boligene i visse deler av bydelen.

Mange kommunale boliger i Rudshøgda

Grunnkretsen Bjørnåsen i delbydel Bjørndal og grunnkretsen Rudshøgda skiller seg ganske tydelig fra de andre stedene i området ved at de har en relativt høy andel kommunale boliger. I Rudshøgda er fem prosent av boligene kommunale, en andel som i seg selv ikke er så høy, men høyere enn snittet for Oslo, som er 3 prosent, og høyere enn Tangen, Hauketo, Prinsdal, Steinbråten og Mortensrud. 54 av boligene i Rudshøgda er kommunale.

Selv om det er områder internt i delbydel Bjørnerud som skiller seg ut med en noe høyere andel kommunale boliger, var det som presisert over, ingen «konsentrasjoner» av kommunale leiligheter innad i delbydelen – de lå med andre ord mer spredt. Relativt høye konsentrasjoner fantes andre steder i bydelen og det var først og fremst der man hadde de store utfordringene. Nærmere Bjørnerud, var det likevel flere kommunale boliger samlet på ett sted i henholdsvis Hauketo veien og ved Mortensrud torg, begge områdene altså utenfor og på hver sin side av Bjørnerud. Ifølge representantene fra Boligkontoret i bydelen, var det ingen store «utfordringer» – problemer som påvirket bomiljøet i blokken eller nabolaget – knyttet til de kommunale boligene lokalisert i delbydel Bjørnerud, men det var blokker i Hauketo veien som ideelt sett burde følges opp av kommunen for å forbedre bomiljøet der. Det hadde man ikke ressurser til å gjøre systematisk per i dag, nå var det begrenset til oppfølging av enkeltindivider, ikke bomiljøet i bred forstand og over tid. Også internt i delbydel Bjørnerud kunne man gjerne gjort mer med tanke på å følge opp bomiljøarbeidet: «Det er ønskelig fra alle borettslagene og sameiene at kommunen er mer tilstede, men skulle vi bare gått på årsmøtene til alle, så hadde vi ikke fått gjort noe annet, men vi ønsker oss ressurser til å jobbe med bomiljøet flere steder, også [i områder som Rudshøgda]» (intervju 11.07.18). Videre ble det presisert at standarden på de kommunale boligene i bydelen var jevnt over meget god, så som «utenforstående» kunne man ikke se om en bolig var kommunal eller ikke.

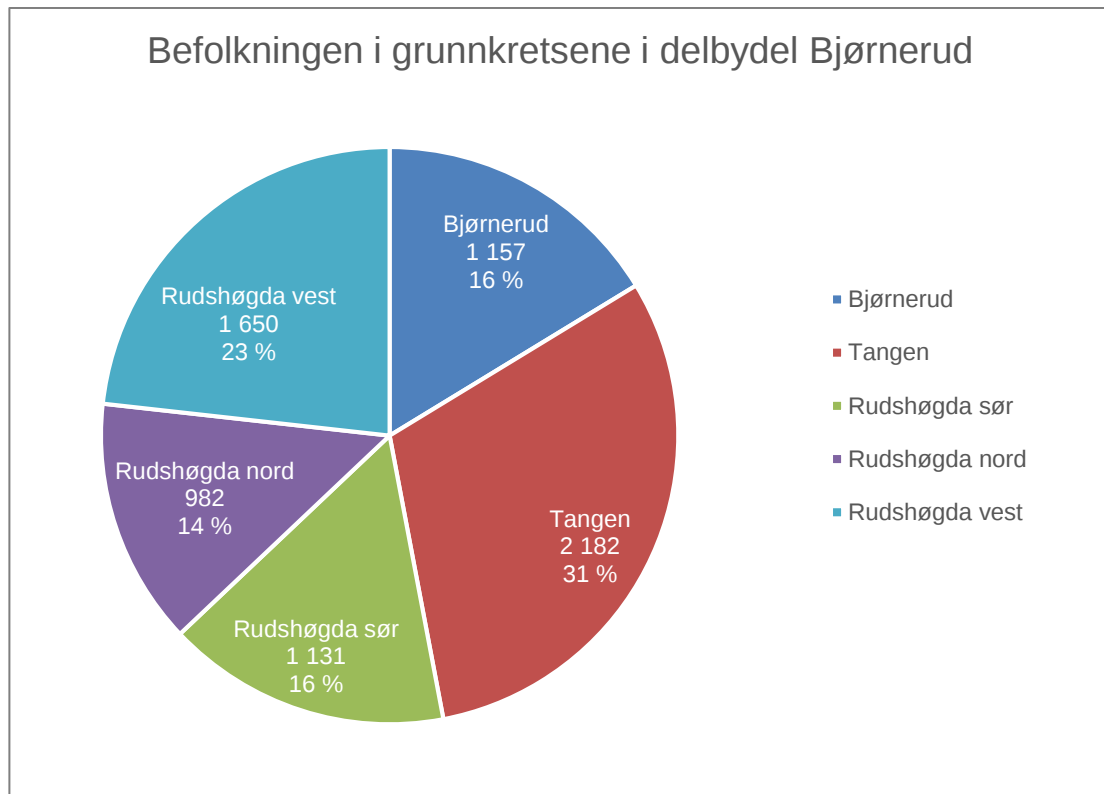

Figur 3: Andel kommunale boliger i grunnkretser i og rundt delbydel Bjørnerud og Oslo i alt. Kun grunnkretser med minst 300 boliger er inkludert. År: 2017. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

Den lokale befolkningsstørrelsen

Ved inngangen til 2018 bodde det 7 102 personer i delbydel Bjørnerud. Litt over halvparten bor i grunnkretsen Rudshøgda, litt under hver tredje bor i grunnkretsen Tangen, mens 16 prosent bor i grunnkretsen Bjørnerud.

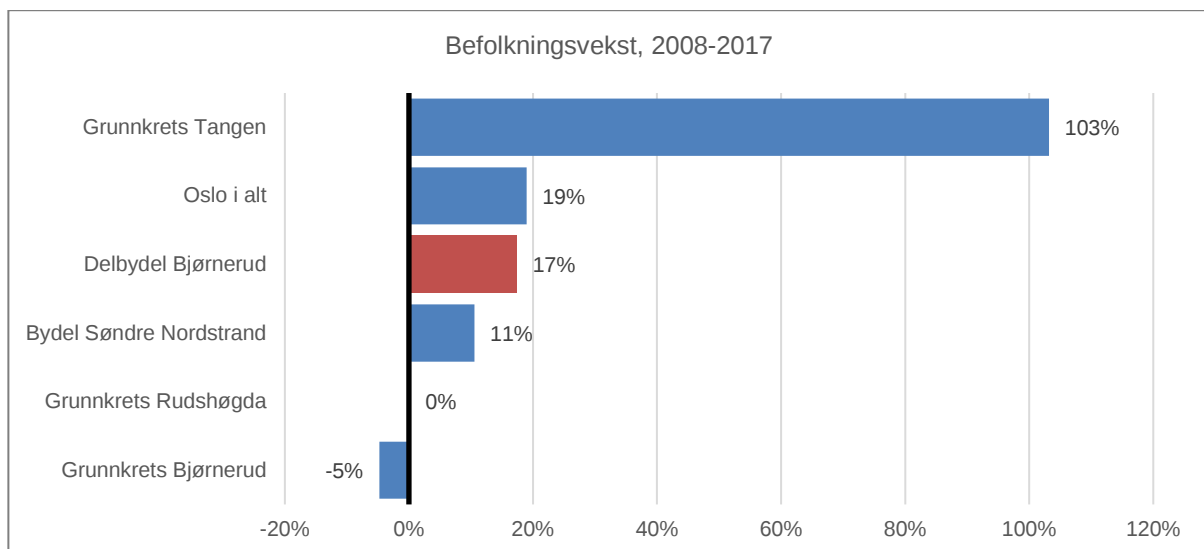
Frem til 2015 var Rudshøgda én grunnkrets, deretter har den vært delt inn Rudshøgda nord, vest og sør. Litt under halvparten av befolkningen i Rudshøgda bor i grunnkretsen Rudshøgda vest, som er det midtre området, rett ved Lofsrud ungdomsskole.

Figur 4: Befolkningen i delbydel Bjørnerud delt inn i grunnkretser, 1.1.2017. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdeling for finans, Oslo kommune.

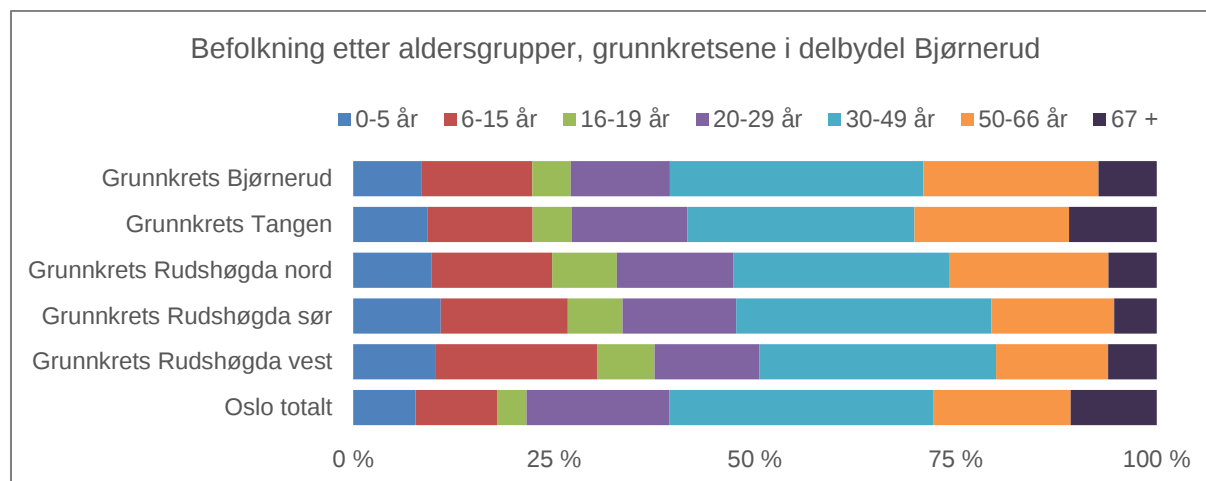
Befolkningsvekst i Tangen – stillstand ellers

I Tangen grunnkrets har det vært nybygging av leiligheter. I denne grunnkretsen har folkemengden doblet seg fra 2008 til 2016. I grunnkretsen Rudshøgda og grunnkretsen Bjørnerud har folkemengden stått på stedet hvil eller gått litt ned siden 2008. Det som har bidratt til at delbydelen Bjørnerud har hatt befolkningsvekst siden 2008, er som nevnt den store økningen i antall personer i de nye boligområdene i grunnkrets Tangen. Delbydel Bjørnerud har hatt nesten like høy prosentvis vekst i befolkningen som Oslo totalt, grunnet høy vekst i grunnkretsen Tangen.

Figur 5: Befolkningsvekst, prosent, 2008-2017, Oslo, bydel Søndre Nordstrand og delbydel Bjørnerud. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

Sammenliknet med Oslo totalt, er det mange barn som bor i delbydel Bjørnerud, det gjelder særlig i grunnkretsen Rudshøgda vest. Hver femte person i grunnkretsen Rudshøgda vest er i aldersgruppen 6-15 år. Rudshøgda vest er en av grunnkretsene i Oslo med høyest andel personer i denne aldersgruppen.⁵

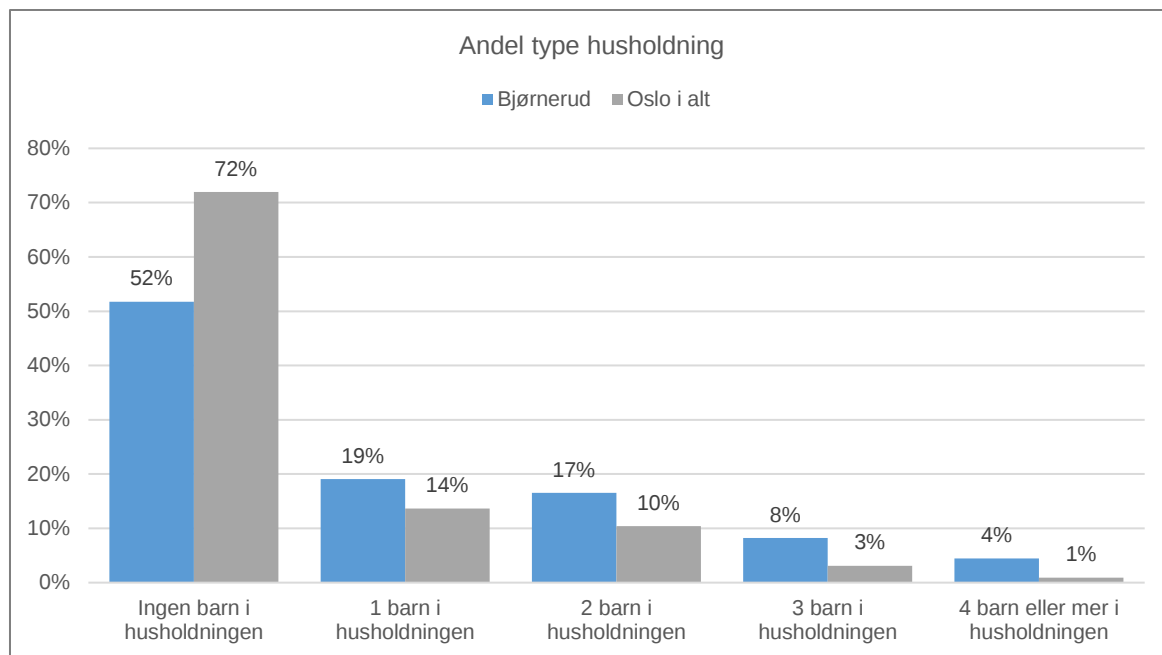

Figur 6: Fordeling av personer etter alderskategorier, prosent. Grunnkretsene i delbydel Bjørnerud og Oslo i alt, 2017. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

Rudshøgda er en av grunnkretsene i Oslo med høyest andel barn i skolealder, det vil si personer i aldersgruppen 6-15 år. Antall barn i skolealder har imidlertid ikke endret seg noe særlig i Rudshøgda for perioden mellom 2008 og 2017. I grunnkretsen Bjørnerud har det blitt 15 prosent *færre* barn i skolealder, mens grunnkretsen Tangen har hatt en dobling av antall personer mellom 6 og 15 år. Fordelingen over aldersgruppene i grunnkretsen Bjørnerud er ganske lik fordelingen i Oslo totalt. I grunnkretsen Tangen og grunnkretsen Rudshøgda er det flere barn enn i Oslo totalt. I Rudshøgda sør og vest er det forholdsvis færre eldre enn i Oslo totalt.

Delbydel Bjørnerud har flere husholdninger med barn enn det som gjelder for Oslo i alt. Bjørnerud skiller seg ikke noe særlig fra de andre delbydelene i bydel Søndre Nordstrand med hensyn til antall barn i husholdningen. Delbydel Bjørndal, Bjørnerud og Holmlia Syd er delbydeler med relativt mange husholdninger med fire barn eller flere.

⁵ 20 prosent av befolkningen er i aldersgruppen 6-15 år, bare slått av Nordre Ullevål som har 21 prosent. Kun grunnkretser med minst 100 personer i denne aldersgruppen er tatt med i beregningen.

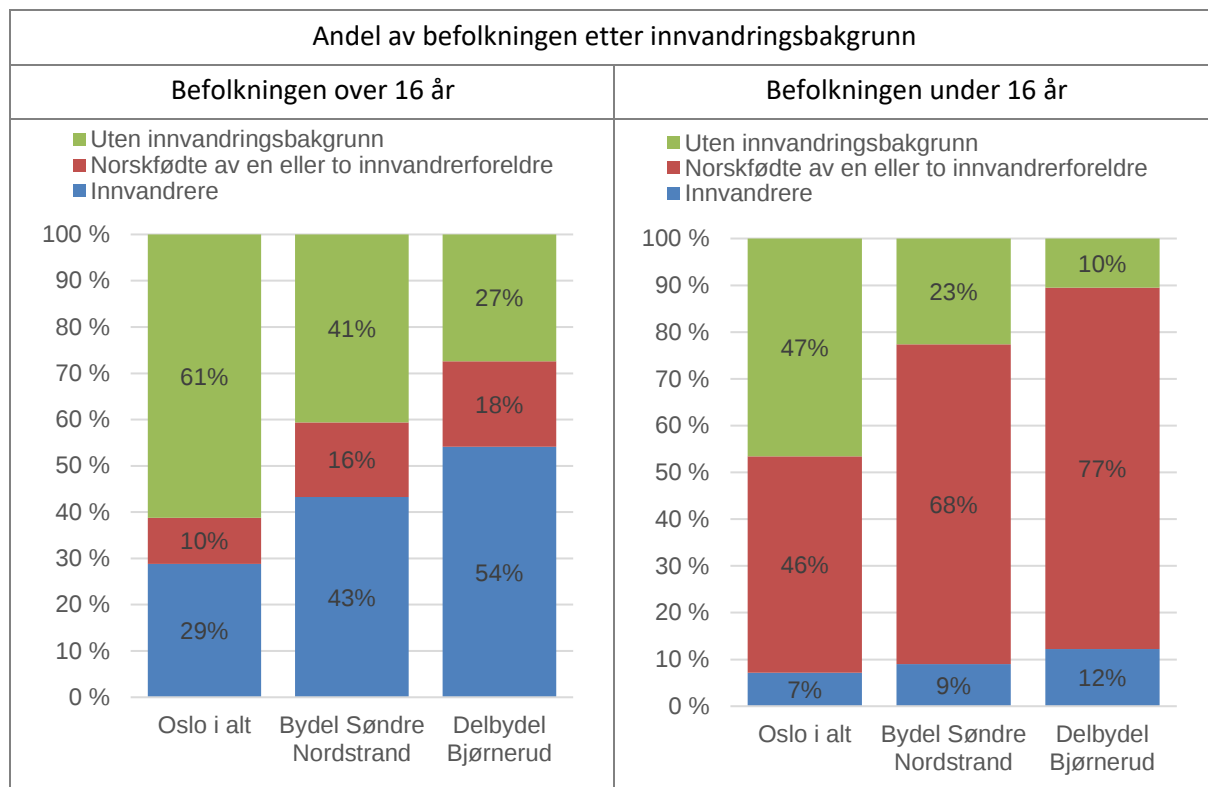
Figur 7: Husholdningene i Oslo og delbydel Bjørnerud etter hvor mange barn det er i husholdningen. År: 2017. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

Barnerike husholdninger – men husholdninger uten barn øker mest

Per 2017 er det 2 682 husholdninger i delbydel Bjørnerud. 52 prosent av husholdningene er uten barn, det vil si at de er aleneboende eller par som ikke har barn under 18 år boende hjemme. I 120 av husholdningene bor det fire barn eller flere. Husholdninger med fire barn eller flere utgjør 4 prosent av alle husholdningene i delbydel Bjørnerud. Det er altså ikke snakk om mange husholdninger verken i antall eller andel, men andelen er tredje høyest blant Oslos 96 delbydeler i 2017. I de fleste husholdninger med barn i delbydel Bjørnerud bor det ett eller to barn. Siden 2008 har antall husholdninger uten barn økt med 25 prosent, mens antall husholdninger med fire barn eller flere, har blitt redusert med 5 prosent.

Få barn med norskfødte foreldre

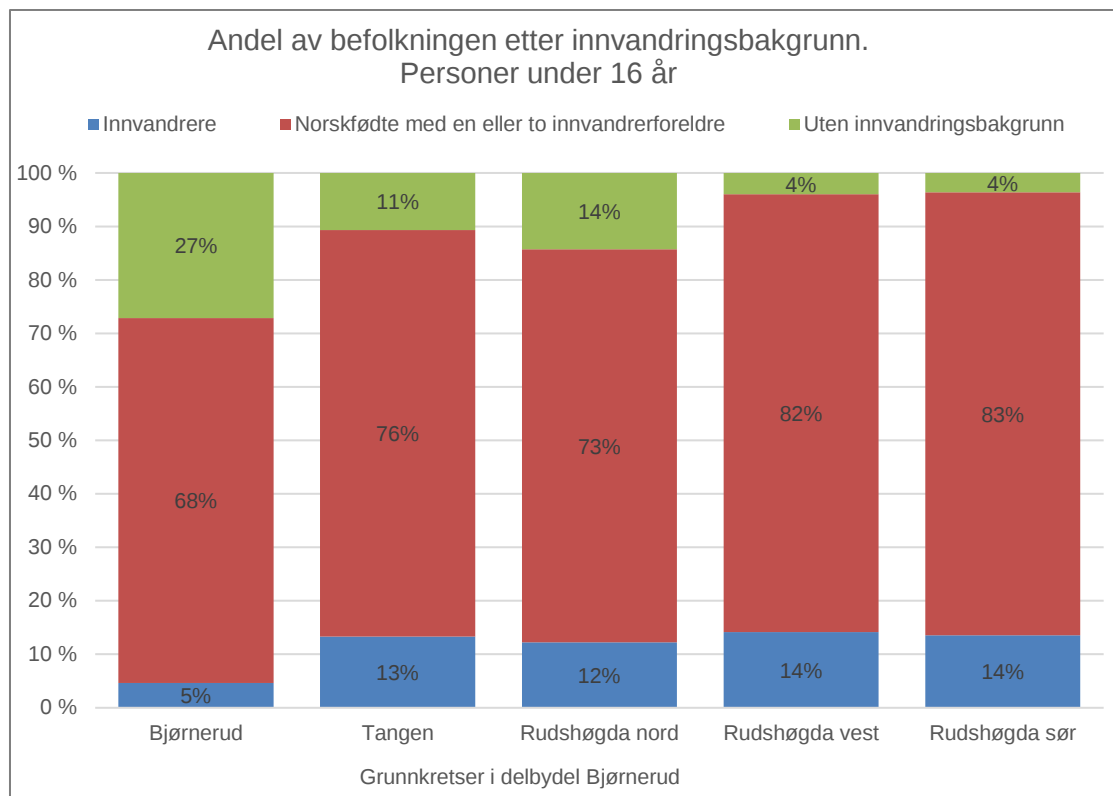
54 prosent av personene over 16 år i delbydel Bjørnerud har innvandret til Norge. 18 prosent er norskfødt med en eller to innvandrerforeldre, og 27 prosent har ikke innvandringsbakgrunn. Delbydel Bjørnerud har med det en høyere andel voksne personer med utenlandsk opprinnelse enn det som er tilfellet i bydel Søndre Nordstrand og i Oslo som helhet. Blant personene under 16 år er et klart flertall norskfødte med en eller to innvandrerforeldre. 10 prosent av personene i delbydel Bjørnerud som er under 16 år har ikke innvandrerbakgrunn. Til sammenlikning er andelen i Oslo totalt på 47 prosent. Delbydel Bjørnerud har altså et høyere innslag av personer med utenlandsk opprinnelse både i den voksne befolkningen og i befolkningen under 16 år enn det som gjelder i bydel Søndre Nordstrand og i Oslo totalt.

Figur 8: Andel av personene over 16 år og under 16 år etter innvandringsbakgrunn, 2017. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

Innad i delbydelen er det grunnkretsen Bjørnerud som har høyst andel personer under 16 år uten innvandringsbakgrunn. I Rudshøgda vest og sør har fire prosent av personene under 16 år ikke innvandringsbakgrunn. Grunnkretsen Tangen har en andel et sted midt imellom.

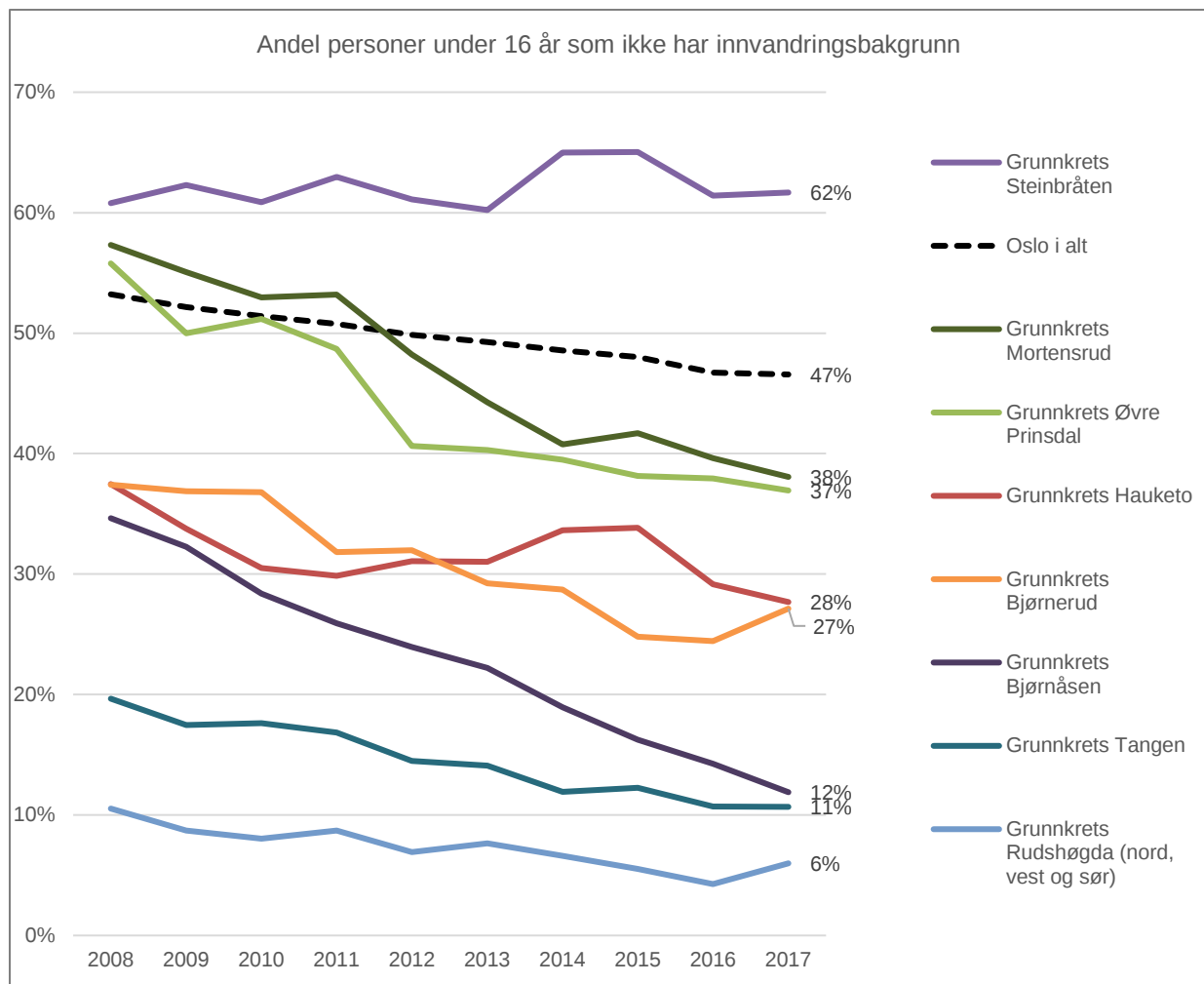
Rudshøgda (nord, vest og sør) skiller seg ganske tydelig ut fra de andre grunnkretsene i nærområdet med hensyn til innvandringsbakgrunn blant befolkningen under 16 år. 6 prosent av personene under 16 år er uten innvandringsbakgrunn, det vil si at de er norskfødte med to norskfødte foreldre. Andelen har vært stabil de siste ti årene.

Figur 9: Andel av personene under 16 år etter innvandringsbakgrunn, grunnkretsene i delbydel Bjørnerud, 2017. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

Store forskjeller mellom naboområdene med hensyn til landbakgrunn

Akkurat som Rudshøgda skiller seg ut ved å ha en særlig lav andel personer under 16 år uten innvandringsbakgrunn, skiller den tilgrensende grunnkretsen Steinbråten i delbydel Mortensrud seg også ut, da ved å ha en *høy* andel barn uten innvandringsgrunn. Delbydel Bjørnerud og tilgrensende grunnkretser er et relativt lite geografisk område. Det er likevel store forskjeller innad. Med unntak av grunnkretsen Steinbråten, har alle områdene i og rundt delbydel Bjørnerud hatt en reduksjon i andelen personer under 16 år uten innvandringsbakgrunn – i tråd med utviklingen i Oslo totalt.

Figur 10: Andel personer under 16 år som ikke har innvandringsbakgrunn i Oslo, grunnkretsene i delbydel Bjørnerud, og grunnkretser som er i geografisk nærhet til delbydel Bjørnerud, 2008-2017. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

Med andre ord, er Bjørnerud med delbydelens nære omland, «etnisk segregert» i den forstand at visse områder og skoler har en klart høyere «innvandrerandel», mens områder i nærheten har en markant lavere andel «innvandrere» og dermed en høyere andel «etnisk norske» (se underkap. «Høy andel minoritetsspråklige elever i skolen», nedenfor). I en studie fra London, påpeker Hamnett (2005) at i et relativt lite, men sammenhengende geografisk område – som i vårt tilfelle grunnkretsene Rudshøgda (nord, vest og sør) pluss Steinbråten og Mortensrud på den andre siden av Mortensrudveien – kan det være et «mangfold» av ulike etniske grupper totalt sett, men internt kan det likevel eksistere noe i nærheten av atskilte verdener på hver sin side av gaten. Eller som Andersen (2014) observerte i Brugata på Grønland i Oslo, parallelle eksistenser i samme gate. Personer som kan kategoriseres som tilhørende ulike grupper – og som ikke sjeldent tilskriver seg selv ulike gruppeidentiteter/-tilhørigheter – deler samme uterommet (og til tider samme innerom), men det kan være minimalt med samhandling mellom gruppene (Andersen 2014, s. 243-247). Som vi kommer tilbake til i andre kapitler, var denne lokale «mikroskalasegregasjonen» (Harris & Lewis 2001, s. 274; Hamnett 2005, s. 13) et velkjent lokalt

fenomen.⁶ Vi ble forklart at mens noen «etnisk norske» flyttet bort, flyttet noen internt, men til skolekretser med flere «norske». Det kan nevnes at flere med minoritetsbakgrunn, som trebarnsmoren Leila vi møtte over, også var opptatt av disse prosessene eller bosetningsmønstrene. Leila var som nevnt bekymret for at hennes barn ikke ville lære godt nok norsk, siden så få av klassekameratene – på den denne siden av Mortensrudveien – heller ikke hadde «etnisk norsk» bakgrunn. Selv om det kan være visse utfordringer knyttet til såkalte «bokonsentrasjoner» av minoritetsgrupper, kan det også være en fordel for en familie med for eksempel irakisk bakgrunn å bo sammen med andre fra samme «gruppe». Det kan tenkes at det kan være enklere å knytte vennskapsbånd til personer som i (stor grad) deler «kultur og språk, og (relatert til det å ha sosiale nettverk lokalt) synes bokonsentrasjoner å ha positive helseeffekter for individer, særlig knyttet til psykisk helse (Finnvold & Ugreninov, 2018).

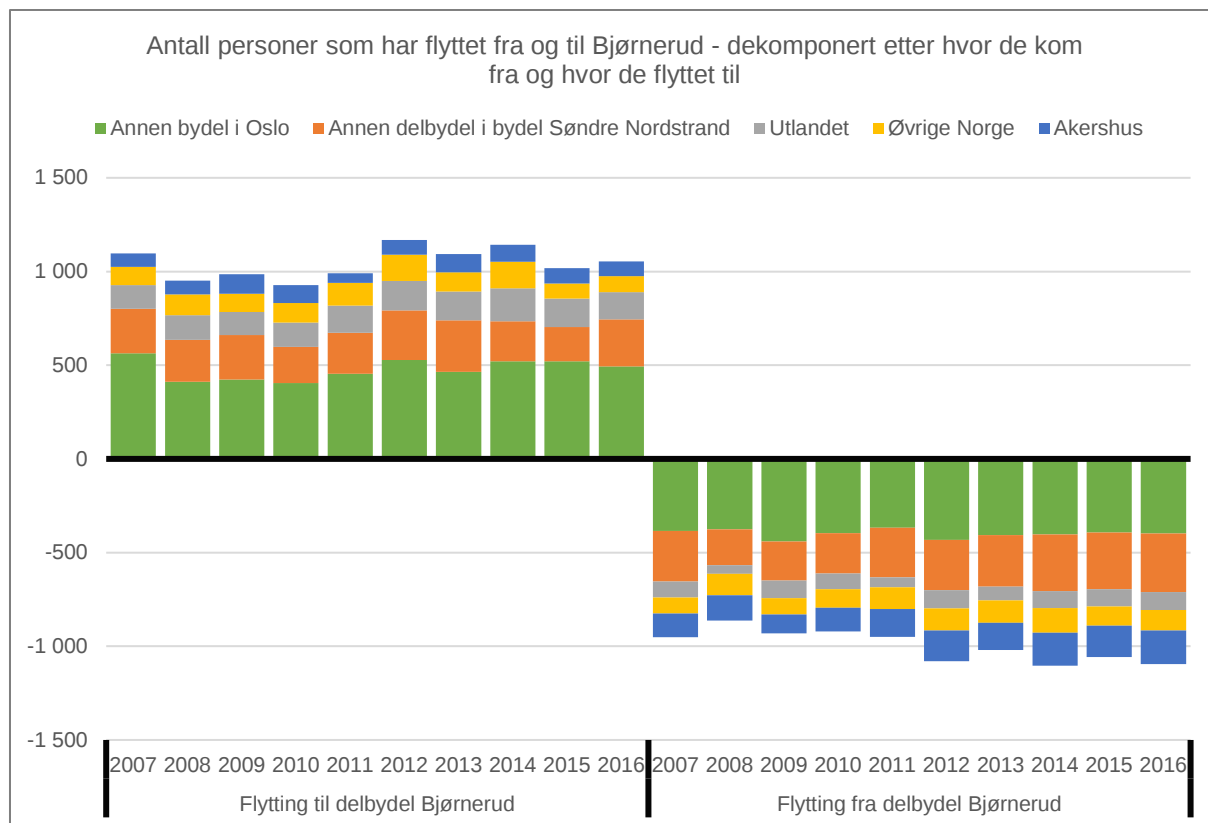
Innflytting fra Oslo – utflytting til Akershus

Hvert år i perioden mellom 2007 og 2016 har det flyttet omtrent 1 000 mennesker til delbydel Bjørnerud og omtrent like mange har flyttet fra. Vi har ikke data på hvor lenge de som flytter til blir eller hvor lenge de som flytter fra har bodd i delbydelen. Vi vet imidlertid at litt over 20 prosent av de som flytter til delbydel Bjørnerud har flyttet fra et annet sted i bydelen og at litt under 50 prosent har flyttet til Bjørnerud fra en annen bydel i Oslo⁷. Nesten 70 prosent av dem som flytter til Bjørnerud kommer altså fra et annet sted i Oslo. 14 prosent av dem som har flyttet til Bjørnerud i perioden 2007-2016 har kommet fra utlandet, 8 prosent fra Akershus og 10 prosent fra øvrige Norge. Bjørnerud har størst «tiltrekningskraft», i form av tilflytting, fra nærområdene, det vil si i hovedsak Oslo og litt Akershus.

Fraflyttingsmønsteret er litt annerledes. I perioden 2007-2016 har 26 prosent av dem som har flyttet fra delbydel Bjørnerud flyttet til en annen delbydel i Søndre Nordstrand. 40 prosent har flyttet til et annet sted i Oslo. Hele 15 prosent av de som har flyttet ut har flyttet til Akershus – nesten dobbelt så mange som andre veien. Akershus er derfor en «netto-mottaker» av flyttere fra delbydel Bjørnerud. Flyttingen til Bjørnerud fra utlandet er høyere enn flyttingen fra Bjørnerud til utlandet, selv om 8 prosent av de som har flyttet fra Bjørnerud, har flyttet til utlandet.

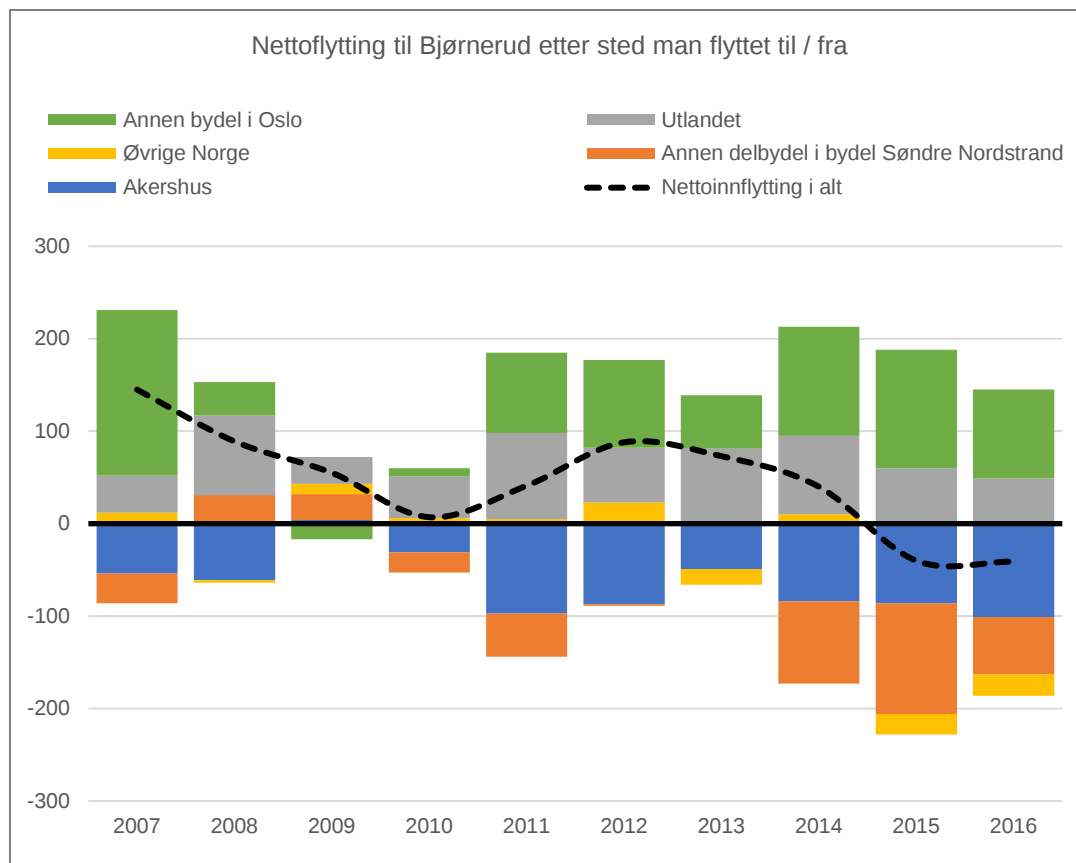
⁶ For en leser som er interessert i segregasjon som et tema, så er det interessant at en senere studie fra London fant at: «Hence the *bi-polar nature* of the findings reported here: segregation, according to our modelled measure, is greatest at the macro- and micro-scales, reflecting the clustering of group members into particular segments of the urban fabric and their concentration into preferred neighbourhoods within those segments (...) The macro-scale outlines of London's ethnic geographies remained largely unchanged over that decade [2001-2011] – the different groups remained clustered in the same sections of the urban area – but within that broad pattern there was significant micro-scale change.” (Ron m fl 2016, s. 398f., vår uthevelse).

⁷ Nøyaktig andel varierer med årene.

Figur 11: Antall personer som har flyttet til og fra delbydel Bjørnerud dekomponert etter hvor de har flyttet til/fra. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Nettoinnflytting er innflytting fratrasket utflytting i en gitt periode. Delbydel Bjørnerud har positiv nettoflytting fra bydeler i Oslo som ikke er Søndre Nordstrand og fra utlandet. Bjørnerud har negativ nettoflytting fra andre områder i bydel Søndre Nordstrand og Akershus.

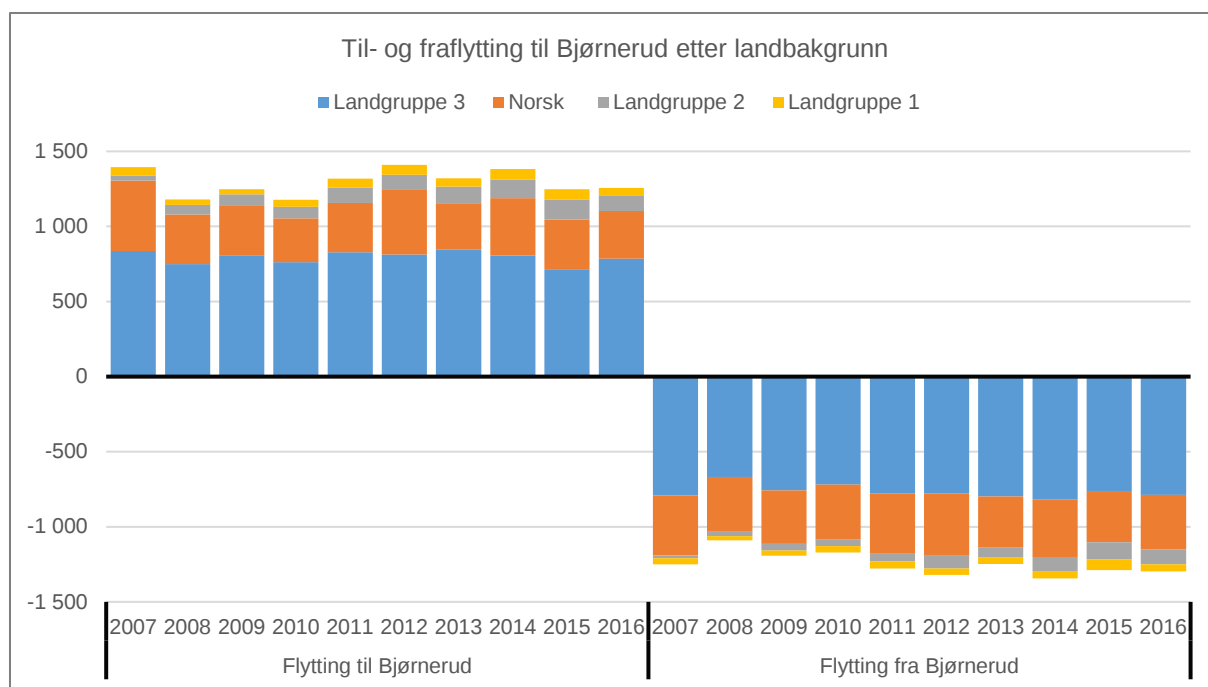
Figur 12: Nettoinnflytting (tilflytting minus fraflytting) til delbydel Bjørnerud, 2007-2016, dekomponert etter hvor det har blitt flyttet til/fra. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

I perioden 2012-2016 har Oslo som helhet og alle delbydelene i bydel Søndre Nordstrand hatt netto utflytting til Akershus, tilsvarende har de samme områdene hatt netto innflytting fra utlandet. Delbydel Bjørnerud skiller seg fra de andre delbydelene i bydelen ved at det er en relativt høy netto innflytting fra Oslo utenom bydel Søndre Nordstrand.

Stabile flyttestrømmer med hensyn til landbakgrunn

Litt over 60 prosent av personene som har flyttet til og fra delbydel Bjørnerud i perioden 2007-2016 er enten innvandrere eller barn av innvandrere fra landgruppe 3.⁸ Mens 27 prosent av de som har flyttet til Bjørnerud har hatt norsk landbakgrunn, har 30 prosent av de som har flyttet fra hatt norsk landbakgrunn. Det betyr at det er litt flere med norsk landbakgrunn som har flyttet fra enn til. Forskjellen er imidlertid ganske liten. Flyttestrømmene etter landbakgrunn viser at «beholdningen» av personer i delbydel Bjørnerud er ganske konstant over tid med hensyn til landbakgrunn. Det flytter nesten like mange mennesker inn som ut av de ulike kategoriene av landbakgrunn. Slik sett har ikke delbydel Bjørnerud fått en veldig endret befolkningssammensetning etter landbakgrunn som følge av flytting, hvert fall ikke i perioden 2007-2016.

⁸ Landgruppe 1 omfatter alle vesteuropeiske land, det vil si land som er med i det 'gamle' EU (før 2004) og/eller EØS og EFTA, samt Canada, USA, Australia og New Zealand. Landgruppe 2 består av de elleve nye EU-landene i Øst-Europa (EU-medlemmer i 2004 eller senere): Estland, Latvia, Litauen, Polen, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Kroatia, Bulgaria og Romania. Landgruppe 3 består av resten av verden, det vil si land i resten av Øst-Europa, Afrika, Asia (inkludert Tyrkia), Latin-Amerika og Oseania (utenom Australia og New Zealand).

Figur 13: Antall personer som har flyttet til, fra og internt i Bjørnerud etter landbakgrunn, 2007-2016. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

I delbydel Bjørnerud er det hovedsakelig grunnkretsen Tangen som har hatt befolkningsvekst, særlig på grunn av nybygde boliger i denne perioden. På grunn av dette har nettoutflyttingen til delbydel Bjørnerud vært positiv i en del år mellom 2007 og 2014. Siden de fleste som flytter både til og fra delbydel Bjørnerud har landbakgrunn fra Afrika/Asia/med flere, har det vært positiv nettoutflytting fra denne landbakgrunnen årlig frem til 2013.⁹ I perioden 2008-2011 var det årlig netto utflytting av personer med norsk landbakgrunn, men i de siste årene har denne vekslet på å være negativ og positiv. Delbydel Bjørnerud har altså ikke opplevd noen sterk «hvit flukt» som man hører om at skjer andre steder i Oslo. Mye av utflyttingen av personer med norsk landbakgrunn har allerede skjedd i perioden før 2007. Konsulterer vi Statistikkbanken til Oslo kommune, ser vi at delbydel Bjørnerud hadde 2 954 personer med «norsk bakgrunn» i 1998 (som er det første året som er oppgitt), mens tallene for 2008 og 2016 var henholdsvis 2 355 og 2 310. I 2017 var antallet redusert til 2 277 og i 2018 til 2 209. Slår vi sammen de ulike «innvandringskategoriene», ser vi følgende endring i absolutt forstand – 1998: 2 251; 2008: 3 693; 2016: 4 769; 2017: 4 825; 2018: 4 848 noe som kan indikere at utflyttingen av «norske» ikke har vært så omfattende, men heller går sakte og gradvis, og at heller at personer med innvandrerbakgrunn i større grad kommer til. Ved inngangen til 2018 bor det 239 personer fra landgruppe 1, 401 fra landgruppe 2, samt 4 208 fra landgruppe 3 i delbydel Bjørnerud.

Det kan videre nevnes at Blom (2002) har skrevet følgende om befolkningssammensetningen, befolkningsendringer, utbygging og endring av grunnkretser i Søndre Nordstrand:

I 1988 hadde to kretser i Søndre Nordstrand over 30 prosent ikke-vestlige innvandrere, kretsen rundt Holmlia-senteret vest for jernbanelinjen (Østfold- banen) og den store kretsen (Bjørnerud) mellom Øvre Prinsdals vei i vest og Ljabruveien (Rv. 155) i nordøst. I sistnevnte krets hadde SIBO

⁹ Dette er en upresis formulering, Asia eller Afrika er ikke «land», men heller enn å nevne alle de respektive landbakgrunnene som somalisk, pakistansk med mer, har de som utarbeider statistikken forenklet det til større regioner. Vi har fulgt denne pragmatiske forenklingen her.

etablert to store USBL-tilknyttede borettslag i nord for å tilby boliger til innvandrere og flyktninger i et flerkulturelt bomiljø. I 1993 hadde andelen ikke-vestlige innvandrere økt til over 30 prosent i to nye kretser, den ene kretsen (Åsbråten) vest i bydelen mellom Søndre Ås gård og Mosseveien, og den andre (Lofsrud) sør for nåværende Mortensrud T-banestasjon med grense mot Mortensrudveien i nord og Ljabruveien i sør. I kretsen rundt Holmlia-senteret var andelen ikke-vestlige innvandrere steget til over 50 prosent. I 1998 er ytterligere to kretser kommet til blant de innvandrertrette, en krets (Skovbakken) med variert bebyggelse rett nord for Holmlia-senteret med utsikt mot Ljan kirke i nordvest og en krets lenger øst (Tangen) mellom Ljanselva i nord, Mortensrud-plataet i øst og Ljabruveien i sør som hovedsakelig omfatter boligområdet Kantarellen terrasse. Fortsatt er det bare rundt Holmlia-senteret at andelen ikke-vestlige innvandrere er over 50 prosent. I 1996 og 1997 ble for øvrig enkelte kretser i ytre by oppdelt i flere mindre kretser. I Søndre Nordstrand har dette lite å si for innvandrerandelen i kretsene idet det stort sett er ubebodde områder som er skilt ut i egne kretser eller slått sammen med andre ubebodde områder. Et stort område uten bebyggelse i kretsen med USBL-borettslagene (Bjørnerud) er f.eks. overført til den ubebodde kretsen lenger sør (Grønliåsen). Den opprinnelige kretsen Lofsrud sør for Mortensrud gård er likeledes delt i to. Den vestre delen med den innvandrertrette bebyggelsen er gitt navnet Rudshøgda, mens den relativt ubebodde delen ned mot E6 i øst har fått beholde navnet Lofsrud. I bydel Søndre Nordstrand ble andelen ikke-vestlige innvandrere nesten doblet fra 14 prosent i 1988 til 26 prosent i 1998 (Blom 2002, s. 79).

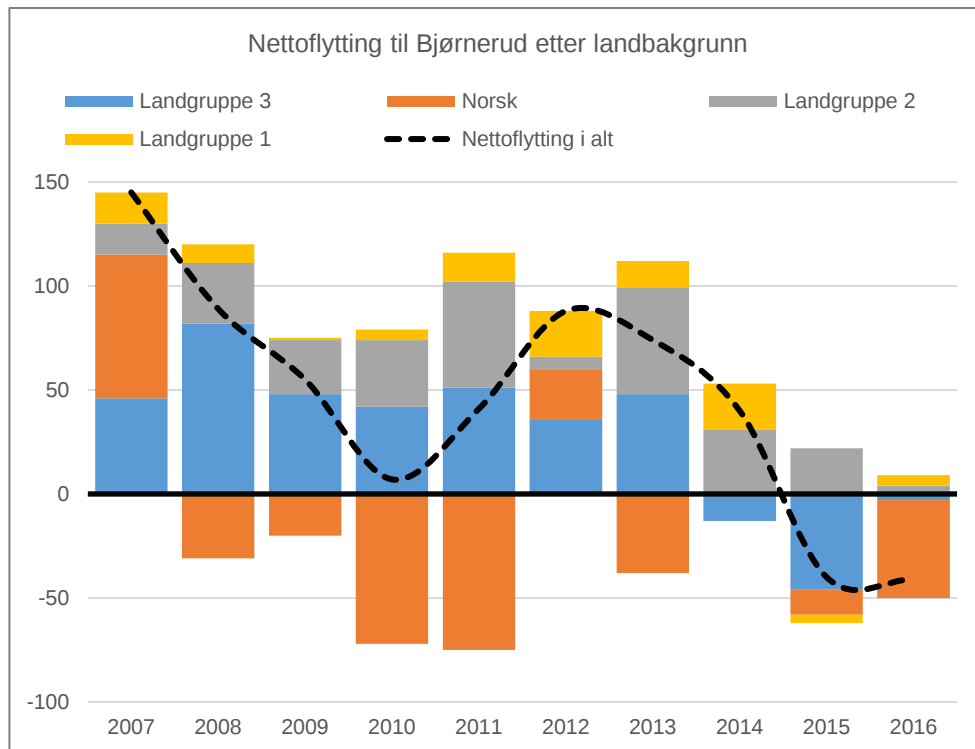
Uten at vi kan gå inn i en mer detaljert diskusjon av dette her, viser dette hvordan også bypolitikken (jf. referansen til SIBO) kan påvirke befolkningsmønstre i Oslo (temaet er diskutert inngående i Andersen 2014 og Andersen & Skrede 2017). Likevel er det på sin plass å forklare at

SIBO (Selskapet for innvandrerboliger) ble opprettet i juli 1976 som et statlig organ for å bedre boforholdene for innvandrere. SIBO ble slått sammen med FLYBO (Stiftelsen for flyktningeboliger) i juli 1988 til SIFBO (Selskapet for innvandrer- og flyktningeboliger). SIFBO ble vedtatt nedlagt i mai 1992 (Blom 2002, s. 77n14).

En av våre respondenter kunne videre fortelle at

Nebbejordet og Rugdeberget var et integrerings-prosjekt under Statens Innvandrer Boliger (SIBO) og USBL, og vi fikk tilbud om et rekkehus der i 1983. Det var en billig og ny bolig. Videre flyttet vi hit fordi vi fikk tilbud om barnehageplass og det var et spennende flerkulturelt boligmiljø, [vi har også] nærhet til skogen (Grønliåsen) og sjøen (Hvervenbukta) og god offentlig kommunikasjon til byen

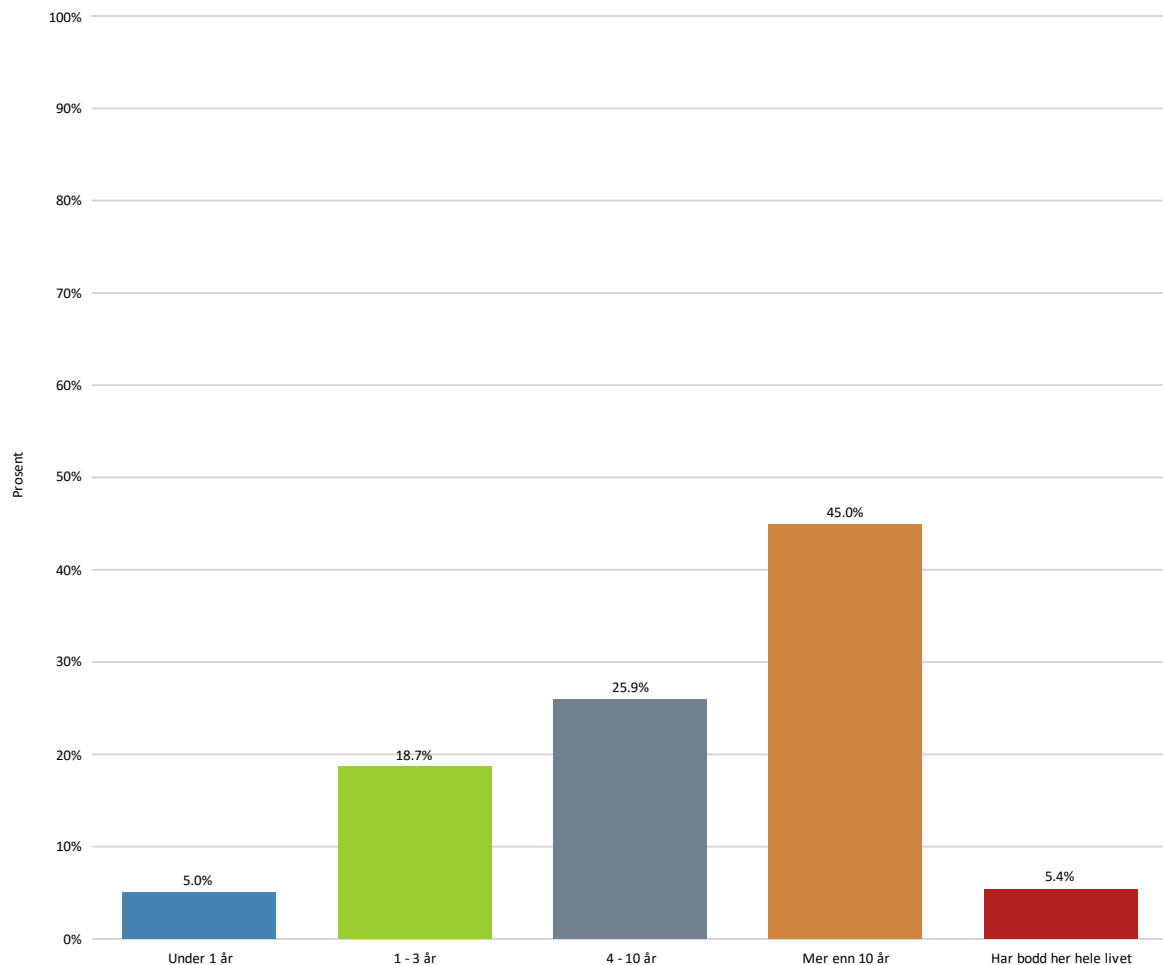
- Pensjonert beboer på hauketo- og prinsdalsiden (med «innvandrerbakgrunn» fra land-gruppe 1) som trives veldig godt og som ønsker å bli boende i området.

Figur 14: Nettoinnflytting til delbydel Bjørnerud, antall personer, 2007-2016, dekomponert etter landbakgrunn. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

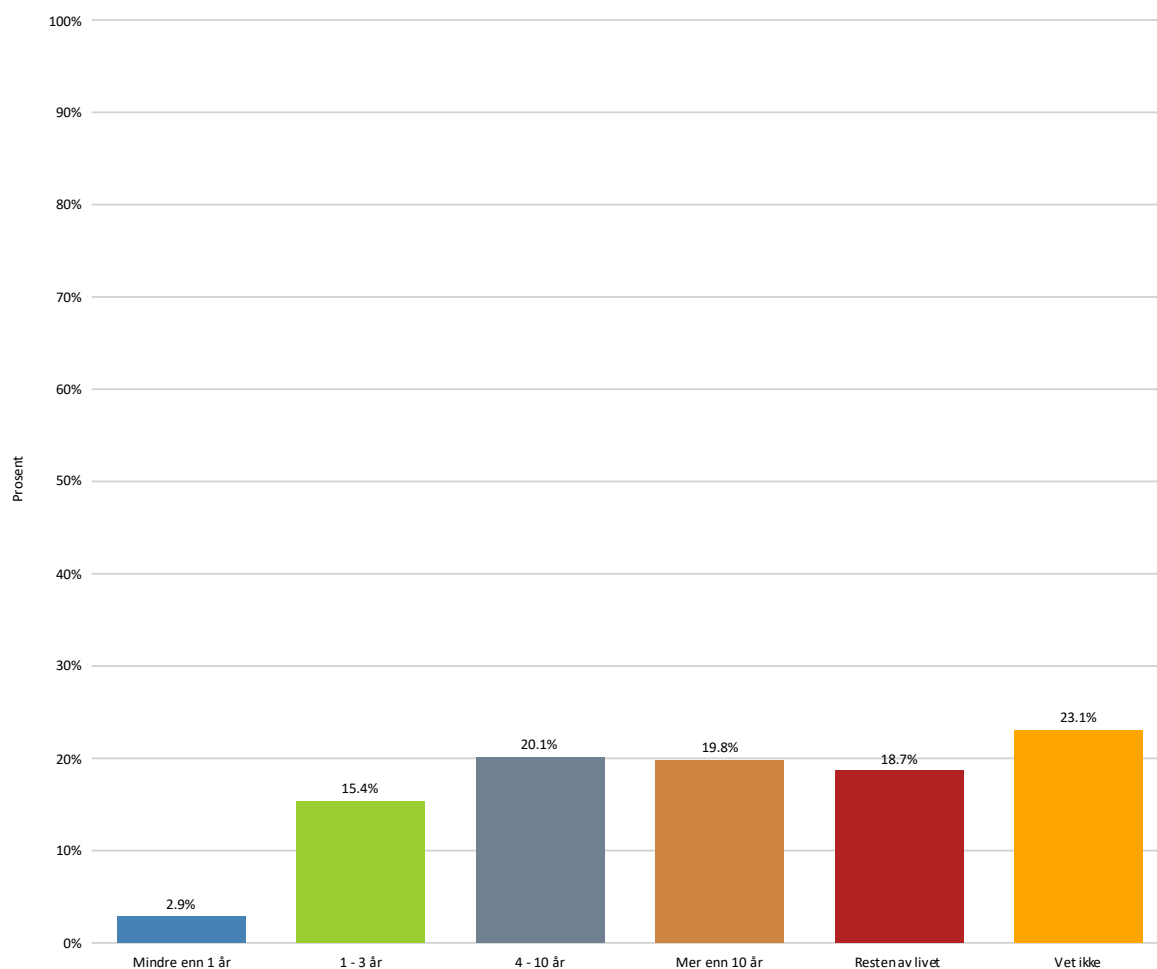
Delbydel Bjørnerud er delbydelen i bydel Søndre Nordstrand med lavest netto utflytting av personer med norsk landbakgrunn i perioden 2012-2016. Holmlia Nord, Bjørndal og Holmlia Syd har hatt en betydelig høyere netto utflytting av personer med norsk landbakgrunn i samme periode. Samtidig har delbydel Bjørnerud hatt tilnærmet flyttebalanse til utlandet i perioden 2012-2016. Det vil si at det har flyttet nesten like mange personer til delbydel Bjørnerud fra utlandet som andre veien. Dette står i sterk kontrast til Oslo totalt – der nettoinnflyttingen fra utlandet er positiv, og særlig til delbydel Bjørndal og Mortensrud som begge har hatt sterk netto innflytting fra utlandet i samme periode.

Ser vi til svarene vi fikk gjennom vår spørreundersøkelse, indikerer disse at bjørnerudfolket (samt de som bor rett utenfor delbydelen og har svart på undersøkelsen) i stor grad ønsker å bli, selv om statistikken diskutert over viser at det er likevel et område som gjennom årene har sett markante befolkningsendringer. På spørsmålet: Hvor lenge har du bodd i området fikk vi følgende svar:

Figur 15: «Hvor lenge har du bodd i området?» N 278

Blant de 278 som svarte, hadde altså over halvparten bodd her i mer enn 10 år. Og det som hadde trukket folk til området var relativt lave boligpriser, at man hadde slekt/hadde vokst opp i nærmiljøet, at området hadde god kollektivdekning, at det var «stille, rolig og barnevennlig», at det er «nærme byen» eller «nærme marka», at man flyttet fra sentrum til et sted man fikk større plass og hage, mens andre igjen sa det nærmest var tilfeldig. 273 personer svarte på spørsmålet om de ønsket å bli boende i området. Av disse svarte litt over 64 prosent «ja», mens litt over 13 prosent sa «nei». De resterende var usikre. Vel så interessant var det at av disse 273 personene, så var det relativt mange som kun ønsket å bli værende en begrenset periode – likevel, bolysten er likevel vel så sterk, om enn ikke sterkere til stede blant respondentene.

Figur 16: «Hvor mange år regner du med å bli boende i dette området?» N 273

Selv om vi vil komme tilbake til flyttetematikken med analyser av data fra spørreundersøkelsen og dybdeintervjuene i kapitlet «Nabolag, naboskap, bomiljø og lokal fritid» under, kan det kort understrekes her at flere av de som ønsket å flytte hadde en relativt sterk misnøye med området og da særlig befolkningssammensetningen.

Høy andel minoritetsspråklige elever i skolen, men også mikroskalasegregasjon

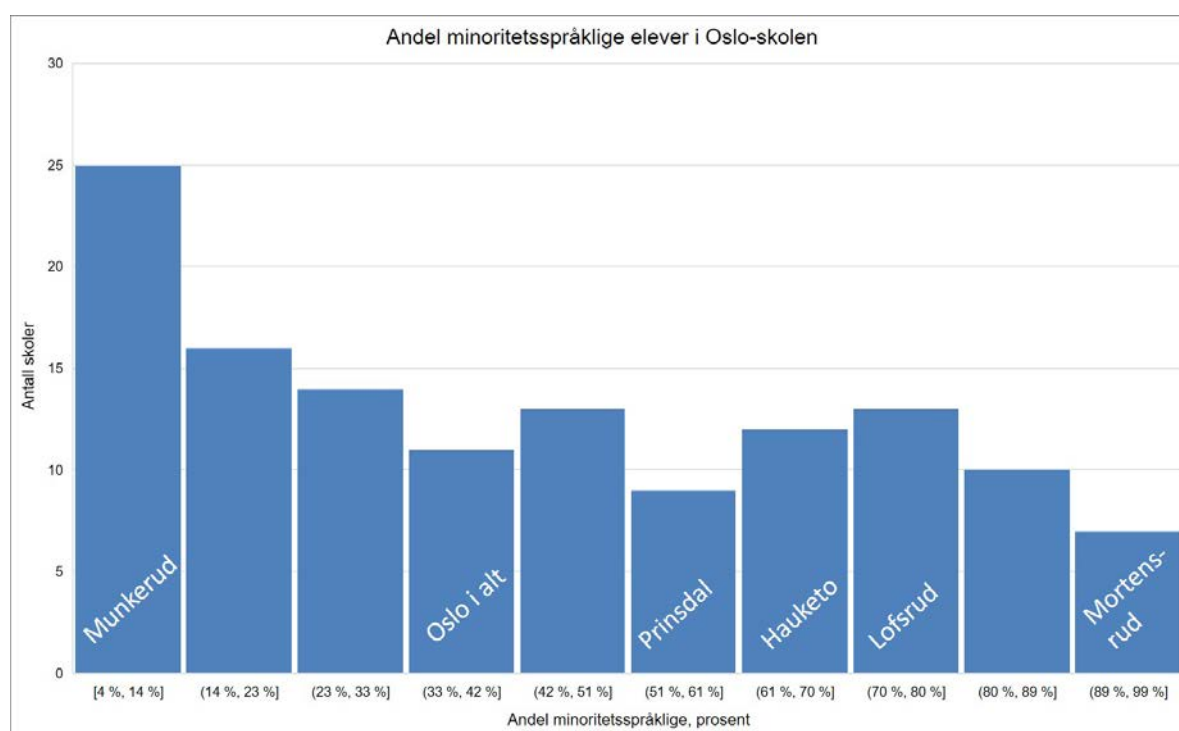
Fra 2008 til 2018 har antall personer i *barneskolealder*, det vil si fra 6 til 12 år, økt med 27 prosent i Oslo totalt. I områdene som sokner til Mortensrud barneskole har veksten i antall personer i aldersgruppen 6-12 år vært på høyde med veksten i Oslo totalt. Derimot har områdene som sokner til Prinsdal barneskole hatt en reduksjon i antall barn.

Det er stor variasjon i andelen minoritetsspråklige elever i Oslo-skolen.¹⁰ Andelen varierer fra fire til 99 prosent. I Oslo totalt ligger andelen på 39 prosent. Det vil si at 39 av 100 elever har et annet morsmål enn norsk eller samisk. Over skrev vi om det vi omtalte som mikroskalasegregasjonen internt i et område som inkluderer grunnkretsene Mortensrud-Steinbråten samt Rudshøgda (nord, vest og sør), og

¹⁰ Skoler med mindre enn 40 elever er tatt ut av analysen. Når antallet minoritetsspråklige elever er mindre enn 10, er de markert som 0.

der skolene (og skolekretsene) synliggjør disse lokale skillene. Mens Stenbråten barneskole, lokalisert i grunnkrets Steinbråten, har en elevgruppe der de såkalt «minoritetsspråklige» utgjør 60,2 prosent i skoleåret 2017/2018, så er Mortensrud barneskole en av skolene i Oslo med høyest andel minoritetsspråklige elever. På Mortensrud skole, lokalisert på Rudshøgda på andre siden av Mortensrudveien, er 95 prosent av elevene er minoritetsspråklige. På tilhørende Lofsrud ungdomsskole (så å si vegg-i-vegg med Mortensrud skole) er andelen 76 prosent. Den lavere andelen skyldes at det kommer elever fra begge barneskolene, både Mortensrud og Stenbråten, hvor det på sistnevnte altså er flere majoritetsspråklige elever enn på Mortensrud skole. I Underkapitlet «Lav gjennomsnittsinntekt og økende forskjeller» nedenfor, analyserer vi inntektsforskjellene lokalt og påpeker det store skillet mellom delbydel Bjørnerud og nabodelbydelen Munkerud i Bydel Nordstrand. Om vi trekker vårt «skoleområde» opp til Munkerud barneskole (lokalisert i Oberst Rodes vei 94) i delbydel Munkerud) blir forskjellsskolebildet eller mikroskalasegregasjonen enda mer markant. Her er andelen minoritetsspråklige elever kun 7 prosent.

Over på hauketosiden, på Prinsdal barneskole og Hauketo ungdomsskole, er andelen minoritetsspråklige elever lavere, men likevel betydelig høyere enn det som er gjennomsnittet for Oslo. På Prinsdal barneskole er 56 prosent av elevene minoritetsspråklige. På Hauketo ungdomsskole er 62 prosent av elevene minoritetsspråklige.

Figur 17: Histogram: Fordeling av barne- og ungdomsskoler i Oslo (spesialskoler er ekskludert) sortert etter andel minoritetsspråklige elever. Skoleår 2017/2018. Antall skoler: 130. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank

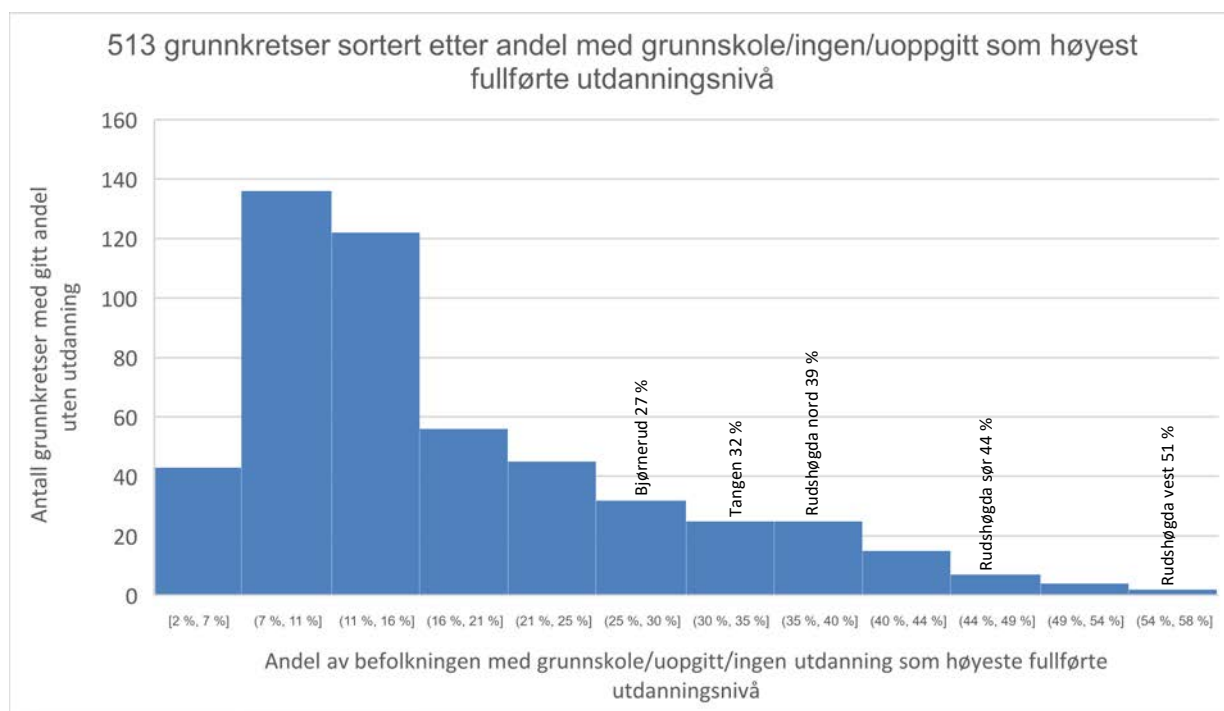
I denne rapporten har vi ikke hatt tilgang til tilsvarende data for sammensetningen i de ulike barnehagene – dette hadde det i så fall vært interessant å få belyst. SSB har nylig gjennomført en analyse av nettopp segregasjon i Oslos barnehager, men etter det vi kan se, presenteres ikke dataene som kunne sagt noe konkret om situasjonen i de ulike bydelene og delbyldelene. Verdt å merke seg, er at forskerne bak rapporten peker på mulige uheldige konsekvenser av den nevnte segregasjonen (Drange & Telle 2018).

Mange har lav utdanning

Delbydel Bjørnerud har en relativt høy andel personer i aldersgruppen 30-59 år som ikke har utdanning utover grunnskolen, eller de har ingen eller uoppgitt utdanning (heretter *lav*, *uten* eller *ikke* utdanning). Ikke å ha fullført videregående eller høyere utdanning er ofte forbundet med svakere tilknytning til arbeidsmarkedet, dårlige jobbmuligheter og lavere inntekt, noe vi også omtaler i mer detalj i underkapitlet «Lavt utdanningsnivå blant kvinnene» nedenfor. Her kan det vises til at levekårsdimensjonen har vært sentral i bystudier i Norge, og handler om hvordan mennesker har det (diskutert utførlig i Brattbakk m fl 2016/17, s. 6-7, her baserer vi oss på gjennomgangen der). Hvilke sider ved levekårene man vektlegger, og hva som regnes som gode og dårlige levekår varierer imidlertid over tid og mellom ulike samfunnsgrupper og kulturer. Levekår er med andre ord et normativt begrep. Tidlig på 1970-tallet da velferds- og levekårsforskningen vokste fram utkrystalliserte det seg tre hovedtradisjoner ut fra om man la vekt på henholdsvis *ressurser*, *behov* eller *opplevelser* i sin forståelse av levekår. Innenfor *ressurs*-tradisjonen defineres gjerne levekår som de objektive betingelsene for velferd, de ressurser mennesker trenger for å realisere det gode liv. Ressursene kan være av individuell art (inntekt, utdanning, helse, med mer) eller kollektiv art (fysisk og sosialt nærmiljø, tjenestetilbud, organisasjoner, etc.). Poenget her, er at skolegang ofte gjør det mulig å få en jobb, som så kan gi en god inntekt som igjen kan brukes for å kjøpe varer og tjenester, inkludert en god bolig. En storby som Oslo, kan sies å være særegen arena for omdanning av individets ressurser til levekår. Byen er en ressurskrevende form for omgivelse med få frie eller rimelige goder, og få uformelle markeder. For det andre er konkurransen hardere fordi det er stor trengsel og knapphet på goder. Mange mennesker er konsentrert på et lite areal. Dette skaper blant annet press på boligmarkedet, og store kvalitetsvariasjoner mellom områder ut fra attraktivitet. De som har få økonomiske ressurser kan derfor få en vanskeligere tilværelse i storbyen enn andre steder. Den sosiale lagdelingen får et eksplisitt romlig uttrykk (Brattbakk m fl 2016/2017, s. 6). Det lave utdanningsnivået på Bjørnerud kan derfor sies å være en betydelig utfordring for mange av de som bor i delbydelen, og det kan igjen prege området som helhet.

Over halvparten uten eller med lav utdanning i Rudshøgda vest

I Oslo har 18 prosent av befolkningen grunnskole/ingen/oppgitt utdanning som høyeste fullførte utdanningsnivå. I de aller fleste grunnkretser er andelen mellom 7 og 16 prosent. Grunnkretsene i delbydel Bjørnerud har alle andeler som er betydelig høyere enn snittet for Oslo. Det vil si at det er betydelig flere i delbydel Bjørnerud som har lav utdanning enn det som gjelder Oslos befolkning generelt. Særlig Rudshøgda vest skiller seg ut ved at 51 prosent av befolkningen er uten utdanning. Kun noen ytterst få andre grunnkretser har flere personer uten utdanning.

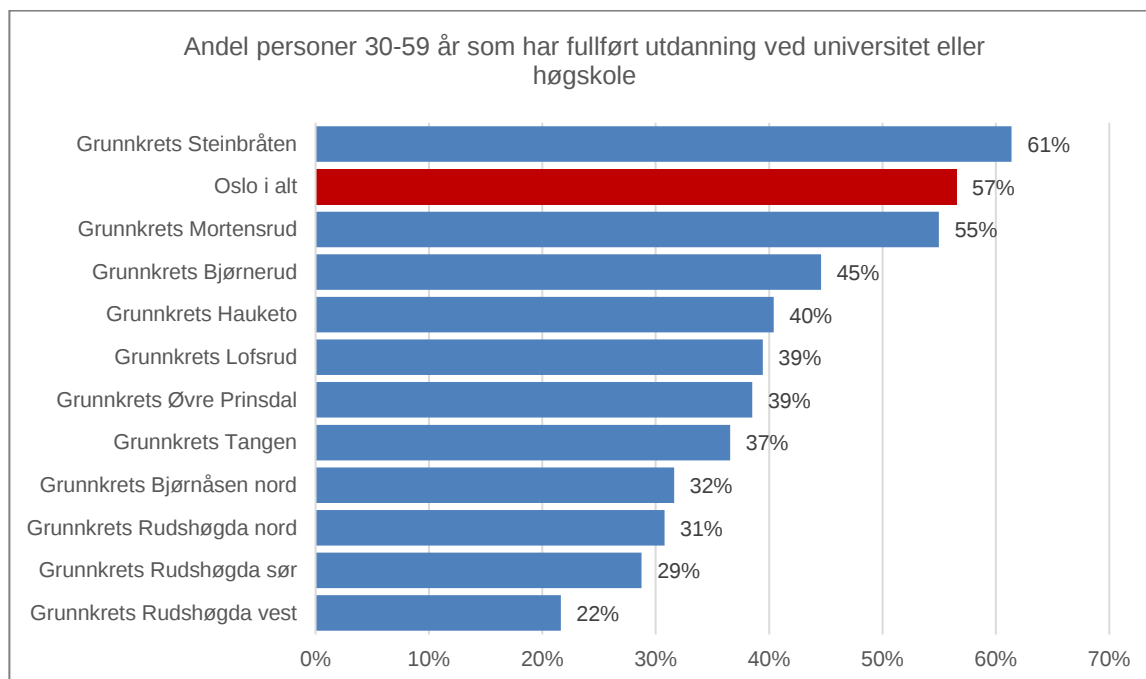
Figur 18: Histogram, 513 grunnkretser fordelt etter andel i befolkningen med grunnskole/ingen/uoppgitt utdanning som høyeste fullførte utdanningsnivå, 2017. Kun grunnkretser med minst 300 innbyggere er med. Kilde: Spesialbestilte data fra Finansavdelingen, Oslo kommune

I Rudshøgda er det imidlertid store forskjeller når det gjelder utdanningsnivå. I Rudshøgda nord, området nærmest T-banen, moskeen og Mortensrudveien, har 39 prosent ingen utdanning, mens rett ved siden av, i Rudshøgda vest, området som ligger rundt Lofsrud skole, har over halvparten av den voksne befolkningen ingen eller uoppgitt utdanning. Det har ikke vært noen markante endringer over tid med hensyn til andelen uten utdanning i noen av grunnkretsene i delbydel Bjørnerud.

Rudshøgda vest skiller seg fra naboområdene også når det gjelder andelen som har fullført utdanning på universitet eller høyskole. 22 prosent av befolkningen i Rudshøgda vest har utdanning fra universitet eller høyskole. Det betyr altså at hver femte voksen har høyere utdanning. Utdanningsnivået er altså blandet i Rudshøgda vest. Likevel er andelen med høyere utdanning lav sammenliknet med naboområdene og Oslo i alt. 57 prosent av de som bor i Oslo har fullført høyere utdanning på høyskole eller universitet. Alle områdene i delbydel Bjørnerud har en lavere andel. Andelen er høyest i *grunnkretsen* Bjørnerud.

Rett overfor Rudshøgda, på nordsiden av T-banestasjonen, er grunnkretsene Mortensrud og Steinbråten. Der er andelen med høyere utdanning på nivå med og høyere enn Oslo-snittet. I et lite geografisk område, er det altså store forskjeller i utdanningsnivå mellom grunnkretsene. Mens Steinbråten har et relativt høyt utdanningsnivå, har nabogrunnkretsene Rudshøgda (nord, vest og sør) et av byens laveste. I tillegg til en *etnisk* ser vi altså klare tegn også på en *sosioøkonomisk* mikroskalasegregasjon i dette området. På noen måter er derfor dette mindre geografiske området en parallell til Oslo som helhet: Klassesegregasjonen har også «farge» (Andersen 2012; 2014; Andersen m fl 2017). Når det er sagt, er det faktiske bildet mer nyansert da de ulike nabolagene, gatene og oppgangene i stor grad er «fargerike». Selv om man for eksempel i en oppgang på Rudshøgda ikke finner noen «etnisk norske» beboere, så er det dette et unntak og innad i «minoritetsbefolkningen» er det også et stor «mangfold».

Poenget her er å få frem noen observerbare mønstre, mønstre som også flere beboere har vært opp-tatt av i samtalene med oss.

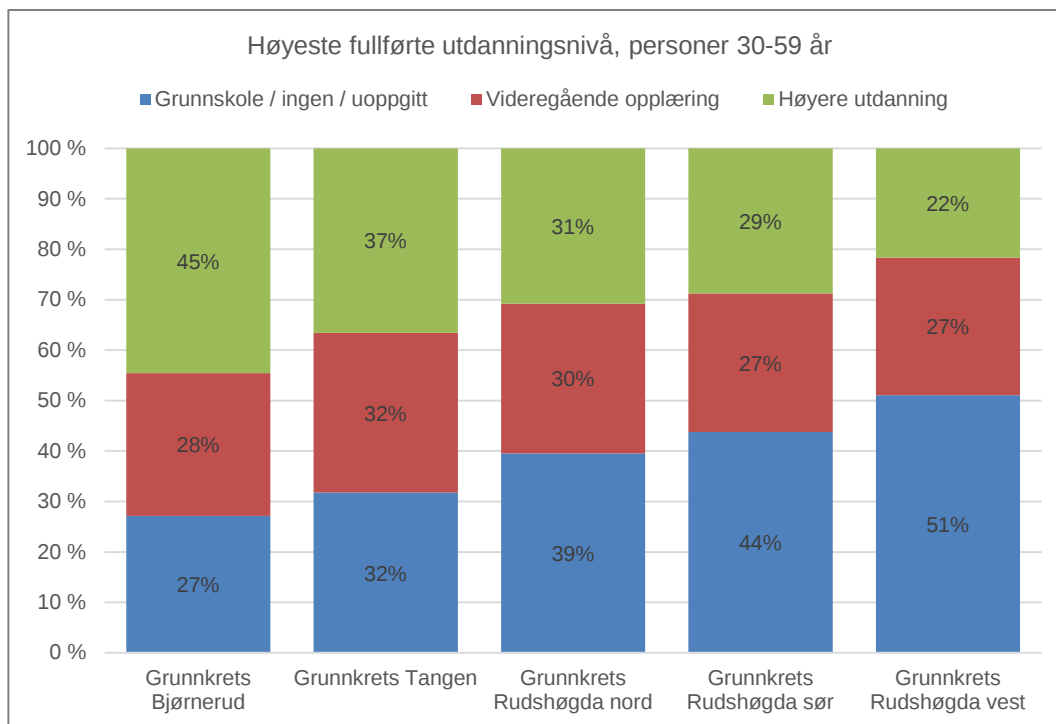

Figur 19: Andel personer i aldersgruppen 30-59 år som har fullført utdanning på universitet eller høyskole, 2017. Grunnkretsene i delbydel Bjørnerud og tilgrensende grunnkretser, og Oslo i alt. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune.

Flere tar utdanning

I nesten alle grunnkretsene i og ved siden av delbydel Bjørnerud har andelen med høyere utdanning økt siden 2008. Grunnkretsen Rudshøgda har hatt en tilnærmet like høy vekst i andelen med høyere utdanning som Oslo totalt.

Andelen som har videregående som høyest fullførte utdanningsnivå er ganske lik mellom grunnkretsene i delbydel Bjørnerud. Det som skiller grunnkretsene fra hverandre er andelen *uten* utdanning og andelen med *høyere* utdanning. I grunnkretsen Bjørnerud, det vil si området på hauketosiden, har 45 prosent av den voksne befolkningen fullført høyere utdanning, mot 22 prosent i grunnkretsen Rudshøgda vest. Og motsatt: Mens 27 prosent av den voksne befolkningen i grunnkretsen Bjørnerud har ingen, uoppgitt eller lav utdanning, er andelen nesten dobbelt så høy i Rudshøgda vest. Grunnkretsen Bjørnerud og Rudshøgda vest utgjør ytterpunktene i delbydel Bjørnerud når det gjelder andel med høy og lav utdanning.

Figur 20: Personer i aldersgruppen 30-59 år fordelt etter høyeste fullførte utdanning, grunnkretsene i delbydel Bjørnerud, 2017. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdeling for finans, Oslo kommune.

Langt flere fra Afrika/Asia/mfl enn norske med grunnskoleutdanning

Som vist, er det mange innvandrere og barn av innvandrere i delbydel Bjørnerud. Oslo-statistikken viser ikke hvilke land personene har sin opprinnelse fra, men vi har aggregerte tall på delbydelsnivå, slik at vi kan se om de har sin opprinnelse fra Norge, et land i Vest-Europa, et land i Nord-Amerika, Australia, New Zealand; Øst-europeiske EU-land eller et land i Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU. De fleste personene av utenlandsk opprinnelse i delbydel Bjørnerud kommer fra et land i sistnevnte kategori, og kategorien vil for enkelhets skyld bli omtalt som Afrika/Asia/mfl. heretter.

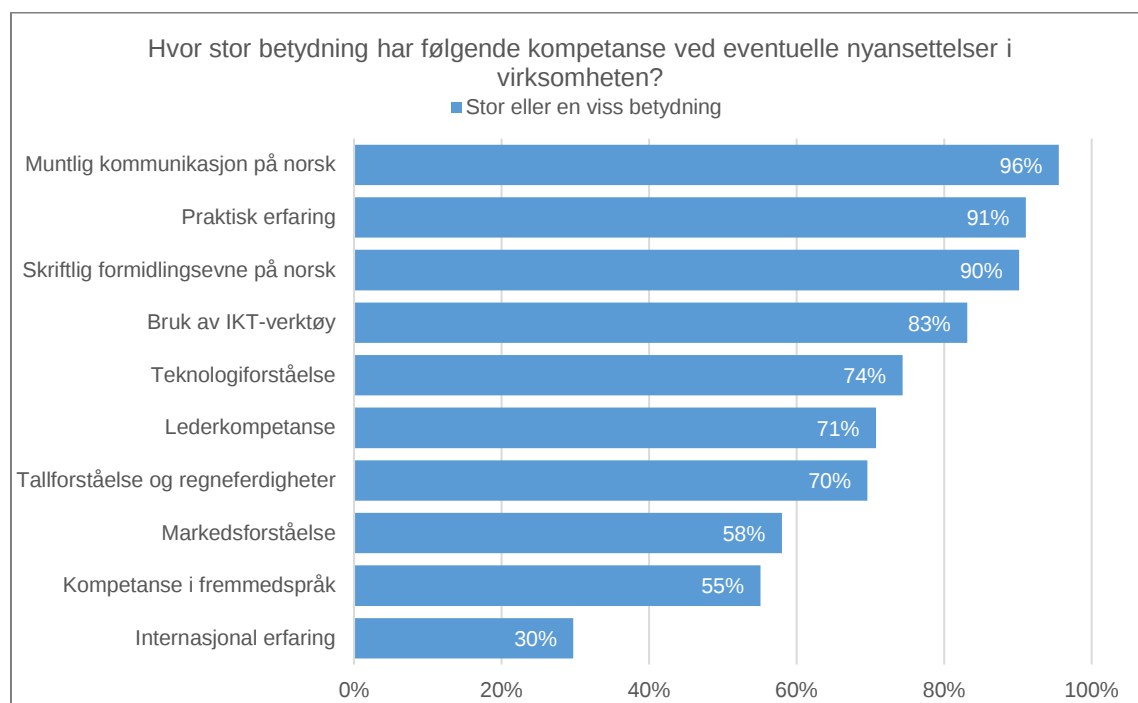
Tabell 2: Antall personer over 16 år etter høyest fullførte utdanningsnivå og landbakgrunn. Delbydel Bjørnerud. År 2016. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

		Landbakgrunn				
		Norge	Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand	Øst-europeiske EU-land	Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU	SUM
Utdanningsnivå	Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	17	0, 1, 2 eller 3	10	159	186
	Grunnskole	437	37	72	1 442	1 988
	Videregående utdanning	662	52	130	805	1 649
	Universitet/høyskole lavere nivå	408	35	56	533	1 032
	Universitet/høyskole høyere nivå	153	37	61	206	457
	SUM	1 677	161	329	3 145	5 312

I 2016 var det 5 312 personer over 16 år i delbydel Bjørnerud. Av dem hadde 186, det vil si 4 prosent, ingen, uoppgitt eller ingen utdanning. En lav andel har altså ingen utdanning. Av disse 186 personene, er 85 prosent fra Asia/Afrika/mfl. 9 prosent av dem har norsk bakgrunn.¹¹

Blant de 1 988 personene med grunnskole som høyest fullførte utdanning, har 73 prosent landbakgrunn fra Afrika/Asia/mfl. Når det gjelder høyere utdanningsnivåer, er det omtrent like mange med landbakgrunn fra Afrika/Asia/mfl som fra Norge.

Denne statistikken er litt «urettferdig» siden vi har tall for personer over 16 år. Her kan det inngå personer som går på videregående og som planlegger å ta høyere utdanning eller personer som er i et høyere utdanningsløp. Likevel kan vi registrere at delbydelen har 1 442 personer med grunnskole som høyest fullførte utdanningsnivå og Afrikansk/Asiatisk/mfl landbakgrunn og 437 personer med grunnskole som høyest fullførte utdanningsnivå og norsk landbakgrunn. Blant dem med grunnskole som høyest fullførte utdanning er det altså mer enn tre ganger så mange med landbakgrunn fra Afrika/Asia/mfl. Sjansene for å få en sikker jobb er lavere for personer med grunnskole som høyest fullførte utdanning (se underkap. «Mange har lav utdanning» over og underkap. «Lavt utdanningsnivå blant kvinnene» nedenfor). Statistikken sier ingen ting om språkkunnskapene til de 1 442 med afrikansk/asiatisk/mfl. landbakgrunn. Hvis den er svak, vil det øke sannsynligheten for å ha problemer med å få en sikker jobb. Når ledere med personalansvar skal vurdere nyansettelser i virksomheten, blir særlig muntlig kommunikasjonsevne på norsk trukket frem som viktig (se figur under). Skriftlig og muntlig kommunikasjonsevne på norsk samt praktisk erfaring er de viktigste kompetansene ledere med ansettelsesfullmakter ser etter når de skal ansette nye personer til virksomheten. Disse ferdighetene blir vurdert som viktigere enn teknologisk forståelse, markedsforståelse og tallforståelse.

Figur 21: Andel ledere med personalansvar som har svart «Stor betydning» og «En viss betydning», ikke «Liten betydning» eller «Ingen betydning». År: 2016 og 2018. N = 632. Figur hentet fra YS Arbeidslivsbarometer 2018

¹¹ Norskfødt av to norskfødte foreldre.

Selv om man som foreldre ikke kjenner til slike undersøkelser, har vi over vist til en bjørnerudmor med nettopp landbakgrunn fra Afrika som selv var bekymret for at barna ikke ville lære godt nok norsk på de lokale skolene med «mange innvandrere» som Leila selv formulerte det. Med andre ord, erfares «statistikken» på bakken og påvirker vurderingene av området som oppvekststed. Selv om akkurat denne moren ville bli boende, så var det andre som lot denne uroen bli hovedgrunn for utflytting fra området. Eller som en mor (fra et annet afrikansk land) med barn tilhørende samme skolekrets som Leilas barn gjorde, ble boende med sendte barna på en privatskole i et annet område av Oslo, da hun oppfattet at nærskolen ville være en «dårlig innflytelse» på egne barn fordi miljøet der var preget av «banning og utlendinger» (svar i spørreundersøkelsen).

Flere tar høyere utdanning

Fra 2014 har det vært et brudd i tidsserien over utdanningsnivået i Oslo. En stor andel av de som tidligere var oppført med ingen eller uoppgitt utdanning, har etter 2014 fått oppgitt et annet utdanningsnivå. Derfor kan vi ikke sammenlikne tall over før og etter 2014. Men vi kan se på utviklingen i utdanningsnivå fra 2007 til 2013 og utviklingen i perioden 2014-2016. Siden Bjørneruds befolkning har økt, har også antall personer med de ulike typene av utdanningsnivå økt. Antall personer med lang universitets- og høgskoleutdanning har økt mer enn befolkningsveksten skulle tilsi.

Vi finner også at veksten i antall personer med grunnskole som høyest fullførte utdanningsnivå er lavere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Befolkningssammensetningen i delbydel Bjørnerud har altså blitt endret til å ha en høyere andel personer med kort og lang universitetsutdannelse og en lavere andel personer med grunnskole og uoppgitt utdanning.

Så kan man spørre seg, er ikke dette en refleksjon av en generell trend? For øker ikke utdanningsnivået i hele landet? Jo, men også når vi justerer for dette, er veksten høyere i delbydel Bjørnerud enn i Oslo i alt. På den annen side går reduksjonen i andelen med grunnskole som høyest fullførte utdanning «raskere» i Oslo som helhet enn i delbydel Bjørnerud. Og mens andelen med videregående som høyeste fullførte utdanningsnivå i Oslo går ned, står den på stedet hvil i delbydel Bjørnerud.

Utdanningsnivå etter landbakgrunn

I det følgende ser vi nærmere på to utdanningsgrupper og to kategorier av landbakgrunn. De fleste som bor i delbydel Bjørnerud har bakgrunn fra Norge eller Afrika/Asia/mfl. Derfor ser vi nærmere på disse to gruppene. Videre er det mange med grunnskole som høyest fullførte utdanningsnivå, samtidig som det er størst *endring* i antallet med lang, høyere utdanningsnivå. Vi vier derfor oppmerksomhet til disse fire kategoriene: Norsk og afrikansk/asiatisk landbakgrunn, grunnskoleutdanning som høyest fullførte utdanning og lang, høyere utdanning.

		Landbakgrunn	
		Norsk	Afrikansk/asiatisk/mfl
Høyest fullførte utdanningsnivå	Grunnskole	X	X
	Høyere utdanning, mer enn 4 år	X	X

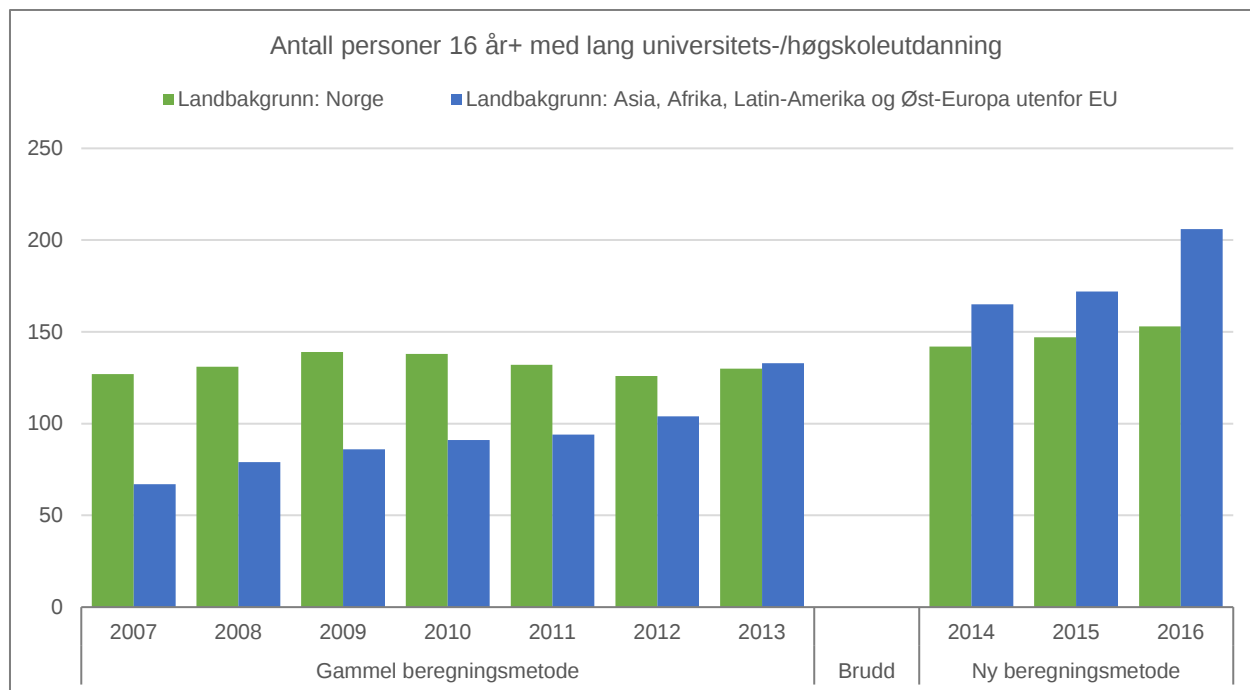
Antallet personer med grunnskole som høyest fullførte utdanningsnivå og norsk landbakgrunn har vært stabilt siden 2007, avtakende siden 2014. Samtidig er antallet med grunnskole som høyest fullført utdanningsnivå og landbakgrunn fra Afrika/Asia/mfl økt betydelig fra 2007 til 2013 og vært stabilt siden 2014. Dette har nok med forhold i den generelle befolkningsveksten å gjøre.

Andelen personer med grunnskole som høyest fullførte utdanning utgjør *innenfor* henholdsvis norsk og afrikansk/asiatisk/mfl. landbakgrunn-gruppe er også relativt stabil over tid. 26 prosent av dem med norsk landbakgrunn har grunnskole som høyest fullførte utdanning, 46 prosent av dem med afrikansk/asiatisk/mfl landbakgrunn har grunnskole som høyest fullførte utdanning. Her har ikke situasjonen endret seg dramatisk, utover at for begge landgrupper går andelen litt ned.

Høyt utdannede med utenlandsk bakgrunn overstiger de med norsk bakgrunn

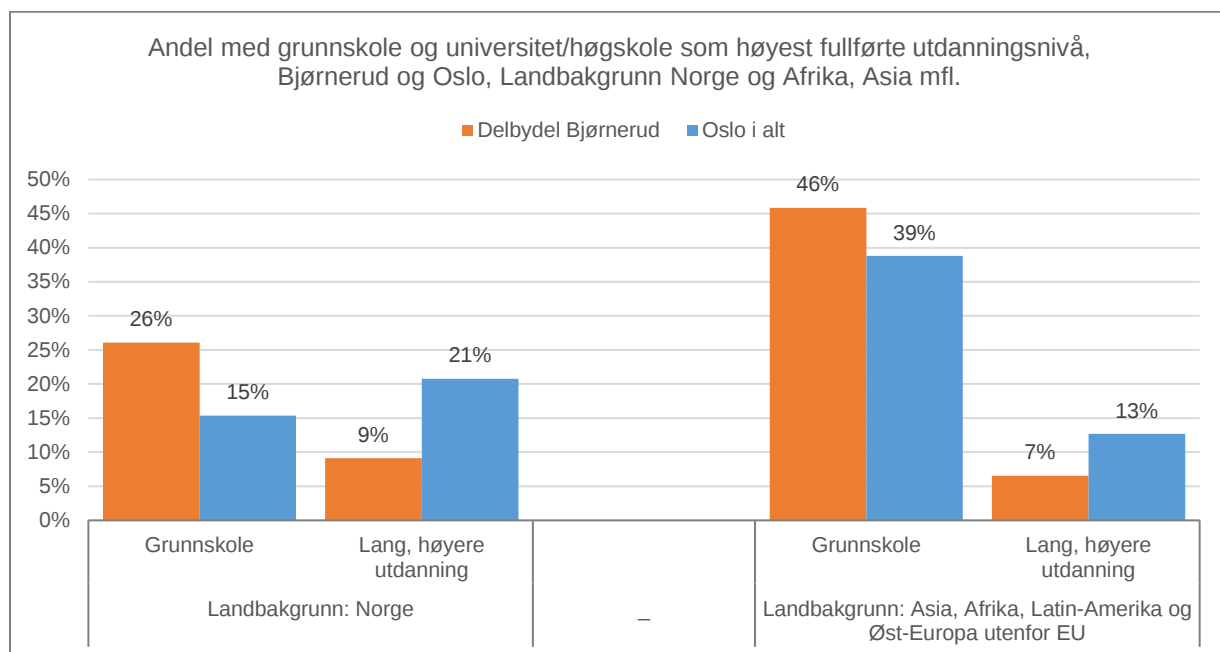
Hvis vi konsentrerer oss om dem med lang universitets- og høgskoleutdanning, kommer det frem noen interessante endringer. Mellom 2013 og 2014 ble det flere personer med lang, høyere utdanning fra Afrika/Asia/mfl enn fra Norge. Mens antallet personer med norsk bakgrunn og lang, høyere utdanning har vært stabilt/svakt økende siden 2007, har antallet personer med afrikansk/asiatisk/mfl bakgrunn og lang, høyere utdanning har økt markant, særlig de siste årene. Dette vises også når man ser på hvilken *andel* de med lang, høyere utdanning utgjør. I 2007 hadde 3 prosent av befolkningen med afrikansk/asiatisk/mfl landbakgrunn lang, høyere utdanning. I 2016 var andelen 7 prosent.¹² For dem med norsk bakgrunn har andelen steget fra 7 til 9 prosent, altså en økning, men en svakere økning.

¹² Det er brudd i tidsserien i 2013/2014, og tallene før og etter denne perioden er ikke helt sammenliknbare.

Figur 22: Antall personer over 16 år med lang, høyere utdanning etter hhv. norsk og asiatisk/afrikansk/mv. bakgrunn, delbydel Bjørnerud, 2007-2016. Tallene før og etter 2014 er ikke sammenliknbare. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Likevel, til tross for vekst i antall og andel med lang, høyere utdanning, er andelen med høy utdanning lav sammenliknet med Oslo totalt. Det gjelder både blant dem med norsk og blant dem med afrikansk/asiatisk/mfl landbakgrunn. I tillegg er andelen med grunnskole som høyest fullførte utdanning betydelig høyere i delbydel Bjørnerud enn i Oslo totalt. Det også gjelder både blant de med norsk og de med afrikansk/asiatisk/mfl bakgrunn.

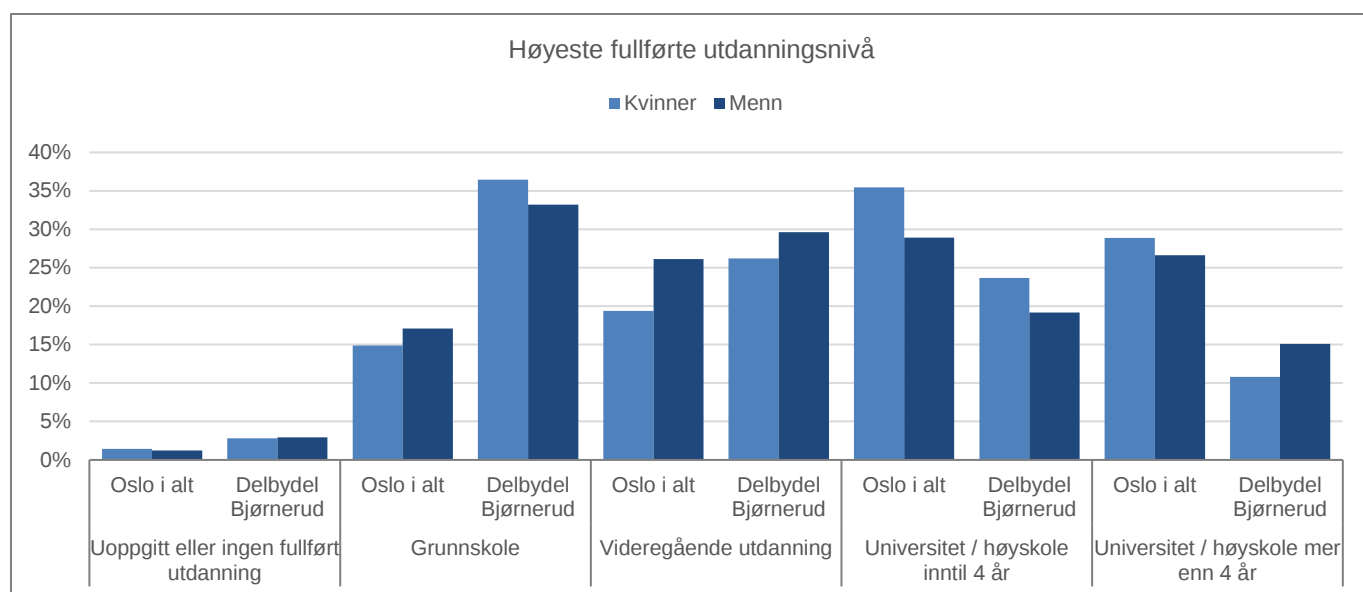

Figur 23: Andel personer over 16 år i hhv. kategori norsk landbakgrunn og asiatisk/landbakgrunn etter andel som har grunnskole som høyest fullførte utdanningsnivå og andel som har lang, høyere utdanning. Delbydel Bjørnerud og Oslo totalt. År: 2016. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Lavt utdanningsnivå blant kvinnene

Vi ser nå nærmere på aldersgruppen 30-49 år og hvordan utdanningsnivået er i denne aldersgruppen for henholdsvis kvinner og menn. Mens menn er noe overrepresentert blant dem med grunnskole som høyest fullførte utdanningsnivå i Oslo totalt, er ikke dette tilfellet i Bjørnerud. I Bjørnerud er det flere kvinner enn menn med grunnskole som høyeste fullførte utdanningsnivå. Andelen menn og kvinner med lang, høyere utdanning, er også annerledes i delbydel Bjørnerud enn i Oslo i alt. Kvinner er overrepresentert i Oslo totalt, mens menn er overprestert i Bjørnerud. Slik sett ser vi at sammenliknet med Oslo i alt, har kvinner i Bjørnerud et lavt utdanningsnivå relativt til menn.

Samtidig er kvinner overrepresentert blant dem med kort, høyere utdanning i delbydel Bjørnerud, akkurat slik som i Oslo totalt.

Figur 24: Andelen kvinner og menn etter høyest fullførte utdanningsnivå, 30-49 år, delbydel Bjørnerud og Oslo i alt, 2016.
Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Å ikke fullføre videregående skole er en mye brukt levekårsindikator. Å ha utdanningsnivå under videregående nivå er ofte forbundet med opphoping av andre levekårsutfordringer (se f.eks. Tronstad mfl. 2018). Per 2014 hadde 39 prosent av personene i delbydel Bjørnerud i aldersgruppen 21-29 år som hadde påbegynt videregående, ikke fullført innen fem år. Frafallsprosenten er i øverste sjiktet blant Oslos delbydeler, men ikke lavest blant delbydelene i bydel Søndre Nordstrand.

Nabolagseffekter – et lite mellomspill

Som vi allerede har vært inne på, vil det å ha de rette, formelle kvalifikasjonene være avgjørende for en persons videre muligheter, særlig i yrkeslivet, men deretter også innen for eksempel boligmarkedet, spesielt i et bysamfunn som Oslo. I Byrådets forslag til ny kommuneplan, kan vi lese følgende:

Den teknologiske utviklingen går fort og automatisering av arbeidslivet er i full gang. Dette vil få konsekvenser for arbeidslivet slik vi kjenner det. Yrker kan forsvinne og mennesker med lite relevant kompetanse kan slite med å få jobb. Digitaliseringen vil påvirke alle sektorer, og behovet for etter og videreutdanning vil for mange være til stede gjennom hele yrkeslivet (Oslo kommune 2018, s. 22).

I et innlegg i Dagens Næringsliv, skriver Markussen ved Frischsenteret at «videregående skole har blitt en slags inngangsbillett til arbeidslivet» (Markussen 2018). Ved å se på utdanningslengden, kan en også koble dette til andre sosioøkonomiske og levekårmessige forhold. For eksempel kan frafall i skolen ha både *personlige* følger og store *samfunnsøkonomiske* konsekvenser da disse unge individene på sikt står i fare for å bli trygdemottakere heller enn skatteyttere.

I vårt såkalte kunnskapssamfunn er utdanning en viktig nøkkel til arbeidsmarkedet. Mens nesten 50 prosent av jobbene i Norge på 1980-tallet ikke krevde mer enn grunnskole, gjaldt dette kun noe over 20 prosent av jobbene tidlig på 2000-tallet og man antar at det i årene fremover vil være stadig færre jobber for de som ikke har gått videre på skole. Særlig gjelder dette for Oslo: «På landsbasis hadde i underkant av 20 prosent sysselsatte grunnskole som høyeste utdanning i 2004, mens andelen i Oslo var 13,5 prosent. I Norge hadde 36 prosent av de sysselsatte universitet- eller høyskoleutdanning. I Oslo er andelen over 50 prosent» (Bratsberg, Raaum & Røed, 2007, s. 14). Uten formelle kvalifikasjoner vil en dermed stille svakere i den konkurransen som arbeidsmarkedet i praksis er, og som nevnt, dermed vil en også stille svakere i et boligmarked: Om en skal forstå hvorfor ulike «klasser» i stor grad fordeler seg ulikt i Oslos bylandskap, kommer en ikke utenom å se hen til inntekt og annen økonomisk kapital (Ljunggren 2017; Wessel 2000). Videre er det relevant å vise til at internasjonale og norske studier som dokumenterer at barn og unges livssjanser og fremtidsmuligheter påvirkes av nabolaget de vokser opp i, både i positiv og negativ retning – såkalte «nabolageffekter» (Brattbakk & Andersen 2017). Det er tydelig påvist at mens noen kan få drahjelp av oppvekststedet sitt, så kan andre få redusert sine muligheter. Hvor stor ulempe er det å vokse opp i det som kan betegnes som utsatte nabolag? Forskningen viser at det å bo i et område med mange naboer som har dårlige levekår, lav inntekt og utdanning – slik vi finner på Bjørnerud – kan redusere ens livssjanser. Selv om foreldrenes og familiens ressurser – oftest omtalt som sosial bakgrunn – har absolutt størst betydning for barn og unges livssjanser, så viser forskningen at andre arenaer som skole og nabolag begge har signifikante eller klare effekter på barnas utvikling og sosiale mobilitet (Brattbakk & Andersen 2017). Innenfor denne stedsanalysen har det ikke vært mulig å gjøre analyser hvor vi kvantifiserer hvor sterk betydning ulike trekk ved nabolaget på Bjørnerud har på barn og unges mulighetsrom. Det er imidlertid flere studier av samtlige nabolag i Oslo hvor man finner at beboersammensetningen i unges oppvekstmiljø har betydning for deres framtidige utdanning, arbeidsdeltakelse, inntekt og klasseposisjon (Brattbakk & Wessel 2012; Brattbakk 2014; Toft & Ljunggren 2016). Studiene finner tydelige, men moderate effekter på barn og unges sosiale mobilitet. Fra disse studiene finnes liten informasjon om funn fra enkeltnebolag som for eksempel Bjørnerud, men studiene viser at konsentrasjon av grupper som med dårlige skår på ulike levekårsvariable – og særlig høy konsentrasjon av personer som står utenfor arbeidslivet – kan ha en negativ innvirkning på de unges mulighetsrom. I SSBs analyse av segregasjonen i Oslos barnehager, sies det også at «en høy andel barn med innvandrerbakgrunn vil trolig påvirke språkmiljøet i barnehagen, og [at det] kan føre til svakere utvikling i norskspråklige ferdighetene til [minoritetsbarn]» (Drange & Telle 2018, s. 5n2). Også slike diskusjoner er verdt å merke seg i denne sammenheng. Også på Bjørnerud fikk vi høre lignende bekymringer fra de som jobbet i barnehage- og skolesektoren.

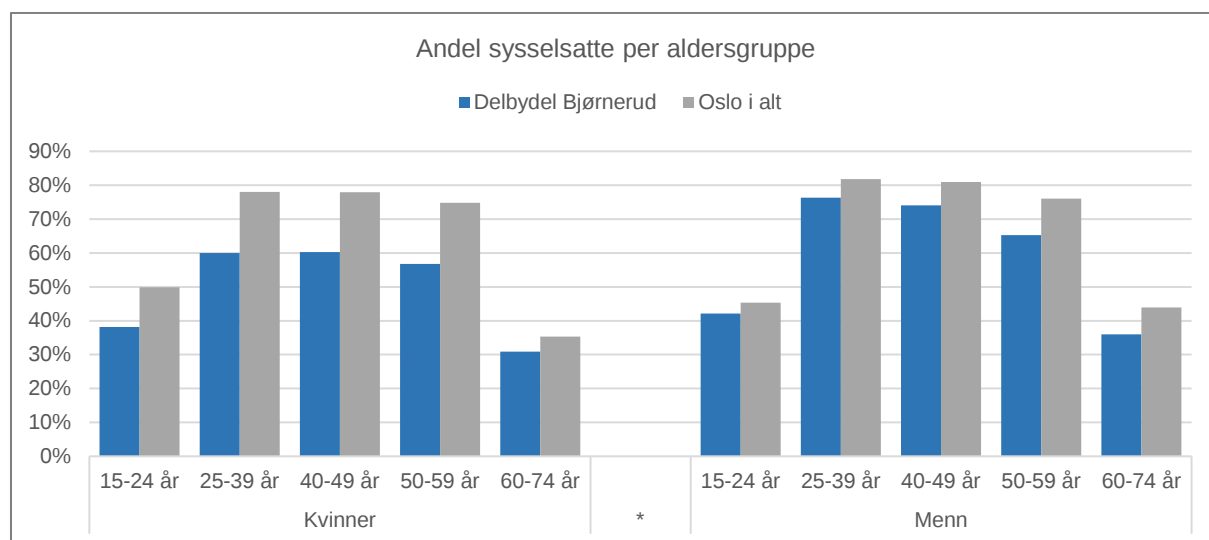
Gitt funnene om utdanning presentert i avsnittene over, sett sammen med nyere, norsk forskning på nabolageffekter, samt diskusjonen av segregasjon i Oslos barnehager (Drange & Telle 2018), kan det være hensiktsmessig å jobbe for å endre på situasjonen lokalt på Bjørnerud (forebygge frafall osv.), slik at området vil utgjøre et enda bedre mulighetsrom for de som vokser opp der.

Lav yrkesdeltakelse – særlig blant kvinnene

Yrkesdeltakelsen er lavere i delbydel Bjørnerud enn i Oslo totalt. For mennene er ikke forskjellen veldig stor. For kvinnene er det en stor forskjell, ved at en betydelig lavere andel kvinner i Bjørnerud er i jobb sammenliknet med kvinner i Oslo totalt. En evaluering Proba samfunnsanalyse (2017) gjorde av gratis kjernetid på AKS ved Mortensrud skole, antyder at dette tiltaket også er relevant for å *legge bedre til rette* for mødres yrkesdeltakelse

Vi finner at gratis AKS i mange tilfeller har betydning for mors aktivitet (...) I mange av familiene er mor [til elever ved Mortensrud skole] hjemmевærende og har en plan om å komme ut i arbeid når barna blir større. Å komme ut i arbeid kan være et langt løp som ofte innebærer kurs og praksis i regi av NAV. Vi finner at flere av mødrene starter dette løpet tidligere enn de ellers ville gjort, når barna har et tilbud i AKS. For svært mange av familiene ville det vært et stort hinder å måtte betale for AKS, mens mor er i arbeidsrettet aktivitet og ikke mottar lønn. Flere uttaler at mor måtte ventet med yrkesrettet aktivitet hvis det ikke var gratis AKS. Vi oppfatter at det er lettere for mødrene å sette seg mål om å komme i arbeid, og nå dette målet, når de har tilbud om gratis deltids plass i AKS. Ifølge svarene på spørreundersøkelsen var en større andel av mødrene i jobb, på heltid eller deltid, i 2016 enn i 2014 [det året forsøket med gratis kjernetid ble innført]. Også i intervjuene finner vi at det har vært en positiv utvikling for flere av familiene, og særlig for mødrene. I intervjuene fikk vi eksempler på at flere fikk tid til å følge norsk kurs eller andre kurs det første året, og kom i praksis eller jobb i løpet av de to neste årene (...) Vår vurdering er at gratis deltids plass på aktivitetsskolen på Mortensrud er et bidrag til å endre mødrenes holdninger til å være i jobb (Proba samfunnsanalyse 2017, s. 5)

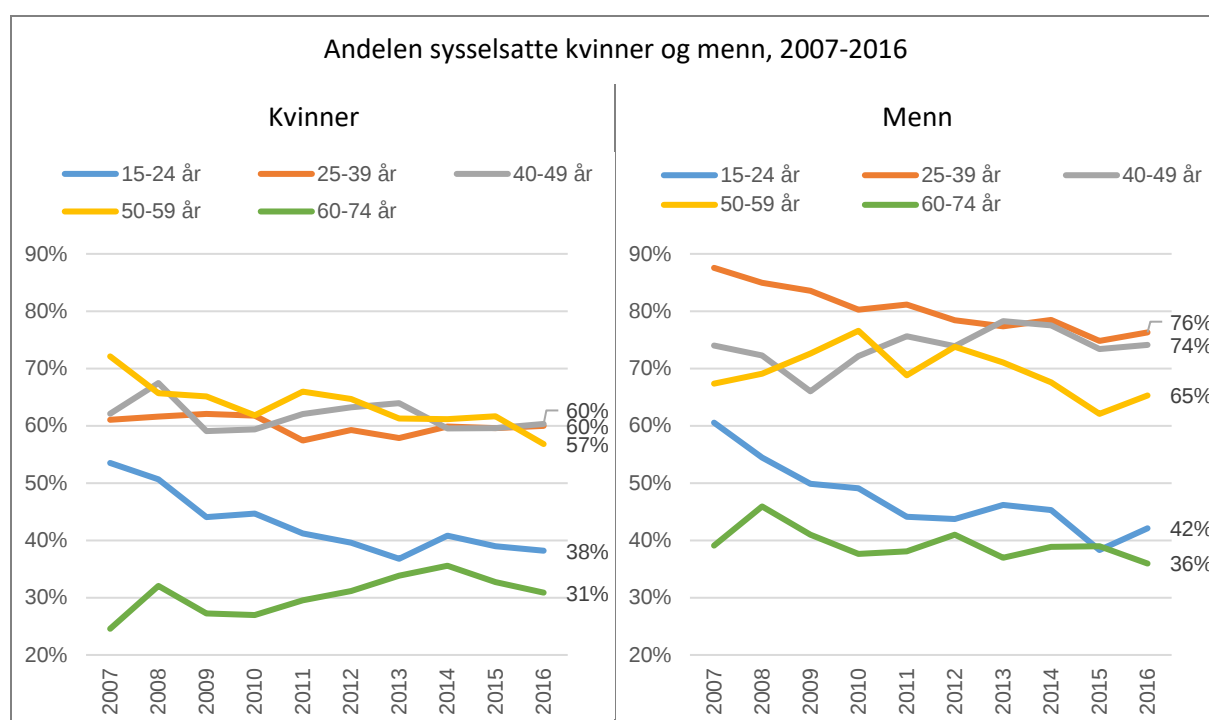
Uansett, er som nevnt yrkesdeltakelsen lavere blant dem som bor i Bjørnerud sammenliknet med Oslo – og det gjelder for alle aldersgrupper.

Figur 25: Andel sysselsatte etter aldersgrupper i delbydel Bjørnerud og Oslo i alt, for menn og kvinner. År: 2016. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Fallende sysselsetting blant menn

På landsbasis har sysselsettingen avtatt de siste ti årene,¹³ særlig for menn uten utdanning. I Bjørnerud er det også en påfallende avtakende sysselsettingsgrad for menn. Kanskje mest foruroligende er at andelen sysselsatte i aldersgruppen 25-39 år er sterkt avtakende. I 2007 var 88 prosent av mennene mellom 25 og 39 år i arbeid. I 2016 hadde andelen sunket til 76 prosent. Å være utenfor arbeidslivet er ofte forbundet med å ha andre levekårsproblemer. I dagens kunnskapssamfunn går man også glipp av mer kompetanse enn tidligere ved å være utenfor arbeidslivet. De aller fleste unge som ikke er i arbeid, ønsker å komme i arbeid¹⁴. Gjennom arbeid får man stabil økonomi, mestringfølelse og tilhørighet. Ungdommer vi har snakket med ved en ungdomsklubb like ved Bjørnerud sa at de ønsket seg trening i å skrive søknader og informasjon om mulighetene i arbeidslivet. En mor vi snakket med på Rudshøgda sa at hun skulle ønske at det fantes bedre karriereveidledning for ungdommene som bodde i området. Ifølge henne er det mange av ungdommene som ikke vet om alle mulighetene som finnes.

Figur 26: Andelen sysselsatte kvinner og menn i ulike aldersgrupper i delbydel Bjørnerud, 2007-2016. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Selv om yrkesdeltakelsen altså er lav i delbydel Bjørnerud, særlig blant kvinnene, er de fleste i arbeid.

I arbeidet med flere stedsanalyser, har vi erfart hvordan barnehagene har fungert som en lokal arena for «arbeidstrening». I et intervju med en barnehagebestyrer i delbydel Bjørnerud, spurte vi om de hadde assistenter via Nav for å få arbeidstrening. Det ble forklart at man tidligere hadde personer fra Nav på arbeidstrening i barnehagen, men at det nå var slutt på dette. Selv om det ble sagt at barnehagen «var åpen for å ha mennesker her på arbeidstrening, men Nav ønsker nå at de etter tre måneders 'prøvetid' skal anses fast, og de stillingene finnes ikke. Det er rett og slett blitt mer omfattende og vanskeligere enn det var for få år siden», så derfor, ble det forklart, er det nærmest slutt på denne praksisen nå (intervju, 02.05.18). Ellers var nettopp barnehagene én av de mulige arbeidsplassene i

¹³ Fra 85,6 prosent i 2007 til 82,5 prosent i 2017, begge kjønn, 25-64 år. Kilde: AKU, SSB-tabell 05111

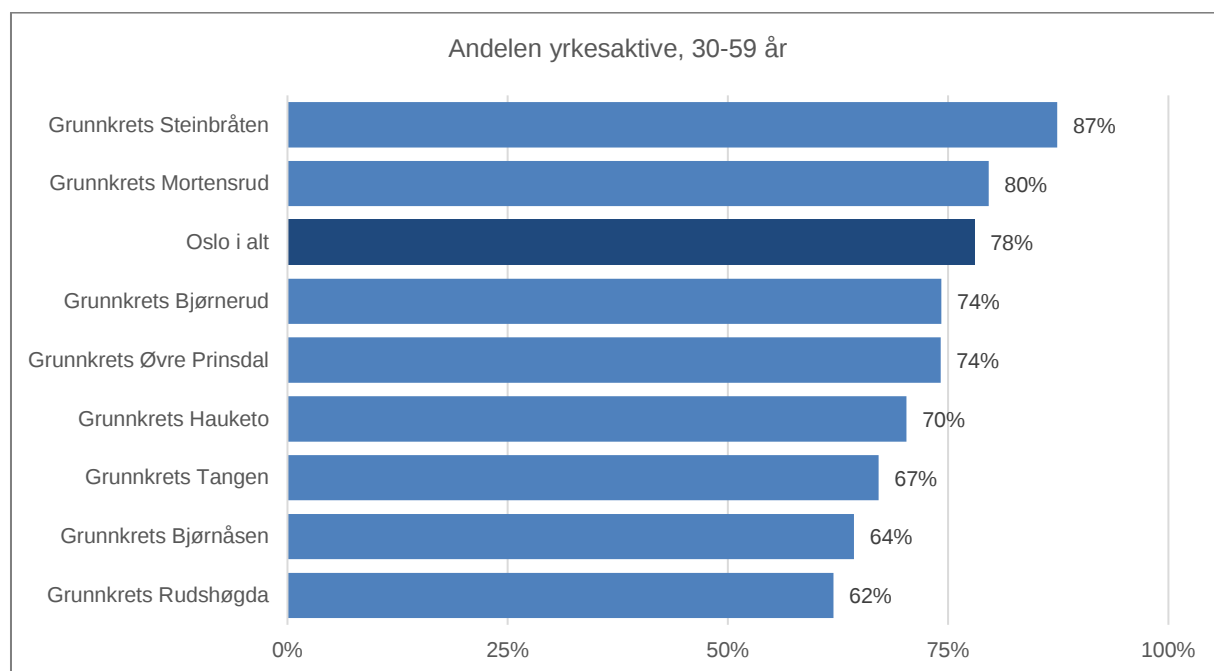
¹⁴ Se f.eks. YS Arbeidslivsbarometer 2018, del 2

delbydelen for personer med lav utdanning, og særlig blant assistentene var det flere ansatte som selv bodde i nærmiljøet.

Store forskjeller i yrkesdeltakelse internt i delbydelen

Internt i delbydel Bjørnerud er det store forskjeller med hensyn til yrkesdeltakelse. I grunnkretsen Bjørnerud, som ligger på hauketosiden, er 74 prosent av befolkningen i aldersgruppen 30-59 år i arbeid. Andelen er nesten lik som snittet i Oslo, som er på 78 prosent. I Rudshøgda (nord, vest og sør), området på mortensrudsiden, er yrkesdeltakelsen på 62 prosent, en betydelig lavere andel enn snittet i Oslo. Som vist til over, er også andelen med ingen, lav eller uoppgitt utdanning høy, og dette henger nok nært sammen med den lave yrkesdeltakelsen. Rudshøgda skiller seg fra de andre områdene, både i delbydelen og i naboområdene, ved sin lave yrkesdeltakelse.

Grunnkretsen Tangen, som geografisk befinner seg midt mellom grunnkretsen Bjørnerud og grunnkretsen Rudshøgda, befinner seg også mellom disse områdene med hensyn til sysselsetting. Andelen sysselsatte er på 67 prosent, lavt relativt til Oslo, men likevel betydelig høyere enn i Rudshøgda.

Figur 27: Andelen yrkesaktive i aldersgruppen 30-59 år, 2017, grunnkretser i og omkring delbydel Bjørnerud og Oslo i alt. Kilde: Spesialbestilte data fra Byrådsavdelingen for finans, Oslo kommune

Yrkesdeltakelsen i Rudshøgda er i nedre sjiktet blant Oslos 480 grunnkretser.¹⁵ De fleste grunnkretsene i Oslo har en yrkesdeltakelse på mellom 70 og 90 prosent. Rudshøgda er en av få grunnkretser som har en yrkesdeltakelse utenfor dette intervallet.

Relativt mange med redusert funksjonsevne

Det er flere forhold som kan føre til at man står utenfor arbeidslivet. Manglende formell kompetanse, svake språkkunnskaper og helsebegrensninger er vanlige årsaker. I delbydel Bjørnerud er det flere som har redusert funksjonsevne enn i Oslo totalt. Redusert funksjonsevne er definert som de med nedsatt

¹⁵ Grunnkretser med mer enn 300 innbyggere i 2016 er tatt med i beregningen.

arbeidsevne og de som mottar sykepengen eller uførepensjon. Nedsatt arbeidsevne omfatter personer som på grunn av sykdom, skade eller andre hindringer har behov for ekstra oppfølging fra Nav for å få eller beholde arbeid¹⁶. Andelen med redusert funksjonsevne er også høyere i delbydel Bjørnerud enn i en del av de andre delbydelene i Søndre Nordstrand. 22 prosent av kvinnene og 17 prosent av mennene i delbydel Bjørnerud er helt eller delvis utenfor arbeidslivet på grunn av redusert funksjonsevne.

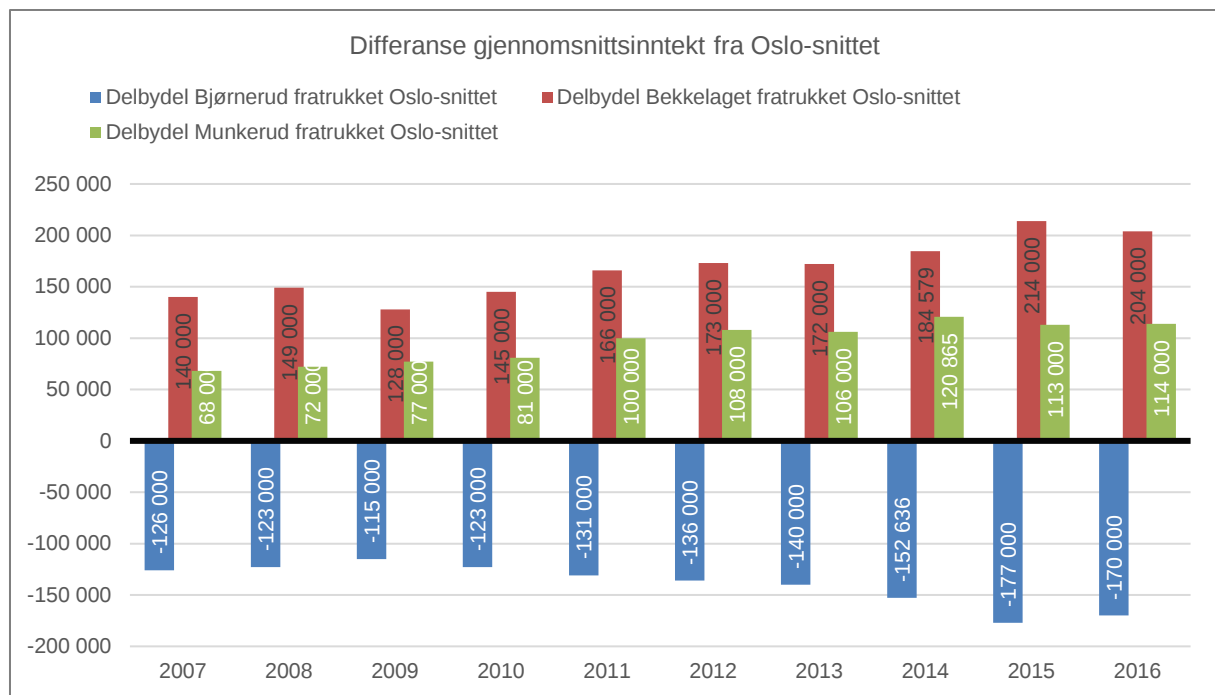
Lav gjennomsnittsinntekt og økende forskjeller

Yrkesdeltakelsen er altså lavere i delbydel Bjørnerud enn andre steder i Oslo. Likevel er de fleste i arbeid. Men gjennomsnittsinntekten til arbeidstakere i Bjørnerud er lavere enn tilsvarende gjennomsnittsinntekt for «den gjennomsnittlige Oslo-borger». Vi har her sett på gjennomsnittlig bruttoinntekt, som omfatter lønnsinntekter, næringsinntekter, pensjoner og kapitalinntekter.

Gjennomsnittsinntekten per person i delbydel Bjørnerud var på kroner 324 000 i 2016. Det er 170 000 kroner mindre enn snittet for Oslo, og utgjør to tredeler av gjennomsnittsinntekten til den «gjennomsnittlige» Oslo-borger. Avstanden til Oslo-snittet har økt siden 2007. I 2007 var forskjellen mellom gjennomsnittsinntekten i Bjørnerud og Oslo på 126 000 kroner, i 2016 hadde den økt til 170 000 kroner. Det er verdt å bemerke at økende inntektsforskjeller ikke er et nytt fenomen i Oslo. Flere undersøkelser påpekte at gapet i levekår mellom ulike befolkningsgrupper var betydelig og dels økende i Norge på 1980- og -90-tallet. Flere studier viste at på tross av at de fleste har fått det bedre, så økte spesielt inntektsforskjellene. Forskjellene var størst i storbyene som rommer både de gruppene som er dårligst og best stilt. Relativt sett økte inntektsforskjellene mer i de fire største byene enn i resten av landet, og med Oslo i en særstilling (Brattbakk m fl 2016/2017, s. 7 med referanse til Wessel 1999 [ikke oppgitt her]).

Gjennomsnittsinntekten i Bjørnerud var i 2016 også lavere enn gjennomsnittsinntekten i bydel Søndre Nordstrand. Delbydel Bjørnerud grenser mot delbydel Munkerud i bydel Nordstrand. Igjen ser vi en illustrasjon på sosioøkonomisk mikroskalasegregasjon, altså hvordan ulike «klasser» er atskilte innenfor et relativt lite geografisk rom (se over). Delbydel Munkerud er en relativt rik delbydel, og den har blitt rikere siden 2007. Den rikeste delbydelen i bydel Nordstrand er Bekkelaget. Figuren under illustrerer hvordan henholdsvis delbydel Bjørnerud, Munkerud og Bekkelaget skiller seg fra Oslo-snittet, som er den horisontale linjen. Gapet har økt – relativt til Oslo-snittet. Forskjellene mellom de rike og mindre rike delbydelene har økt.

¹⁶ Oslo kommunes statistikkbank: Andre levekårs mål: Personer i alderen 16 til 66 år med redusert funksjonsevne.

Figur 28: Gjennomsnittlig bruttoinntekt per person over 18 år i delbydel Bjørnerud, Munkerud og Bekkelaget fratrasket gjennomsnittlig inntekt i Oslo totalt. Den svarte horisontale linjen kan tolkes som gjennomsnittet for Oslo. År: 2007-2016. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

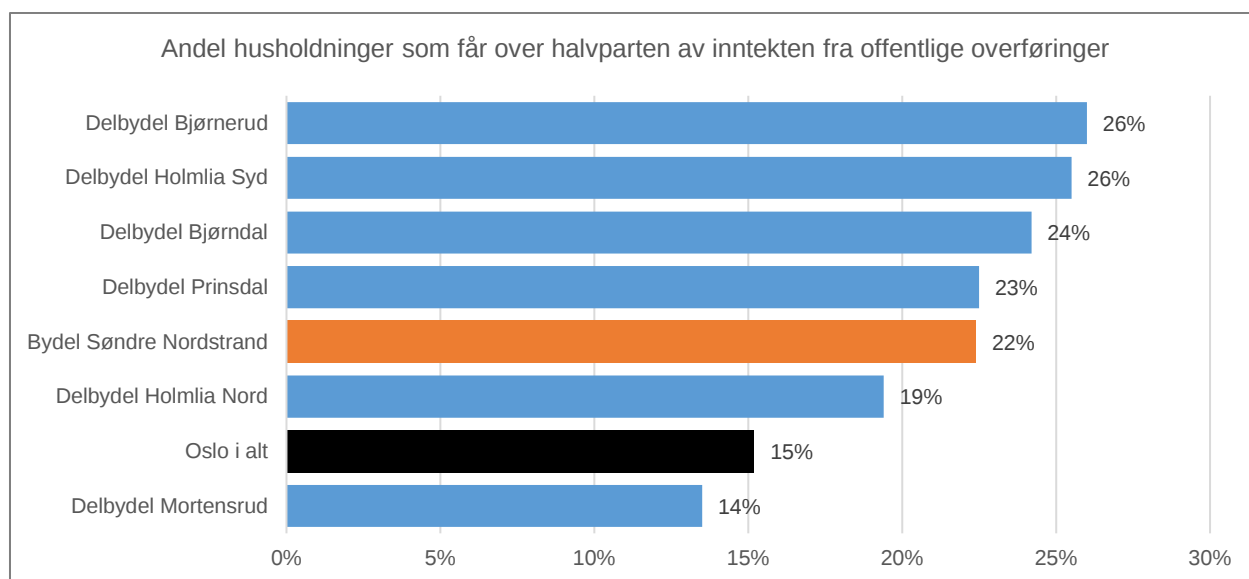
Fire delbydeler har lavere gjennomsnittlig bruttoinntekt enn det delbydel Bjørnerud har. Det er delbydeler som ligger i bydel Stovner og Alna. Bjørnerud er altså delbydelen i bydel Søndre Nordstrand med lavest gjennomsnittsinntekt per person over 17 år.

Mer enn en av fire husholdninger lever av offentlige overføringer

En annen måte å måle (lav) inntekt på, er å se på hvor mange av husholdningene som får over halvparten av inntektene sine dekket av offentlige overføringer¹⁷. «Offentlige overføringer defineres som sosialhjelp, dagpenger ved arbeidsledighet, bostøtte, ytelser fra folketrygden, grunn- og hjelpestønad, barnetrygd inkl. småbarnstillegg, engangsstønad ved fødsel, fødsels- og adopsjonspenger, kontantstøtte, skattefri stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad for enslige forsørgere, studiestipend, sykepenger, individstønad, introduksjonsstønad, kvalifiseringsstønad mm.» (Oslo kommunes statistikkbank, 2018). Videre i dette kapittelet vil husholdninger som får over halvparten av inntekten fra offentlige overføringer bli omtalt som «lavinntektshusholdninger».

I bydel Søndre Nordstrand er Bjørnerud den delbydelen med høyest andel lavinntektshusholdninger. 2 342 av 9008 husholdninger, det vil si 26 prosent, får over halvparten av inntekten sin dekket fra offentlige overføringer. Til sammenlikning er andelen i Oslo totalt på 15 prosent. Nabo-delbydelen Mortensrud har en relativt lav andel lavinntektshusholdninger.

¹⁷ Husholdninger med personer over 67 år og studenthusholdninger er utelatt av statistikken.

Figur 29: Andel husholdninger der over halvparten av inntektene kommer fra offentlige overføringer, Søndre Nordstrand og Oslo i alt, 2016. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Delbydel Bjørnerud er imidlertid ikke delbydelen i Søndre Nordstrand hvor antallet lavinntektshusholdninger øker mest. Økningen i antall husholdninger som lever av offentlige overføringer har vært på 11 prosent fra 2 110 til 2 342 i perioden 2008-2016. I Oslo har veksten vært på 10 prosent i samme periode. Nabelbydelen Mortensrud, der Senter Syd og T-banestasjonen ligger, har hatt en vekst i antall lavinntektshusholdninger på 16 prosent. Videre har delbydelene Holmlia Nord og Syd hatt en nedgang i antall lavinntektshusholdninger. I hele Oslo var det i 2015 seks delbydeler som har en høyere andel lavinntektshusholdninger enn Bjørnerud.

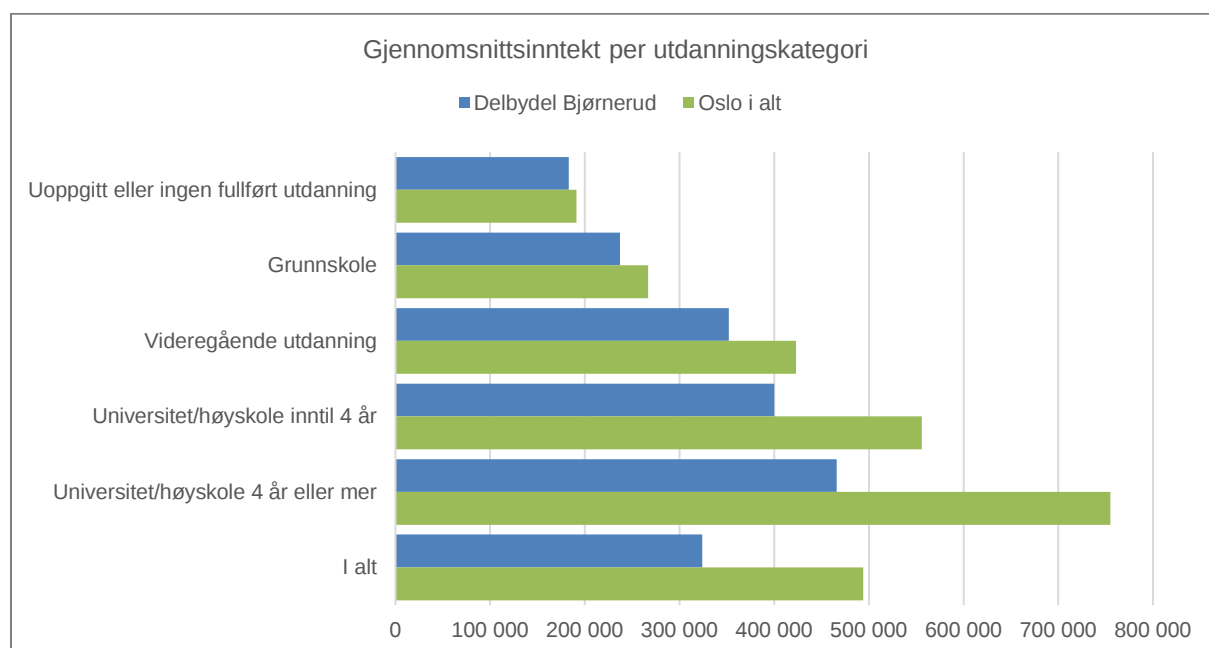
Store inntektsforskjeller blant dem med høy utdanning

Som vist til over, er utdanningsnivået i delbydel Bjørnerud lavt sammenliknet med Oslo i alt. Det er en nær sammenheng mellom utdanningsnivå og inntekt. Slik sett er det ikke overraskende at gjennomsnittsinntekten i delbydel Bjørnerud er relativt lav. Når mange husholdninger får over halvparten av inntekten dekket av overføringer og når mange av personene er utenfor arbeid, bidrar det også naturligvis til at gjennomsnittsinntekten i området er lav. Likevel ser det ut til å være noe med den lave inntekten som ikke kan forklares med utdanningsnivå alene. Personer med ingen eller uoppgitt utdanning i delbydel Bjørnerud har nesten lik gjennomsnittlig årsinntekt som andre personer i Oslo uten utdanning. For personer uten utdanning er altså gjennomsnittsinntekten ganske lik, enten du bor i delbydel Bjørnerud eller andre steder i Oslo.

Det er heller ikke veldig store forskjeller i gjennomsnittlig inntekt for personer med grunnskole og videregående som høyest fullførte utdanningsnivå. Her er gjennomsnittsinntekten litt lavere for de som bor i delbydel Bjørnerud enn i Oslo totalt, men forskjellene er ikke påfallende.

Blant personer med høyere utdanningsnivå er det imidlertid påfallende store forskjeller i gjennomsnittsinntekt for personer som bor i delbydel Bjørnerud og i Oslo totalt. Gjennomsnittsinntekten til en «gjennomsnittlig» person med høyere utdanning i Oslo er betydelig høyere enn gjennomsnittsinntekten til en «gjennomsnittlig» person med høyere utdanning i delbydel Bjørnerud. Det kan være mange grunner til det: alder, ansiennitet, type yrke, type utdanning, nettverk og så videre. Med andre ord,

om Bjørnerud-Kari har studert sosiologi og får seg en jobb som saksbehandler i kommunen, så kan vi anta at hun har lavere inntekt enn den økonomiutdannede Vinderen-Sondre med en finansmegler jobb og med like *lang* utdanning som Kari (se Andersen 2014; Andersen m fl 2017, s. 192).

Figur 30: Gjennomsnittlig brutto årsinntekt for personer over 17 år i delbydel Bjørnerud og Oslo i alt i 2016, fordelt på utdanningsnivå. Kilde: Oslo kommunes statistikkbank.

Virksomheter i Bjørnerud

Innenfor delbydelens grenser er det ingen butikker eller andre kommersielle virksomheter som lokalbefolkningen synes å benytte seg av. Det er likevel en flere næringsaktører som er lokalisert midt i området, det som flere av lokalbefolkningen oppfatter som selve Bjørnerud. Med innkjøring fra Ljabruveien, kjører du opp Bjørnerudveien og der finner du blant annet plastprodusenten Vink Norway, Autoln bilskadesenter, engrosfirmaet Maxi Import AS, men ingen dagligvarebutikker, kafeer eller andre steder bjørnerudfolket legger lørdagsturen til.

Bjørnerud oppsummert

Mange som flytter til Bjørnerud, flytter fra Oslo, mens mange som flytter fra Bjørnerud, flytter til Akershus. I motsetning til trender vi har sett andre steder i byen, har ikke Bjørnerud vært preget av netto inn- eller utflytting av noen spesifikke landbakgrunnsgrupper de siste ti årene. Det er litt flere med landbakgrunn fra Afrika/Asia/mfl som flytter inn enn ut, og litt flere med norsk landbakgrunn som flytter ut enn inn. Flyttestrømmene varierer imidlertid fra år til år, og har ikke vært preget av én tydelig trend eller retning de siste par årene. Selv om vi ikke har tall som antyder en «hvit flukt» ut av Bjørnerud, ser vi klare tegn til ulike former for mikroskalasegregering i området.

Det er store forskjeller i utdanningsnivå, befolkningssammensetning, yrkesdeltakelse og boligsammensetning i de forskjellige grunnkretsene i delbydel Bjørnerud. Grunnkretsen Bjørnerud har høyest utdanningsnivå og yrkesdeltakelse. Rudshøgda, og da særlig den midtre delen, Rudshøgda vest, har lavt utdanningsnivå og lav yrkesdeltakelse. I Rudshøgda er det svært få personer under 16 år som har

norskfødte foreldre. Grunnkretsen Tangen befinner seg mellom grunnkretsen Bjørnerud og grunnkretsen(e) Rudshøgda når det gjelder befolkningssammensetning, utdanningsnivå og yrkesdeltakelse.

Delbydel Bjørnerud har lav gjennomsnittsinntekt. Selv om inntekten har økt, har den økt mindre enn gjennomsnittsinntekten i Oslo totalt. Det har blitt større forskjeller i inntekt mellom delbydel Bjørnerud og dets rikere naboområder.

I grunnkretsen Rudshøgda er det relativt mange kommunale boliger, og mer enn hver fjerde husholdning (eller person) leier boligen sin. Innenfor delbydelen er det likevel ingen konsentrasjoner av kommunale boliger eller områder som Boligkontoret mener utmerker seg med bomiljøutfordringer. Slike finnes likevel i delbydelens nære omland (i Hauketoveien). Siden Rudshøgda er en barnerik grunnkrets, er det sannsynlig at mange barnefamilier bor i boliger som de leier.

Rudshøgda skiller seg ganske klart ut fra både grunnkretsene Tangen og Bjørnerud og mange av naboområdene ved å ha en høyere andel personer med levekårsutfordringer. Det fleste som bor der har riktignok *ikke* levekårsutfordringer, men det er flere som har det der enn andre steder.

Yrkesdeltakelsen er lav, særlig blant kvinnene. Yrkesdeltakelsen blant mennene er avtakende, dette gjelder særlig for menn i aldersgruppen 25-49 år. Parallelt er det stadig flere som tar høyere utdanning. Kanskje pågår det en form for polarisering, der noen grupper «faller helt ut», mens andre gjør klasse-reise? Vi vil diskutere lignende tematikker i kapitlet «Oppvekst» under, men først vil vi se nærmere på Bjørnerud som en potensiell sosial arena. Noe som ikke minst er interessant med tanke på de tegnene vi har sett til intern oppdeling (jf. mikroskalasegregation), omtalt i dette kapitlet. Om det er en polarisering i det lokale utdanningssystemet, er det likevel felles møteplasser som kan skape andre former for integrasjon, fellesskap eller en følelse av felles erfaringer – som en inkluderende bjørnerudidentitet?

3. Nabolag, naboskap, bomiljø og lokal fritid

Nabolagets materialitet

Når de skulle begynne å bygge her på Mortensrud da tenkte vi ”oi, dette her blir på en måte bydel Søndre Nordstrands Holmenkollen”, ikke sant. Det var jo dyrt her og bare de med råd som kunne flytte hit til Mortensrud når de begynte å bygge her, men så har det skjedd andre ting ...

- Majoritetsnorsk mann, jobber på Mortensrud, men har vokst opp i bydel Østensjø. (intervju 14.06.18)

Statistikken viser altså at det særlig er noen grunnkretser internt på Bjørnerud som skiller seg negativt ut. Nettopp innad i en av disse grunnkretsene bodde det en storfamilie med røtter tilbake til feltets utbygging på 1980-tallet, en familie også med transnasjonale røtter til et sørøstasiatisk land. I lys av det bildet som avtegner seg fra statistikken presentert i forrige kapittel, så er det interessant at storfamilien vi møtte ikke «opplevde statistikken» i deres egen hverdag. Det vil si at de ikke anså nabolag sitt som et sted med utfordringer. De hadde heller ingen opplevelse av at flere av naboene trolig scoret «dårlig» på utdannings-, sysselsettings- og inntektsstatistikken. Familien vi snakket med, tilhørte «mid-delklassen», der flere av familiemedlemmene hadde høyere utdanning. Man kunne derfor kanskje ha forventet at familiemedlemmene oppfattet at det var visse materielle, sosiale og kanskje kulturelle forskjeller mellom deres egne ressurser og naboenes, men det forklarte de oss at de ikke gjorde. Når vi som forskere har gått mellom husene her, har vi sett tegn til det vi anså som lokale «utfordringer» – blant annet en rekke istykkerslåtte postkasser, søppel og fasader som kunne trenge vedlikehold. Når vi tolket disse tegnene i lys av kunnskapen vi har fra statistikken, så vi altså fysiske «spor» av materielle og sosiale utfordringer, mens våre lokale informanter i denne, i materiell forstand, relativt ressurssterke familien, hadde et stedsbilde som var vesensforskjellig fra vårt eget. Hvordan man lever i og opplever et område som har visse levekårsutfordringer, er med andre ord langt fra gitt. Og som denne familiens historie viste, så kan man – om noen eventuelt tvilte – trives meget godt «på tross av» levekårsutfordringer på områdenivå.

En ghetto?

Andre beboere så visse utfordringer med det samme «nabolaget», utfordringer statistikken gir indiksjoner på, men heller ikke opplevelsen av visse problemer førte til generell mistrivsel eller utflytterlyst:

Jeg flyttet hit fordi det var stille, rolig og barnevennlig. Jeg har veldig gode erfaringer med barnehagene og barneskolen, men jeg opplever ungdomsskolen som veldig dårlig. Det gjør Mortensrud til et ganske dårlig sted å vokse opp, men jeg trives veldig godt og kommer til å bli boende her. Likevel, det første jeg tenker på når jeg tenker på nabolaget mitt, er 'getto'. Det jeg misliker mest her, er kriminaliteten – vi trenger mer politi. Men så liker jeg veldig godt at alle kjenner alle. Det er først og fremst folk i nabolaget jeg omgås, jeg er ikke aktiv i noen foreninger her. Og skogen, Grønliåsen, der er jeg aldri.

- Majoritetsnorsk mor, i arbeid – leier privat på mortensrudsiden

Vi flyttet hit fordi det er kort vei til der jeg jobber [i Akershus], samtidig som det er enkelt for min kone og ta kollektiv til hennes jobb, men vi håper å flytte om noen måneder. Nå har vi oppgradert hele huset, og håper at dette bidra til å løfte opp salgsprisen. Sameiet vårt investerer lite i oppgraderinger, synes vi. Det er et problem at det etterlates mange sneiper i nabolaget og folk kaster ukritisk søppel utenfor søppelkassene. Det er for mye kriminalitet her, området har litt gettopreg, og så mangler det god og rask sykkelforbindelser, men Mortensrud er et hakk bedre enn Hauketo. Nede ved Mortensrud senter føler jeg meg til tider utrygg – det er jo lite med politi der, og heller ingen andre offentlige «vakter». Så jeg vil nok ikke anbefale noen venner å flytte hit, selv trives jeg ikke noe særlig. Jeg vil uansett heller bo sentralt i Oslo, litt vestover, der det er grønt og høy standard i leilighetkomplekset. Her det det dårlig tilbud på det meste, og Mortensrud har nok heller ikke noe godt rykte, nei

- Minoritetsnorsk (Vest-Europa) mann, i arbeid, eier et rekkehus på mortensrudsiden

Begge disse brukte et negativt ladet begrep, nemlig «ghetto» for å få frem noe de syntes var utfordrende eller negativt med stedet sitt. Andre beboere sa de noen ganger brukte det spøkefullt om området sitt til venner og bekjente, mens andre igjen, ikke brukte ordet om eget bosted. Det at i hvert fall noen beboere i østkantbydeler trekker inn ghetto-begrepet når de omtaler eget nabolag, er ikke så overraskende gitt det faktum at media har benyttet den samme merkelappen om bomiljøene her i lang tid. Vi har tidligere analysert den norske «ghetto-debatten» (Andersen 2014, kap. 5), der vi viste hvordan visse deler av Oslo indre øst først ble stemplet som en «ghetto» (særlig i løpet av 1980-tallet), og deretter hvordan «ghettoen» fulgte med da «innvandrerne» i økende grad flyttet til de ytre delene av Oslo øst (særlig fra rundt år 2000). Der argumenterte vi også for at når media tegner opp et alarmistisk situasjonsbilde av østlige nabolag, så preger det eksterne så vel som de en rekke interne beboeres stedsbilder. Dette kan blant annet medvirke til at mange beboere i områder omtalt som en «ghetto» kan føle seg urettferdig stemplet og til at noen, som i tilfelle over, selv tar merkelappen i bruk selv om man bor der og vil bli boende. Samtidig kan oslofolk andre steder i byen adoptere stedsmytene og for eksempel se bort fra de «ghettomerkede områdene som passende bosteder (Andersen 2014). Siden Kvamme (2013) kartla bruken av ordet «ghetto» i mer detalj og der fant 589 avisartikler om Oslo der ordet var i bruk i perioden 1972 til 2011, så er ikke merkelappen blitt borte fra avissidene. Et ferskt eksempel er fra *Ukeavisen Ledelse* 1. mars, 2018 (som interessant nok spør om den kommende stedsanalysen av Bjørnerud vil bidra til at man vil få et svar på om man i Norge har «ghettoer» lik de man har utpekt i Danmark).

Denne uken ble en mann skutt og drept i et gjengoppgjør i Oslo-bydelen Søndre Nordstrand. Samtidig går startskuddet for å hindre ghettofisering av Oslo Sør. Første skritt er å identifisere de mest utsatte områdene (...) Spør man en velmenende politiker, forsker eller byråkrat om hvor man finner de norske ghettoene, blir man først møtt med stillhet og gjerne et intenst blikk. Deretter følger en rask avklaring: Norge har ikke ghettoer. Vi bruker ikke det ordet her. Byråd for byutvikling i Oslo, Miljøpartiet De Grønnes Hanna E. Marcussen, forklarer: - Først vil jeg si at vi i Oslo, og Norge for øvrig, ikke bruker betegnelsen «ghetto» om de mest utsatte lokalområdene. Den viktigste grunnen er at det vil bidra til å stigmatisere og ytterligere forsterke utfordringene de aktuelle områdene står overfor. En annen grunn er at et slikt begrep kun fokuserer på utfordringer i områdene, først og fremst kjennetegn ved befolkningen (...) Den slags skrupler holder man seg ikke med i Danmark. Der innførte man i 2010 en egen 'ghetto-liste' basert på et utvalg statistiske

kriterier (...) Så hvorfor har vi ikke ghettoer i Norge også? En grunn er at vi ikke leter etter det. I hvert fall ikke på en like støyende måte som man gjør i Danmark (Jacobsen 2018).

Selv har vi tidligere argumentert mot bruken av ghettobegrepet i en norsk kontekst (Andersen 2012; 2014). Vel og merke gjelder dette som et *akademisk* begrep, importert fra amerikansk byforskning (eller fra amerikansk populærkultur). Siden det ikke eksisterer nabolag i Oslo som minner om det fysiske forfallet, den materielle nøden eller den relative sosiale og politiske isolasjonen en ser eller leser om i «utsatte» byområder («ghettoer») i USA, er det i hvert fall verdt å kritisk reflektere over den transatlantiske begrepsimporten. Det er en rekke grunner til at Oslo ikke ligner flere amerikanske byer. I Oslo er velferdsstaten synlig til stede i alle bydeler – også mennesker uten jobb har en relativ grei økonomi. Nybygde kommunale boliger i bydelen tyder heller ikke på en fraværende velferdsstat – de to bildene under er fra en annen delbydel i Søndre Nordstrand da det hverken finnes «konsentrasjoner» av kommunale boliger eller nyoppførte kommunale boliger innenfor grensene til delbydel Bjørnerud. Fra samme område (om enn ikke i akkurat disse boligene), tyder en undersøkelse Leieboerforeningen gjennomførte på at beboerne trives godt – og at man vil bli boende, mye på grunn av høy standard på boligene (Brattbakk m fl 2016/2017, s. 118). Med andre ord, er det få tegn til «ghettoisering» (som f.eks. materielt forfall).

Illustrasjon 18: Kommunalt boliganlegg i Bydel Søndre Nordstrand. Foto: Bengt Andersen, 11. juli, 2018

Illustrasjon 19: Kommunalt boliganlegg i Bydel Søndre Nordstrand. Foto: Bengt Andersen, 11. juli, 2018

Tilbake i Bjørnerud og delbydelens omland, så finner beboerne i stor grad det meste de trenger i nær-området (butikker, turmuligheter, offentlige tjenester med mer). Selv om statistikken presentert over forteller om en delbydel med utfordringer, så kan det uansett være verdt å minne om at sammenlignet med «utsatte» nabolag i amerikanske byer, så er både arbeidsløsheten og barnefattigdommen langt mindre «ekstrem», kriminalitetssituasjonen er en helt annen, og mange, og ofte langt de fleste, investerer både penger (f.eks. ved å eie og pusse opp), emosjoner (ved å knytte seg til stedet, oppdra barn der, innrede med omtanke, osv.) og tid (vedlikehold av egen bolig, vanne fellesskapets blomster, stile opp på dugnader med mer) i oslonabolaget der de bor. Få er direkte «tvunget» til å bo der de bor i Oslo, dette i motsetning til hva man har avdekket i USA (segregasjon viser da til tvungen/ufrivillig atskillelse). Inntrykket til de som jobber på Boligkontoret er at også de som bor i de kommunale boligene trives i bydelen og ønsker å bli boende (intervju 11.07.18). Det betyr ikke at «ghetto»-merkelappen nødvendigvis er presis eller rettferdig for å kategorisere byområder i USA heller, men for de som har vært i fattige områder i slike byer, ser raskt forskjellen mellom Oslo og de amerikanske byområdene. Videre gir studier som Wacquant (2008) oss en idé om hvor vesensforskjellig Oslo og for eksempel Chicago er (pga. politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle forhold – både på lokalt og nasjonalt/føderalt nivå). Uten å bruke mer plass på dette her, ser vi derfor ingen grunn til å bruke «ghetto» som analytisk begrep eller som merkelapp om nabolag på Bjørnerud eller andre steder i Oslo, utover når vi omtaler eller gjengir informantenes stedsbilder og begrepsbruk (Andersen 2012).

Hovedinntrykk

Illustrasjon 20: Hest og boliger ved Rugdeberget, på hauketo-/prinsdalsiden av Bjørnerud. Foto: Bengt Andersen 18.04.18

Illustrasjon 21: Etter at noen beboere på Rugdeberget fikk mulighet til å opparbeide seg noen parselhager, har de markert en ny rute til Prinsdal og Hauketo skole. Foto: Bengt Andersen, 18.04.18.

Illustrasjon 22: Oppslag på en inngangsdør på Nebbejordet. Foto: Bengt Andersen, 18.04.18

Går du rundt i delbydel Bjørnerud, eller i nærområder som Mortensrud eller Hauketo, så ser du blant annet

- velholdte og flotte hus og boligblokker
- en del fysiske strukturer med synlig behov for vedlikehold
- igangsatte rehabiliteringsprosjekter (i borrettslag/sameier og på Prinsdal skole)
- spor av beboerengasjement, dugnader, religiøse foreninger og friluftsliv
- nye byggeprosjekter i regi av Selvaag

- en smilende betjening på kafeen på Senter Syd Mortensrud
- glade pensjonister som gleder seg til bingoen i et nytt bygg på Kantarellen
- lokalbussen som frakter en mor til helsestasjonen på Holmlia
- lekende barn og engasjerte foreldre
- ofte stille og nærmest folketomme uterom på dagtid

Illustrasjon 23: Nabolag på Bjørnerud. Foto: Bengt Andersen 5. juli, 2018.

Illustrasjon 24: En tidlig formiddag på torget ved Senter Syd Mortensrud. Foto: Bengt Andersen, 29.05.18

Illustrasjon 25: En sommerferiestille Prinsdal skole. Foto: Bengt Andersen, 26.06.18

Du kan også gå sammen med en representant for et sameie som trives godt, men likevel fortviler over at noen av naboene kaster brukte koffertar eller slenger søppelposene på gulvet i søppelrommet.

Illustrasjon 26: Fra walkalong i et nabolag 4. juni, 2018. I spørreundersøkelsen var et av svarene på «hva liker du ikke ved området ditt» følgende: «naboenes bruk av søppelboden». Foto: Bengt Andersen

Du kan også kanskje observere en eldre mann som drikker øl på en benk på t-banestasjonen i morgentimene, tiggere inne på t-banen, noen ungdommer som ønsker å selge (antatte) illegale produkter ved senteret ved kveldstid, en del søppel ved gangveier og relativt ofte knuste vinduer på en av de lokale skolene, noen ramponerte postkasser – for å nevne noe. Igjen er ikke dette tegn på omfattende sosial nød. Snarere, er Bjørnerud for en «besøkende stedsanalytiker» et stille og rolig område som ved selv-syn virker trygt. Selv om vi også så noen ansamlinger av gutter (ungdommer) særlig på vei til banen eller toget (på Hauketo-siden), hadde vi ingen alvorlige eller truende opplevelser. Det betyr likevel ikke, at de som bor fast i området alltid opplever det slik, noe vi kommer nærmere tilbake til i kapitlet «Utenforskap og kriminalitet» nedenfor.

Nabolaget som sosialt rom

Karin er en engasjert mor til to barn som trives godt på skolen. Hadde det ikke vært for at barna, hadde foreldrene kanskje besluttet å flytte fra området. Grunnen til det, er manglende sosialt engasjement blant mange av de andre foreldrene. Dermed blir det opp til de etnisk norske å drive viktige institusjoner som skolens FAU og korps, samt det lokale fotballaget, men også arrangementer som skoleavslutninger eller fester. Det at så få må dra lasset, sliter på de frivillige, sier hun. Ifølge Karin er det særlig fra og med 4. klasse utfordringene blir synlige. Og det henger tett sammen med andelen etniske minoriteter: På alle de sosiale sammenkomstene er det så å si bare

de norske som kommer. Og det selv om arrangørene gjør alt de kan for å legge til rette for at alle skal føle seg velkomne – man har for eksempel mat som alle kan spise. Karin understreker at foreldrene som står bak arrangementene er innstilt på å få med *alle*. Det gjelder også barnebursdagene – da er det mange som ikke dukker opp. Men det er forskjeller også blant innvandrerne, svensker, polakker, vietnamesere og sånn – de kommer i større grad enn andre. Uansett, det føles som en større belastning å bo her enn som i nabolag over grensen til Akershus. Det er derfor det første spørsmålet etnisk norske som flytter hit får er: «Hvor lenge skal dere bli boende?» På skolen er det hvert år mange familier som flytter eller flytter barna til andre skoler. Man blir jo litt urolige når politivenner fraråder en å ha barn på den lokale ungdomsskolen. Sammen med oppslagene i media drar dette stedet ned.

- Etter feltnotater fra «Åpent kontor», 31.05.2018

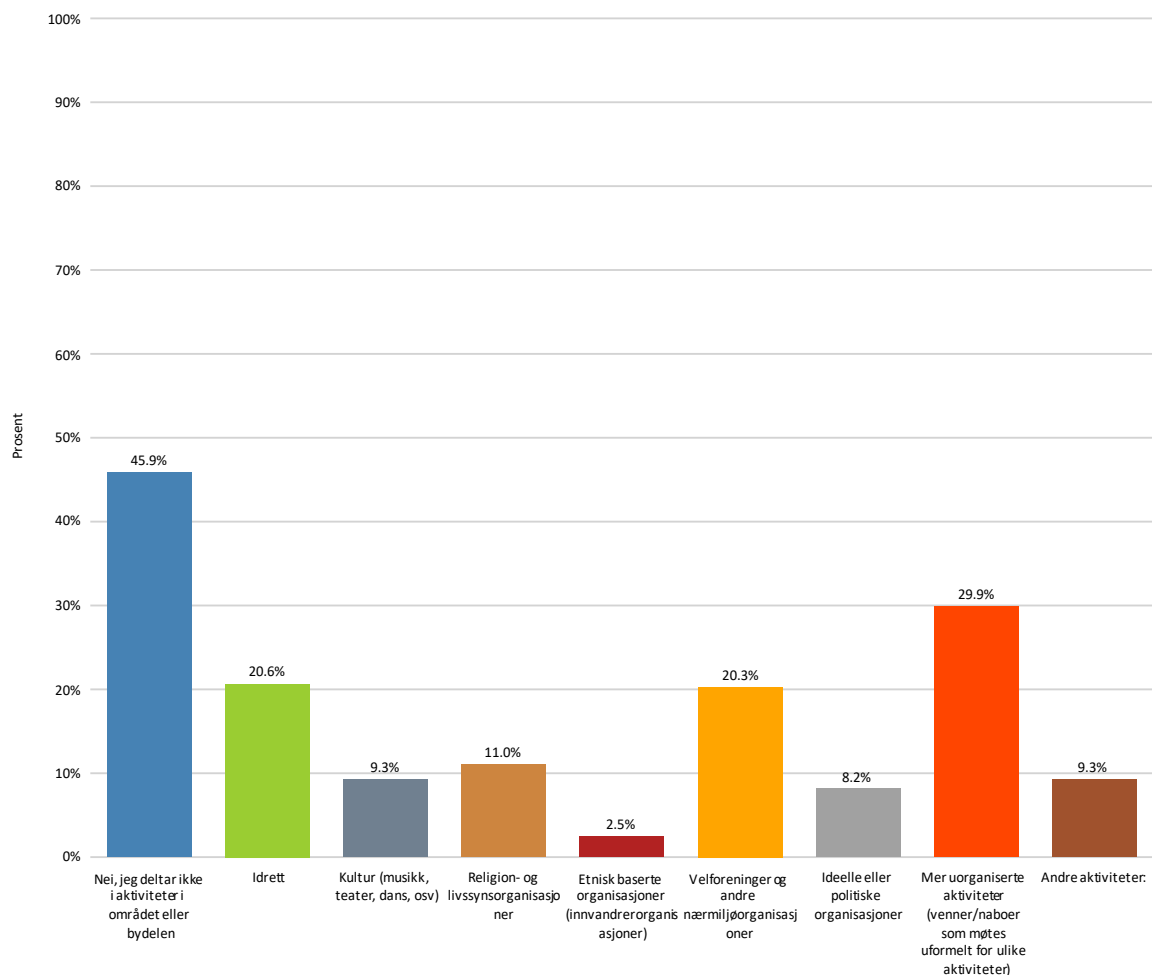
I likhet med andre nabolag vi har studert i Oslo forteller informanter i delbydel Bjørnerud om minkende oppslutning på dugnader, styreverv og arrangementer av ulike slag. Vi kjenner også igjen påstandene om at det noen få som stiller opp, og at visse grupper er klar underrepresenterte i det lokale «sivilsamfunnet» – sett da bort fra religiøse eller minoritetsetniske organisasjoner (f.eks. Andersen m fl 2018). Karins erfaringer var ikke unike – fra en annet skolemiljø ble vi fortalt at «det er vel ofte sånn at de barna som går i korpset, de går også på fotballen, og det er også de foreldrene som kommer på dugnader og ... Det er en del familier som går igjen og trekker lasset» (intervju – anonymisert tid/aktør).

Informanter på Mangfoldshuset fortalte på sin side at det er mange som vil delta på de sosiale arrangementene de arrangerer, men få dukker opp på dugnader (intervju 28.04.18). Foreldre og ansatte på skoler, barnehager og fritidsaktiviteter har også fortalt om stort fravær på sosiale arrangementer, kamper og øvelser, foreldremøter og FAU. En styrer i en barnehage fortalte at de opplever stor oppslutning på foreldremøter som omhandler overgang til skole, men få som kommer på møter om barnehagen. Slik hun forsto det var dette på grunn av manglende forståelse av hvor viktig barnehagen er (intervju 11.06.18). Karin fortalte også at hun synes det er synd at en god del foreldre og naboer med minoritetsbakgrunn ikke deltar på slike samlinger og arrangementer da det kan fungere som arenaer for integrering (intervju 31.05.18). Flere vi har intervjuet trekker fram at ting går rundt, men det er takket være noen ekstra engasjerte foreldre/beboere som strekker sitt engasjement til det ytterste. Våre data gjør det bare mulig å formidle beboernes opplevelser, ikke å «kontrollsjekke» om alt «stemmer». Vi har også snakket med minoritetsforeldre som utviser et sterkt engasjement for sine barn og blant annet stiller opp som frivillig på fotballkamper. Basert på studier fra en rekke «mangfoldige» osloområder (som Vestli, Andersen m fl 2018), sett sammen med våre bjørnerurddata, er det likevel mye som tyder på at Karins opplevelser av engasjement og frivillighet nok gir et ganske treffende bilde på situasjonen.¹⁸

Selv om noen beboergrupper er underrepresenterte blant respondentene i spørreundersøkelsen, gir i hvert fall ikke den i seg selv inntrykk av omfattende deltakelse i de lokale organisasjonene. Nesten halvparten av informantene svarer at de «ikke deltar i [lokale] aktiviteter» og det er forholdsvis få som oppgir å være engasjert i den lokale idretten, og enda færre i kulturorganisasjoner eller andre former

¹⁸ Fra foreliggende forskning, vet vi blant annet at personer med minoritetsbakgrunn og med begrensede økonomiske ressurser i mindre grad enn andre deltar i organisert frivillig aktivitet (med unntak av religiøse organisasjoner og innvandrerforeninger), og at ungdom og unge voksne med samme bakgrunn "er underrepresenterte i organiserte fritidsaktiviteter" (Eriksen & Frøyland, 2017, s. 11, 15).

for organisert aktivitet. Utover det å være med venner og naboer, er det deltakelse i velforeninger og lignende som en del synes å bruke fritiden på lokalt (rett under «idrett»), men det er likevel knappe 20 prosent som krysser av på det. Om vi også antar at det er en viss overvekt av beboere interessert i nettopp nærområdet som har satt av tid til å svare på undersøkelsen, kan man kanskje forvente at tallene heller overdriver graden av organisert fritidsliv lokalt.

Figur 31: «Deltar du i noen av følgende aktiviteter i området eller i bydel Søndre Nordstrand? (flere valg mulig)». N 281.

Respondentene fikk også mulighet til å kommentere hvorfor de eventuelt ikke deltok i lokale aktiviteter. Blant svarene som gikk igjen, var at

- det ikke var passende idrettstilbud (for seg selv eller barna)
- man ikke var interessert/ønsket ikke
 - o er fornøyd med egne aktiviteter (som å gå på tur, jobbe i hagen, pusse opp hjemme)
- en ikke hadde fått mulighet/ikke kjente til tilbudet som eksisterte
- det som var av interesse lå for langt unna nærområdet (f.eks. på Holmlia)
- man ikke følte en tilknytning til området
- man følte mye var av «religiøs» art
- tiden ikke strakk til, blant annet på grunn av jobb
- man brukte tilbud utenfor bydelen

- nå som barna er voksne, er det ikke aktuelt
- kort botid gjorde at man ikke ennå var kjent med folk/lokalmiljøet

Flere av disse forklaringene kjenner vi igjen fra våre studier i både «velstående og homogene» nabolag (Andersen 2001b) og områder som har mange likhetstrekk med Bjørnerud, som Vestli på Stovner (Andersen m fl 2018). På Vestli var det enda færre av våre respondenter som var aktive i lokalsamfunnet enn det vi ser på Bjørnerud, forklaringene på hvorfor man ikke deltok, var altså relativt sammenfallende:

På oppfølgingsspørsmålet "hvorfor deltar du ikke i aktiviteter på Vestli/Stovner", svarte beboerne blant annet at det var bedre tilbud utenfor bydelen eller at man hadde venner andre steder som medførte at en tilbrakte lite tid lokalt; at de ikke visste om tilbudene som var i nærmiljøet; at man følte seg "fremmed" i miljøet; at det ikke var noe som passet; at man ikke hadde behov eller tid; eller at man prioriterte "uorganiserte" aktiviteter (som å gå på biblioteket eller tur i marka) (Andersen m fl 2018, s. 37-38).

Med tanke på parallelle både til Kentlands i USA (Andersen 2001b) og Vestli, er det ikke gitt at det er noe ved særegent ved Bjørnerud som forårsaker et relativt begrenset lokalt organisasjonsliv. Om det for eksempel er slik at jobben krever for mye eller at man helst vil gå tur alene med hunden, er det ikke sikkert et områdeløft kan endre på det. Likevel, utfra det faktum at en del også trekker frem at det ikke er et passende tilbud lokalt og at man eventuelt ikke vet om det som faktisk finnes, så kan det fortsatt synes som det er et potensial for økt rekruttering lokalt i regi av målrettede tiltak som del av et områdeløft på Bjørnerud. I første omgang kan det synes som om informasjonsarbeid kan være hensiktsmessig. For å være enda mer konkret, så kan man se for seg at nyinnflyttede får en «velkomstpakke» som inneholder informasjon og lokale tilbud (inkludert kollektivtransport, butikker, legekontorer, helsesøstre, turmuligheter og offentlige lekeplasser, samt fritidstilbud for alle aldersgrupper).

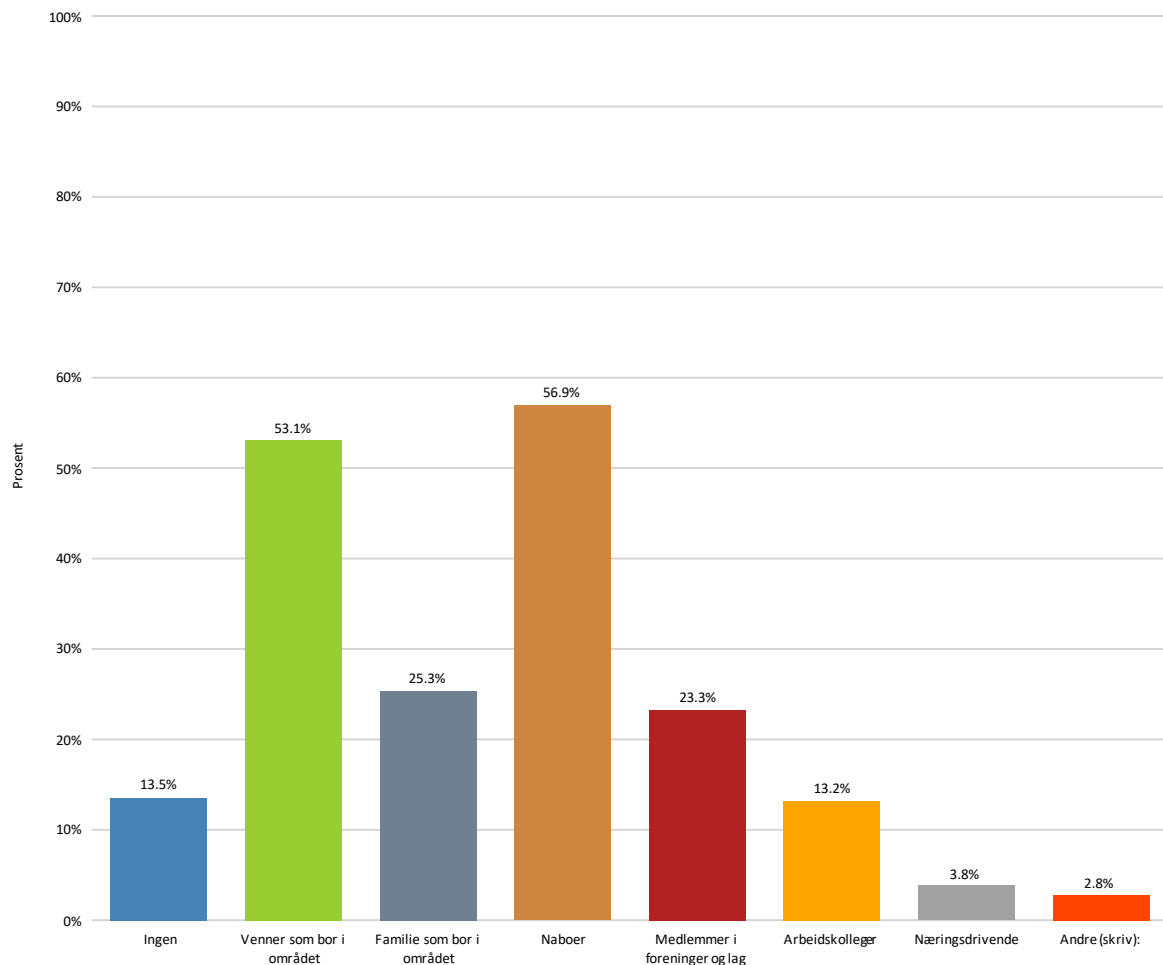
Sted og tillit

Bjørnerud som «sted» konstrueres på ulike måter. I tillegg til levekår eller mer «objektive» indikatorer på oppvekstvilkår eller tall på fritidsaktiviteter og organisasjonsliv, så affeksjoner eller følelser og estetikk i betydning «det vi sanser» (altså erfarer og opplever), relevant å belyse/tolke om en ønsker å forstå Bjørnerud som sted eller samfunn (Andersen 2014, s. 141, 253-254). Alexander (2013) har poengtert at «de emosjonelle reaksjonene på innvandring forteller oss lite om den objektive situasjonen [f.eks. sysselsettingsgraden], men mye om betingelsene for sosial solidaritet» (Alexander 2013, s. 213, vår oversettelse). Om vi ønsker å belyse betingelsene for lokal, «sosial solidaritet» på Bjørnerud, så er det ikke sikkert statistikken gir oss den viktigste analysenøkkelen. Da er det avgjørende å fortolke historier som Karins over og da synes nettopp begreper som «emosjonelle reaksjoner» å være nyttige. Når vi snakket med informantene om oppslutning om dugnader eller deltakelse i FAU, så var kanskje dette vel så viktig – ja, kanskje viktigere for mange – enn om naboene var «sysselsatte» (se også kapitlet «Oppvekst», under). Med andre ord, siden oppslutningen om lokale institusjoner ble vurdert høyst *affektivt* viser dette samtidig hvor *betydningsfulle* de var for beboere som Karin. De som ikke investerte tid der, utfordret det lokale samholdet. Ja, heller enn at «innvandrere» ble integrert i lokalsamfunnet, kunne lokalsamfunnet desintegreres. Kort sagt, kunne eksisterende sosiale strukturer og del lokale

solidariteten forvitte. Selv om mange ikke var like eksplisitte eller direkte som Karin, ser vi i spørreundersøkelsen og i andre av våre «stedsanalyser» spor av den samme uroen (Andersen 2014; Andersen m fl 2015; 2017; 2018).

Manglende (felles bruk av) møteplasser, kombinert med en sammensatt befolkning, ga ikke de rette betingelsene for et integrert lokalsamfunn. Dette igjen, berørte ens trygghet, flere ble usikre på om dette nabolaget eller nærmiljøet muliggjorde de livene en ønsket for seg og sine. Og dermed en usikkerhet knyttet til ønsket sosial og kulturell reproduksjon. Man reagerte derfor høyst «emosjonelt» ikke på trangboddhet eller frafallstallene, men det man oppfattet som trusselen mot betydningsfulle eller meningsfulle lokale tradisjoner og institusjoner. For mange ble denne trusselen nettopp koblet til «innvandrere» (om enn ikke «innvandring»). Historier som Karins forteller oss noe om den lokale «sosiale solidariteten» og ikke minst betingelsene for tillit mellom (forestilte) grupper (se også Andersen 2014; Andersen m fl 2015; 2018). I et av de avsluttende kapitlene, «Muligheter og utfordringer for lokalsamfunnet», presenterer vi en tabell med svarene på hva respondentene både liker og ikke liker ved sitt bosted. Noe av det mange trekker frem som noe de misliker, er nettopp befolkningssammensetningen, manglende møteplasser og at folk (derfor) ikke har kontakt. Noen pekte også på det de så som et «manglende foreldreengasjement i hverdagen (skole/fritid)».

Våre data gir ikke grunnlag for å si hvor omfattende en slik «uro-følelse» er, men om skulle bli mer utbredt, kan dette på sikt også ha større samfunnsmessige konsekvenser (om man mister tilliten til mennesker og samfunnsinstitusjoner generelt). En rekke studier viser at «etnisk mangfold» kan være utfordrende for nettopp tillit (se oppsummering i Zheng m fl 2018, s. 2160), og flere studier støtter også opp under den relaterte «hypotesen om at felles-etnisk konsentrasjon [at man bor sammen med andre fra samme etniske/nasjonale gruppe] har en (...) gunstig effekt på tilliten til naboer ...» (Zheng m fl 2018, s. 2172; se også Andersen 2014, s. 272). Gitt Bjørneruds sammensatte befolkning og funnene presentert over, er det derfor relevant å se nærmere på Bjørnerud som (potensiell) lokal, sosial arena og i hvilken grad beboerne identifiserer seg med stedet og dermed også med ens naboer. For når oslofolk snakker om ulike *steder*, så snakker de samtidig ofte om sosiale kategorier eller andre «typer» folk. I forlengelsen av dette, når en snakker om mulige *bosteder*, så vil stedets attraktivitet i stor grad være avhengig av hvem (en forestiller seg) som er bosatt der (Andersen 2014). Før vi ser nærmere på stedsidentitet og -attraktivitet, skal vi kort berøre andre aspekter ved Bjørnerud som *sted*, nemlig i hvilken grad man har knyttet sosiale bånd med andre beboere.

Figur 32: Hvem kjenner du / tilbringer du tid med i området? (flere valg mulig. Ikke ta med de som bor i samme bolig som deg selv.) N. 288.

Tabellen indikerer at mange i området har en viss kontakt med andre beboere. Relativt mange har slekt i nærheten, og flest ser ut til å tilbringe tid med naboer og venner. Det kan likevel tyde på at disse vennskskapsrelasjonene inngår i «lukkede» eller begrensede sosiale grupper. For da vi altså spurte om respondentene er aktive i ulike sosiale aktiviteter utover vennegrupper, så var det ikke et blomstrende lokalsamfunn som trådte frem (jf. tabellen presentert over).

Alene sier disse tallene eller tabellene ikke noe om i hvilken grad man har tillit til sine naboer og i hvilken grad det for eksempel er interne grupperinger eller fraksjoner med lite kontakt seg i mellom. At ikke alle har tillit til stedet eller folk som bor eller beveger seg i nabolaget, ble uansett illustrert da en beboer ringte oss etter å ha fått et informasjonsskriv i postkassen. Vedkommende ønsket ikke å svare på undersøkelsen, men ville si hva hun mente om nærområdet sitt: «Det er bare dritt, alt jeg har hatt stående ute i hagen blir stjålet, nå vil jeg flytte!» (telefonsamtale 11.07.18). Dette var dog en av de mest misfornøyde vi snakket med, og at så mange svarer at de trives (se neste underkapittel), tyder i hvert fall ikke på at denne innringeren var representativ. Uansett, i samtaler med beboere og andre, kom det uansett frem at mange i en viss forstand er urolige (blant annet om skolene er bare nok eller om det er trygt å vokse opp her) – man har med andre ord ikke full tillit til at Bjørnerud er ideelt som bo- og oppvekststed (jf. Andersen 2014; Andersen m fl 2015). Med andre ord synes det vi kan kalle *stedstilliten* å være skjør, særlig sammenlignet med andre, mer homogene områder vi har studert i

Oslo (Andersen 2014; Andersen m fl 2017). Tillit er også et tema vi diskuterer mer eksplisitt i kapitlet «Muligheter og utfordringer for lokalsamfunnet».

Stedstilhørighet og stedsattraktivitet

En storfamilie vi intervjuet hadde røtter i Bjørnerud som stammet fra da boligområdet ble bygget på 1970-tallet (familien hadde også «røtter» til et annet land). Mor i familien ville gjerne bli boende resten av livet, selv om hun hadde flere ønsker om forbedringer for stedet. Parets voksne datter hadde også bodd hele livet i området, men ville «egentlig ikke» bli boende her selv om hun trivdes svært godt og hadde mange venner her. Datteren forklarte at:

For meg selv så hadde det gått fint [å bli boende], for jeg liker området, det er god tilgang på natur [her på Bjørnerud]. Men når jeg tenker på skolesituasjonen og hvis jeg skulle hatt barn om et par år, så ville jeg aldri latt dem vokse opp her, for å være helt ærlig. Med tanke på det jeg hører om skolen (intervju 29.05.18).

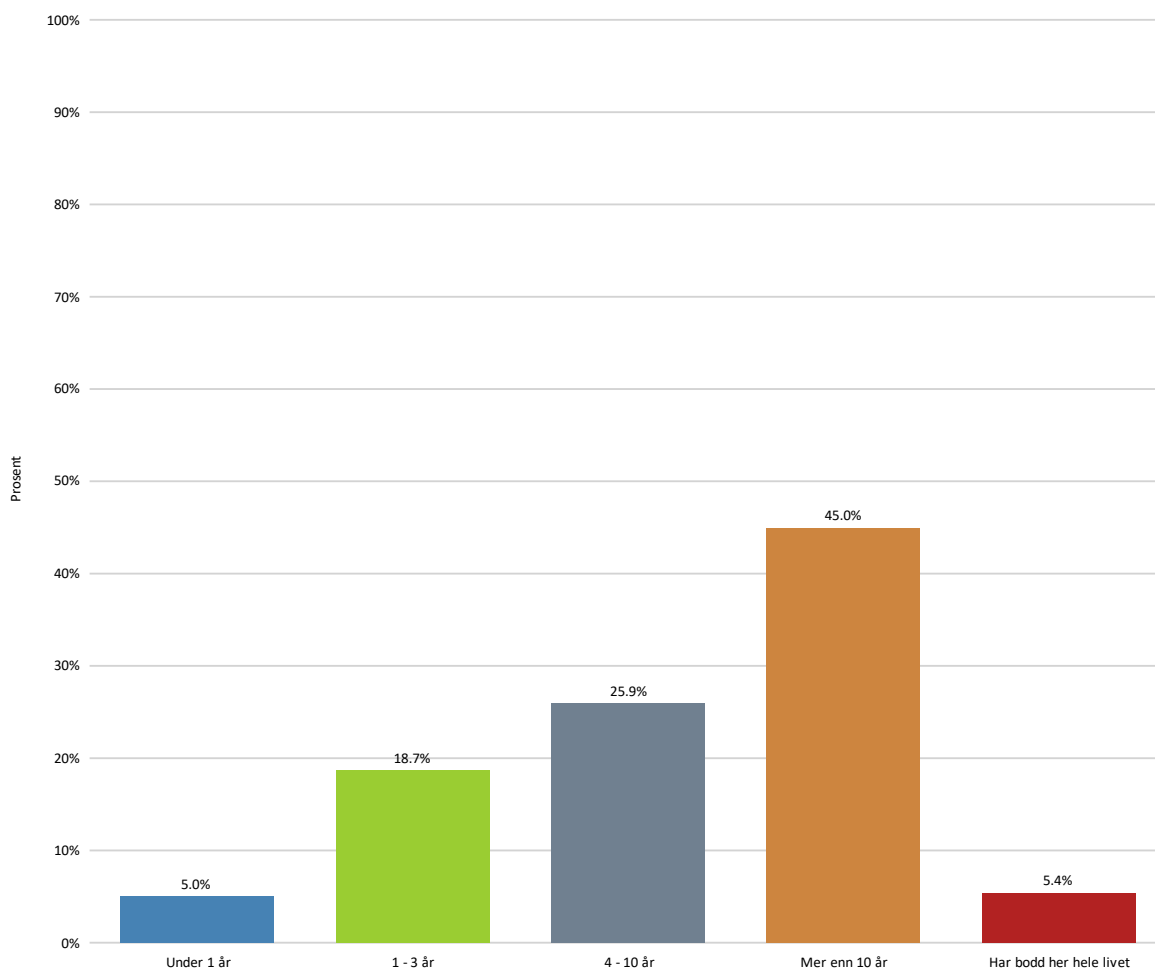
Hun tenkte altså ikke på seg selv når hun svarte at hun ikke ville bli boende, men hun så fremover. Nå som hun var ferdig med utdannelsen sin, og det var naturlig snart å stifte familie, da var ikke nødvendigvis hennes barndoms- og hjemsted et passende oppvekststed for hennes fremtidig «jeg» som mor. Med tanke på sine fremtidige barn, måtte det skje noe drastisk for barn og unge i området dersom hun skulle kunne se for seg at det var bra for dem å vokse opp på Bjørnerud. Selv om hun mente at hennes egen oppvekst hadde vært flott, så opplevde hun at området var i kraftig endring både fysisk og sosialt – endringer til det negative. Denne unge kvinnen hadde med andre ord ikke tillit til Bjørnerud som et godt mulighetsrom for barn i dag. Som single dame kunne hun fint bo her, men når hun tenkte på det å oppdra barn her, ja, da kom det en uro frem – det (tenkte) *stedet* hadde hun ikke full tillit til. En slik varsomhet eller beredskap for fremtiden, og da oftest knyttet til egne (kommende) barn, er et felles-trekk for mange voksne vi har snakket med og intervjuet i en rekke ulike oslonabolag preget av mangfold, mens foreldre/voksne bosatt i mer homogene nabolag på Oslos vestkant har ikke utvist en lignende uro (f.eks. Andersen 2014; Andersen m fl 2015; 2017; 2018). Tvert i mot har de vært sikre på at nabolaget og lokalskolen er et godt og passende sted å oppdra egne barn. Med andre ord er vestkantinformantene trygge på at sitt bosted er en egnet arena for kulturell og sosial reproduksjon, mens blant mange østkantinformanter er usikkerheten klart til stede. Sånn sett er vestkantbeboerne «spart for» en del hverdagsbekymringer mange på østkanten har – noe som blant annet kom frem i Karins fortelling (gjengitt over) da hun forklarte at

Det første spørsmålet etnisk norske som flytter hit får er: «Hvor lenge skal dere bli boende?» (...) Man blir jo litt urolige når politivenner fraråder en å ha barn på den lokale ungdomsskolen. Sammen med oppslagene i media drar dette stedet ned (feltsamtale, 31.05.2018).

Samme flyttespørsmål preget mange av hverdagssamtalene vi observerte under feltarbeid i Grorudalen (Andersen 2014) – den samme typen indre uro kommer altså til uttrykk i så å si identiske «stedsprat» i nabolag lokalisert langt fra hverandre i bygeografien. Faktisk erfarte vi dette selv på Bjørnerud. En dag vi gikk ute mellom blokkene på mortensrudsidene, kom det en mann med pakistansk landbakgrunn mot oss. Han trodde først vi var noen av hans naboer, og utbrøt: "Skal dere flytte nå"? (feltnotater, 03.07.18). Dagen etter snakket vi med en mor med "afrikansk" bakgrunn. Hun trivdes godt her,

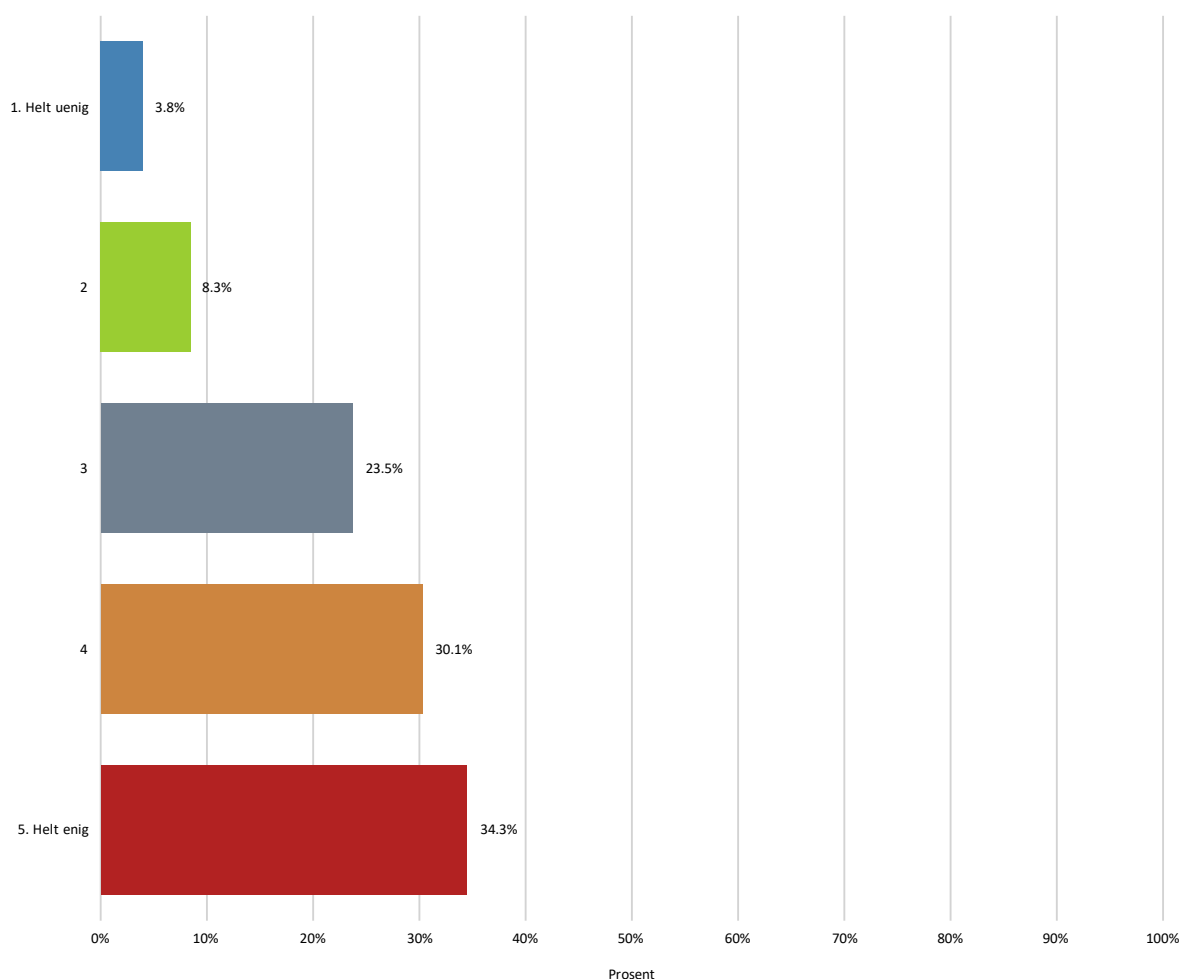
men hun sa hun var overrasket over at det var så få "norske" her. Hun forstod ikke hvorfor og syntes det var leit fordi det gjorde det vanskeligere for hennes barn å lære norsk (det var få "norske" på barneskolen og i barnehagen). Som hun selv sa det; "det er nesten bare innvandrere her" (intervju 04.07.18). Med andre ord er det ikke bare «etnisk norske» som er opptatt av beboersammensetningen, og som kobler den relativ lave andelen majoritetsbeboere til konkrete utfordringer – som oppslutningen om frivilligheten og ikke minst til mulighetene for språkopplæring. Bjørnerud som et «læringssted» vil vi diskutere mer utførlig i kapitlet «Oppvekst», men det vil også bli trukket frem andre steder som et tema når vi blant annet siterer informanter som vurderer å flytte.

Mange av dem vi snakket med hadde, som storfamilien over, bodd på eller ved Bjørnerud i mange år. I spørreundersøkelsen hadde vi et spørsmål om hvor lenge en hadde bodd i området. På tross av påstandene som indre uro i de foregående avsnittene, så synes surveysvarene å peke mot en betydelig *bofasthet*. Ja, blant våre respondenter er det over halvparten som har bodd på Bjørnerud eller i nærområdet i mer enn ti år.

Figur 33: Spørsmål: «Hvor lenge har du bodd i området?» N 278

Likevel gir ikke denne tabellen noe svar på om folk trives eller ikke. Man kan for eksempel ikke utelukke ut fra slike svar at noen kanskje, for å låne en frase fra Sharkey (2013) «sitter fast» i området.¹⁹ En mor vi intervjuet fortalte at hun og hennes familie helst skulle flytte ut av bydelen, men de ville ikke få nok for leiligheten ved et eventuelt salg til at de kunne kjøpe seg noe passende et ønsket sted. Selv følte hun seg «fanget» på Bjørnerud. For å komme nærmere et svar på om bjørnerudfolket eventuelt trives, ba vi respondentene blant annet ta stilling til flere påstander om området, der én av dem var «Jeg trives godt i området.»

Figur 34: Ta stilling til følgende påstand: «Jeg trives godt i området. Vennligst svar på en skala der 1 er helt uenig og 5 er helt enig.» N 289

Som det fremkommer at tabellen, så sier flertallet av de som valgte å svare på undersøkelsen seg stort sett enige i påstanden om at de trives, og 34,3 prosent er «helt enig», mens under fire prosent er helt uenige. Det er med andre ord mye som tyder på utbredt trivsel, og ikke mistrivsel lokalt. Også andre steder i spørreundersøkelsen kommer det frem klare tegn på at mange trives og dermed ytterligere

¹⁹ Tittelen på Sharkeys (2013) bok er «Stuck in place», men han understreker at han ser på hvordan fattige afro-amerikanere synes å være fanget i «lignende [og utsatte] bomiljøer» over generasjoner (og hvordan dette bidrar til å begrense deres livssjanser og forhindrer sosial mobilitet), men det betyr ikke nødvendigvis «at barn vokser opp i og blir værende i samme fysiske rom» (Sharkey 2013, s. 9-10).

nyanserer bildet av utbredt uro knyttet til Bjørnerud som bo- og oppvekststed, selv om man også i flere av utsagnene her, særlig ser at Bjørnerud som *ungdomssted*, burde bli bedre:

Det jeg liker med dette området er at mine barn trives godt her. Dette er et trygt område for barnefamilier og vi ønsker å bli boende, men tilbudet til ungdommer må gjerne bli bedre da det er meget dårlig i dag

- Mor (minoritetsnorsk) i jobb, bosatt på hauketosiden

Dette er barndomsstedet mitt, og det er trygt og trivelig. Det jeg ikke liker, er forsøplingen, hærverk og at det er et kriminelt miljø her, men her vil jeg bli resten av livet.

- Far (minoritetsnorsk) i jobb, bosatt på mortensrudsiden

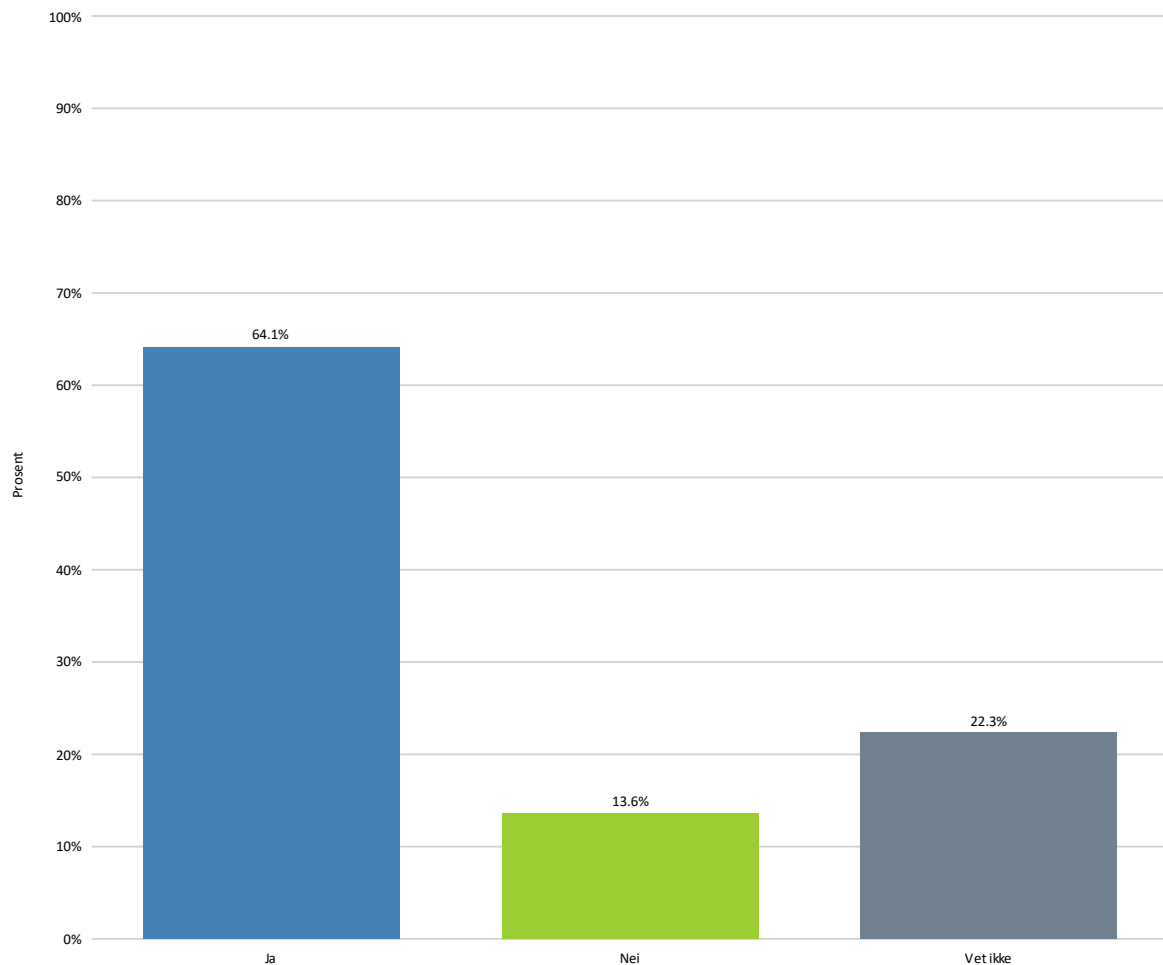
Vi flyttet hit fordi vi fikk en bolig til en rimelig pris her. Planen var at det skulle være midlertidig, men mannen min og jeg trives så godt at vi blir boende.

- Kvinne (majoritetsnorsk) i jobb, bosatt på hauketosiden

Vi flyttet hit fra en annen drabantby fordi vi trengte mer plass for pengene – oppdaget [dette nabolaget] og ble overrasket over potensialet. Vi vurderer å flytte fordi det finnes lite i nærmiljøet. Stortrives i borettslaget, men tilbudene i umiddelbar nærhet er nærmest ikke-eksisterende. Det har vanvittig potensial, men om det ikke skjer noe [her] før småbarnstilværelsen er over flytter vi til et sted med bedre tilbud. Spesielt rundt Prinsdal/ Hauketo finnes det tilnærmet ingen cafeer eller møteplasser for unge voksne, småbarnsfamilier og ungdom. Det er godt med lekeplasser og rekreasjonsmuligheter for barn under fem år. Den største utfordringen ser ut til å ligge for barn i slutten av barneskole og spesielt ungdomsskole og videregående. Det finnes svært lite aktivitets-tilbud, og ungdom samler seg uten mål og mening på for eksempel Hauketo togstasjon og Mortensrud torg og ved t-banen. Det kan derfor være fordelaktig med økt utekontakt i disse områdene. Men også for de yngste burde noe gjøres: I barnehagene hadde det vært ønskelig med økt oppmerksomhet om språk. Det er mange fremmedspråklige – både barn og ansatte. Det er fler ansatte som er fremmedspråklige enn ansatte med norsk som eneste morsmål. Jeg må likevel understreke at omsorgsevnen til de ansatte er stor.

- Mor (majoritetsnorsk) i jobb, bosatt på hauketosiden

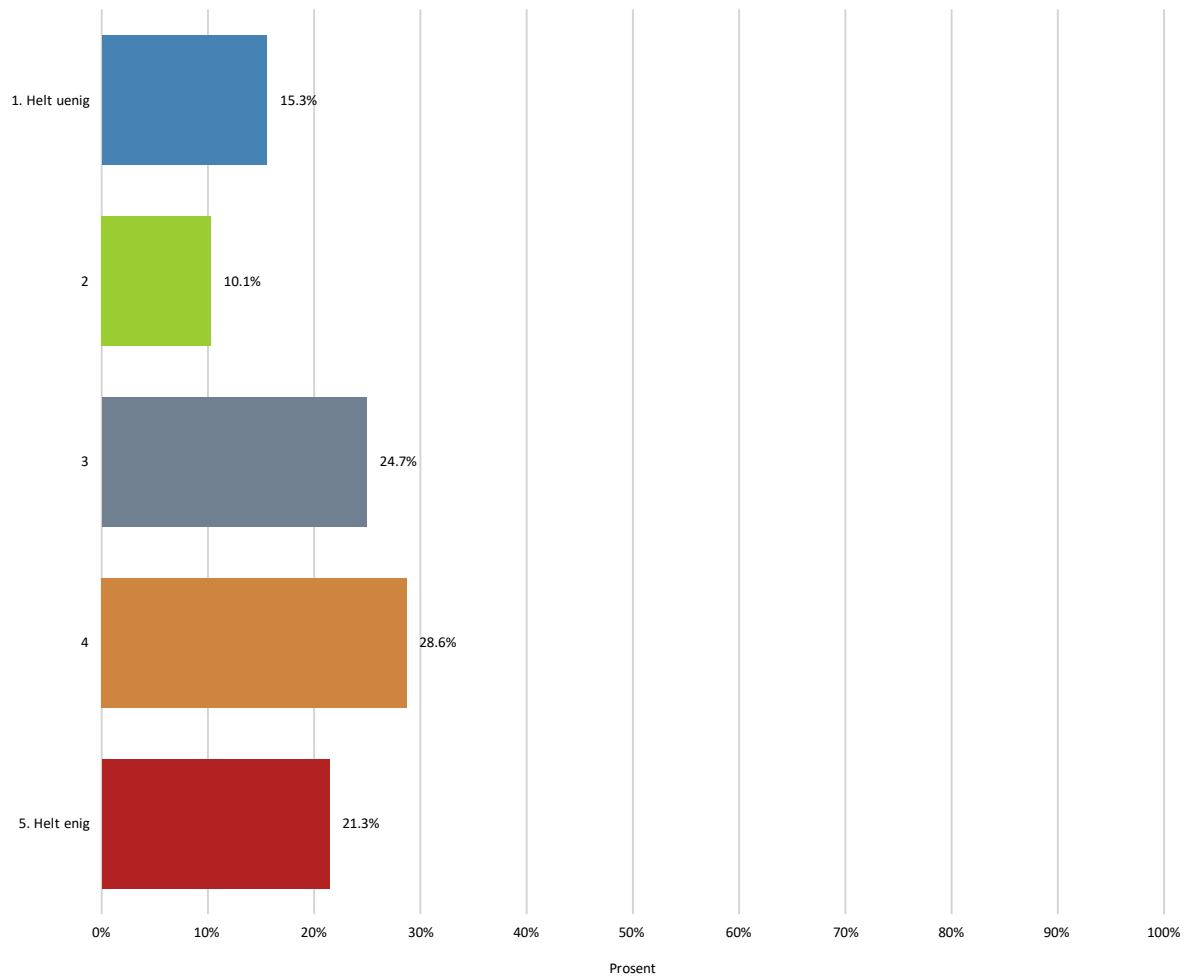
Om moren sitert sist her vurderer å flytte, er det ellers et flertall av våre respondenter som ønsker å bli boende i området.

Figur 35: «Ønsker du å bli boende i området det du bor nå?» N 273

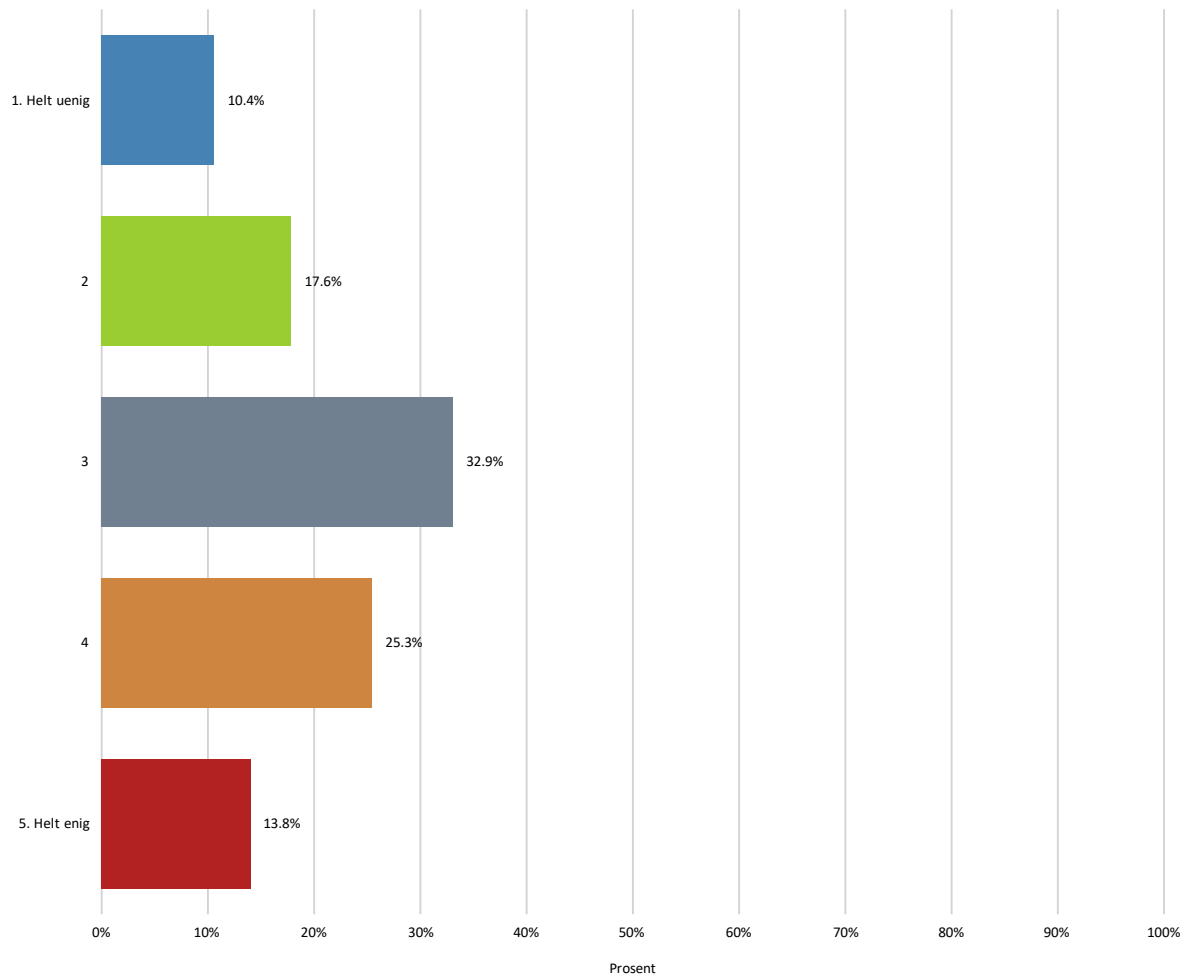
I kapitlet «Hvem bor på Bjørnerud» over, presenterte vi svarene på spørsmålet om hvor mange år man ønsket å bli boende og bemerket der at relativt mange kun ønsket å bli værende en begrenset periode. Selv om bolysten likevel er vel så sterk, om enn ikke sterkere til stede blant respondentene (langt de fleste sier at de vil bli boende mer enn fire år), så er det verdt å minne om at Bjørnerud er utformet nettopp som et boligområde eller primært som et *sted å bo*. Det er ikke bygd eller planlagt med de «urbane besøkskvalitetene», den omfattende «endringstakten» eller «gjennomfartstrekkene» man ser i sentrumsnære områder som Grønland (Andersen 2014; Andersen & Ander 2018; Brattbakk m fl 2017; Brattbakk & Andersen 2018). Man kunne derfor kanskje ha forventet enda klarer tegn på bolyst, bofasthet eller varighet. Vi har dessverre ikke sammenlignbare data med for eksempel tilsvarende bosteder i ytre deler av Oslo vest, men sammenlignet med Vestli (Andersen m fl 2018), så er det flere av bjørnerudrespondentene som sier de vil bli boende (på Vestli, noe over 56 prosent). Videre var det enda flere av vestlifolket som sa de ønsket å bo få år på Vestli enn det vi ser på Bjørnerud. For beboerne, synes derfor Bjørneruds stedsattraktivitet målt gjennom bolysten å være sterkere enn Vestlis.

Når vi så spurte bjørnerudrespondentene om man ville anbefale venner å flytte til området, så nyanserer det stedsattraktiviteten eller trivselsbildet noe. Tallene i forrige tabell (over), tyder altså på at flertallet trives godt, men færre vil likevel anbefale venner å flytte hit.

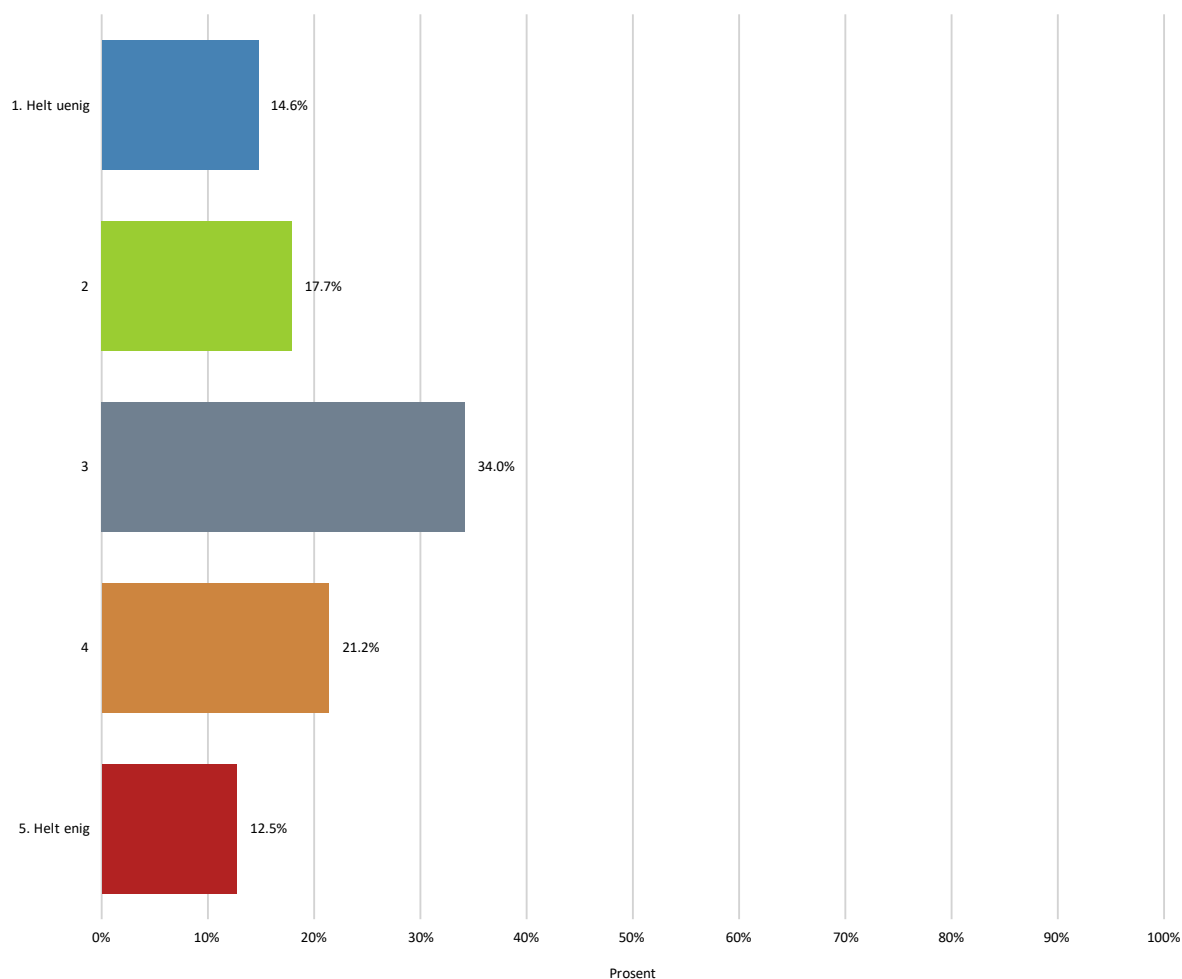

Figur 36: Ta stilling til følgende påstand: «Jeg ville anbefalt venner/familie å flytte hit. Vennligst svar på en skala der 1 er helt uenig og 5 er helt enig.» N 287

Så vidt over 21 prosent er helt enige i påstanden om at man vil anbefale venner å flytte hit. Det tyder derfor på en noe betinget trivsel. Kanskje ligger noe av forklaringen i et tema vi allerede har omtalt, nemlig Bjørnerud som et oppvekststed. Blant respondentene er det i hvert fall relativt få som synes nærområdet er et godt sted å vokse opp. Videre er det nok relevant at relativt få i tillegg er «helt enig» i påstanden om at dette er et godt sted å bli gammel, noe de to følgende tabellene viser.

Figur 37: Ta stilling til følgende påstand: «Området er et godt sted å vokse opp. Vennligst svar på en skala der 1 er helt uenig og 5 er helt enig.» N 289

Figur 38: Ta stilling til følgende påstand: «Området er et godt sted å bli gammel. Vennligst svar på en skala der 1 er helt uenig og 5 er helt enig.» N 288

Bevaringsverdige områdekvaliteter – rom for kos, kommers og kroppens vedlikehold

En av de sentrale problemstillingene som har guidet vårt arbeid, har vært: Hvilke lokale områdekvaliteter setter bjørnerudfolket pris på? Er det i så fall noe de ønsker å ivareta og utvikle?

Som andre samfunn og byområder, er ikke Bjørnerud som sosialt eller fysisk sted en fast størrelse, men til en viss grad noe foranderlig. Det mest åpenbare, er at stedet forandres ved at beboerne selv endrer seg: De vokser opp, voksne får barn, de skiller seg, videre er det noen som flytter ut, mens andre flytter inn. Området endrer seg videre ved at hjem pusses opp, hager blir beplantet, trær hugges eller grøntområder gror igjen. Nye skoler bygges, nye butikker kommer til, nye boliger bygges – for å nevne noe.

Når det er sagt er ofte visse ting som også er mer stabile eller varige. Dette kom tydelig frem i samtaler med eldre beboere vi snakket med på dagsenteret for eldre på Kantarellen. Som en av kvinnene sa det; «det er så mye inn- og utflytting i blokken jeg bor så nå kjenner jeg ingen. Bortsett fra en ung mann som spurte meg: 'Kjenner du meg ikke, du pleide alltid å invitere meg hjem på frukt da jeg var en liten gutt'. Så han har bodd der hele livet» (intervju 16. mai, 2018). Selv om det var mye ut- og innflytting slik hun opplevde det, så trivdes hun: «Det er [et] veldig koselig sted å bo.» For henne og mange av de andre vi snakket med, så var dagsenteret en populær sosial møteplass – en arena for fritidsaktiviteter og samvær med venner. Med andre ord var senteret en viktig arena som bidro til lokal

trivsel, og således en «områdekvalitet» verdt å ta vare på. Mens vi var på senteret, kom det tydelig frem at her hadde man en sosiale tilbud (som bingo) de eldre brukerne satte stor pris på.

En annen bruker av senteret, en mann født på 1930-tallet, fortalte at området hadde forandret seg mye materielt. Da han vokste opp var det landlig og et rolig sted for ham og kameratene å vokse opp. Fra å være et lite lokalsamfunn, hadde området gjennomgått en stor boligutbygging. Selv om vi ikke kunne spore mye nostalgi i hans fortelling, var det andre og langt yngre informanter som i andre kontekster reagerte negativt på den nåværende og planlagte utbyggingen i og rundt Bjørnerud. Slik noen av dem oppfattet det, så mistet de nå viktige «områdekvaliteter» som egen utsikt fra leiligheten eller en akebakke for barna. Dette viser hvordan viktige områdekvaliteter er under press fra kommersielle aktører og planmyndighetene. Vedrørende sistnevnte aktører (planmyndighetene), ser vi altså et dilemma for kommunen. På den ene siden ønsker man «byutvikling» (ofte ensbetydende med boligbygging) blant annet på grunn av en (forventet) befolkningsvekst i hovedstaden (Andersen & Skrede 2017), på den andre siden settes det i gang et områdeløft der man ønsker å ta vare på eller «utvikle» betydningsfulle «områdekvaliteter» som nettopp kan forsvinne når området bygges ut.

Når det er sagt, så var det også beboere som ønsket fysiske endringer, men med forbehold

Om fem år ønsker jeg at området er mer "byaktig" og mindre "landsbygd". Mer utbygging, men ikke med blokkmiljø. [Per i dag] vil jeg ikke anbefale venner å flytte hit – selv trives jeg ikke her. Særlig på grunn av omgivelsene i nærmiljøet. Det er for mye blokkmiljø, spesielt på Mortensrud. Dessuten er det for lite forretninger utenom kolonial – generelt er det et altfor dårlig servicetilbud i området. Jeg savner det jeg hadde på vestkanten – kultur og andre tilbud, samt det sosiale aspektet. Det jeg liker her, er min egen bolig og hagen med naturtomt, og utsikten med solnedgang kl. 22.30 midtsommers. Hadde det ikke vært for boligprisene, hadde jeg flyttet der jeg vokste opp og har mitt «hjerte» - vestover.

- Hjemmeværende kvinne (i 60-årene), på hauektosiden

Om dette området skal bli bedre, så burde politiet jobbe mer med ungdomskriminalitet. Det essensielt at vi beholder Grønliåsen, man burde forbedre det gamle skytebaneområdet. Vi må ikke få mer utbygging

- Kvinnelig pensjonist, på hauektosiden

Det jeg liker med området er naturen, men det jeg først og fremst tenker på når jeg tenker på dette stedet, er at jeg blir trist, det er altfor mye utbygging. Det er altfor tett. Jeg er veldig usikker på om jeg vil bli værende her.

- Mor, i jobb, på hauketosiden

Flere sa som de to sist siterte damene, nemlig at man ikke ønsket mer utbygging. Særlig vektla flere at økt fortetting ville være negativt. Noen var mer spesifikke og la til «jeg liker ikke planene for knutepunktutbygging på Hauketo. «Blir det flere små og rimelige leiligheter for innbyggere med lite ressurser? Vil utbygging ødelegge bomiljøkvalitetene vi har i dag? Allerede i dag er det for stor (og økende?) konsentrasjon av asylsøkere/innvandrere i deler av Hauketo/Prinsdal» (mor (majoritetsnorsk) på hauketosiden). Også blant beboere i nærheten av Selvaags utbygging av rekkehus på Bispelua møtte vi på

misfornøyde naboer (som sa de mistet sol og utsikt) – en misnøye noen av respondentene i spørreundersøkelsen ga uttrykk for, selv om det kunne være knyttet til andre faktorer enn sol/utsikt: «Vi bor i et pent område med god utsikt. Det er rolig og nært naturen - trygt for barna. Samtidig er det altfor mye bygging/byggmasser fra prosjektet. Det er nå utrygt å gå over veien – skoleveien er blitt utrygg» (mor bosatt på Kantarellen).

Illustrasjon 27: Utbyggingen til Selvaag preger det etablerte nærmiljøet. Foto: Bengt Andersen, 02.07.18

Selv om man ikke sa at man var misfornøyd med det nye som ble bygget eller var under planlegging, kunne likevel utbyggingen påvirke hverdagen. En barnehage som lå like ved Selvaags tomt, sa at Bispelua var et område utenfor barnehagen de hadde brukt mye når de gikk på tur med barna, «men nå bygges det ut i noe av dette området, så [vår bruk] begrenser seg litt» (intervju 11.06.18).

Noe vi har bemerket, er at det er få «friområder» internt på Bjørnerud, noen blant annet følgende utsagn fra en respondent også viser. I undersøkelsen ble man bedt om å «Skrive inn steder du bruker og hva du bruker dem til». Denne beboeren skrev da: «For det første er det ingen felles park i området, ingen steder å gå turer! Må kjøre bil for å dra til Hvervenbukta for å gå turer. Jeg savner turområder, parker, Cafeer, senter osv!» Uansett så verdsatte beboerne de uterommene som var og noen var klare på at de ønsket å beholde dem. En mannlig beboer på mortensrudsiden, sa det slik: «Fremover håper jeg det ikke bygges for tett med boliger – friområder er viktige». I kapitlet «Fremtidens Bjørnerud» kommer vi tilbake til denne tematikken ved å vise i mer detalj til hva beboerne ønsker for stedet sitt fremover. Gjennom de svarene får en også et godt inntrykk av hva man ønsker å bevare – i hvert fall

at det er noe å bevare. Flere er opptatt av at området skal bevares eller forbli som i dag. Med andre ord, så ønsker ikke alle seg noen endringer.

Ved å se på hvilke områder og arenaer bjørnerudfolket bruker i dag, kan man også få et inntrykk av steder eller tilbud beboerne setter pris på og som man dermed vil beholde. Om respondentene har nevnt noe utenfor delbydel Bjørnerud, har vi tatt med det. Som vi tidligere har vektlagt, er det i dag stort sett boligområder innenfor delbydelsgrensene.

Steder eller tilbud som nevnes veldig ofte er Mortensrud senterområde (butikkene, torget og t-banen) og treningssenter og butikker på Hauketo. Mer generelt nevnes også grøntområder, marka/østmarka/Grønliåsen, turstier idrettshall, fotballbanen, skolene (blant annet de som var aktive korpsforeldre), forsamlingslokaler, moskeer, parsellhagen og butikker. Noen skriver også hvor ofte man bruker noe og hva man gjør der: «Jeg trener på Fresh Fitnes på Hauketo og trener aerobic på torsdager på Bjørndal aktivitetshus. Treffer venner på Mortensrud senter på kafé der (baker'n). Jeg handler fra tema 1000 og Istanbul (den utenlandske butikken) på Hauketo». En annen skrev: «Stor lekeplass i nærheten av vår adresse. Leker med barna - vi spiller fotball og står på skøyter på vinteren. Bruker også kunstgresset på stadion». En tredje skrev: «Skogen (heter den Grønliåsen?), Kiwi Mortensrud, Extra Prinsdal, skolen, barnehage, lekeplasser på Nebbejordet og Rugdeberget, Søndre Ås gård, Prinsdal Stallen.» Fra en fjerde respondent fikk vi følgende innspill:

Jeg bruker Oltidsveien, marka – til rekreasjon og mosjon, Prinsdal torg – for handel (Her er et godt område å bringe inn litt mer enn noen falleferdige restauranter og butikker), Hauketo – for transport. Deichman Bjørnholt – skulle gjerne hatt et liknende tilbud nærmere huset og med et større tilbud, samt åpent i helgene. Jeg savner et bydelssentrum, som kan tilby litt mer enn et treningssenter, matbutikk og frisør. Holmlia senter er ikke et alternativt, der er det like falleferdig.

En ung mann på 19 år (på hauketosiden) sa at det han brukte lokalt var «Hauketo skole for å spille basket, og så Prinsdalsbanen». En mor (også på hauketosiden), ga også en illustrasjon på hvor få tilbud det er innenfor delbydelen og at det ikke nødvendigvis er så enkelt når barna i tillegg går på skole utenfor nærmiljøet:

Området har gode turmuligheter, men ikke et særlig godt aktivitets- og fritidstilbud. Siden vi har valgt privatskole for våre barn, så opplever vi at det er vanskeligere for våre barn å finne fritidsaktiviteter i nærområdet da disse er tett tilknyttet skolene. Vi trives godt og vil bli boende – vi bor i et trivelig borettslag med gode naboer, men området har et dårlig rykte. Det jeg liker best er nærheten til natur og at [nabolaget er et] bilfritt område, og at vi har et parsellhagelag. Vi handler på Istanbul, går tur i Grønliåsen og tar tog/buss fra Hauketo [drar en del til sentrum, Sæter og Lambertseter], men ellers i eget borettslag.

Fra en syvende beboer, en mor bosatt på hauketosiden, kom det topografiske delbydelsskillet eller den geografiske avstanden mellom hauketo- og mortensrudsiden frem:

Jeg bruker Grønliåsen og Nebbejordet/Rugdeberget området og lekeplassene der. Vi handler mat på Hauketosenter. Det er ingen parker, kafeer, torg eller butikker i nærheten ... Mortensrud føles ikke i nærheten. Jeg har vært en del i kirka på grunn av babysang. De gjør en bra jobb for

lokalmiljøet, men jeg er ikke kristen så det føles også litt rart. Ellers har jeg gått en del til Sæter [Bydel Nordstrand], det er nærmeste tilbudet av hyggelige torg og kafeer.

Likevel, en annen mor, fra samme side, krysset nå og da kløften for å handle på Mortensrud senter. Ellers trakk hun frem at hun satte pris på nabolaget som et sosialt sted; «arenaene må utvikles, men potensialet ligger der siden mange er glade i å bli kjent med andre.» På sin «egen side» brukte hun særlig

Prinsdal, spesielt Coop Extra og sushien der, idrettsplassen i Prinsdal, digger bålmuligheten. Og bål plass i skogen, Oldtidshagen (ny parsellhage på Rugdeberget), Hauketo gård (fantastisk tyrkisk dag der i april), Søndre Aas gård, Holmlia senter, Hvervenbukta, Press Play-lekeplassen [på Holmlia²⁰], Holmlia bibliotek og Grønliåsen. Det som kan gjøre området tryggere er mer politi, flere hyggelige møteplasser og en større spredning av kommunale boliger. For at det skal bli bedre for oss, ønsker jeg meg et bydelshus på Hauketo, hyggelige kafeer og ikke bare fastfood. Man kan kopiere nye Sæter her på Hauketo, men der man også legger fritidsklubb/frivilligsentral eller åpner opp for å ta inn frivillige organisasjoner som ønsker å være med på å gi barn og unge bedre oppvekstsvilkår.

En mor, Beate, bosatt innenfor Bjørneruds grenser, illustrerte godt hvordan mange, om ikke de fleste, områdekvalitetene hun og familien satte pris på (synlig gjennom aktiv bruk) lå innenfor grensene til andre delbydeler/bydeler – markert her med rødt – (noe som er relevant å understreke med tanke på et kommende *områdeløft Bjørnerud*):

Senter Syd/Mortensrud Torg (handling + treningssenter) og en sjelden gang kaffe/mat/date/treff. **Klemetsrud idrettspark** (fotball, både organisert og uorganisert), "**den store lekeplassen**" på **Stenbråten** (venner og grilling og lek), **Leirskallen** (vinterstid, står på slalåm), **Stenbråten skole** (møter, klassetreff og uorganisert lek), stiene i området (tur, sanke bær og sopp, geocatch), **kirken** (aktiviteter for barna), turrunden på Hauketo/Prinsdal (jogging, trening og skiløype), sykler i hele området. **Turstien langs Ljanselva** (mest om sommeren eller dagtid da det er dårlig opplyst. Griller, aker, utforsker). **Hvervenbukta** året rundt, mest om sommeren (badebussen og blir der hele dagen). **Idrettsparken på Bjørndal** vinterstid (ski og skøyter).

Beate vektla deretter at det

finnes ingenting for ungdom i området. Ja, mer tilbud til unge og ungdom over 8 år som ikke lenger bruker lekeplasser så aktivt. Det er et stort behov for skatepark/sykkelpark, tuftepark, en større park for lek og grilling, skiløype, bibliotek (med kafé, mulighet for møterom til frivillig arbeid i bydelen), svømmehall, flerbrukshall, samt bedre opparbeidede stier med lys og treningsapparater. Og bedre og flere fotballbaner. Selv handler og besøker jeg cafeer på Sæter og Lambertseter. Jeg håper senteret [her på Mortensrud torg] blir et bedre senter for alle, samtidig håper jeg området ikke blir bygget like mye ut som ryktene sier ...

²⁰ Se <http://www.grindaker.no/nyheter/item/95-holmlia-press-play>

Oppsummert forklarte Beate at «det er få fellesområder som kan brukes av alle» innenfor området, dermed blir det «lite sammenheng/samhandling mellom borettslagene – ‘hver øy for seg selv’». Beates oversikt over hennes og familiens romlige fritidsbruk, viser ikke overraskende hvordan det er delvis ulike områder/tilbud som brukes etter hvilken årstid det er. Noe annet og kanskje mer slående, er at Beates historie illustrerer hvordan få, om noen, av de lokale arenaene samtidig tilbyr *kos* (hygge med familie eller samvær med venner, samt *kommers* (kjøpe mat eller spise på café), samt *kroppens vedlikehold* (trening/gå tur/stå på ski for moro).²¹ Et nærliggende spørsmål kan da være om et slikt multifunksjonell byrom eller en flerbruksarena kan utvikles lokalt – akkurat som Oslo kommune og de private utbyggerne har gjort i et område som Sørenga i Oslo sentrum (der man gjøre blant annet følgende: bade, ro, sole seg, klatre, bo, henge/være med venner, handle mat, gå på restaurant) – eller er kanskje ikke kjøpekraften sterk nok lokalt ved Bjørnerud, noe en næringslivsleder som jobbet i området vektla (intervju, våren 2018). Uansett, om det lar seg gjøre å utvikle noe sånt lokalt, så synes det tilrådelig basert på respondentenes/informantenes tilbakemelding, at man i så fall ikke gjør området mer «urbant» i betydningen tettere bebyggelse eller høyere befolkningstetthet uten en tilsvarende styrking av hva den lokale sosioromlige infrastrukturen, slik at det også fortsatt blir mulig som denne beboerens hverdagsaktiviteter ikke forhindres: «Her går jeg tur i nærområdet, langs veiene i bomiljøet og i skogen ved gården.»

I rapport på oppdrag for Kommunal- og moderniseringsdepartementet, vektla vi hvor viktig offentlige ute- og innerom er (Hagen m fl 2016). Myndigheter og planleggere burde stimulere til økt bruk av slike rom da det er viktig i et *folkehelseperspektiv* (se dog Ihlebæk m fl 2017 for en nyansering her) for: «Det er (...) positivt for folkehelsen å legge til rette for økt aktivitet, spesielt for unge voksne, der aktivitetsnivået er lavere enn blant både ungdommer og eldre voksne». I et *demokratiperspektiv*: «Det å være i det offentlige rom er ikke bare komfort, det gir også mange opplevelser av friksjon, situasjoner der man lærer noe om ‘den andre’ og slik kan styrke toleransen for annerledeshet. Det er derfor viktig at politikere og planleggere er bevisste hvordan ulike grupper faktisk opplever det å være i det offentlige rom slik at denne kunnskapen også kan ligge til grunn for arkitekturpolitikk [og] byutvikling». ²² Fra et kos-, hygge- eller opplevelsesperspektiv: «‘Vanlige’ fortau, sammen med byparker, trær, skolegårder, svømmehaller etc., utgjør en total sosioromlig infrastruktur som har betydning for [unge og voksne] dagligliv. Byplanleggere gjør derfor klokt i å tenke helhetlig og ikke prosjektbasert slik at vi får en byutvikling der offentlige inne- og uterom henger sammen, utfyller hverandre og muliggjør alles bruk uten for stor trengsel og dermed konflikt, men heller legger til rette for lek, kos, hygge og trivsel – alene eller sammen med andre (alle sitatene i dette avsnittet er hentet fra Hagen m fl 2016, s. vi).

Tilbake til bjørnerudfunnene, så vi at mens noen altså brukte kirkene, var det andre som sa de brukte «Moské – fredagsbønn ved anledning, og Mangfoldshuset, der jeg deltar på temakvelder og sosiale treff» (fra spørreundersøkelsen). En av de andre som trakk frem moskeen, la vekt på denne som en arena for å «møte landsmenn».

²¹ Løselig inspirert av Andersen og Anders (2018) diskusjon av Grønlands byrom.

²² I dette demokratiperspektivet hører også «kontroll, eierskap og makt» noe som blant annet er relevant med tanke på det vi har skrevet om at unge på Bjørnerud har opplevd å bli «jagd» når de har spilt fotball på sameienes/borettslagenes eiendom. Det er derfor viktig med rom som muliggjør særlig de unges stedsbruk (for en utførlig diskusjon, se Andersen 2001a; b; 2014; Hagen m fl 2016).

Ytterligere tilbud som nevnes særskilt er Ljanselva miljøpark, Lofsrud gård, Brennarunden, lysløypen – tre-kilometeren, Prinsdalshallen, Fiskevollbukta/Hvervenbukta, Meklenborg, Hauketo-Prinsdal kirke, Mortensrud kirke, Prinsdal Velhus, Mangfoldshuset, Biblioteket på Bjørnholt, Lofsrud Gård, Kantarellen legesenter/svømmetilbudet ved seniorsenteret der, Klemetsrud kunstgressbane og Plasthallen (listen er ikke uttømmende).

Nå betyr ikke dette at alle disse stedene eller arenaene burde bevares som i dag, men at de i hvert fall delvis fyller behov og at man kan pusse opp, oppgradere eller videreutvikle der det er synes nødvendig. Vi har dessverre ikke kunnet ta for oss oppgraderingsbehovet i detalj, men i løpet av rapporten peker vi på noen av «tilbudene» som nettopp har et slikt synlig behov (som Plasthallen og Mangfoldshuset). Det som synes klart, er at det veldig mange bruker, og neppe ønsker store inngrep (som innebærer tap av bruksareal) i, er dagens «friområder» som skogen, gangveier og lekeplasser.²³

Tilbake på senteret, fortalte en tredje bruker, en kvinne, om skiller internt i området. Slik hun oppfattet det, så var hennes nåværende bosted på Prinsdal ikke et sted hun trivdes, men hun hadde tidligere bodd tyve år i et annet nabolag i delbydelen. «Der oppe var det mye mer sosialt» - et naboskap der «vi møttes for kaffe» utenfor boligene, der «trivdes jeg.» Denne kaffekulturen «hører vi ikke noe om på Prinsdal, der er det for ensformig», mente hun (intervju 16. mai, 2018). Fra andre beboere på Prinsdalsiden av Bjørnerud, hørte vi andre historier – blant annet om hyppige møter mellom en gruppe foreldre bosatt i samme nabolag. For sistnevnte var det nabolaget også et naboskap, det vil si et sosialt sted. Med andre ord var ikke «Prinsdal» ett sted, men noe som forandret seg etter hvem vi snakket med. Dette illustrerer kort hvordan «områdekvaliteter» ikke er objektive størrelser; eller hvordan et fysisk nabolag/rom er ulike steder for ulike personer eller grupper. Hvilke stedsforståelser eller situasjonsbeskrivelser en skal ta som utgangspunkt for eventuelle «tiltak», er ikke nødvendigvis gitt. Å forsøke å balansere eller ta hensyn til «demokrati», «rimelighet», «mangfold» (også i meninger), «vekst» og «bærekraft» vil kunne virke «sosialt rettferdig» når myndighetene søker å forandre et allerede eksisterende boligområde, eller utvikle nye (Andersen & Røe 2017c, s. 305, med referanse til Fainsteins definisjon av «den rettferdige byen»).

Det kan uansett være nyttig å se litt nærmere på nettopp nabolaget som arena for sosialt liv ved å stoppe litt opp ved den foreldregruppen vi nettopp nevnte på prinsdalsiden.

Nabolaget som naboskap

En formiddag vi gikk mellom husene på Prinsdal/Hauketo-siden av Bjørnerud kom vi i snakk med en småbarnsmor som gjerne ville fortelle oss mer om nabolaget og naboskapet. Hun inviterte oss derfor til å komme tilbake litt senere for å møte flere av det vi kan omtale som hennes sambygdinger da dette stille og stort sett bilfrie borettslaget her i hovedstadens periferi (se under) kunne minne mye om våre egne forestillinger om hvordan et lite, oversiktlig og «tett» lokalsamfunn er på bygda. Da vi traff henne og naboene igjen, møttes vi på borettslagets fellesområde mellom lavblokkene og rekkehusene.

²³ En viktig grunn til at vi ikke har gått ytterligere inn i en slik diskusjon, er de omfattende utbyggingsplanene som blant annet foreligger for Mortensrud-området (Oslo kommune 2017).

Illustrasjon 28: Gangvei mellom husene i nabolag på Hauketo-/Prinsdal-siden av delbydel Bjørnerud. Foto: Bengt Andersen, 18.04.18.

Dette var en gjeng på litt under ti småbarnsforeldre, noen par og noen single, som hadde møttes nettopp fordi de hadde barn rundt samme alder, noe som ofte trekkes frem som «årsak» eller «betingelse» i samtaler med småbarnsforeldre om lokale, sosiale relasjoner, (Andersen 2001b – nabolag i USA; 2014 – nabolag i Oslo). Noen av dem hadde blitt kjent gjennom bydelens/helsestasjonens barselgrupper, mens andre igjen hadde kommet inn i denne gruppen ved å møtes nettopp her i uterommene mellom husene. Deres fortellinger om det sosiale livet seg i mellom eller ens egen fritid, hadde i stor grad et geografisk nedslagsfelt nettopp i borettslaget. Riktig nok jobbet de alle utenfor bydelen (noen i sentrum, andre i Akershus osv.) og de handlet også mye utenfor nærområdet (som blant annet Beate i forrige underkap.). I tillegg måtte (også) de ut av området for en kaffe på café, enten til Sæter på Nordstrand, eller «inn til byen», men i hovedsak levde de sin fritid med barna og seg i mellom lokalt: Enten hjemme hos hverandre, her på lekeplassen med benk og bord, eller også ved idrettsplassen ved Prinsdal skole og skogen der (Grønliåsen). De savnet derfor flere passende «møteplasser» for både barn og voksne utenfor selve borettslaget i tillegg til anlegget ved skolen. Særlig ønsket de seg noe mer «urbane» tilbud som et mer velfungerende torg med butikker og en café. For barnas del, ønsket de seg også fysiske tiltak for å legge bedre til rette også for mer uorganisert aktivitet som sykling og skating ved idrettsplassen, samt mulighet for å grille for de voksne samme sted.

Ikke langt fra der vi satt, hadde en gruppe naboer nylig opparbeidet en parselhage – i tillegg til å være en lokal «økologisk nisje» for blomster og grønnsaker, fungerte dette fysiske rommet som en arena der beboere (med felles interesser) jobbet sammen med opparbeiding og dyrking. Som en av de selv-

erklærte «ildsjelene» sa det, styrket parsellhagen eller dette «friområdet» muligheten eller betingelse for å skape et «sosialt miljø» mellom beboerne. «Dette er et kjempebra prosjekt man trenger i nærmiljøet» (kvinnelig beboer på hauektosiden).

Hovedpoenget her er nettopp det vi selv har observert og fått høre fra folkene i nærområdet – det er få møteplasser totalt sett internt i delbydelen, og de som finnes er ofte knyttet til de mer semiprivate uterommene mellom hus og blokker i borettslag og sameier. Arenaer som kan legge til rette for sosiale relasjoner også på tvers av slike nabolag, arenaer både for barn og voksne, er et savn. Det synes med andre ord å være rom for å utvikle gode og inklusive fysiske «mulighetsrom» – rom som enklere muliggjør naboskap, fellesskap, eller «små og stores» sosiale liv. Som de foregående avsnittene viser, skal det heller ikke nødvendigvis så mye til (av f.eks. areal eller økonomisk kapital) – et lite dyrkbart område og noen ildsjeler, kan være «alt som skal til». På de følgende sider – og i etterfølgende kapitler – vil vi i mer detalj drøfte (bruken av) ulike inne- og uterom på Bjørnerud.

Lokale sivilorganisasjoner og religiøse foreninger

Om vi ser bort fra velforeninger, sameier/borettslag, «halvorganiserte» parsellgrupper, samt «uorganiserte» vennegrupper som småbarnsforeldrene vi skrev om over, er det så å si ingen lokale foreninger som holder til innenfor delbydelen (idretten på Prinsdal/Hauketo er et klart unntak). Rett utenfor finner vi altså en del sivilorganisasjoner og religiøse foreninger som beboere innenfor delbydel Bjørnerud er med i. Over viste vi til at flere beboere trakk frem kirker, moskeer, idrettsanlegg med mer som fysiske rom der flere også var mer involvert i/tok del i arrangementer eller aktiviteter (også) organisert av tilhørende organisasjoner eller foreninger. Gjennom intervjuer med lokalbefolkningen og gjennom vår studie av lokalt engasjement i og rundt delbydelen har vi fått et klart inntrykk av at det er sterke religiøse aktører og organisasjoner i nærmiljøet. Det er Søndre Nordstrand Muslimske Senter med en moské Mortensrud, Den Tyrkiske Foreningen Søndre Nordstrand Kultur- og Dialogforening som har et eget forsamlingslokale/moské på Hauketo, Frikirken på Mortensrud og Mortensrud menighet. Andre lokale organisasjoner som retter seg mot lokale beboere er Mangfoldshuset på Mortensrud som har en rekke aktiviteter og temakvelder for folk i nærmiljøet. Det er Dagravnene på Mortensrud som er en engasjert gjeng med lokale pensjonister som bruker litt av fritiden sin til å gå rundt i nabolaget på dagtid for å skape trygghet i hovedsak for skolebarna – deres «oppsynsrunder» inkluderer skolene innenfor delbydelen på mortensrudsiden. I tillegg er Mortensrud Manifest en sentral lokal organisasjon som jobber for et bedre sosialt miljø på Mortensrud blant annet gjennom Mortensrud festival. Hver organisasjon jobber på sin egen måte opp mot nærmiljøet, men mange samarbeider i tillegg gjennom ulike dialogforeninger og grupper. Det er altså mye engasjement og gode krefter i det lokale sivilsamfunnet, men dette arbeidet ser ikke ut til å nå alle som bor i området. Og selv om flere av organisasjonene og møteplassene legger til rette for møter mellom «ulike grupper», er det også tegn til sosiale skiller. Flere av foreningene og organisasjonene vi snakket med fortalte at det var vanskelig å rekruttere folk fra andre "grupper". Som vi skrev over, inkluderte dette også det lokale korpset på mortensrudsiden. Videre fortalte Dagravnene at de på tross av god dialog med moskéen kun har etnisk norske med i gruppen (intervju 26.04.18). Mangfoldshuset derimot sliter med å rekruttere etnisk norske til sine aktiviteter (bortsett fra engelskkurs) (intervju 27.04.18). Det samme opplever den Tyrkiske Foreningen som har åpne arrangementer for alle i nabolaget, men hvor det sjeldent dukker opp mer enn et par som er etnisk norske (intervju 31.05.18).

Illustrasjon 29: Gruppeintervju på Mangfoldshuset. Foto: Aziz Rehman v/ Mangfoldshuset, 27.04.18

Illustrasjon 30: Gruppeintervju med Dialogmøte Mortensrud hos Søndre Nordstrand Muslimske Senter. Foto: Aziz Rehman v/ Mangfoldshuset, 07.05.18

Det må også legges til at i industri- og næringsområdet sentral i delbydelen, holder Jehovas vitner til. Selv om dette ikke er et forsamlingslokale («Rikets sal») og en forening som primært retter seg mot lokalbefolkningen, var det beboere som var aktive i denne menigheten.

Avsluttende refleksjoner

Bjørnerud er i det store og det hele et rolig område og vi har ikke funnet mange «store» konflikter eller utbredt «alvorlig» uro blant beboerne – dog med unntak av en relativt omfattende bekymring for områdets ungdom eller oppvekstvilkårene. Videre er det internt i delbydelen få om noen arenaer som i dag har potensial for å fungere som møteplass for hele befolkningen. Vi har pekt på topografien og infrastrukturen som en mulig delforklaring her. Mer konkret er delbydelen delt i to av en «dal» og beboerne på de to ulike «toppene» ser ut til i liten grad å krysse denne dalen til hverdags. Videre er mange av de mindre «møteplassene» halvoffentlige ved at de tilhører sameiene og borettslagene. Det er for eksempel ikke et bibliotek eller en kafé innenfor delbydelen. Og selv om barnehagene og skolene kan sies å være fellesarenaer, er de også i stor grad møteplasser for de barna som bor i nærheten, ikke i like stor grad for de som bor på «andre siden». Dessuten, mellom skolekretsene på for eksempel Mortensrud-siden, synes det å foregå det en viss «hvit flukt» slik at én av barneskolene i liten grad er en «møteplass» for elever med henholdsvis majoritets- og minoritetsbakgrunn. Ytterligere en faktor er at flere «etniske grupper» har sine egne møteplasser/foreninger, noe som bidrar til at det sosiale livet i en viss grad er «segregert» eller oppdelt (jf. over der vi skriver om mikroskalasegregasjon). Noe som også kan sies å bidra til at frivilligheten, organisasjonslivet eller lokalsamfunnet er fragmentert, er at flere beboere og aktører rapporterer om at foreldre eller voksne med minoritetsbakgrunn i mindre grad engasjerer seg blant annet i FAU eller som frivillige barnas organiserte fritidsaktiviteter.

Fra foreliggende forskning, vet vi at personer med minoritetsbakgrunn og med begrensede økonomiske ressurser i mindre grad enn andre deltar i organisert frivillig aktivitet (med unntak av religiøse organisasjoner og innvandrerforeninger), og at ungdom og unge voksne med samme bakgrunn «er underrepresenterte i organiserte fritidsaktiviteter» (Eriksen & Frøyland, 2017, s. 11, 15). Tidligere har Andersen (2014) argumentert for at bostedssegregasjon og «etniske skiller» i fritidsaktiviteter/sosiale praksiser må ses i sammenheng da de synes å ikke bare reprodusere, men forsterke skillet mellom majoritet og etniske minoritetsgrupper i Oslo: Selv om flere statistikker indikerer eller viser strukturell samfunnsintegrasjon (som deltakelse i arbeid, utdanning og boligmarked), er det også nyttig å undersøke i hvilken grad man kan snakke om «hverdagsintegrasjon» eller at majoritet og minoriteter er del av samme kulturelle og sosiale fellesskap. Studier viser både likheter og forskjeller, i verdier, ekteskapsmønstre, sosiale nettverk og nabolagspreferanser. Likevel, selv om det finnes en del likheter og ikke minst pågående endringer mot større likhet når det for eksempel kommer til verdier som likestilling (Friberg, 2016; 2017), ser vi også på Bjørnerud tegn til skiller (også) mellom nettopp majoritet og etniske minoriteter.

Avslutningsvis her, kan det derfor være nyttig å vise til hva andre av Oslos lokalsamfunn har gjort i en slik kontekst. Forskerne fra Institutt for samfunnsforskning trekker i rapporten «Levende drabantbyer» frem delbydel Veitvet i Bjerke Bydel som en foregangsmodell. Ifølge Eriksen og Frøyland (2017)

er [en] av faktorene som kan bidra til å forklare Veitvets suksesshistorie (...) en langsiktig og systematisk satsing på å rekruttere ungdom og deres foreldre. Det er her en varig institusjonalisering av nærmiljøsenderet (Stikk-innom-kontoret). De tilrettelegger for brobygging, blant annet gjennom Kulturhuset, som huser både det etablerte norske foreningslivet og nye aktører som flerkulturelle initiativer og innvandrerorganisasjoner. Gjennom denne arenaen er det også etablert en «bottom-up»-strategi i samarbeidsrelasjoner mellom organisasjonene og myndighetene.

På samme måte som organisasjonene er svært bevisst på å ha lav- eller nullterskeltilbud og arbeide med å skape tillit til foreldre, er nettverksbygging mellom tradisjonelle organisasjoner en annen selsagthet i det lokale frivillighetsarbeidet i dag. Det gjelder både nettverksrelasjoner mellom organisasjonene, og mellom organisasjoner og lokale myndigheter. Områdeløftene har spilt en vesentlig rolle her (Eriksen og Frøyland, 2017, s. 87).

Over reflekterte vi rundt manglende «flerfunksjonelle» arenaer på og ved Bjørnerud, kanskje kan et nærmiljøsender/«stikk-innom-kontor» etter modell fra Veitvet, være med når en tenker videre om mulige utviklingsmuligheter både av fysisk og institusjonell art for morgendagens bjørnerudfolk.

4. Oppvekst

Vi trives veldig godt, vi har en stor skolegård, vi har mange lekeplasser, det er trygt her og fint å leke ute. Det er ikke noe mobbing her (...) Vi har fritidsklubb på Låven som er billig, vi har mange fotball og håndball og tennis og ... Og så vi har skogen.

- Barneskoleelever om nærmiljøet

I dette kapitlet vil vi se særskilt på hvordan det er å vokse opp i dette området av hovedstaden. Leseren som er interessert i dette temaet, vil finne mer om unges liv også i flere av de andre kapitlene. Gitt at flere voksne beboere ga så klart uttrykk for at det var særlig deres yngre naboer (eller egne barn) et områdeløft burde gjøre noe for (se over), er det hensiktsmessig å forsøke se på barn og unges situasjon særskilt og ikke bare som del av diskusjoner eller analyser av andre temaer som i det følgende kapitlet «Inne- og uterom» hvor både voksne og unges rom blir viet oppmerksomhet.

Illustrasjon 31: Barn i fri lek ved Lofsrud skole. Ser man nøye etter, ser man en gutt klatrende i treet – jf. understrekingen av «trær» som del av den totale sosioromlige infrastrukturen i kapitlet over. Foto: Bengt Andersen, 06.07.2018

I delbydel Bjørnerud ligger det to ungdomsskoler og to barneskoler. De er lokalisert på hver sin side av den lokale «dalen». Hauketo skole er en ungdomsskole og har adresse Øvre Prinsdalsvei 52. like ved ligger barneskolen Prinsdal (i Øvre Prinsdalsvei 54). På andre siden, mot Mortensrud, finner vi nettopp Mortensrud barneskole, i Lofsrudhøgda 195, samt ungdomsskolen Lofsrud, med adresse Lofsrudhøgda 210. Rett utenfor delbydelen finner vi dessuten barneskolen Stenbråten som også rekrutterer barn fra delbydel Bjørnerud (se kart under). Skolene er blant de viktigste sosiale arenaene i en diskusjon om «oppvekst», også fordi dette er obligatoriske sosialiserings-, lærings- og oppdragerinstitusjonene både lokalt, men også i et større samfunnsperspektiv. Gjennom skolegangen skal unge ikke bare tilegne seg viktige ferdigheter og kunnskaper for et fremtidig yrkesliv, men barn og ungdom skal også integreres (bli del av) samfunnet som et demokratisk (forestilt) fellesskap. Her dannes vennskap blant de unge, men man lærer også «spillereglene» (normer, lover med mer) for ideelt sett å delta ved valg, kanskje bli ungdomspolitiker, lære seg å forholde seg til «autoriteter», men også å stille spørsmål, diskutere og debattere. For mange på et sted som Bjørnerud, er det ikke minst viktig for å lære norsk og dermed bli del av et språkfellesskap, som igjen er avgjørende for integrasjon på de fleste andre arenaer i Norge senere. Denne stegvise integrasjonen begynner likevel for mange på en annen essensiell «læringsarena», dog en frivillig en. For barnas del, er den ikke frivillig, men foreldrene har selv valget om å sende barna i barnehagen (selv om dette kanskje ikke «føles» som et valg når mor/far «må» tilbake på jobb).

Barnehagene som lærings- og integreringsarena

En leder i en av delbydelens barnehager kunne fortelle at man tidligere hadde tilbud om gratis kjernetid i barnehagene her. Det var noe man hadde i Bydel Søndre Nordstrand «og andre bydeler, som Stovner, der man har utfordringer, man hadde gratis kjernetid. Men det er det nå slutt på «uten at jeg vet hvorfor bydelen bestemte å avslutte det» (intervju med barnehagestyrer, 02.05.18). Likevel mente man at kuttet ikke hadde noen konsekvenser i denne barnehagen, fordi, for det første, de som hadde mest behov for det kan fortsatt søke om, og mest trolig få innvilget, redusert oppholdsbetaling. For det andre, så var det *hovedsakelig* fordi man ikke hadde fått flere barn fra lavinntektsfamilier inn i akkurat denne barnehagen da gratis kjernetid ble innført. «Det jeg reagerer på som jeg kjenner godt til [barnehager på henholdsvis hauketo- og mortensrudsiden av Bjørnerud], er at barn begynner så sent i barnehagen her. De begynner ikke før de er tre år og jeg tror det henger sammen med kontantstøtten [foreldrene får] (intervju, 02.05.18). Det ble videre forklart at barnehagene fikk telefoner om barnehageplass så å si på dagen da kontantstøtten ble avsluttet, «for da er det jo ikke inntektsbringende lenger» (intervju, 02.05.18). En ansatt i en barnehage på mortensrudsiden fortalte at også i barnehagen han hadde jobbet på i Oslo vest så han at barn begynte sent på skolen, for der var det også en del hjemmeværende mødre. Der på Mortensrud jobbet de tett med helsestasjonene og andre i miljøet for å informere folk om at de bør søke barnehageplass til barna sine så tidlig som mulig for å blant annet lære norsk språk. De har blant annet dialog med lokale moskéer der de også er opptatt av at dette er viktig (intervju 14.06.18). Særlig på mortensrudsiden var det en utfordring både at flere begynte i barnehagen i treårsalderen og «at barna kom veldig sent på dagen i barnehagen. Der kommer noen ikke før elleve-/halvtolvtiden» (intervju, 02.05.18), noe som gjorde at man måtte legge opp dagen annerledes enn den «vanlige kjernetiden». Det ble forklart at det var sjeldnere barna kom sent på hauketosiden, der virket det som om flere av foreldrene måtte «levere innen 07:30 for å rekke jobben» (intervju, 02.05.18). Disse forskjellene bidro nok til å forklare hvorfor barna i barnehagen på hauketosiden var sterkere i norsk enn det man erfarte på mortensrudsiden. En annen bestyrer (på

mortensrudsiden) supplerte med at «vi rekker ikke å lære barna norsk når de begynner i barnehagen ett eller to år før de skal begynne på skolen» (intervju 11.06.18). Slik den ene lederen så det, var det viktig for barn å gå i barnehagen særlig fordi barnehagen var en viktig del av «utdanningsløpet – hele barnehagetiden går jo ut på å gjøre seg klar til skolen. Vi har en progresjon gjennom alle årene i barnehagen der barna utvikler seg hele veien.» Der man lærer alt fra praktiske ting som å knyte sko til å tilegne seg språkferdigheter – derfor burde flere foreldre se betydningen av å sende barna tidlig i barnehagen (intervju, 02.05.18). Der man ikke så de store forskjellene mellom barnehagene på henholdsvis mortensrud- og hauketosiden, var på foreldreengasjementet. Selv om det kanskje kom noen flere på foreldremøtene på hauketosiden, var oppslutningen om blant annet Luciadagen og sommerfester, samt det å komme på foreldresamtaler, like stor på mortensrudsidens som på hauketosiden (intervju, 02.05.18 og 21.08.18). I en annen barnehage på mortensrudsidens var erfaringene at det var få foreldre som stilte opp på dugnader, men oppslutningen om barnehagens kulturarrangementer var derimot stor. Når det gjaldt SU (samarbeidsutvalget som er et lovpålagt organ), var det «litt opp og ned» hvordan det gikk med rekrutteringen av foreldrepresentanter. «I høst gikk det veldig enkelt, ellers har det vært vanskelig. Når det gjelder FAU (foreldrenes samarbeidsutvalg, som er frivillig å ha), så fikk vi til det i fjor». Styreren kunne dessuten fortelle at noen foresatte hadde problemer med å betale for oppholdet eller maten, så det hendte at barn «ble sagt opp» eller mistet plassen i barnehagen (intervju 11.06.18).

En barnehageansatt på Mortensrudsidens hadde som nevnt jobbet i en barnehage på vestkanten og reflekterte over likheter og forskjeller mellom de to barnehagene. Informanten fortalte at noe som er spesielt utfordrende her på Bjørnerud er at en del foreldre sliter med fysisk og psykisk helse, i tillegg til sin økonomiske situasjon. «Jobben her blir veldig preget av at vi ligger der vi gjør. Vi har flere barnevernssaker. Vi har flere av det vi kaller 'urosaker'» (intervju 14.06.18). Han anslo at det er rundt 15-20 prosent av barna i barnehagen som har en eller annen tilkobling til barnevernet. Dette var i sterk kontrast til hans tidligere arbeidsplass i Oslo vest der det hadde vært én barnevernssak på seks år. Informanten mente selv at dette skyldes levekår og livssituasjon heller enn kultur og religion. Videre forklarte han at det er på dette feltet de ser at de er underbemannet i barnehagen.

Vi føler at vi ikke har nok ressurser, vi føler at vi må ta de sakene som ... det blir litt sånn brannslukking å ta de sakene som vi bare *må* ta. De sakene som må meldes til barnevernet. Det er mange vi gjerne skulle ha snakket mer med, gitt mer en-til-en oppfølging av barn som vi gjerne skulle gjort. Jeg synes vi får til veldig mye, men behovet er så stort at det er ikke nok (intervju 14.06.18).

Familier i dette området trenger mer hjelp til det praktiske rundt barnehagelivet forteller informanten, men barnehagen har de samme midlene som alle andre barnehager i Oslo og har derfor ikke mulighet til å ansette noen som jobber spesielt med dette. Han foreslår at de «skulle hatt en stilling til eller en halv stilling til noen som på en måte tok seg av å hjelpe folk med å søke barnehageplass, si opp barnehageplass, hjelpe folk med å få de rette papirene. Altså, det er veldig mye sånne ting» (intervju 14.06.18). Flere informanter forteller at barna i barnehagen ofte blir hentet av eldre søsken, som gjør foreldrekontakten vanskelig. Videre kunne informanten i den ene mortensrudbarnehagen informere om at det var lignende problemer med foreldredeltagelse i barnehagen han hadde jobbet i på Oslo vest, bare at der var det au pairene de hadde daglig kontakt med (se også Røvik 2018 om au pairer på dugnad på Bygdøy). Han fortalte at det er ikke alt du kan si til en au pair eller søsken, derfor skulle de

gjærne ha hatt bedre kontakt med foreldrene. Han syns det er krevende, men samtidig givende å jobbe i en barnehage i denne delen av byen [på Bjørnerud]; «for du får veldig mye igjen for det, og du ser jo hvor viktig barnehagen er, ikke sant. For barn, for familier og for folkene. Så vi får en veldig følelse av at 'oi, det er bra at vi er her og kan gjøre den jobben vi gjør tross alt'» (intervju 14.08.18).

To barnehager på Mortensrud-siden hadde tilnærmet ingen barn med majoritetsbakgrunn, den ene null og den andre hadde to barn der én av to foreldre hadde såkalt etnisk norsk bakgrunn. Samtidig forteller en ansatt her at det er store forskjeller på familiene med minoritetsbakgrunn med hensyn til språk og kjennskap til det norske samfunnet; «du har både de som har bodd i Norge i veldig kort tid, og så har vi altså andre- og tredjegenasjonsinnvandrere som har bodd i Norge en stund. Så det bildet er veldig nyansert med tanke på hvor folk er [kulturelt sett]» (intervju 14.06.18). Språksituasjonen til barna med minoritetsbakgrunn er altså veldig forskjellig. Alt fra ingen til ganske gode norskkunnskaper. Denne informanten viser til at det avhenger veldig av foreldrene og foreldrenes kapasitet/mulighet til å følge opp barna for at de skal tilegne seg norsk:

En ting jeg tenker på er at familiene her de har så mange bekymringer og vanskeligheter at det ikke blir nok [tid og mulighet] til å for eksempel ta seg av barna på en god måte. Og da er det lettere å bare slippe dem ut da og bare la dem leke fritt ute, eller bare sette på TV-en (intervju 14.06.18).

En annen barnehagebestyrer i en barnehage på Mortensrud pekte også på noen utfordringer knyttet til det faktum at foreldrene hadde minoritetsetnisk bakgrunn. For barnehagen var de «utfordrende å kommunisere med foreldrene. Vi må bruke mye tolk» (intervju 11.06.18). Og som nevnt over var det vanskelig å lære barna tilstrekkelig norsk siden så mange begynte sent i barnehagen. Videre måtte man bruke tid på å forklare både ansatte og barn med minoritetsetnisk bakgrunn at man «ikke skal passe på hverandre» – det vil blant annet si at man ikke skal kontrollere om andre spiser «halalkjøtt» (intervju 11.06.18). En mor i en barnehage på mortensrudsiden bekrefter dette og forteller at barna, spesielt på mortensrudsiden, er veldig opptatt av hvem som er muslimer og at de forteller hverandre hva de ikke kan gjøre, fordi «det er haram» (intervju 21.08.18).

Blant annet i kapitlet «Hvem bor på Bjørnerud?» skrev vi om at svarene vi fikk gjennom spørreundersøkelsen antydte at bolysten blant befolkningen var relativt sterk. En situasjonsbeskrivelse som ble bekreftet da en barnehageleder forklarte at barnegruppen på hauketosiden var stabil – det «er ikke noe flytting her, vi har ingen bytter i løpet av barnehageperioden. Dessuten begynner ofte yngre søsken til barna i samme barnehage (intervju, 02.05.18). Det var ikke alle barnehagene som rapporterte om samme stabile miljø. I en barnehage på mortensrudsiden, var det mange barn/familier som

flytter den sommeren barna skal begynne på skolen fordi Mortensrud skole har vel nesten 100 prosent tospråklige elever. Det er både etnisk norske og flerkulturelle familier som flytter, men det er kanskje de som har råd til det som faktisk flytter. Noen flytter ut av Oslo, noen til andre bydeler, mens andre igjen innen bydelen for å komme innenfor Stenbråtens skolekrets, en skole som har en høyere andel etnisk norske. For det er mange foreldre som ser at barna deres trenger å ha et større norsk miljø for så at man selv skal kunne snakke bedre norsk. Men vi bruker mye tid på å fortelle om hvor god Mortensrud skole er til å jobbe med nettopp de barna som trenger det (...) Noe annet som er utfordrende her, er at mange foreldre ikke eier egen bolig og de leier på

ett- til toårskontrakter og må da flytte mye internt i bydelen, men må bytte barnehage. Barna går da bare ett til to år i samme barnehage. Det blir derfor liten stabilitet og vanskelig for oss å følge opp det enkelte barn og at vi ikke alltid får hjulpet det barnet med den hjelpen det trenger – dette er noen av de hverdagsutfordringene vi har her (intervju 11.06.18).

Så mens så å si samtlige barn i barnehagen på hauketosiden gikk videre til den lokale nærsken (intervju, 02.05.18), altså Prinsdal barneskole, var det altså mange som valgte bort nærsken på mortensrudsidn ved at de flyttet bort intervju (11.06.18), eller søkte barna sine til en annen skole enn nærsken (intervju 14.06.18). Her kan vi minne om det vi over skrev om mikroskalasegregasjon, men også forskjellen i minoritetsandelene mellom skolene på henholdsvis hauke- og mortensrudsidn. Befolkningssammensetningen så man også avspeile seg i barnehagene, i hvert fall slik de ansatte observerte det (vi mangler statistikk på dette). En bestyrer som hadde jobbet begge steder, forklarte at det var flere «ikke-etnisk norske på mortensrudsidn (rundt 90 prosent versus cirka 40 prosent på hauketosiden) og færre barn under tre år, eller under kontantstøtte alder, på mortensrudsidn» (intervju, 02.05.18). Også i en annen barnehage på mortensrudsidn ble vi forklart at andelen minoritetspråklige barn var rundt 80 til 90 prosent (intervju 11.06.18).

Fra en barnehage på hauketosiden, var den største utfordringen det som skjedde utenfor barnehagens åpningstider og da på barnehagens uteområder. På kveldstid var det ble det både omsatt og brukt narkotika innenfor gjerdene til barnehagen og de ansatte måtte derfor ta en grundig kontrollsjekk av uteområdene hver morgen og det hendte man fant hasj, og det var en stor utfordring særlig fordi skadepotensiale for barna var så alvorlig om de skulle få i seg noe. Også i en barnehage på mortensrudsidn hadde man hatt samme problem og der også funnet brukerutstyr, men det ble bedre etter at barnehagen installerte overvåkningskameraer. Selv om barnehagene ble bruk til slik uregulert aktivitet og illegale aktiviteter, var hærverk likevel ikke et problem. Det var dessuten positivt at utearealene var populære lekeområder for barn på kveldstid og i helgene. Sånn sett var barnehagene et viktig uteromstilskudd i en delbydel der det ellers var få uterom utover de sameiene og borettslagene eide. Mens altså den ene bestyreren (barnehagen på hauketosiden) fortalte de måtte ta en kontroll av uterommene for å se om de fant narkotika (intervju, 02.05.18), så den andre bestyreren (i en barnehage på mortensrudsidn) at de stort sett måtte plukke en del søppel hver mandag morgen «fordi barnehagens uteområder var populære for nærmiljøet», søppel som indikerte at alle aldersgrupper tok arealene i bruk (intervju 11.06.18).

Sistnevnte bestyrer vektla at

barnehagen skal være et samlingspunkt. Vi låner derfor ut barnehagen til bursdager – noen har jo liten plass hjemme. Det er viktig at man inviterer hele avdeling i bursdag. Så vi låner ut barnehagen til foreldrene. Det er også noen som ikke får lov til å besøke andre, for eksempel på grunn av religion, og da kan barnehagen være et nøytralt og velkjent sted for barna (intervju 11.06.18).

Samarbeid barnehage og skole

En av de konkrete samarbeidsrelasjonene mellom barnehagene og de lokale skolene, var at man fra barnehagesiden informerte skolen om det var enkeltbarn som trengte særlig oppfølging på grunn av manglende norskkunnskaper. Spesielt ble samarbeidet med Prinsdal barneskole trukket frem i et intervju. Hver høst fikk barnehagen tilbakemelding fra skolen på hvordan deres førsteklassinger gjorde

det akademisk, noe som var viktig for å få kunnskap om arbeidet de gjorde i barnehagen blant annet med aldersinndelte grupper fungerte etter hensikten. I barnehagen på mortensrud siden var det mer utfordrende fordi barna der skulle begynne på ulike skoler, slik at det var ikke bare én skole å forholde seg til som det hovedsakelig var på hauketosiden (intervju, 02.05.18). I en av de andre barnehagene på mortensrud siden, ble samarbeidet med Stenbråten og Mortensrud barneskoler trukket frem. Det var først og fremst disse skolene denne barnehagen hadde møter og mest samarbeid med.

I fjor, blant annet, hadde vi et møte med Mortensrud der vi planla samarbeidet det kommende året. Både på Stenbråten og Mortensrud hadde vi møter for å få vite hvordan det gikk på skolen for de som begynte der i fjor og snakket om hvordan vi hadde forberedt barna til skolen året før. Om det var noe skolene ønsket at vi [i barnehagen] skulle legge vekt på neste år. Det har særlig handlet om språk og [barnas] selvstendighet. Mortensrud skole har også hatt utveksling av lærere til noen av barnehagene her, sånn at førsteklasselærerne har vært i barnehagene. Og så har vi besøksdager (intervju 11.06.18).

Også blant de ansatte i skolene, var man opptatt av samarbeidet med barnehagene. Som en rektorene forklarte, så «begynner utdanningen i barnehagen» og de forsøkte derfor å «jobbe med overgangen» barnehage-skole (se neste underkap.).

Skoleliv og livet på skolene

«Jeg vil helt klart fortsette å bo her, men det måtte gjøres noe for barn og unge», sa Anadia [opp-rinnelig fra Pakistan]. Anadias voksne datter Effat, var ikke så sikker; «nei, jeg vil vel, *egentlig ikke* det», svarte hun. Effat la til at hun så for seg å få barn om ikke så mange år, og jeg ønsker helst ikke at de skal gå på skole her. I sofaen ved siden av Effat satt hennes jevnaldrende kusine. Hun hadde hatt en langt bedre skoleopplevelse her i området, og var ikke så negativ som Effat. Samtidig hadde de begge en venninne som jobbet som lærer på en av skolene. Denne venninnen følte seg utbrent etter ett år i stilling som kontaktlærer. Det synes de var et urovekkende tegn.

Anadia og mannen hadde også en yngre sønn. Da han skulle begynne på ungdomsskolen, valgte de å flytte ham til en skole utenfor bydelen. Foreldrene forklarte at de følte at elevene ble «holdt nede» ved den lokale ungdomsskolen (i delbydelen). De opplevde at rådgivere ved skolen ikke oppfordret elever til å søke høyere utdanning, men heller å legge listen lavere enn hva eleven selv ønsket. Da Effat hadde gått fire år på barneskolen her, synes foreldrene at utviklingen hennes ikke var god nok til at de kunne la henne fortsette. De merket det blant annet på språket hennes. Derfor valgte de å flytte henne over en skole utenfor delbydelen. Dette var et kontroversielt valg i nærmiljøet deres, og de opplevde å bli kalt rasister. På den nye skolen måtte Effat ha hjelp i flere fag for å ta igjen resten av klassen på, men det gikk seg til. Det var likevel ikke et lett valg for familien.

- Utdrag fra feltnotater (mai, 2018)

Det at ulike personer har høyst forskjellige erfaringer med den samme skolen, er også noe vi har sett i arbeidet med andre stedsanalyser i Oslo. Slike opplevelser kan dermed føre til at venner, slektninger eller naboer også vurderer fremtiden ulikt. Mens noen ønsker å bli boende, kan noen beslutte å flytte nettopp fordi de er usikre på at skolen er «bra nok» for deres barn. Skolen er med andre ord ikke bare

en viktig utdanningsinstitusjon og en viktig sosial arena i Oslos lokalmiljøer, den kan både fungere som et «anker» som binder familier til stedet eller en «katapult» som så å si kaster dem ut mer eller mindre motvillig (Andersen 2014). «Skole» er dermed en viktig «faktor» når en skal belyse problemstillinger som:

- Hvilke områdekvaliteter setter befolkningen pris på?
 - o Hvilke utfordringer opplever befolkningen?
- Og hva skyldes disse utfordringene
- Hvem utover lokalbefolkningen er viktige aktører lokalt?

Skolene er helt klart betydningsfulle «egenskaper» («kvaliteter») for lokalbefolkningen, og skolene er vel så viktig når en skal forstå en rekke «utfordringer» (knyttet blant annet til usikkerhet om fremtiden). Ikke minst er skolene kanskje de viktigste «aktørene» utover lokalbefolkningen i en delbydel nesten «fri for» andre permanente fellesinstitusjoner. Selv om skolene er møteplasser først og fremst for områdets unge, er uansett byggene og skolegårdene kanskje den viktigste materielle påminnelsen eller «symbolet» for alle beboere om myndighetenes kontinuerlige «investering» eller tilstedeværelse i delbydelen. Eller, som Anadias historie om sønnen indikerer, så kan nærskolen tvert i mot vise beboerne hvordan myndighetene ikke investerer nok i lokalsamfunnet slik at man nærmest føler seg tvunget til å velge bort den lokale skolen, og dermed også tære på egen sosial kapital (de sammenbindende båndene) eller svekke den lokale forankringen.

Slik de foresatte ser det

I den elektroniske spørreundersøkelsen, fikk foreldre/foresatt et åpent spørsmål formulert på følgende måte: «Har du kommentarer til barnehage-/skoletilbudet i ditt område?». Langt fra de fleste skrev noe som helst, men det var en del beboere som hadde kommentarer de ville formidle. Under følger noen av beskrivelsene og vurderingene til de foresatte. Siden flere er opptatt av antallet eller andelen elever med etnisk minoritetsbakgrunn, har vi kategorisert respondenter som oppgir å være født i Norge av norske foreldre som «majoritetsforesatte», mens de som oppgir å være født utenfor Norge og/eller har foreldre født utenlands som «minoritetsforesatte». Vi har her sortert ut svarene som bare går på barnehagene (som det ikke var mange av). I noen av kommentarene er det usikkert om man refererer til skole og/eller barnehage – vi har derfor også med relevante opplysninger om alder på barn.

To av våre tre barn fullført 1-10-klasse på den lokale skolen. Ett barn byttet skole i 5. klasse på grunn av store endringer i sammensetting av elever og stabilitet i personalgruppen på skolen. Vårt barn ble en minoritet i sin egen klasse.

- Majoritetsforesatt (yngste barn over 16 år)

Ikke god nok fordeling på barneskoler. For høy prosentandel minoritetsgrupper, ingen norske barn som bor i området! Dette går utover integreringen!

- Minoritetsforesatt (barn i barnehagealder)

Fungerer OK, men har et forbedringspotensial for å gi trygghet, trivsel og gode faglige resultater.

- Minoritetsforesatt (yngste barn over 13 år)

Det er utfordringer med atferd på barneskolen, noe som igjen påvirker klassen, skole og læringsmiljøet. Dette er vel mer et foreldreproblem, enn skolemiljø. Det er lite aktivitetstilbud på ungdomsskolen. Man dropper for eksempel «hvite» busser, Operasjon Dagsverk med mer, kanskje på grunn av økonomi?

- Majoritetsforesatt (yngste barn over 13 år)

Veldig bra. Mye fokus på at det er så mange med ikke-vestlig opprinnelse. Nesten til det kjedsommelige

- Majoritetsforesatt (yngste barn over 16 år)

Skolene trenger flere og større steder til gym (gymsal) og uteaktiviteter.

- Foresatt (yngste barn i barneskolealder)

Veldig fornøyd med at vi har bilfri skolevei og skogen som nærmeste nabo!

Majoritetsforesatt (barn i barnehage- og skolealder)

Vi har valgt privatskole så lite relevant. Vi opplever at det er vanskeligere for våre barn å finne fritidsaktiviteter i nærområdet da disse er tett tilknyttet skolene.

- Majoritetsforesatt (barn i barnehage- og skolealder)

Flinke lærere, men skolene har dårlig råd, lite som skjer for barna utenom kompetansemål. Men de er gode på sosiale relasjoner.

- Majoritetsforesatt (yngste barn over 13 år)

Stenbråten skole er en fin skole og fungerer fint. Lofsrud skole, ungdomstrinnet, har et så belastet rykte at vi vurderer å flytte før barna skal begynne på dette trinnet. Folk vi møter og kommer i prat med snakker ofte med bekymring omkring situasjonen [på den] skolen. Det dreier seg om sammensetning i klassene, bråk og uro i klassene og et belastende miljø og hyppige besøk av politi på skolen.

- Majoritetsforesatt (yngste barn på barneskolen)

Det burde være mer fordeling av tospråklige elever på skolene i nærmiljøet. Barna har nesten ingen kontakt med etnisk norske barn. Mange barn er redde for å komme i kontakt med disse barna.

- Minoritetsforesatt (barna er ferdig med grunnskolen)

Helt fornøyd.

- Minoritetsforesatt (barn i barnehage- og skolealder)

Den ene barneskole anses som «innvandrerskole» og i flere år har etniske norske familier ikke ønsket å sende deres barn dit. Skolen er omringet av leiligheter som er relativt billige og folk som sogner til den skolen har altså ikke så mye økonomisk råd. Mens den andre skole har folk som er mer velstående. Vet ikke om dere vet om Detroit, men her i familien kaller vi Mortensrudveien

for «8 Mile» fordi vi ser på den veien som grensen mellom innvandrerdelen og den «norske» delen av området. (Full disclosure: vi bor i innvandrerdelen.)²⁴

- Minoritetsforesatt (barn i barneskolealder)

Hører at Prinsdal skole er bedre enn de andre skolene på Søndre Nordstrand med tanke på klasse- og skolemiljø. Resultatene er også gode på nasjonale prøver.

- Majoritetsforesatt (barn i barneskoledet. Barn på privatskole utenfor området)

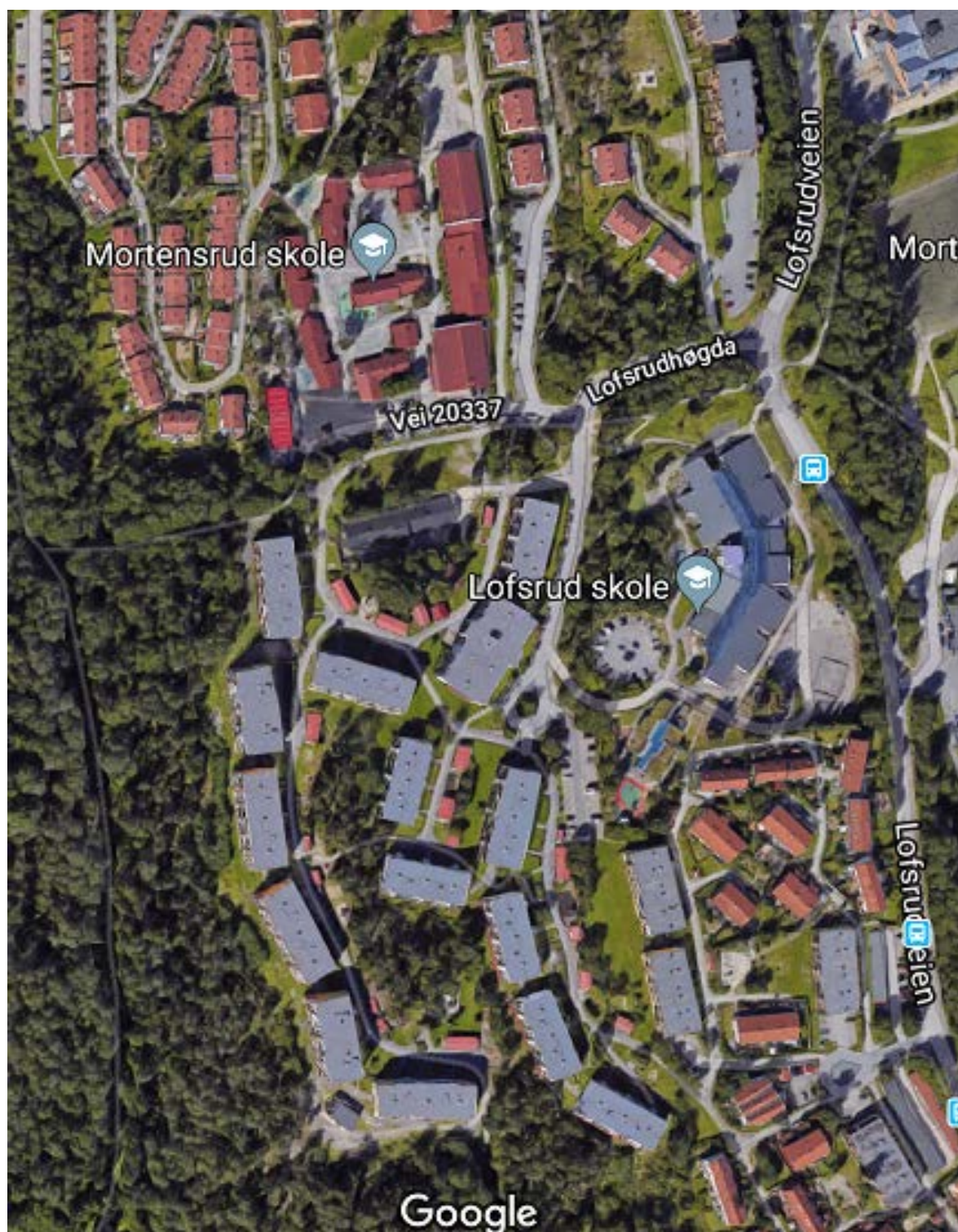
Også en ungdom hadde tatt seg tid til å svare på undersøkelsen:

Jeg går på Lofsrud Ungdomsskole, og jeg mener skolen min trenger en oppussing, flinkere lærere, flere sosiale sammenkomster osv.

- Skoleelev

Kort oppsummert gjenkjenner vi vurderingene og beskrivelsene fra andre stedsanalyser vi har gjort i Oslo (som på Vestli, Andersen m fl 2018). Mens en rekke foresatte er opptatt av elevsammensetningen på skolen, synes andre at dette temaet får for mye oppmerksomhet. Vi ser at noen er bekymret for, eller rapporterer om, bråk og uro i elevmiljøene. Som vi også har rapportert om tidligere, er det noen foreldre som har *hørt* eller *lest* om utfordringer, ikke alltid selv opplevd dette (gjennom egne barn), og dermed legger dette til grunn for sine flyttevurderinger (Andersen 2014). Videre er det foreldre som først og fremst ønsker å få frem at det er et behov for fysiske forbedringer (på bygg inkludert rom til kulturaktiviteter og en oppgradering av uteområdene), og så er det de som ikke har noe å utsette, men tvert i mot vil formidle hva som er bra, inkludert fordelene med bilfrie skoleveier. Sistnevnte skiller seg fra situasjonen for mange i indre byområder i Oslo, noe som der tvert i mot ble brukt som en grunn til å flytte ut fra for eksempel Grønland (Brattbakk m fl 2017; Brattbakk & Andersen 2018). Med andre ord, områder som Bjørnerud i ytre by kan tilby «tryggere» oppvekstmiljøer særlig med hensyn til trafikk, sammenlignet med mange nabolag nærmere sentrum. Dette henger også sammen med hvordan disse drabantbyene er planlagt – der man fysisk har forsøkt å skille fotgjengertrafikken fra biltrafikken (se også beskrivelsen av Vestli i Andersen m. fl. 2018).

²⁴ Her viser respondenten til en vei i Detroit som også er tittelen på en film fra samme by. Veien skiller den «hvite» (bosatt i forstedene) og «afro-amerikanske» (bosatt i bykjernen) delen av befolkningen. <https://detroit-historical.org/learn/encyclopedia-of-detroit/eight-mile-road>

Illustrasjon 32: Skjermdump fra Google Maps

Når det er sagt, er ikke hele delbydel Bjørnerud utbygd som en drabantby der man har skilt gående og kjørende. Dette kom særlig frem i samtalene om Prinsdal skole der flere var bekymret for skoleveien. Hauketo- eller prinsdalsiden har relativt «bilfrie» boligområder (med blokker og rekkehus), men også småhusområder (med rekkehus og frittstående eneboliger) der boligene ligger langs bilveier. Flere skolebarn har en skolevei langs disse bilveiene til Hauketo og Prinsdal skole (som begge ligger i «rolige» omgivelser inn mot skogsområder).

Illustrasjon 33: Skjermdump fra Google Maps. Hauketo skole er nabobyggene til Prinsdal skole (rett over på kartet).

Fra innsiden – skolefolkets historier

Vi har snakket med ledelsen, ansatte og elevrepresentanter ved fem skoler som enten er lokalisert i delbydelen (Lofsrud, Mortensrud, Hauketo og Prinsdal) eller der deler av skolekretsen innbefatter boliger i delbydel Bjørnerud (Stenbråten). Av anonymitetshensyn oppgir vi kun skoletilhørighet der det er særskilte trekk ved omgivelsene og lignende som gjør det nødvendig for å få frem hva problemene er. Som det fremkommer under, synes det særlig å være en utfordrende trafikksituasjon ved Prinsdal skole, mens Stenbråten skole har utfordringer knyttet til hærverk. Som statistikken viser, er det spesielt én skole i «vårt» område der andelen minoritetsspråklige elever er markant høyere enn «naboskolene» (Mortensrud) - dette er relevant fordi flere foresatte søker sine barn til én bestemt naboskole (Stenbråten). Utover slike spesifikke utfordringer eller trekk ved skolene, skriver vi altså om skolene under ett. Vi har valgt å gruppere ledelsen (rektorer) sammen med andre skolefolk til samlekategorien

«ansatte». Intervjuene ble gjennomført på våren og sommeren 2018. Vi tar forbehold om at situasjonen (som at en skole sliter med pågående hærverk) er en annen når rapporten publiseres høsten 2018. Sitater er tydelig markerte enten ved innrykk eller med anførselstegn («...»). For å bevare respondentenes anonymitet (som var et krav fra noen av de vi snakket med), har vi ikke oppgitt dato eller sted for intervjuet, da dette er opplysninger som kan brukes til å identifisere intervjuobjektene.

Ansatte forteller om lokalskoler med gode sosialt miljøer, men også noen skoler med «mobbeutfordringer» og med blandete faglige presentasjoner. Der noen forteller om «gode resultater», er det andre av skolene som har flere elever med relativt lave faglige prestasjoner. Det generelle bildet er at det er en høy grad av trivsel på skolene, der man har «fine elever» og en «god lærerstab». Samtidig sliter altså en del elever med fag, noe man ser for eksempel ved at en del ligger nær kritisk grense ved nasjonale prøver. I begge de to kategoriene «skoleflinke» og «skolesvake» finner en både majoritets- og minoritets elever. Og foreldrene rapporteres å være «oppriktig engasjert i egne barn, og vil at de skal klare seg bra».

Elevsammensetningen

I Oslo fordeler «minoritetsbefolkningen» seg ujevnt utover bylandskapet. Mens noen bydeler og delbydeler har en relativt lav andel «etniske minoriteter», har andre områder langt høyere andeler. Dette gir seg også utslag på skolene. Står man ved Stortinget og går mellom fire og fem kilometer mot vest og til Vinderen skole, så hadde denne skolen i skoleåret 2017/2018 6,6 prosent «minoritetsspråklige» elever. Går man derimot mot øst (mellom 4 og 5 km) til den nye Brynseng skole, var andelen «minoritetsspråklig» elever 30,5 prosent, noe som er nærmere andelen «innvandrere pluss norskfødte med innvandrerforeldre» som ved inngangen til 2017 utgjorde 33 prosent av Oslos befolkning.²⁵ Med bakgrunn i disse tallene, har samtlige skoler vi har snakket med en relativt høy andel minoritetsspråklige selv om det også er forholdsvis store interne forskjeller i skolene med opptaksområde i delbydel Bjørnerud: Lofsrud ungdomsskole 75,8 prosent; Mortensrud barneskole 94,8 prosent; Prinsdal barneskole 56,3 prosent; Stenbråten barneskole 60,2 prosent. Med andre ord har ingen av skolene et flertall «majoritetsetniske» eller «etnisk norske» elever, men på Prinsdal er fordelingen nærmest «jevn». Som nevnt, var det altså elevsammensetningen det flest foresatte/foreldre hadde kommentarer til når de ble spurt om skoletilbudet i nærområdet. «Skole» er også viktig når en skal forstå flyttebeslutningene til barnefamilier i dagens Oslo (Andersen 2014). Som vi har vært innom i tidligere kapitler, er det heller ikke bare et tema som opptar «majoritetsforeldre». Over viste vil til Leila som hadde barn både på barne- og ungdomsskolen. Leila, som omtalte seg selv som «innvandrer», var bekymret for den høye minoritetsandelen på skolene i delbydelen. Hun var nemlig usikker på om det lave antall «norske» elever ville gjøre det vanskelig for hennes barn å lære seg flytende norsk.

Skolenes ansatte understrekte at flere av de elevene som i statistikken omtales som «minoritetsspråklige» kom fra ressurssterke hjem, men mange hadde likevel «dårlig norskkunnskaper». Flere elever trenger særskilt norskopplæring, noe skolene får ekstra ressurser til. I tillegg får flere «ekstrahjelp» på skolen, men det er usikkert om dette behovet skyldes «lærevansker» eller «språkproblemer». Skolene får derimot «ingen ekstra ressurser når de får elever som er nye til landet og som kanskje ikke har noen formell utdanning fra tidligere». Dette, ble det forklart, kan til tider by på «utfordringer for skolen

²⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar/2017-03-02> Skoletallene er fra Oslo kommunes statistikkbank.

som på grunn av nabolagets relativt rimelige boligpriser får en del nyankomne innvandrere». Rektor-ene skrøt alle av læringsstaben ved den enkelte skole, men det er uansett en «spesiell stor utfordring å tilpasse undervisningen til alle elever når de i samme klasse «både har elever som er veldig gode og elever som er veldig dårlige faglig sett». Selv om det da er en del elever som synes å streve med det faglige, fortelles det fra ungdomsskolen at de fleste elevene der har ambisjoner om å fortsette på videregående skole.

Ved en av skolene utdypes det at man har en firedelt foreldregruppe:

Vi har minoritetsspråklige, som er veldig ressurssterke og som syns at skole og utdanning er viktig og som vil at barna skal få best mulig utdanning og har høye forventninger til at barna skal ta høyere utdanning. Og så har vi minoritetsspråklige som kommer hit til bygda og kan ikke norsk, de kommer kanskje fra landsbygda og noen er ikke alfabetisert. Det gjelder veldig få foreldre, men de er veldig ressursvake. Og det samme er det blant de etnisk norske. I småhusområdet her bor det flere akademikere, altså høyt utdannede foreldre. Samtidig har vi flere veldig ressursvake familier i den norske leiren.

I tillegg til foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, var det andre faktorer som påvirket skolehverdagen. «En spesiell utfordring» en skole trakk frem, var at de aldri vet hvor mange elever de får før skolestart. Dette byr på flere problemer, blant annet at det blir vanskelig å organisere klasser, og å vite hvor mange lærerressurser de trenger hvert år. Det er to grunner til dette problemet. «Den ene er at familier i området har stor grad av mobilitet siden de bor i billige leieboliger» – noe også ansatte i barnehagene viste til. Derfor er det usikkert hvem som soner til skolen når skolen starter etter sommerferien. At det kunne være en relativ stor endring i elevmassen, ble illustrert i et barneskoleintervju:

Når vi ser på elevene i syvende klasse og som har gått her siden første og andre klasse, ligger det på mellom 45 og 55 prosent. Så det er både stabilitet og mobilitet. Det er [altså] en relativ stor utskifting av elevene [gjennom skoleløpet]. Mye av dette kommer av at de bor i leide leiligheter.

Den andre grunnen, er at skolen «ser de en økende tendens til at ressurssterke familier søker barna sine over til andre skoler som de anser som bedre» enn nærskolen de sogner til. Fra en annen skole sies det at «dette gjelder mellom 35 og 40 prosent av skolestarterkullet hvert år – det er en utfordring». Dette med «bortvalg» av nærskolen var en velkjent problematikk ved alle skolene (Stenbråten var et «ønskevalg» for en del som sognet til Mortensrud). Dog i varierende grad. Inntrykket til skolenes representanter, var at dette bortvalget var knyttet «andelen [etniske minoriteter]. Man synes det er fint med et sammensatt elevmiljø, men de [foresatte] er jo opptatt av norskspråklige ferdigheter.» Interessant nok kartla ikke skolene på noen systematisk måte hvorfor en del familier valgte/ønsket å sende barna til andre skoler enn den de sognet til. Her er det altså et kunnskapshull, selv om vi fra forskningen (f.eks. Andersen 2014) og ulike stedsanalyser (f.eks. Andersen m.fl. 2018; Brattbakk m.fl. 2017) vet noe fra bestemte oslonabolag. Selv om «norskspråklige ferdigheter» kan sies å være viktig for mange, er det også andre grunner som trekkes frem – det kan dreie seg om bekymringer knyttet til barnas sosiale liv, til kulturelle motsetninger med mer. Om man eventuelt vil sette i verk tiltak for å få forhindre aktivt bortvalg (innenfor et system der man faktisk kan velge), er i så fall avgjørende å vite hvorfor foresatte velger som de gjør.

Faglige utfordringer og strategier

Som vi var inne på i kapitlet «Hvem bor på Bjørnerud?», er kunnskap og ferdigheter (eller «kompetanse») ervervet gjennom skoleløpet for de fleste veldig avgjørende for å komme inn på arbeidsmarkedet i det såkalte kunnskapssamfunnet. Videre poengterte vi at mens det «på landsbasis i underkant [var] 20 prosent [av de] sysselsatte [som hadde] grunnskole som høyeste utdanning i 2014, [var] andelen i Oslo (...) 13,5 prosent. I Norge hadde 36 prosent av de sysselsatte universitet- eller høyskoleutdanning. I Oslo er andelen over 50 prosent» (Bratsberg, Raaum & Røed, 2007, s. 14). Uten formelle kvalifikasjoner (fra utdanningsinstitusjonene) vil en dermed stille svakere i den konkurransen som arbeidsmarkedet i praksis er. Uten gode norskkunnskaper stiller man også svakt. Norskkunnskaper er vurdert som ferdighet nummer én som ledere med personalansvar ser etter ved eventuelle nyansettelser i virksomheten (Steen m.fl. 2018, s. 51). Også på de lokale skolene på og ved Bjørnerud, var en opptatt av elevenes faglige utvikling. Som en av rektorene sa:

vi tenker at det å gi våre elever ... De skal jo ut i et samfunn hvor det er store krav til utdanning og – både teoretisk og for yrkesfagene. I alle typer yrker i dag kreves det et norskspråklig begrepsapparat for å klare seg. Vi er derfor veldig opptatt av å ruste elevene våre til det, og bygge på deres forutsetninger. Vi jobber mye med språk og begreper, med leseutvikling. Vi forsøker å jobbe ut fra det elevgrunnlaget vi har. Hvis du er minoritetsspråklig [så er vi klare på] hvor viktig det er å lære norsk, du må kunne begreper og du må kunne de grunnleggende ferdigheter i ulike fag. Det handler om å ruste elevene våre fra ung alder. Nå har vi derfor noe som heter 'Mer læring', som er noen ekstra lærerstillinger som er øremerket til å jobbe med å fange opp de elevene som faller under kritisk grense i lesing og regning når de går i første- og andreklasser. Vi har jo [en håndfull] elever som begynner i førsteklasse som ikke har gått i barnehage og som ikke kan norsk. Noen har kanskje kommet nylig til Norge, eller de har bodd i Norge hele barndommen, men ikke gått i barnehage og ikke vært i norskspråklige miljøer.

For å bidra til å utvikle norskferdighetene til alle elevene, var det viktig at alle barna gikk på AKS (tidligere «SFO»). Som en utpekt «utsatt bydel har vår skole fått gratis kjernetid på AKS som gjør at så godt som alle går der. Her får elevene både norskspråklig trening, sosial trening og samvær i norskspråklige miljøer.» Det ble forklart at AKS er en læringsarena særlig for «de som trenger det ekstra.» Det er også et sted mange barn ønsket å være del av: Før man hadde forsøkt med gratis kjernetid, «stod mange barn utenfor vinduene og tittet inn» - dette var barn som ville være med, men ikke hadde råd, ble det forklart av rektor og AKS-ansatte i et intervju. En evaluering av gratis kjernetid på AKS ved Mortensrud skole, viste også at oppslutningen økte markant. Mens 30 prosent av elevene gikk på AKS før tiltaket, økte oppslutningen til cirka 90 prosent etter innføringen, noe som er høyere enn gjennomsnittet for Oslo på 85 prosent. Forfatterne konkluderte derfor med at «pris har stor betydning for deltakelsen» i områder der relativt store deler av befolkningen har «relativt lav inntekt» (Proba samfunnsanalyse 2017, s. 2-3). Evaluatorene fant også at mange av foreldrene endret sin oppfatning av AKS fra å være et fritidstilbud (under voksenoppsyn) til å bli det rektoren over ble sitert på; nemlig en læringsarena. Videre hevdes det i rapporten at AKS faktisk fungerer som både «en lærings- og sosialiseringsarena for barna», men det bemerkes også at siden «nesten alle elevene har minoritetsspråklig bakgrunn» så får de ikke (et potensielt) fullt utbytte av AKS-deltakelsen som de kunne om «flere av elevene [og ansatte] hadde hatt sterkere norskferdigheter» (Proba samfunnsanalyse 2017, s. 4, 64, jf. s. 63). Det ligger utenfor rammene av denne stedsanalysen å gå nærmere inn på denne tematikken, men det er uansett viktig å vise til hva slags arenaer og institusjoner bjørnerudfolket har og eventuelt tar i bruk. Som nevnt,

tyder mye på at pris er avgjørende for manges deltakelse på ikke-obligatoriske, men likefullt betydningsfulle, tilbud i lokalmiljøet.

I hvilken grad AKS kan ses på som et virkemiddel for gjennomføring av utdanningsløpet til og med videregående skole, skal vi heller ikke gå inn på her (evalueringen vist til over, gir ikke entydig positive indikasjoner på det²⁶), men frafall var uansett en problematikk mange som jobbet innenfor skole og med «forebygging» i bred forstand var opptatt av. En skolerepresentant forklarte at

skolene er meget opptatt av overganger [mellom trinnene], så vi jobber systematisk i alle overganger. Vi jobber veldig tett mot barnehagene og mener at det begynner der – at utdanningen begynner der. Vi jobber overgangen fjerde-femte som kan være et lite sprang for noen også jobber vi veldig mye sammen med ungdomsskolen om overgangen syvende-åttende. Videre jobber ungdomsskolen med overgangen tiende-videregående. For når det gjelder frafall, så begynner det i barnehagen, vi må derfor begynne tidlig. For at du skal fullføre og bestå videregående så må vi jobbe veldig systematisk mens de er veldig unge, så det er målsetting vi har.

Skolene eller utdanningsmyndighetene hadde likevel ikke et evalueringssystem som faktisk fulgte opp om de ulike strategiene de hadde iverksatt hadde ønsket effekt på individnivå. Skolene mente man satt på den nødvendige informasjonen, men grunnskolene fikk ikke konkrete tilbakemeldinger om egne elever etter at de gikk ut av ungdomsskolen. Det var med andre ord vanskelig å si om de tiltakene eller den strategien man hadde valgt bidro til blant annet å forhindre frafall. I et intervju med Aftenposten, hadde rektor ved Bjørnholt videregående skole følgende konkrete forslag for å forebygge nett-opp frafall:

- Innføre et ellefte skoleår [i grunnskolen] som fanger opp dem som ønsker å gå på videregående, men som ikke er sosialt eller faglig klare for det
- En tredje vei til fagbrev for ungdom med rett til videregående opplæring. En aktuell modell er å bruke inspirasjon fra voksenopplæringen og utarbeide et løp med praksis og teori i kombinasjon over fire år. Dette vil være aktuelt for elever som virkelig ønsker en yrkesutdanning, men som er mer praktisk anlagt, og som ikke klarer de skriftlige kravene til dagens eksamensordning (Skjeggstad 2018).

Å analysere de ulike skolenes akademiske resultater har ikke vært mulig innenfor rammene av dette prosjektet, men det er som allerede nevnt en del som tyder på flere faglige utfordringer (jf. f.eks. frafallstallene diskutert over), og elevenes leseferdigheter (norskkompetanse) er viktig i så henseende. Ved en av barneskolene ble det forklart at fra år til år, så lå mellom 40 til 60 prosent av elevene under «kritisk grense» (det vil si «de som virkelig sliter») i kartleggingsprøvene i lesning, noe som er forholdsvis meget høye tall. Det ble derfor presisert at «dette er noe vi må jobbe med». I den forbindelse jobbet

²⁶ «Det er vanskelig å trekke noen konklusjoner om betydningen av AKS for skolerresultater. Vi har sammenliknet utviklingen i resultater på kartleggingsprøver hos elevene ved Mortensrud skole med utviklingen på Bjørndal og de andre skolene. Sammenlikningen gir ulike resultater, avhengig av fag (lesing eller regning), hvilke skoler man sammenlikner med, og hvilke årsklasser man sammenlikner. Med noen unntak viser tallene ingen positiv utvikling for Mortensrud relativt til de andre skolene, og i noen tilfeller er resultatene negative» (Proba samfunnsanalyse 2017, s. 4). Det er dermed høyst usikkert om AKS i seg selv gir et *faglig* fundament for videre skolegang.

man nå «tettere med barnehagene» for at barnehagene også skulle styrke arbeidet med å språkkopplæring i sin praksis, men man hadde dessverre ikke ressurser til å jobbe så tett med alle barnehagene i skolens inntaksområde. Også oppover i systemet var det elever som hadde faglige utfordringer, blant annet var det en stor andel elever ved en ungdomsskole som hadde «særskilt norsk», samt en del som måtte ha «spesialundervisning».

Det er dog ikke bare unge med skoleutfordringer man søker å tilpasse seg. For å legge til rette for elever som var faglig sterke, eller som hadde forutsetningene for det, hadde man i grunnskolen

noe som heter forsert løp. Det vil si at elever som er ekstra flinke i matematikk kan få begynne i syvende og kan være et par timer i uken i matematikk-undervisningen og lukte på ungdomsskolepensumet. Skolen skal jo tilpasse litt i alle ender, også for de flinke.

Selv om man kan være bekymret for det faglige nivået på skoler med en høy andel «minoriteter» (blant annet fordi norskkunnskapene kan variere), er det her relevant å vise til at Hardoy med flere (2017) i en analyse av nasjonale data finner de at om man går på en skole med en stor andel etniske minoriteter, så påvirker *ikke* dette sannsynligheten for at man fullfører skolen. Ei heller påvirkes skolekarakterene til barna. De finner heller ikke støtte for en påstand om at lærermobilitet bidrar til lavere undervisnings- eller utdanningskvalitet på skoler med høye andeler etniske minoriteter (Hardoy et al. 2017). Også fra Oslo finnes det dessuten skolestudier som viser at den etniske sammensetningen av elevene har liten eller ingen betydning for skoleresultatene, men at det er de sosioøkonomiske skillene – elevenes sosiale bakgrunn – som forklarer forskjellene (Fekjær og Birkelund, 2009; Hermansen og Birkelund, 2015). Se også Leirvik (2014) samt Kindt og Hegna (2017) om innvandrerdryv hos etterkommere/ungdom i høyere utdanning i Oslo øst. Selv om det ikke har vært mulig for å oss å gå i dybden på dette, kan man tenke seg til at begrensede økonomiske ressurser gjør at en barnefamilie ender opp med å bo trangt, og at man da for eksempel «ikke har plass til en leksepult» (intervju med Boligavdelingen, 11.07.18), noe som vil vanskeliggjøre skolearbeidet for barna. Kanskje ligger noe av forklaringen på frafallsproblematikken også her.

Etter det vi vet, foreligger det ikke tilsvarende norske kvantitativt-orienterte analyser (altså som en parallell til f.eks. Fekjær & Birkelund 2009) av mulige konsekvenser for det sosiale livet eller miljøet på skolen om en skole har en «homogen» eller «sammensatt» elevgruppe.

Trivsel, bråk og kjønn

Generelt ble det sosiale miljøet på skolene beskrevet som godt, preget av god trivsel, lite vold og få mobbesaker. I hvert fall ved én av skolene var det likevel en del utfordringer med mobbing og uro på ett trinn, en uro som også kom av at en del elever slet faglig. De ble altså urolige når de ikke mestret skolefagene. Samtidig som de ansatte stort sett rapporterte om trivsel eller gode, sosiale miljøer på skolene, så var det særlig på en av skolene «noen større guttekonstellasjoner». Skolen hadde

problemer med [disse guttene] på grunn av mangel på grunnleggende oppdragelse, mangel på utholdenhet og det at de ikke tåler motstand». Disse elevene er «svært opptatt av å være kule og tøffe (...) For en del av de rolige og greie guttene er dette [med de kule og tøffe guttene «med på kanten-oppførsel»] så fjernt for dem. Det er de 'kule' som regjerer litt på skolen fordi de tar så mye plass, og da er det enklere for de andre å trekke seg unna. Og så har disse [«snille»] sitt eget

miljø – og de sier selv at de trives og føler faktisk ikke at det er et tøft miljø her fordi de holder på med sitt.

I likhet med andre «østkantområder» vi har studert, som Grønland og Vestli (Andersen m fl 2018; Brattbakk m fl 2017), ser vi at flere familier bor trangt på Bjørnerud. Flere informanter, også på skolene, trekker frem det som en viktig grunn til at ungdom, spesielt gutter, henger ute på ettermiddager og i helgene. Men blant de unge, også blant guttene, er det noen som hverken gjør mye ut av seg på skolen eller som «henger» ute. En av de «minoritetsspråklige» guttene vi snakket med på en av skolene, bor trangt slik trangboddhet er definert av SSB.²⁷ Samtidig var han skoleflink, en engasjert og pliktoppfyllende elev og aktiv i den lokale fotballklubben på fritiden.

Det er med andre ord ulike «grupper», «miljøer» eller «kategorier» innad på skolene, også blant «innvandrer guttene» i den «stigmatiserte» forstaden – der langt i fra alle fremviser hva Jensen omtaler som en «ekspressiv maskulinitet» (sitert i Rosten 2017, s. 57) eller synes å ha særlig behov for en partikulær «stedshåndtering» som det «å leke getto» (Rosten 2017, s. 58). For selv om det ikke kan underslås at det blant annet ved Mortensrud torg «henger» en del unge menn/eldre gutter (der også en del/mange) blant annet selger hasj, er hverdagen mellom boligene på Bjørnerud preget av ro. Igjen er det nødvendig med et forbehold, da det fra én skole også ble rapportert om uønsket og utrygghets-skapende aktivitet på skolens områder når etter skoleslutt (mest i løpet av sommerhalvåret). Selv opplevde vi (under feltarbeidet) ingen direkte truende opplevelser eller møter med «tøffe» gutter på Bjørnerud, det gjorde vi heller ikke i Groruddalen eller på Grønland og Tøyen, selv når feltarbeidet foregikk på natten (Andersen 2014). Og som en politiinformant sa: «Jeg har gått og kjørt mye alene og aldri blitt rørt her. Jeg tror jeg sloss mer det året jeg var i [en distriktskommune] eller de tre månedene i [en småby] enn det jeg har gjort her i Oslo til sammen» (se under). Riktig nok fremhever Rosten (2017, s. 59) at «Furusetgutta» hun skriver om utgjør et lite mindretall av alle unge hankjønn på Furuset, men disse unge mennene/guttene som har droppet ut av videregående og som røyker hasj og er involvert i slåssing, «'representerer' likevel unge menn fra Furuset» (ibid.) i Rostens artikkel. Siden slike analyser og begreper («leke getto») også har en påvirkning på diskursen om (og dermed kanskje politikken for) Oslo øst generelt og «innvandrer gutter» i Oslo spesielt (Andersen 2014; Andersen & Biseth 2013; Andersen & Skrede 2017),²⁸ har det vært viktig for oss i enda sterkere grad å fremheve de unge på Bjørnerud som *ikke* leker getto, men tvert i mot lever «banale», i betydningen «hverdagslige» og «normfølgende», liv (se Andersen 2018) – se også under fra blant annet fritidsklubben Låven.

For en del unge, så utgjorde foreldrenes økonomiske situasjon en begrensning på deltakelse i fritidsaktiviteter – aktiviteter som ikke var i regi av skolen, men som ble organisert gjennom klassefellesskapet. Blant annet var det på en skole foreldre som arrangerte en helgetur med overnatting, men dette var for kostbart for rundt halvparten av elevene på trinnet som ikke hadde råd til å være med. Også deltakelse i mer ordinære fritidsaktiviteter var (til dels) avhengig av de foresattes økonomi:

²⁷ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barnefamilier-sarlig-utsatt-pa-boligmarkedet>

²⁸ Se f.eks. <https://www.dagbladet.no/kultur/mens-de-skamlose-jentene-blir-heiet-frem-blir-gutta-bedt-om-a-jekke-seg-ned/69691767> og https://www.aftenposten.no/osloby/i/LOGgyQ/Selv-om-vi-ikke-har-gettoer-i-Norge-prover-enkelte-unge-gutter-a-skape-det-inntrykket?spid_rel=2 samt <https://www.minervanett.no/jakten-pa-parallellsamfunn/>

Flere av elevene deltar i organiserte fritidsaktiviteter [som idrett], men flere hadde ønsket å gjøre det. Så [skolen] ønsker at dette områdeløftet som vi ikke visste så mye om [før denne intervjuhenvendelsen kom] ... Det jeg [som rektor] får spørsmål om fra lærere, er om det er sted der det er mulig å søke om midler for at de [elevene] som ønsker å delta [i organisert aktivitet] kan få dekket kontingenten. For det er det som er inngangsbilletten. Derfor burde det være en permanent løsning at man kunne få dekket årsavgiften til en klubb, så det også var noe skolen enkelt kunne gjøre. Nå har vi noen ildsjeler [blant lærerne] som skolen selv betaler for å være med barna på et opplegg, for eksempel til et klatresenter på ettermiddagen etter skoletid. Det hadde vært mye bedre om man kunne se på inntekten og sett at dette var noe foresatte vanskelig kunne prioritere. Dette burde vært en permanent ordning – ikke bare som del av et områdeløft – for dette går ikke over. Dette hadde vært det som hadde hjulpet skolen aller mest.

Forebyggende arbeid

På skolene står helsesøstrene for å gjennomføre blant annet vaksineringsprogram, men de er «også en veldig viktig forebyggende, lavterskel samtalepartner». Det blir hevdet at de bidrar sterkt til å «forebygge psykisk helseproblemer, forebygge at elevene får skolevegning [og dermed forhindre frafall], samt forebygge voldsproblematikk.» I en dybdestudie av ungdom som nettopp har avbrutt videregående skole, understreker Thrana (2016, s. 93) at

det fra alle caseområdene finner vi ungdom som sliter konsentrasjonsproblemer, lese- og skrivevansker, psykiske og fysiske helseproblemer, og de hadde gjennomgående dårlig selvtilitt med hensyn til det å mestre teoretiske fag på skolen, siden mange av dem har erfart at de hadde slitt med dette siden barneskolen.

Som nevnt flere steder i denne rapporten, poengterer også Thrana at det er komplekse årsakssammenhenger bak frafallstallene, «der psykisk helse henger sammen med vanskelige oppvekstvilkår, mobbing, ensomhet og manglende oppfølging i skolen og hjelpeapparatet» (Thrana 2016, s. 101). Særlig interessant, gitt Bjørnerudskolenes ønske om mer ressurser for å styrke særlig helsesøstertilbudet, er det at det var

et gjennomgående ønske og svar fra ungdommene på hva som kunne gjort deres situasjon bedre gjennom barne- og ungdomsskolen og videregående, [nemlig] det å kunne ha noen å snakke med. Noen som kunne se dem og hva de slet med, og slik kunne ta deres (...) helseproblemer på alvor (Thrana 2016, s. 102).

I lys av at Thranas informanter (som vist til over) viste til at de hadde slitt siden barneskolen, så kan det synes riktig at det fra barneskolene på Bjørnerud kom en oppfordring om at man ikke måtte vente med å sette i gang det forebyggende arbeidet i ungdomsskolen; «vi må tenke forebyggende mye, mye tidligere også for å gjøre noe med gjengproblemene. Vi må begynne allerede i barnehagen og barneskolen.» Relevant her, var også at barneskolene oppfattet det som om politiet hadde fått færre ressurser til å jobbe forebyggende, noe som man vurderte som problematisk:

Tidligere hadde vi en politikontakt som kom innom av og til fra Manglerud – en som vi kunne ringe til av og til. Det har vi for så vidt nå og, men vedkommende har ikke tid. De kan ikke prioritere oss som barneskole, fordi de må prioritere eldre elever, det syns jeg er feil.

For annen barneskole, rapporteres det at situasjonen er en annen – de har en politikontakt som kommer innom når skolen tar kontakt, men de har ikke faste besøk slik de «de har på ungdomsskolen». Med tanke på forebygging, hadde noen skoler ansatt miljøarbeidere for å jobbe forebyggende i skolegården for dermed å kunne følge opp elever som strever – «som strever med en problematikk som kan utløse vold hvis man ikke er i forkant.»

Det forklares videre at det særlig er jentene som bruker helsesøstertilbudet da de «liker å gå å snakke med helsesøster som er en annen person enn læreren og mammaen.» For de guttene som har større «problemer», var likevel helsesøster sammen med sosiallærer viktig. I intervjuene blir altså betydningen av en velfungerende helsesøstertjeneste på skolene sterkt vektlagt, men ifølge våre informanter er tilbudet i dag ikke tilstrekkelig. Selv om noen har nok hjemler på papiret, er ikke dekningen slik i praksis. Blant annet får de ikke vikar ved sykdom, og ved en skole var de derfor uten helsesøster et halvt års tid, og det var «ganske ille». Når helsesøster er tilstede, er det «kø» blant elevene for å komme til. En annen skole hadde vært uten helsesøster i ett år;

og er det noen som trenger helsesøster, så er det vi. Det går både på psykisk helse på hjemmebane, ja ... det er veldig mange forhold på elevenes hjemmebane som vi som skole ikke kan gå inn i. Det er helt katastrofe å være uten helsesøster. Da er det mange elever som ikke blir fulgt opp.

Samarbeid – skole og hjem

Tilbake til skolenes hverdagsforståelse, forteller de ansatte at samarbeidet med foreldrene er varierende. Ved en skole sies det at oppmøte på frivillige foreldremøter er dårlig. En skole sier at de for øyeblikket har et velfungerende FAU, men foreldrene som sitter der representerer ikke den generelle foreldremassen på skolen. Ved flere av de andre skolene fortelles det også at de har et velfungerende FAU og Driftsstyre, samt at det er mange engasjerte foreldre (ofte «etnisk norske»), men det er de samme ildsjelene som går igjen år etter år, både her og ved andre arenaer som er drevet av frivillige krefter. Også i skolenes driftsstyre er det i stor grad de «norske» som sitter. Siden driftstyret er en formell del av skolens ledelse (mellom etatssjef og rektor) med særlig ansvar for skolens budsjett,²⁹ vil en skjevrekuttering bety at driftstyret ikke er representativt, noe som kan tenkes å påvirke hvilke vedtak som fattes eller ikke – er det noens interesser som i mindre grad blir tatt hensyn til? Likevel var ikke dette skolenes vurdering:

Jeg har inntrykk av at vi klarer å ivareta helheten fordi vi er en minoritetsspråklig skole, eller en flerkulturell skole, og vi som jobber her, vi vil jobbe på en sånn type skole og syns det er spennende. Vi er opptatt av at vårt samfunnsmandat er å utjevne sosiale forskjeller, så selv om foreldrene ikke alltid klarer å følge opp like godt, så kan vi utgjøre en forskjell for det.

Som vi tidligere har beskrevet, merkes denne skjevheten i foreldreengasjement seg også av de foreldrene som faktisk engasjerer seg – og for noen sliter det på og kan føre til både frustrasjon og flyttetanker. Karin var blant «ildsjelene» på skolen til sine barn, men hun forklarte at hadde det ikke vært for

²⁹ Se f.eks. <https://disen.osloskolen.no/siteassets/driftsstyret/standardreglement-for-driftsstyrene-i-osloskolen.pdf>

at barna, hadde familien kanskje flyttet vekk. Grunnen til det, var altså det hun opplevde som «mangelende sosialt engasjement blant mange av de andre foreldrene. Dermed blir det opp til de etnisk norske å drive» det frivillige livet på skolene.

Skolefolkene forklarte videre at mangel på språkferdigheter hos en del foreldre, bidro til at noen foresattes forhold til skolen var vanskelig. Dette gjaldt ikke bare «nyankomne, da foreldre som har bodd i landet i opptil 30 år må ha med tolk på møter med skolen.» i tillegg til språk, var det andre utfordringer. Selv om «aller foreldre ønsker det beste for sine barn, men som sier; 'jeg vet ikke hva jeg skal gjøre'. De trenger hjelp til barneoppdragelsen.»

Over skrev vi om en firedelt foreldregruppe. De ansatte ved den skolen forklarte at en av utfordringene denne sammensatte foreldregruppen ga, var at «foreldrene forventer ulike ting av oss og noen kan nesten ikke få nok informasjon og følger med veldig tett på barna sine». Her kan det nevnes at det ikke nødvendigvis alltid er de mest «ressurssterke» i betydningen personer med høy inntekt og/eller høy utdanning som følger opp barna tett. I et tidligere kapittel beskrev vi blant annet hvordan en enslig trebarnsmor (med lav inntekt og lav utdanning) var intenst opptatt av å følge opp sine barn og at de gjorde det bra på skolen. Likevel er det sånn at det ofte er slik at foreldreengasjement henger sammen med foreldrenes «ressurser» - inkludert også tid, kunnskap og informasjon. Det var altså ikke en automatikk i at eventuell manglende kommunikasjon med foreldrene grunnet i manglende interesse, men det kunne også ha med manglende kunnskap om det norske utdanningssystemet:

Det er noen grupper som ikke har den tradisjonen eller kulturen fra sitt hjemland til å følge opp barna [akademisk], som tenker at skole er skole og hjemme er hjemme. Så vi tenker at de følger opp barna sine dårlig, men det er kanskje heller tuftet på en litt annen kultur, så vi [som skole] må jobbe litt mer for å få [disse foreldrene] på banen. Dessverre lykkes vi ikke alltid med det.

Skolen som nabolagsressurs

I delbydel Bjørnerud er det få uterom bortsett fra de som er kontrollerte av sameier og borettslag. Barnehagene (se over) og skolenes uterom er viktige unntak. Og akkurat som i barnehagene, var det et ønske om at skolegården ble brukt også utenom skoletid av naboene. Det ble blant annet trukket frem at i den foregående «områdesatsingen» fikk man midler som var kommet også lokalmiljøet til nytte:

For noen år siden fikk vi skolegårdsmidler eller Søndre Nordstrand-midler, som ble brukt til å ruste opp uterommene med blant annet fine lekeapparater. Det var et viktig mål at det skulle komme hele befolkningen til gode – det skal brukes av familier i området her. I dag brukes det i en viss grad, men om man hadde lagt enda mer til rette ...

I avslutningskapitlet kommer vi tilbake til mer konkrete forslag også skolene hadde for å ruste opp skolegårdene slik at de i større grad ville bli brukt av naboene utenfor skoletiden. Når det er sagt, så var det minst én av skolene som forlangte at barna gikk hjem når skoledagen var slutt.

Vi må regulere elevene [på dette trinnet]. Så vi har sendt brev med hjem hvor det står at når skoledagen er slutt, så skal ikke barna være igjen på skolens område, for da legger man føringer selv. Vi vil at de går hjem, setter fra seg tingene og har avtale med foresatte om hvor man da går.

Da er skolens ansvar slutt og da må de gjerne komme tilbake etterpå og være på skolens område. Vi har erfart at den reguleringen er helt nødvendig. Ellers så blir de igjen og [da hender det at de] finner på ting på skolens område. Da er det ingen voksne der som kan regulere dem. For de trenger den reguleringen når de sammen, for barn som er sammen med andre barn, finner på ting som de ikke ville gjort alene.

Selv om skolen kanskje er den mest betydningsfulle arenaen (bortsett fra hjemmet) for mange unge på Bjørnerud – en arena for vennskap, læring, forebygging, hygge og samfunnsintegrasjon, er det også andre institusjoner som spiller en viktig rolle i hverdagen til flere.

Over ble det nevnt at skolene har et samarbeid med offentlige aktører som barnehager og politi. Enkelte skoler trakk også frem at de samarbeidet med religiøse organisasjoner i nærmiljøet.

Skal det være [bestemte] problemstillinger, så kan vi henvende oss til Søndre Nordstrands muslimske senter – de har alltid stilt seg åpne for det. Og flere av elevene her går jo på koranskole. Og så har vi samarbeid med Mangfoldshuset, som er Søndre Nordstrands innvanderforening. De låner lokaler her for å ha norskkurs for foresatte. De vil gjerne ha lokaler på dagtid, men det er vanskelig for oss, for da er de jo opptatt. Men så har de fått låne AKS.

Barn og unges fritid

Selv om AKS er et tilbud *på* skolen, og flere skoleinformanter ser det som en viktig forlengelse av selve skoletiden, er det også i stor grad et fritidstilbud. Selv om det er store forskjeller internt i området, der noen ikke har (hatt) råd til å benytte AKS i det hele tatt (Proba samfunnsanalyse 2017), kommer også ulikhets-Oslo (jf. Andersen 2014; Ljunggren 2017) til syne i det lokale AKS-tilbudet. Mens man i vestover i byen hadde tilbud som «tennis og slalåm ... betalingsaktiviteter» i regi av AKS, gjorde ikke den økonomiske virkeligheten det mulig å tilby slike kostbare aktiviteter på AKS lokalt på Bjørnerud. Dette ble illustrert av en AKS-leder: «Vi har formidlet tilbud som skiskole [i regi av Skiforeningen]. Av 200 elever har på det meste 20 deltatt der. For det koster penger. Så vi unngår ellers helt slike betalingsaktiviteter, for da går man tilbake på dette med fellesskapet, det å kunne delta på lik linje med alle andre. Så når vi setter opp aktiviteter på AKS, så gjør vi det ut i fra tanken om å treffe alle. Så vi setter opp fotballkamper, dans ...»

Fra flere hold fikk vi høre om at mange barnefamilier hadde begrensede økonomiske forutsetninger slik at deres barn ikke fikk være med aktiviteter barn i nabolaget eller på skolen deltok i. Sosiale sammenkomster som innebar overnatting og dermed betaling for reise var utelukket for en del, som da måtte se på at klassekamerater dro på helgetur, mens man selv ble hjemme. Mange unge var derfor opptatt av å tjene egne penger, og for noen ungdommer var det også viktig å bidra til familiens økonomi når en fikk midlertidig-/deltidsjobb. Selv om sommeren var fri fra skole, var det noen som da benyttet anledningen til å jobbe. For mange andre var det turer til foreldrenes hjemland som stod på agendaen, mens det også var en del som ikke hadde råd til det. Økonomiske ressurser var dog ikke (den eneste) forklaringen på at flere unge sjeldent dro ut av lokalområdet. Ifølge en ungdomsskoleinformant var det flere av elevene som så å si aldri var i sentrum av Oslo «og som ikke vet hvor Stortinget er» (se også Andersen 2014; Ruud m fl 2018). Om sommeren «kjeder de seg her og vet ikke om alle de

gratistilbudene som faktisk finnes nede i byen (...) Og så er det mange her som ikke kan svømme, og da drar de ikke til badestrendene som også er her i nærheten.»

Fritidsarenaer for ungdom

Det finnes ingen fritidsklubber for barn og unge lokalisert i delbydel Bjørnerud. Lokal ungdom på Mortensrud-siden kan bruke Mortensrud ressurscenter drevet av Røde Kors og Mortensrud aktivitetshus drevet av Oslo kommune. På Hauketo-siden av delbydelen er Lærdal fritidsklubb, Låven, den lokale ungdomsklubben. Låven har delt opp åpningsdagene mellom juniorklubb for 5.-7. klasse to dager i uka og ungdom i alderen 8. klasse til 18 år to dager. Mortensrud ressurscenter er åpen for ungdom i alderen 13 til 25 år tirsdag til torsdag. Mandager er det kun åpent for jenter. Mortensrud Aktivitetshus er åpen for barn og unge fra 5. klasse til 18 år; juniorklubben er for 5. til 7. klassetrinn og er åpen én kveld i uka, ungdomsklubben for 8. klassetrinn til 18 år er åpen to kvelder i uka. I tillegg er klubben åpen mandag-torsdag etter skoletid. Gamle brukere mellom 18 og 20 år kommer noen ganger innom for å hilse på de ansatte og for å spille kort. For ungdom i alderen 18-20 år er det lite å gjøre i bydelen, forteller en ungdomsklubbansatt. Ungdomsklubbene har høye besøkstall gjennom året. Vi har besøkt alle tre, og fikk inntrykk av at det er gode og litt forskjellige tilbud for barn og ungdom. Alle ungdomsklubbene ønsker å virke forebyggende mot rus, utenforskap og mobbing. På klubbene fortelles det om ungdom som har tillit til de voksne og åpner seg opp og vil snakke om alt mulig som skole, karriere, musikk, relasjoner, homofili, psykiske plager, prevensjon, og forhold. Mens klubbene på Mortensrud-siden i hovedsak tiltrekker seg ungdom fra Mortensrud-området kommer det ungdom fra hele bydelen og utenfor bydelen til Låven. På et tidspunkt ble Låven så full at de ansatte måtte sette inn tiltak for å regulere hvem som fikk henge der. Nå er det i hovedsak ungdom fra Holmlia, Hauketo og Bjørnholt som bruker tilbudet. Ansatte på klubbene forteller at det er flere gutter enn jenter som bruker ungdomstilbudet, rundt 1/3 er jenter. På juniordagene er det tilnærmet 50/50 gutter og jenter.

Mortensrud ressurscenter feirer 15 år i år. De holder til i idylliske omgivelser på Mortensrud gård, kun et steinkast fra Mortensrud torg, kjøpesentrene og T-banestasjonen på Mortensrud. Da vi kommer til ressurscenteret en onsdag (ungdomsdag) rundt klokken 17:00, er det ikke så mange ungdommer til stede. De ansatte forteller at selv om klubben er åpen fra klokken 15:00 kommer de fleste ungdommene litt senere. Det er flere voksne enn ungdom på klubben når vi er der. På leksehjelpen i andre etasje sitter det godt voksne frivillige og snakker sammen i mangelen på ungdom å hjelpe med leksene. Selv om det er få ungdommer når vi er til stede, kan Mortensrud ressurscenter vise til gode tall fra 2017. De hadde åpent 154 dager med et snittbesøk per dag på 46 personer. Det var i tillegg 786 ulike ungdom innom huset i løpet av fjoråret. Husets førsteetasje kaller de Møteplassen. Her er det ulike hengesteder og aktivitetstilbud som en projektor for film og serier, biljardbord, Playstation, kunst-hjørne, musikkhjørne og et kjøkken. Hver mandag er huset reservert for de lokale jentene. Nylig ble det også opprettet en guttegruppe på huset. Denne gruppen består av ti gutter som er med i gruppa i ett år. Det kreves engasjement og forpliktelse for å få være med i gruppa. Den drives av to-tre unge voksne menn som skal fungere som gode rollemodeller, og målet for guttene i gruppen er at de også skal bli gode lokale rollemodeller. Vi ble fortalt at det i hovedsak er de som allerede er «skoleflinke» som benytter seg av leksehjelptilbudet. Bortsett fra noen som kommer for leksehjelp slutter ungdom å bruke klubben når de kommer i videregåendealder, forteller de ansatte. De tror det kan skyldes at det da blir for stor aldersforskjell mellom de yngste på 13 år og de eldre.

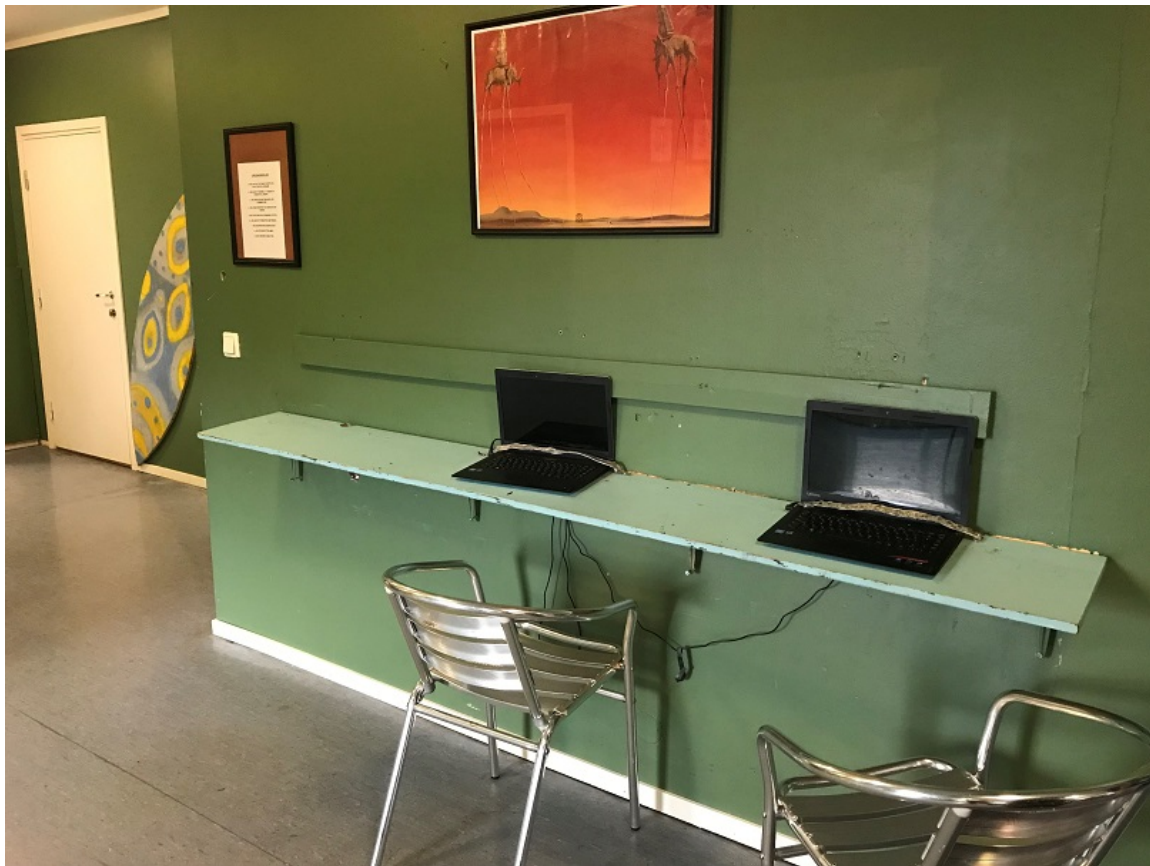
Illustrasjon 34: Mortensrud ressurscenter holder til i fine lokaler etter Mortensrud gård. Foto: Yngvild Margrete Mæhle, 25.04.18.

Det er rolig den fredagen vi besøker Mortensrud Aktivitetshus. Da vi kommer til klubben i sju-tiden på kvelden møter vi fire ansatte og totalt åtte-ti ungdommer. En ansatt informerer oss om at de fleste av ungdommene er på back to school-party på Nøklevann, en uorganisert «gathering» av ungdommer fra hele Oslo. En av de ansatte vurderer å ta turen opp dit senere på kvelden for å passe på at festen går greit for seg. Mortensrud aktivitetshus holder til rett ved siden av Mortensrud senter, en gressbane og en fotballbinge ligger mellom. På andre siden og tilknyttet lokalene ligger plathallen. På klubben kan du blant annet delta i hobbyaktiviteter, være med venner, spille biljard og bordtennis, være med på utflukter, spille PlayStation og spille inn musikk i studioet. I kjelleren har de disco med miksepult og scene. I tillegg har klubben gratisturer på sommeren til blant annet Hunderfossen familiepark og Tusenfryd. I år inviterte de ansatte med foreldre for å vise dem hvordan de jobber og at aktivitetshuset er et trygt og godt sted å være for de unge. De opplever at noen foreldre er negative til å sende barna sine til Mortensrud aktivitetshus (se eksempel i neste avsnitt). Etter at de har invitert foreldrene med på tur, opplever de at holdningen deres har blitt mye bedre. Spesielt jenter med minoritetsbakgrunn har vært vanskelig å rekruttere til klubben, derfor har de også her en egen jentegruppe, den har ikke vært aktiv det siste året, og flere jenter har etterspurt når den starter opp igjen, som vil bli denne høsten. I sommer har ungdomsklubben vært åpen til klokken ett på natta, det har vakt noen reaksjoner, men flere har sett at det har vært et behov fordi ungdommen allikevel henger ute så sent. Vanligvis er ungdomsklubben åpen til klokka elleve. Aktivitetshuset har godt, men varierende, besøk, det kan være fra femti til langt over hundre innom i løpet av en kveld. I sommer inkluderte aktivitetshuset med stort hell de litt eldre ungdommene til å være med å drive klubben, som en lønnet sommerjobb. Akti-

vitetshusets lokaler er ganske slitt og bærer preg av at klubben ikke har veldig god økonomi. I forbindelse med at hele området nå skal gjennomgå en ombygging er de lovet noen brakker i påvente av nye lokaler. De ansatte virker usikre på utfallet av denne prosessen, om de i det hele tatt vil få nye lokaler. De uttrykker misnøye ved det faktum at fritidsklubber ikke er et lovpålagt tilbud og har gjennom sine mange år i bydelen opplevd nedleggelser og kutt. Blant annet ble to av de ansatte overført til Mortensrud da fritidsklubben på Bjørndal ble nedlagt «selv om den ofte hadde over hundre besøkende». Han ene forteller at du blir mer hardfør med årene, så de opplever ikke så mye bråk, men de ser allikevel at det er mye problemer i området utenfor aktivitetshuset og at ungdommen har et «hardt ungdomsspråk», men inne på klubben har de «full kontroll». De ansatte forteller at de kjenner ungdommen godt og at de opplever respekt, de får også med seg hvordan barna og ungdommen har det, da de unge kan sitte og snakke og glemme at det er voksne rundt. De to ansatte som jobber på dagtid tar seg ofte en tur bort på senteret og snakker med ungdommen som henger der. De har et godt forhold til politiet, som er innom hver fredag. De ønsker seg allikevel et bedre og tettere samarbeid med andre instanser som jobber med barn og unge innad i bydelen.

*Illustrasjon 35: Musikk, fotballspill, bordtennis og biljard er noen av aktivitetene Mortensrud Aktivitetshus tilbyr.
Foto: Yngvild Margrete Mæhle, 24.08.18.*

Illustrasjon 36: Mortensrud Aktivitetshus har PC'r man kan bruke når man er der. På veggen til venstre henger husets ordensregler. Foto: Yngvild Margrete Mæhle, 24.08.18

Illustrasjon 37: Diskoteket i kjelleren på Mortensrud Aktivitetshus. Foto: Yngvild Margrete Mæhle, 24.08.18.

Låven ungdomsklubb på Hauketosiden har eksistert siden 1962, og er en av Oslos eldste ungdomsklubber. Her føles det som en skikkelig ungdomskjeller med mørke lokaler, musikkstudio, diskotek i kjelleren og mange ulike former for dataspill. Vi kommer til klubben en fredag kveld i åttetiden. 10-15 ungdommer er allerede på plass. Noen spiller sjakk, som har blitt veldig populært der den siste tiden. Andre henger ved kaféen der man kan kjøpe varm og kald mat og drikke til en billig penge. Her henger ungdom og et par av de ansatte, de spiser, snakker sammen og tuller. Etter en omvisning i huset satt vi oss ute og snakket med ansatte og ungdommer. Mens vi satt der kom det en jevn strøm med ungdommer til klubben. De fleste kom bort for å hilse på de ansatte og ungdommene som satt utenfor med oss. Mange er nysgjerrige på hvem vi er og flere slår seg ned for å delta i samtalen. Låven er opptatt av å først og fremst være et hengested for ungdom. De har derfor lite arrangerte temakvelder og aktiviteter på ungdomsdagene (mer av dette på juniordagene med yngre barn). Ungdommen vi snakker med er fornøyd med dette. På klubben kan de velge mellom ulike faste aktiviteter som data-spill, sjakk, musikkstudio og disko, i tillegg til å bare henge med venner. Når vi spør hva som gjør at så mange ungdommer trives på Låven svarer de alle at det er på grunn av gode voksne som jobber der. De voksne hører på ungdommen når de sier hvordan de vil ha det på klubben. I tillegg føler ungdommene at de kan snakke om alt mulig med de voksne som er der. Det virker også som at de ansatte trives da de fleste har jobbet der mellom 10 og 25 år. Ungdommene trekker også fram «respekt» som en avgjørende faktor for at de trives på klubben. I det legger de at ungdommen som henger på klubben respekterer hverandre selv om de ikke nødvendigvis liker hverandre. De ansatte legger til at de er imponert over hvor god ungdommen er til å håndtere konflikter på egenhånd. Ofte fungerer de litt eldre ungdommene på klubben som meklere i konflikter. Når vi spør guttene som sitter med oss utenfor om hva som er det beste ved Låven svarer de «atmosfæren». «Det er bare det å komme hit, her har du kompiser og venninner og ansatte også. Jævlig bra ansatte her liksom» (gutt 17 år). «Det gir deg glede, det gjør det» (gutt 16 år). «På Låven så blir du akseptert samma hva du er,» skyter en tredje gutt inn mellom to biter med pommes frites fra kiosken (fra feltsamtale, 11.05.18). Låven tiltrekker seg ungdom fra hele bydelen, og fra de ansatte ved Prinsdal barneskole hører vi at «juniorklubben» på Låven er et veldig populært tilbud for elevene fra femte til syvende trinn og «betyr kjempemye for miljøet her». Det er derfor viktig at Låven «beholdes» og at man kanskje styrker fritidstilbudet totalt sett (intervju 26.06.18). En ungdom vi snakket med på Låven som selv bor på Mortensrud, fortalte at foreldrene nekter ham å bruke klubbene på Mortensrud (som er nærmere hans eget hjem) på grunn av ungdomsbråk der. Låven derimot får han bruke så mye han vil. Det kan nevnes at våre egne besøk på Mortensrud ressurscenter og Mortensrud Aktivitetshus ikke ga oss noe inntrykk av at stedet var preget av mye brak. De dagene vi var der var det kanskje unormalt stille, men vårt inntrykk var at heller de mer skoleflinke enn bråkmakerne bruker klubbene på Mortensrud. Området rundt klubbene på Mortensrud har derimot dårlig rykte på grunn av ungdom/ungdomsgjenger som henger og/eller selger narkotika der (se særlig neste kapittel), men det var ikke noe hverken de ansatte eller ungdommen på Mortensrud aktivitetshus og Mortensrud ressurscenter så som et utrygghetsmoment.

Også på ungdomsklubbene forteller de ansatte at flere ungdommer i området vokser opp med ulike utfordringer knyttet til trangboddhet, dårlig oppfølging fra foreldre, drop-out i skolen og rus. Dette er ikke noe de ansatte og frivillige på klubbene ser direkte, men indirekte blant annet gjennom dårlige holdninger og språkbruk. I tillegg ser de at det er et slags hierarki blant guttene (noe som er en parallell til det som kom frem i samtale med noen av skolene). De har kun sett noen mindre jentekonflikter, men jentene er ikke like utagerende som guttene (noe som er i overensstemmelse med politiets vurderinger, se under).

Mange av Bjørneruds unge er aktive i idrettslagene i nærområdet, men som nevnt er det en del som ikke har råd til organisert idrett. For andre var det kanskje ikke et relevant tilbud. Noen mente at det var et tilbud som var mer tilrettelagt for gutter enn jenter. Både fra foresatte og ansatte som jobbet med barn og unge ble det sagt at det ikke var så mange «aktiviteter for jenter (...) Det er håndball, men det er usikkert om det tilbys i alle årsklasser». Andre trakk frem hester/ridning, men også leksehjelpstilbud på Røde Kors selv om «noen foreldre til jenter er skeptisk til å la jentene gå dit». For å nyansere dette, var det også noen som forklarte at «noen av jentene er helt 'frigjorte' og har ingen grenser ... Du ser dem hengende nede på senteret. Og så har du jenter som er helt annerledes, de er veldig forsiktige, som har det strengere og mye mer hjemme.»

5. Utenforskap og kriminalitet

I overkant av 1/3 av Oslos befolkning har innvandrerbakgrunn. De fleste av disse er godt integrert i samfunnet. Andelen minoritetskvinner i arbeidslivet er imidlertid lav. Samtidig finner vi lav barnehagedeltakelse i bydeler med høy andel innvandrerbarn og der det er lavt utdanningsnivå blant kvinner i alderen 25–49 år. Barnehagen skal bidra til å gi barn grunnlag for videre læring og utvikling. Det er derfor uheldig at de barna som har størst behov for tilbudet, deltar minst. Mange minoritets elever dropper ut av skoleløpet, og det er en sterk sammenheng mellom hvilken økonomi og sosial bakgrunn foreldre har, og frafall. Grunnlaget for frafall starter allerede i grunnskolen, og det er en utfordring at mange utsatte barn og elever blir fulgt opp for sent. Utenforskap for ungdom uten utdanning kan bli et særlig problem og er også en viktig faktor bak radikaliserings og framvekst av kriminelle gjenger (Oslo kommune 2018, s. 22).

Dette er et sitat hentet fra høringsutkastet til Oslos nye kommuneplan. Flere av risikomomentene som nevnes her (høye frafallsrater på videregående med mer), synes aktuelle for delbydel Bjørnerud. Et viktig spørsmål blir da hvordan kriminalitetssituasjonen er lokalt i og ved delbydelen? Og ikke minst, hvordan opplever beboerne det? Er de trygge eller utrygge i eget nærmiljø? I et intervju med ansatte på en av skolene i dette området, ble det understreket at man på skolen ikke merket noe til «gjengene og ungdomskriminaliteten» man kunne lese om i avisene. Når det er sagt, så visste de likevel at «noen ungdommer kanskje begynner å vanke i gjenger når de selv går i syvende klasse». For skolen var det derfor viktig å samarbeide med politi, barnevern, helsesøstre og andre for å forebygge kriminalitet, et samarbeid de ønsket ble styrket da alle disse profesjonene måtte enda «tettere på» enn i dag. I dag var situasjonen preget av at flere av disse offentlige forebyggerne hadde for få kollegaer, det var rett og slett ikke nok folk på. Her må det skytes inn at det var ikke bare kriminalitet som var viktig å jobbe forebyggende med. Som vi har skildret over, ble det fra skolens side vektlagt at helsesøstertjenesten og det forebyggende arbeidet generelt også var viktig for å forhindre frafall, men dessverre hadde ikke skolene (eller bydelen) i dag de nødvendige ressurser til å gjøre det en burde. Noen skoler hadde ikke helsesøstertilbud og klarte ikke følge opp elevene som de ønsket.

En dag vi satt på det «åpne kontoret» kom en meget engasjert beboer bort til oss. Hun bodde utenfor delbydelen, men ville gjerne fortelle om situasjonen i hennes nabolag. Kvinnen var fortvilet da det i hennes øyne var kaotiske tilstander der hun bodde. Særlig gjaldt dette ungdommer og konflikter mellom de voksne naboene med ulik bakgrunn. Konflikten dreide seg om, eller var relatert til, ulike ideer om hvordan det er å bo sammen «i Norge». Hun forklarte at unge var sent ute, at de hylte og skrek utenfor hennes balkong til etter klokken 23:00, men om hun ba dem dempe seg eller flytte seg fordi «hun måtte sove før jobb», så ropte de «hore til meg og kastet stein på meg». Ifølge denne damen var det få andre i nabolaget som våget å reagere, og styrelederen turte heller ikke ringe politiet. «Hvis vi ikke reagerer nå [mens de er unge/det ikke er så alvorlig], så vil det bli mye verre [om en stund]» avsluttet hun. Som vi skal se under, så er det også folk inne i selve Bjørnerud som kjenner på en utrygghet – en uro som kanskje særlig er knyttet til (noen få) unge som er ute på kvelden.

Før vi igjen vender blikket mot de personer som er ansatt eller engasjerte i ulike former for kriminalitetsforebyggende arbeid – eller som jobber aktivt for å forebygge eller forhindre utenforskap – som

politiet, bydelens drop-out-team og andre – lar vi nok en gang beboernes stemmer og innspill være opptakten til diskusjonen.

Beboerblikket

Bedre rykte, et trygt sted for alle å bo og for barna å vokse opp. Fjerne ungdomskriminalitet og gjenger på Holmlia og Mortensrud

- Kvinnelig beboer – svar på spørsmålet: «Hvordan vil du at området skal være om fem år?»

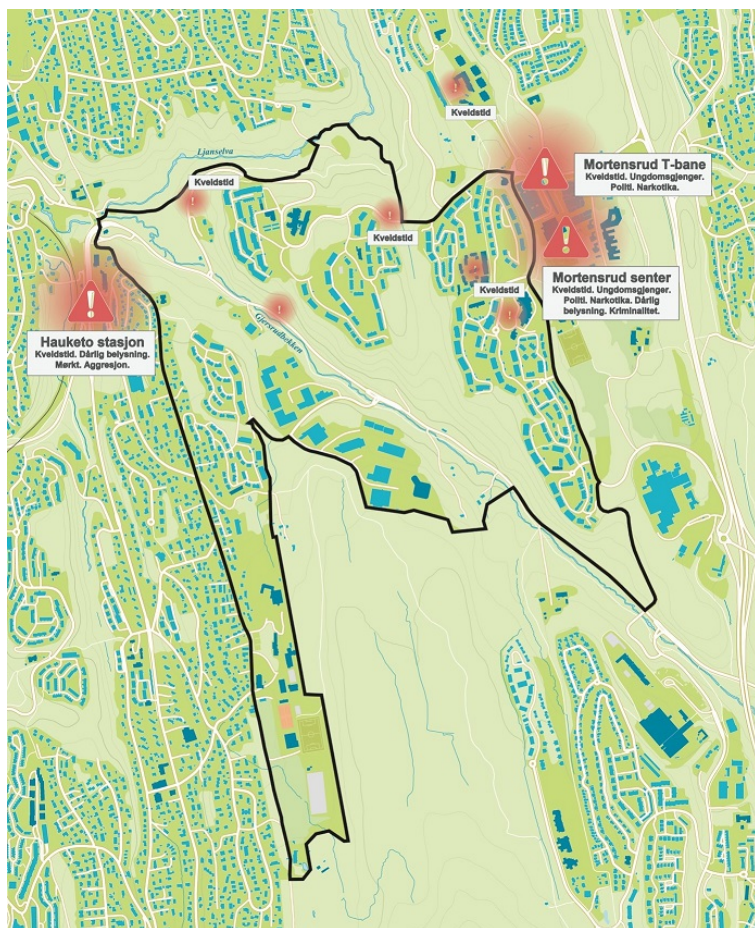
Synlig politi, hjelpe ungdom, lavterskel fritidstilbud, pusse opp og lage hyggelige uteområder, inkludere ungdommen

- Mannlig beboer – svar på spørsmålet: «Hva mener du kan gjøre området bedre?»

Selv om det første sitatet kan indikere at beboerne er utrygge, gjaldt dette uansett ikke alle (se også nedenfor). En kvinne som hadde bodd på prinsdalsiden i mer enn 20 år, følte seg trygg her og forklarte at dette var «et rolig område» (intervju 11.06.18). En middelaldrende mannlig beboer hadde flere innspill til hva som kunne gjøre nærmiljøet til et tryggere sted. Han forklarte (i spørreundersøkelsen) at han ofte følte seg utrygg i området og da særlig på kveldstid rundt Mortensrud senter og Mortensrud skole. Grunnen til denne utryggheten, var at det foregikk «åpenlyst salg av hasj» i dette området. Og at det her var «gjenger av innvandrerungdom som opptrer truende.» Han oppga at en nabo hadde blitt utsatt for vold av en slik gjeng. For å gjøre nabolaget tryggere og bedre, hadde han en rekke forslag:

Vi trenger synlig politi på kveldstid rundt Mortensrud Senteret – politiet må slå ned på hasjsalg og kriminalitet. Man må gi ungdommene et sted å være så de slipper å henge rundt Mortensrud Senter på kveld og natt. Som et ungdomssenter plassert unna senteret. Sørg også for skikkelig belysning og gjør området penere. [Nærmere bestemt] forskjønning og tiltak mot forsøpling. [Videre burde man ha] tiltak som sikrer at området også er attraktivt for etniske nordmenn og at de [etnisk norske] som bor her ikke flytter vekk (fra den elektroniske spørreundersøkelsen).

Han var ikke alene om å føle seg utrygg. Selv om flertallet i spørreundersøkelsen aldri eller sjeldent følte seg utrygge i området (35,2 % aldri og 29,6 % sjeldent), var det også flere beboere som svarte at de av og til følte seg utrygge (28,2 %), og relativt få «ofte» (7 %). Selv om flertallet altså stort sett rapporterte at de følte seg trygge, er det forholdsvis mange om en sammenligner med tallene for Oslo som helhet. Ifølge Politiets innbyggerundersøkelse 2017 «[føler] 93 prosent av innbyggerne i Oslo, Asker og Bærum seg "meget trygg" eller "ganske trygg" der de bor og ferdes. For hele landet svarer 94 prosent på samme måte. Trygghetsfølelsen til innbyggerne i "nye" Oslo politidistrikt tilnærmet lik landet for øvrig» (Oslo politidistrikt 2017, s. 3), men våre tall antyder altså at Bjørnerudfolket er noe mer utrygge enn den jevne oslobeboer.

Illustrasjon 38: Infokart som viser områder trukket frem av de respondentene i surveyen som opplever utrygghet. Knutepunktene Hauketo, Mortensrud T-bane og området rundt shoppingssenteret på Mortensrud er oftest nevnt. Disse områdene er utenfor delbydelen, men er innfartsårer inn til området. Astri M. Dalseide. Bakgrunnskart: Oslo kommune.

Områdene som særlig ble pekt ut der man «følte seg utrygg», var ved

- Mortensrud senter/ved t-banen der (ble nevnt flest ganger)
- Områdene ved Mortensrud skole og Lofsrud skole
- Ved Hauketo/Hauketo stasjon

Noen nevnte også andre områder: «Når jeg skal hjem, så må jeg gå gjennom Stenbråten skole. Der er det mørkt og del ungdommer som henger på kvelds- og nattestid og av og til er det bråk og slåssing» (fra spørreundersøkelsen). Også i intervjuet med ansatte og foreldre på denne skolen, ble det fortalt om at unge blant annet bedrev en del hærverk på skolens eiendom. Videre ble blant annet følgende områder nevnt eksplisitt:

- «Gang- og sykkelveien langs Gjersrudbekken om kvelden (ved rehabiliteringssenteret)»
- Rugdberget
- På vei fra Hauketo og opp til Nebbejordet på kveld og nattestid
- [Områder] der det samler seg mange ungdommer i feriene
- Holmlia og Prinsdal

- Veien mellom t-banen og Jettegryta barnehage (mørkt og mye vegetasjon om vinteren), skogsområdet bak idrettsparken på Mortensrud i mørket, gangveien mellom Mortensrud og Bjørnholt

Som mannen sitert over, var også flere som vektla at det særlig var på kveldstid man følte seg utrygg. Noen beboere hadde også konkrete opplevelser som gjorde dem utrygge. En mannlig beboer i 20-årene krysset av på at han «sjeldent» følte seg utrygg og «vet ikke» på spørsmålet om han ville bli boende. Samtidig oppga han i kommentarfeltet at han ville flytte innen ett til tre år «på grunn av stor befolkning av mennesker med utenlandsk bakgrunn og uro/bråk i området Søndre Nordstrand. Jeg opplever dette som et dårlig miljø å ha barn i.» Han ønsket derfor helst å bo i et område med lavere minoritetsandeler, et område med «tryggere bomiljø». Et poeng her, er at også respondenter som kan bidra til søylen «sjeldent» i tabellen over utrygghet, meget vel kunne ha mer enn trivielle opplevelser av utrygghet. Ja, beboere som ikke vektla utrygghet (på grunn av kriminalitet) i våre samtaler, kunne føle på en annen form for uro. En uro ble også knyttet til den lokale demografien eller levesett/ideer om barneoppdragelse (se også under).

Hva som gjorde folk utrygge, kunne være alt fra det å gå gjennom områder med manglende belysning om kvelden, til det å se det (man oppfattet som) kriminell atferd eller selv bli utsatt for noe. Også «farlig» eller «uettig» bilkjøring ble trukket frem av flere. Det må understrekes at vi fikk få historier om selvopplevd kriminalitet (vold, ran med mer), men flere historier om uønsket oppmerksomhet eller ubehagelig atferd. Likefullt var det noen som kunne fortelle at grunnen til at man følte seg utrygg, var «innbrudd, innbruddsforsøk, truende oppførsel av naboer og at min kone ble forsøkt ranet» (fra spørreundersøkelsen). En annen kunne fortelle at sønnen hadde fått bank, mens en tredje voksen hadde selv blitt utsatt for «blind vold». En mor vi snakket med, sa at mens den ene sønnen var utadvent og hadde blitt kamerat med en gutt som stod bak «ting», var den andre sønnen mer stille og dermed selv utsatt for mobbing eller plagsom atferd. Med andre ord kunne brødre ha helt ulike opplevelser som del av oppveksten her (for en grundigere diskusjon av to brødres ulike stedsopplevelser og oppvekst-historier, se Andersen 2014, s. 168, 211-214).

Som allerede nevnt over, kunne også det å se ansamlinger av ungdom (særlig om de var bråket/høylytte), virke utrygghetsskapende, men det kunne også folketomme (og mørke) områder være. Eller det at noen hadde bosatt seg der man ikke burde bo:

Det er for lite lys og for tett vegetasjon. I noen av skogsområdene drives det narkohandel og det er enkelte steder personer som overnatter ute. Selv om de høyst sannsynlig ikke medfører noen fare kan det oppleves ubehagelig og uforutsigbart (kommentar i spørreundersøkelsen).

Som vi tidligere har vist, kunne media forme erfaringer (og dermed også påvirke handlinger, Andersen 2014): På spørsmålet på hva som gjorde en utrygg, svarte en beboer: «Bildet av ungdomsgjenger/ uro skapt media. Ikke opplevd uheldige ting selv». Eller som vår stedsanalyse på Grønland viste, kunne menns nærvær og ikke minst atferd oppleves ubehagelig (Brattbakk m. fl. 2017). En kvinne forklarte at «det er store grupper med unge menn og det var en tid da politiet ryktet ut hit veldig ofte. Man lurer hva det er som foregår og som kvinne føler man seg utrygg» (fra spørreundersøkelsen). En annen ung bjørnerudkvinne vektla hvordan menn gjorde henne utrygge når hun gikk hjem langs bilveien: «mange

menn i biler stopper og kommer med kommentarer, plystrer eller tuter». På spørsmålet om hva som gjorde henne utrygg, svarte denne damen videre:

At ungdom leker med pistoler, at det ofte er gjenger med voksne menn eller ungdom som henger på Mortensrud og blant annet tilbyr røyk til barn, at det skjer mye knivstikking og vold i området og at menn/gutter catcaller meg med kommentarer og plystring (kommentar i spørreundersøkelsen).

Andre opplevde at andre ting og handlinger skapte utrygghet, noe som fremkommer i denne kommentaren fra en ung kvinnelig beboer (som selv ikke var født i Norge):

[Jeg føler meg utrygg] på Mortensrud Torg, ved t-bane stasjonen og på Hauketo. Der er det mange utlendinger som roper og lager bråk og rare lyder. Det er mange som kler seg rart, i svarte klær med hetter og skjerf over munnen. I skogen ned mot Hauketo er det narkomane som selger dop og som går rundt (kommentar i spørreundersøkelsen).

Flere savnet også et mer aktivt eller tilstedeværende politi, som denne beboeren da vedkommende sa hvor man følte seg utrygg: «Sene kvelder ute med hund, på veien og ved skolene Prinsdal og Hauketo. Der er det mye merkelig aktivitet om natten. Har meldt ifra til politiet Manglerud, men de er der aldri» (fra spørreundersøkelsen).

Ungdommen vi har snakket med har selv fortalt at de ikke kjenner seg igjen i det som står i media om gjenger og utrygghet. De mener selv at det ikke er noe gjengmentalitet blant lokale ungdom. På den andre siden har flere voksne informanter som arbeider med ungdom fortalt at det er en del barn og ungdom som faller i hendene på lokale gjenger. De går som regel etter de mer sårbare ungdommene ved å for eksempel tilby materielle goder som ungdommen ikke har råd til selv.

Politiblikket

For å danne oss et inntrykk av eventuelle lokale kriminalitetsutfordringer, intervjuet vi en representant for oslopolitiet, nærmere bestemt en som hadde jobbet i og med bydelen i flere år. I tillegg var vi også med politiet ut en kveld/natt. Ifølge representanten vi intervjuet, så var det særlig *boligutbygging* som var den endringen Søndre Nordstrand hadde gjennomgått de årene han hadde jobbet her. Og da særlig ved og rundt Mortensrud torg og ved Seterbråten i delbydel Bjørndal. Slik han vurderte det, så var Søndre Nordstrand og bjørnerudområdet et godt sted å vokse opp. Heller ikke den mer ufarlige hverdagskriminaliteten som innbrudd var området plaget av: «Jeg tror ikke Søndre Nordstrand hadde innbrudd i hele 2017, men [det er nok relativt sett mange foresatte som] kjører bil med usikrede barn. Det synes jeg er trist – mange foreldre har ikke barnesete» (intervju med politirepresentant 23.04.18) Likevel var det også endringer i kriminaliteten. For rundt 10 år siden var det færre individer de jobbet med, men kriminaliteten de utførte var «tyngre». Det «var litt mer våpensalg og grov vold,» men hendelsene og personene var «langt færre» enn i dag (intervju 23.04.18). Informanten forklarte videre at

[vi] hadde veldig god oversikt over de [rundt] «to håndfuller» [med personer] vi hadde mye tiltak og oppdrag på. Nå er det en mye mer, en mangedobling i antall [personer] vi jobber med, men relativt mange [av disse personene utfører] mindre alvorlig kriminalitet. [Videre består] relativt

mye av kriminaliteten [nå i at man] kan bryte et oppholdsforbud og salg av narkotika. I hvert fall [for ungdom 18-20 år]. [I dag er] det kanskje mindre av den grove volden rettet mot andre enkelt-personer. Det [handler også] om at [årene 2007 til 2009] var da [det vi] i dag kjenner som Young Bloods begynte å bygge opp en sånn "vi er oss" [gruppering].³⁰ Det var jo en gjeng, eller en kom-pisgruppe, som hadde gått på sammen på Holmlia ungdomsskole og som i den perioden gikk på videregående. I den perioden [begynte det] å bli et sterkere samhold [blant disse guttene og [de] sloss mot [andre grupperinger]. Den «skremselskapitalen» [de guttene har] ble bygget opp i den [perioden]. De fem, seks, syv, åtte guttene der de merket vi veldig godt [på den tiden, men så var] det litt stillere i resten av bydelen (intervju 23.04.18).

Flere av de som da var unge, er i dag sentrale i aktører i det etablerte gjengmiljøet og de er bosatt i eller rett ved det samme området de vokste opp. Disse personene har altså bygget opp en «skremsels-kapital» basert på tidligere handlinger som gjør at de må «bruke langt mindre vold i dag» for å skape frykt (se f.eks. VGs mange artikler om Young Bloods, juni 2018).³¹ Medlemmene i de mer etablerte kriminelle grupperingene i bydelen, er i mindre grad basert eller bosatt i delbydel Bjørnerud, men i andre områder i Bydel Søndre Nordstrand. Likevel er det ved eller nær de østlige delbydelsgrensene også et yngre kriminelt miljø som tilbringer mye tid. Ifølge informanten hadde politiet derfor rettet mye av sin innsats mot dette området: Mye av politiets «trykk ligger på Mortensrud for der er de yngste» i det kriminelle miljøet. Vi hadde tidligere hørt fra engasjerte foreldre at de oppfattet at poli-tiet hadde økt sin innsats mot områdene ved Holmlia etter flere alvorlige hendelser som ble mye om-talte i aviser, radio og TV. Dette igjen hadde ført til at en del av ungdommene/de unge voksne i dette miljøet hadde trukket inn der disse foreldrene var bosatt, altså inn i Bjørnerud-Stenbråten-Mortens-rud-området. Fra politiets side, stemte ikke denne analysen. For rundt ved Holmlia var det riktignok en «fraksjon» av det kriminelle miljøet som opererte/oppholdt seg/bodde. Selv om fraksjonen eller gruppen ikke var territoriell – altså «eide» dette området – så hadde mange av aktørene sine røtter her. Samtidig var det en annen fraksjon som holdt til – og bodde – i og ved Mortensrud-delen. Disse ulike grupperingen var i tider i konflikt med hverandre av ulike årsaker. Om beboerne her nå på vår-parten opplevde økende aktivitet (synlig tilstedeværelse av både lovlydige og mindre lovlydige grup-peringer), så hang dette nok også sammen med at de rett og slett trakk ut i uterommene nå som været ble bedre. For både de med ærlige og uærlige hensikter kunne henge i samme område – «si at ti av gutta som står der har onde hensikter og de 20 som henger rundt egentlig ikke har det så ser det ut som at det er 30 skumle ...». Dermed kunne nok de kriminelle miljøene bli oppfattet som større enn de var, og dette igjen bidro nok til at noen følte seg mer utrygge der ungdommene ofte hang (som ved t-banestasjonen på Mortensrud) enn man kanskje hadde grunn til. Vi har tidligere beskrevet hvordan

³⁰ «De kriminelle nettverkene i Oslo som er mest aktuelle til å rekruttere ungdom, er nettverk som bedriver nar-kotikaomsetning. Salg av narkotika er den viktigste rekrutteringsarenaen disse nettverkene bruker til å rekruttere ungdom. Det er ofte disse som over tid rekrutteres til kriminelle nettverk ved at de først er løst tilknyttet før de blir mer og mer involvert. Ser vi tilbake på for eksempel 2007, gjenkjennes flere sentrale gjengmedlemmer i Young Bloods på gjengangerlisten» (Oslo politidistrikt, 2018 s. 70). Politiet forklarer også at «organisert krimina-litet kan bestå av komplekse strukturer og er i stadig forandring. Likevel er det enkelte kriminelle konstellasjoner som vedvarer over tid. Kriminelle gjenger har det til felles at de ofte springer ut av miljøer som er bygget på tillit: (...) [Noen] miljøer består av personer som har vokst opp sammen, eller som bor eller har bodd i samme område. Begrepet oppvekst er bredt; personene kan for eksempel ha gått på samme skole eller ha møttes utenfor skolen gjennom felles kamerater eller slektninger. Ett eksempel er Young Bloods, som er en gjeng som har sitt utspring i Holmlia-området, og som består av personer med ulike nasjonaliteter» (Kripas, 2015, s. 19).

³¹ Første artikkel: <https://www.vg.no/spesial/2018/gjengen/kap1/>

ansamlinger av ungdommer (uten uærlige hensikter) kan bli oppfattet som skumle rett og slett ved å «henge» sammen ute (se f.eks. Andersen 2012).

Det skal ikke stikkes under stol at det er utfordringer med til tider alvorlig kriminalitet i Bydel Søndre Nordstrand, men fra politiets ståsted, var det likefullt ikke slik kriminelle aktører hadde kontroll over området. Selv om gjengkriminaliteten eller skyteepisoder har satt sitt preg på flere innbyggere og kommunens lokale forebyggere (intervju, 03.07.18), så er også «hverdagskriminaliteten» av mindre alvorlig karakter. Og den noe mindre alvorlige, men fortsatt iøynefallende kriminaliteten, er ikke hverdags (her ser vi f.eks. bort fra salg av hasj og geografisk sentrert og lokalt hærverk som ruteknusing på én bestemt skole, dvs. Stenbråten lokalisert utenfor «vår» delbydel (intervju med skolens representanter, 20.04.18)). Vår politiinformant mente det ikke var mange ran i bydelen, det var få innbrudd og «relativt lite skadeverk» generelt (intervju 23.04.18). Politiet ville også ha frem at de selv kanskje kunne oppleve at det var mer som skjedde på Søndre Nordstrand, men det kunne også være fordi politiet faktisk var mer til stede på Søndre Nordstrand enn for eksempel nabobydelen Nordstrand. Når det er sagt, så var politiet innom begge bydelene for å snakke med/løse opp i situasjoner som involverte ungdommer da vi var med dem ut.

Illustrasjon 39: Politiet viser frem hasj som ble funnet på gressbanen bak Mortensrud senter denne dagen. Foto: Bengt Andersen, 08.09.18

Når det gjaldt omsettingen av narkotika – som flere av beboerne fant bekymringsfullt – ble vi forklart, akkurat som på Tøyen (Brattbakk m fl 2015) og Grønland (Brattbakk m fl 2017), at mange av kundene kom fra andre områder enn Søndre Nordstrand. Det var med andre ord ikke snakk om kun et lokalt

marked eller et problem som nødvendigvis ikke løses med lokale tiltak alene. Den kriminaliteten vi her skriver om (som salg av hasj i skogholt, ved Mortensrud senter, ved Hauketo stasjon, ruteknusing eller vold i det offentlige rom), har vi valgt å omtale som «gatekriminalitet» og det er stort sett gutter/menn som står bak (se under), og selv om vi skal være forsiktige med å antyde noe om årsakssammenhenger, kan det nevnes en del av ungdommene politiet «ble kjent med» så så man at disse hadde vært registrert som «vitner eller fornærmede i familievoldssaker» også (intervju 23.04.18). Mange av våre andre informanter som jobbet direkte eller indirekte forebyggende (helsesøstre, Salto, skolene med mer), la også vekt på at forhold på hjemmebane (som vold i hjemmet), trangboddhet med mer, ofte kunne delforklare en del av gatekriminaliteten. Fra en skoleansatt ble vi forklart at de hadde mange barnevernssaker på skolen, fordi mange foreldre strevde med å sette grenser for egne barn – noe som også påvirket skolehverdagen da «vi har elever som utfordrer oss». Og det hadde vært en økning av slike tilfeller.

Representanten fra politiet mente at mye hang sammen med det faktum at mange

av de ungdommene vi møter, ikke har mulighet til å invitere folk hjem. [Det kan være på grunn av størrelsen på leilighetene [trangboddhet], og kanskje også [i noen grad på grunn av] hvilke regler foreldrene har hjemme. Og hvilke aktiviteter de har inne. Ja, de har kanskje Playstation, men de har kanskje ikke så mye annet. Jeg var i et hjem der det var fem barn. Jeg tror far og en sønn og en datter sov på en stor seng på ett rom. Så sov mor og en sønn på sofaen i stua også var det et knøttlite rom til et barn med spesielle behov ... Vi ser ofte at de gutta vi jobber mye med, som er markante skikkelser i miljøet, de bor på små gutterom med køyeseng og en eller to til søsken på rommet. Sånn at, det er ikke et liv i sus og dus. Og mange trekker ut for å ha aktiviteter ute (intervju 23.04.18).

Igjen er dette analyser vi har møtt på i arbeidet med flere stedsanalyser (i indre og ytre øst): politiet og andre forebyggere ser at det som skjer hjemme, er med på å forklare det som skjer ute, også når det kommer til kriminalitet. Mer konkret knyttes gatekriminaliteten først og fremst til sosioøkonomiske forhold (økonomisk kapital), men også kulturelle faktorer som det å ha mange barn i noen «kulturer» (intervju med kommunal forebygger, 03.02.18). Selv om mer systematiske studier må til, fikk vi en indikasjon på klasseforskjeller og bostedssegregasjon da vi sammen med politiet sent en lørdagskveld først oppsøkte en guttegjeng som hang på Mortensrud torg og på det døgnåpne treningssenteret der, før vi så måtte kjøre til villabebyggelsen på Nordstrand der en ungdomsbursdag i en stor villa hadde kommet ut av kontroll. Ungdommene på Nordstrand (som regnes inn under den sosiale/kulturelle vestkanten/overklasseområdet) manglet ikke private innerom å tilbringe lørdagskvelden i, mens de aktuelle guttene fra Søndre Nordstrand (som kategoriseres som den sosiale/kulturelle østkanten/arbeiderklasseområdet) virket å ha et helt annet mulighetsrom for å kunne være sammen med venner på fritiden.³² En parallell her, er hvordan barn og unge på Tøyen (østkant) har langt trangere innerom enn sine jevnaldrende på vestkantens Vinderen (Andersen m fl 2017; se også Brattbakk & Andersen 2018) – disse materielle forskjellene legger i stor grad til rette for ulike sosiale praksiser (Andersen 2014).

³² Se f.eks. kartet som illustrerer henholdsvis overklassens og arbeiderklassens nabolag i Ljunggren og Andersen (2017, s. 73-74, 78).

Sett sammen resulterer ofte dårlig økonomi og barnerike familier i trangboddhet. Videre kan andre kulturelle faktorer (som regler om hjemmebesøk, noe vi også ble forklart på Vestli, Andersen m fl 2018), samt (også delvis kulturelt betingede) kjønnsrollemønstre være med på å forklare hvorfor (særlig en del gutter) «trekker ut» og til tider begår kriminalitet. Ifølge politiet, så var det

tett opp til 90 % gutter vi påtreffer. Vi ser ganske lite jenter ute, og jo seinere på kvelden jo færre jenter. Vi legger veldig fort merke til det når det er jenter ute (...) Det kan være at foreldrene til jenter er litt strengere med innetider og regler for jenter. [Noen av] jentene trekker kanskje mer ned til Oslo S. Og veldig få av gutta har kjæreste også – de tiltrekker seg ikke så veldig jentene virker det som, [på grunn av] de aktivitetene de gjør (intervju 23.04.18).

Selv om ikke koblingen ble gjort direkte av alle, kan det være at om det stemmer at jenter blir oppdratt til en omsorgsrolle og til å være «snille og stille», mens guttene får lov til å «bråke og herje» (intervju med barnehagebestyrer, 11.06.18), kan dette hjelpe oss i å forstå hvorfor særlig gutter «gjør mer ut av seg» i uterommene enn det jentene ser ut til å gjøre. Da vi møtte ungdommene sammen med politiet, var det utelukkende gutter som hang på torget på Mortensrud, mens ungdomsfesten på Nordstrand bestod av like mange jenter som gutter (feltnotater, 08.09.18). I tillegg til mulige ulike normer/idealer for barneoppdragelse, er det også mulig å se konturene av en mer «lokal» maskulintetskultur utviklet mellom guttevenner i Bydel Søndre Nordstrand (som ev. trekker på en viss «machoguttekultur», jf. Andersen 2014, med referanse til Willis; samt Rosten 2017). En skoleinformant sa følgende i et intervju med oss:

Hva er det med de gutta? Man kan jo lure litt på oppdragelse og rammer rundt gutter. Det gjelder selvfølgelig ikke alle, men det er ganske mange som kommer inn her på skolen og ikke har den grunnleggende respekten for voksne, at man sitter rolig, man snakker ordentlig, man forstyrrer ikke andre ... De har jo gått på skole i mange år, men det er mye sånn grunnleggende [atferd som å sitte stille i klassen], ta til seg læring og tåle motstand, som vi ser mer og mer blir et problem. Men det har vært et problem i mange år. Man skal være så kul og tøff. Mange av dem har søkt seg over til den samme videregående skolen for å fortsette [å henge sammen der]. Og det bekymrer oss ekstremt. Og det bekymrer mange foreldre. For [de individene] må bryte dette her og satse på skole. Nå blir det en kultur som ikke er så positiv.

Her kan kort skytes inn at selv om mange vi har snakket med har sagt at det er et stort behov for et bedre fritidstilbud til stedets unge, så mente politiet at dette tilbudet var veldig bra på Søndre Nordstrand (noe vi beskriver nærmere andre steder i denne rapporten).

For å illustrere hvordan situasjonen på Søndre Nordstrand var, sammenlignet vår politi-informant sine erfaringer som politi fra ulike steder i Norge.

Jeg har gått og kjørt mye alene og aldri blitt rørt her. Jeg tror jeg sloss mer det året jeg var i [en distriktkommune] eller de tre månedene i [en småby] enn det jeg har gjort her i Oslo til sammen. Det var under Ramadan i fjor (...) da var det veldig mye bråk og tendenser til steinkasting. [Ungdommene der] satt fyr på noen greier, knuste noen ruter og (...) Det var en kvinnelig vokter, tror jeg, som ble kastet stein etter. Når vi [i politiet] snakket med disse ungdommene under og etter ramadan, så sa de at «jo men det var fordi media skrev så mye om [ungdommene som hadde lagd

bråk] på Vestli og Stovner. [Se på] alt de fikk til – vi skal ikke være dårligere. Vi skal være kjent som det tøffeste miljøet i byen.» Men så sier de at, «men så dumme vi var». Slik vi vurderer det, så det var ikke noe ondsinnet, men de la jo sånne her store steiner i veien for at vi ikke skulle kunne kjøre og komme, så ... Det er ingen tvil om at [visse ungdommer i] Oslo sør vil være like mye i media som Stovner og Vestli og så vil [de andre] beboerne som vil godt – de vil jo minst mulig det (intervju 23.04.18).

Innenfor rammene av denne stedsanalysen, har vi ikke hatt mulighet til å komme nærmere innpå de individene som politiet her viser til. Politiets antydning at «steinkasting» er noe som gjøres nærmest som et spennende avbrekk fra hverdagen ellers, resonerer til dels med det vi tidligere har skrevet om opptøyene i Oslo ved årsskiftet 2008-2009 (Andersen 2018). Det er derfor interessant når vår politiinformant nettopp kunne opplyse om at ungdommene som nettopp lagde uro da (de som deltok i opptøyene) ikke var registrert med andre (eller lignende) former for kriminalitet i årene etter. Noe som igjen antyder at bråk og uro, eller illegal aktivitet, kan være partikulære eller sjeldne hendelser i en ungdoms liv, og dermed ikke en «livsstil», en «subkultur» (Sandberg & Pedersen 2006) eller noe som nødvendigvis gjøres ofte.³³ Her er det igjen nødvendig å presisere at vi har sett bort fra de mer organiserte kriminelle og de mer alvorlige kriminelle handlingene. Siden gjeng-kriminaliteten på Søndre Nordstrand har fått mye oppmerksomhet denne våren (2018), kan det kort vises til noen av den norske litteraturen på feltet.

Som i de mer spontane sosiale uro-gruppene som oppstod i Oslo under opptøyene i 2008-2009 (Andersen 2018), synes også spenning å være en drivkraft for de mer organiserte kriminelle (Larsson 2008, ikke-paginert). Selv om økonomisk gevinst ikke skal utelukkes som et viktig motiv, har forskere påpekt at det er for enkelt å redusere organisert kriminalitet til et spørsmål om økonomisk kapital, slik flere forskere har gjort. Blant annet er det å finne en mening med tilværelsen avgjørende. Likevel er det ikke slik at penger er uvesentlig. Sandberg og Pedersen (2006) fremhever at det «[ofte] er den illegale økonomien det som redder [gutter/unge menn] fra håpløse jobber eller ren arbeidsløshet» (Larsson 2008, ikke-paginert.) Kanskje er likevel sosial kapital vel så betydningsfullt som økonomisk kapital når en skal forklare hvorfor individer søker sammen for å danne en gjeng eller at man knytter seg sammen og som gruppe bedriver kriminalitet:

Smith-Solbakken og Tungland (1997) beskriver det samme i sin studie av noen narkotikamarke-der i Rogaland. De viser hvordan livet rundt narkotikaomsetningen gir status, grei økonomi og mening med livet. Avruset mister de mye, pusherne blir til klienter, de taper ikke bare rusen, men også vennskap, respekt, status og må søke en ny mening med livet. Kort sagt mister de opparbeidet sosial kapital (...) Rekruttering og inntreden i organisert kriminalitet avhenger av hvem en kjenner. Det er ikke slik at alle kan "jobbe seg opp" eller lykkes, en må kjenne sentrale personer. At ikke alle lykkes med en kriminell karriere understreket også Cloward og Ohlin (1960) med deres "Differential opportunity". Man søker ikke jobb innen organisert kriminalitet på lik linje med det åpne arbeidslivet, mulighetene er ikke åpne for alle. Ofte er det slik at ungdom som har vokst opp sammen og bedrevet gjengkriminalitet fortsetter sin aktivitet innen organisert kriminalitet. Man er også avhengig av en rekke kontakter hvis en skal kjøpe eller selge

³³ Det er også interessant å legge merke til påstanden om at media spiller en rolle i ungdommenes isceneset-else av eget/sitt områdes «tøffhet» - ja, kanskje fungerte media her som en «katalysator», forstått som noe som inngår i og fremmer (eller til og med forsterker) en reaksjon.

illegale varer (...) Knytninger sikrer til en viss grad at en har med personer å gjøre som en kan stole på. Noen må gå god for deg derfor er det ofte slekt og venner som jobber sammen (Larsson 2008, ikke-paginert. Referanser utelatt).

Etter det vi har klart å bringe på det rene, eksisterer det fortsatt et kunnskapshull for de som ønsker å forstå akkurat dagens Oslo-gjenger og hva som driver dem (mye av forskningen viser enten til internasjonale data eller eldre norske tilfeller, se f.eks. Larsson 2008; Larsson m fl 2002; Næss 1999. Og når Jon (2017, s. 193-194) skriver om «gjengkriminalitet», er det få om noen referanser til norske studier av organiserte gjenger. Så da Skjørten m fl 1999, s. 84 hevdet da at «[den] norske faglitteraturen [om gjenger] er sparsom»,³⁴ kan det synes som om dette fortsatt er gyldig, se også Lidén & Sandbæk 2009). Selv om politiet selvfølgelig fulgte opp skyteepisodene ved Holmlia, så hadde de jevnt over minst like mye eller mer tilstedeværelse i områdene på og ved Mortensrud. Grunnen til det, er at miljøet på Mortensrud bestod av de yngste individene (sammenlignet med miljøet ved Holmlia), og det var ønskelig å forhindre en uheldig utvikling. Videre spilte det inn at befolkningen i Søndre Nordstrand selv hadde rapportert at det var særlig ved t-banens endestasjon (på Mortensrud) og på torget her, man følte seg utrygg. Derfor var det viktig for politiet å være synlig tilstede der. Som vi beskrev over, pekte også våre informanter ut disse arenaene som til tider utrygge steder (i tillegg til noen andre). Her må det skytes inn at vi kun har rekruttert respondenter/informanter i og ved delbydel Bjørnerud. Vi vet derfor ingenting om i hvilken grad personer som bor for eksempel på Holmlia er utrygge og om de eventuelt knytter dette til bestemte områder.

Over ble det kort nevnt at de fleste var «vanlige» ungdommer, men at man samtidig kunne dele ute-rom (samt innerom som klasserom) med andre som ikke nødvendigvis hadde de beste intensjoner. I en samtale med det vi kan omtale som en middelklassemor, fikk vi høre hvordan hennes sønn hadde en skolekamerat som hadde stått bak en del hærverk og vært involvert i slåsskamper. Sønnen hennes levde et «vanlig norsk» ungdomsliv, noe som inkluderte skolearbeid og organisert idrett. Likevel så sønnen litt opp til den «tøffe» kameraten. Hun utelukket ikke at denne kameraten etterhvert ville bli trukket inn i mer alvorlig kriminalitet. Av den grunn, var hun litt urolig for at hennes egen sønn kunne bli trukket med på lignende aktiviteter. Mens foreldre og besteforeldre (som sønnen så mye) forsøkte å være positive rollemodeller (blant annet ved å involvere seg i lokalmiljøet, i leksearbeid med mer), var det enkelte andre som også kunne fungere som mer negative rollemodeller. I stedsanalysen på Romsås (Ruud m. fl. 2018), spurte vi en politiinformant med god innsikt i og oversikt over kriminalitetssituasjonen og ungdomsmiljøet der om hvor «mange ungdommer som er urostiftere» - var «dette ungdomsmiljøet så stort at det var vanskelig» for andre ungdom uten de samme hensikter å unngå dem? Altså, kunne de to «gruppene» unngå hverandre i nærområdets offentlige eller halvoffentlige ute- og innerom? Det trodde politiet var vanskelig. «Urostifterne» var såpass mange at man ofte ville møte på disse om man som ung «hang ute». Også i eller på vei til noen bydelens ungdomsklubber kunne «vanlige» ungdommer møte på «kriminell» ungdom siden fritidsklubbene lå i et område der

³⁴ Videre skrev de at det «[ikke] minst er (...) av stor nytte hvis en kan få større forståelse av hvordan gjenger går i oppløsning, og hvordan individer kommer ut av en voldelig eller kriminell karriere. I skandinavisk sammenheng finnes det en del kunnskap om dette når det gjelder rasistiske miljøer (jfr. Fangen 1995; Bjørge 1997, 1998 [ikke i litteraturlisten her]), men lite eller ingenting når det gjelder andre typer voldelige gjenger. Det er derfor stort behov for komparative studier av gjenger og gjengliknende ungdomsgrupper» (Skjørten m fl 1999, s. 86).

sistnevnte hadde sine oppholdsrom. Vi har ikke grunn til å anta at de (potensielle) «urostifterne» er like unngåelige på og ved Bjørnerud i Søndre Nordstrand. Poenget her, er at som fortellingen til småbarnsmoren viser, så er det også her muligheter for at unge som bedriver kriminalitet kan virke som «rollemodeller» ved at man blir kjent for eksempel på skolen. Politiet som jobbet her (Søndre Nordstrand) fortalte dessuten at

vi [i politiet] ser at de eldre prøver å rekruttere, og det er mye sånn «hei, jeg er storebroren din» (...) De spiller også en del på at «de voksne, som barnevern, politi, lærere, bryr seg bare om deg når de er på jobb, men det er vi som er til for å redde deg og hjelpe deg» ikke sant, «de bryr seg bare om det når de er på jobb». De spiller mye på den. Og at til syvende og sist så er det de som er «brødrene» dine (intervju 23.04.18).

Disse rekrutteringsforsøkene hadde ikke alltid ønsket effekt (noen foresatte fortalte at de da hadde sanksjonert egne barn som hadde fått «gaver»), mens andre ganger virket de og da var det problematisk å komme seg ut av miljøet igjen:

det er en del ungdommer som gjennomskuer det litt og som trekker seg. De er litt innom og flørter med miljøet og så trekker de seg ut. Og så rekrutteres det for eksempel på en av [hurtigmatutsalgene] her. Vi vet at det blir kjøpt mat til yngre fra eldre der. [De unge kan også få andre gaver som] dyre jakker, mobiltelefoner, sparkesykler ... Det blir kanskje gitt som belønning eller hjelp til småoppdrag. Så det vi erfarer er at hvis noen kommer tett nok inn i gjengmiljøet, så kommer man seg nødvendigvis så enkelt ikke ut igjen (intervju 23.04.18).

Politiet forklarte at de brukte mye tid på å forsøke å få slike unge ut av disse kriminelle miljøene, personer som var i faresonen for å bli involvert i alvorlig kriminalitet selv. Det var likevel ikke så enkelt for «forebyggerne» (noe også andre offentlig ansatte vektla) både fordi miljøet kunne ha fått et grep om en og fordi de unge selv syntes dette var «spennende og kult» (se også Andersen 2009; 2018). Videre var det en materiell faktor her flere forebyggende aktører nevnte. Selv om de kommunalt ansatte kunne hjelpe noen unge med å få seg en jobb, så var ofte vanskelig å konkurrere om de potensielle inntektene gjengene kunne tilby.

Når vi har gjort stedsanalyser i andre «utsatte» osloområder, har mange beboere, unge som voksne, etterlyst et mer «synlig» politiet i nærmiljøet (f.eks. Andersen m.fl. 2018). Så også på Bjørnerud, slik vi siterte noen beboere innledningsvis i dette kapitlet. Da vi videreformidlet dette til politiinformanten, så presiserte vedkommende at

det ligger en stor forskjell i begrepene «synlig politi» og «tilgjengelig politi». Fordi vi kan aldri klare å være alle steder samtidig [jf. «synlig politi»]. Derfor er det viktig at lokalbefolkningen kjenner politifolkene sine – at de vet hvem er de og hva kan de forvente av politiet: at vi kommer raskt når de spør etter oss [jf. «tilgjengelig politi»]. Vi har ikke noe opplevelse av at folk blir tryggere noen steder hvor vi er hele tiden (intervju 23.04.18).

I hvilken grad folk faktisk oppfattet av politiet da var «tilgjengelig» varierte. Flere vi snakket med var klare på at de selv ønsket «synlig politi», og noen mente at man «hadde fjernet politiressurser fra området», mens andre igjen sa at politiet «har sen responstid» og noen vurderte det dit hen at det så

å si ikke nyttet å kontakte politiet siden politiet ikke kom når de ringte: «ved skolene Prinsdal og Hauketo er det mye merkelig aktivitet om natten. Jeg har meldt ifra til politiet, men de er der aldri.»

For å skape trygghet og forebygge kriminalitet, satset uansett politiet på nærvær og samarbeid – selv om ressursene til tider var knappe (da vi gjennomførte intervjuet, men se neste avsnitt). Så der man for flere år siden nesten hadde hatt fast kontortid på den enkelte skole, var ikke det mulig nå. I stedet hadde den enkelte skole hver sin politikontakt, mens de i politiet som jobbet forebyggende på sin side hadde sine egne skolekontakter. I tillegg til å ha jevnlig møter med ledelsen, deltok politiet på samarbeidsmøter der representanter for skolene, barnevernet, fritidsklubber miljøarbeidere, utekontakter og andre møttes. I tillegg forsøkte politiet å være innom skolene cirka hver fjortende dag for å snakke med elevene under storefri.

Her må det skytes inn at mens vi har gjennomført denne stedsanalysen, så har politiet i denne delen av Oslo blitt tilført flere ressurser. Ja, da vi gjorde intervjuet i april, var politiet i ferd med å ansette en rekke nye politifolk. Så da vi i september samme år var med politiet ut, var ressursituasjonen betydelig styrket. Vi har ikke hatt mulighet til systematisk å gå inn på de endringene denne styrkingen eventuelt har medført med tanke på politiets nærvær og befolkningens trygghet. Vårt inntrykk fra vårt feltarbeid med politiet, og samtalene vi hadde da, er at politiet responderte hurtig når beboerne ringte inn og rapporterte om uønskete hendelser. Det vi observerte var et aktivt oppsøkende og tilstedeværende politi som tok seg tid til å snakke med barn, ungdommer og voksne, også for å etablere relasjoner og tillit. En evaluering av denne satsingen vil forhåpentligvis gi et bedre grunnlag for å si hva slags effekter dette har hatt blant annet for det forebyggende arbeidet i Oslo sør.

Fra våre studier på Grønland, Tøyen, Vestli, Grorud, Romsås med mer, mente politiet at ungdommene stort sett hadde tillit til dem. Det var også vårt inntrykk at dette i stor grad stemte – det var for eksempel få ungdommer som rapporterte at de hadde vært stoppet uten grunn. Ja, de fleste unge ønsket flere voksenpersoner, inkludert politi, tilstede i egne nabolag. Når det er sagt, så var det ungdommer/grupperinger som viste liten «respekt» for politiet. Også under arbeidet med stedsanalyse Bjørnerud fikk vi slike historier: en butikksjef fortalte at han selv hadde observert hvordan gutter «tøffet seg» og dyttet kvinnelige politibetjenter. Fra en kommunal «forebygger» ble vi forklart at det var stor forskjell på hvordan noen var sammen med andre jevngamle («tøffer seg»), mens de var mer sårbare eller åpne når man snakket med dem alene. Generelt kan vi si at vårt inntrykk av situasjonen på og nær Bjørnerud i liten grad skiller seg fra hvordan politiet selv vurderte det – det vil si at

relasjonen mellom ungdom og politiet er i veldig stor grad preget av tillit. Og det er jo derfor vi [ikke kjenner oss igjen i] mye av det som står i media. [Blant annet var det en som] skrev at minoritetsungdom ikke har tillitt til politiet ... Men vi opplever veldig mye tillitt, og veldig mange oppsøker oss om de har mulighet til å komme til oss alene. Vi får mange god samtaler, men også mange triste historier og mye [trist] som vi må håndtere. For eksempel historier om sosial kontroll og familievold. Vi hører også mange si at de er lei av at det selges [narkotika] på skolen. Videre opplever vi at når [unge] er i flokk, så at det er mye sånn ”vi liker ikke politiet” og ”vi har ikke tillitt til politiet”. Men dypest sett så tror jeg nok at en god del av dem faktisk har tillitt til politiet. Det er kun et minimum her som ikke ringer politiet når de blir utsatt for noe. Ja, ganske mange av de relativt tøffe gutta kontakter oss når de trenger hjelp (intervju 23.04.18).

Det er noen som skal tømme seg. Det er gutter mellom 17 og 19 år med en gjengmentalitet. De skal være tøffe mot politiet og kan vise fingeren til oss. Eller si at «vi snakker ikke med politiet», men det er ikke mange av ungdommene som oppfører seg sånn, bare noen. Det er derfor vi er opptatt av å være til stede, blant annet på [arrangementer] som Mortensrud festivalen. Så får vi bygget relasjoner i «fredstid». Da snakker vi med ungdommene om helt hverdagslige ting – for å få dem til å bli kjent med oss (...) Mitt inntrykk er at folk [i bydelen] har blitt mer redde for å melde fra til oss – på grunn av trusler fra de kriminelle (notater fra feltarbeid med politiet, 08.09.18)

Selv om det altså kunne være noen beboere som var (blitt mer) engstelige for å melde fra til politiet, observerte vi under feltarbeidet at det også var en rekke beboere som brydde seg i den forstand at de ringte inn/meldte i fra, eller snakket med politiet da de kom innom steder der politiet hadde erfaring med at det kunne være uønsket aktivitet.

Som vi beskrev over, så kunne det til tider være vanskelig for storsamfunnets representanter å få unge på vei inn i et kriminelt miljø, eller de som allerede var del av en kriminell gruppering eller gjeng, ut igjen. For å forebygge mer omfattende utenforskap eller marginalisering – det være seg alt fra skolefrafall til kriminalitet – jobbet både en rekke lokale ildsjeler og andre offentlige ansatte enn politiet (hver for seg og til tider sammen) med ulike strategier.

Forebyggende aktører og deres strategier

Flere aktører jobber aktivt med forebyggende arbeid, mer eller mindre direkte i området. Statlige og kommunale aktører som politiet, helsesøstre, SaLT-koordinator og Drop-out teamet jobber aktivt med forebyggende arbeid, i tillegg til ansatte ved de lokale ungdomskubbene, dagravnene, og ulike lokale initiativ og organisasjoner som Mortensrud Manifest, idrettslag, religiøse foreninger og lignende. Det er også planer om å styrke det tverrsektorielle offentlige forebyggende arbeidet. Nå søker man blant annet å trekke med barnehagene i dette arbeidet – i hvert fall vil noen fra sektoren dette selv: «Det de ønsker nå, er at vi skal ha et samarbeid med helsestasjon, med familiesenteret, med barnevernet, med pedagogisk fagsenter og Nav ... at alle instanser skal se på barnehage som forebyggende tiltak. Fordi vi når barna, vi når foreldrene – der et mål er å komme tidlig inn (intervju med barnehagebestyrer, 11.06.18).

Kommunale forebyggere (inkluder blant annet helsesøstre, drop-out, og salto)

Som nevnt over er det en rekke aktører og instanser som jobber med forebyggende arbeid i bydelen, og vi har intervjuet flere av dem. Av hensyn til anonymisering vil vi referere til de fleste vi har snakket med generelt som *aktører som jobber med forebyggende arbeid i bydelen* eller som «kommunale forebyggere». De ulike aktørene har ulike roller, men hovedfokus er å forebygge at barn, ungdom og unge voksne faller utenfor skolesystemet og/eller samfunnet. Aktørene jobber med tematikk som skole-dropout, psykisk og fysisk helse, rus, unge i kriminelle miljøer, og unge med vanskelig familieforhold. De fleste aktører og initiativ vi kjenner til jobber med ungdom i ungdom- og videregående skolealder. Det er i denne alderen man kanskje ser tydeligst hvem som trenger ekstra hjelp og støtte for å klare seg godt videre, men som alle informantene har pekt på skulle man startet tidligere for å virkelig få til en endring.

Skolefravær og frafall starter jo ikke i første klasse på videregående, det starter jo i barnehagen. Fraværsoppfølging ... vi har jo lenge tenkt at kanskje hvis man hadde opprettet et fraværsteam i bydelen som hadde gått inn allerede i første klasse på barneskolen og sjekka fravær, og med helsesøster og prøvd å finne ut hva er dette fraværet? Er det bare fordi det er koselig å være hjemme med mamma og bake boller, eller er det noe annet? At man kan veilede familier og avdekke ting relativt kjapt da, istedenfor at det skal vokse seg kjempestort og sette seg i ryggraden, og så på første klasse på videregående så er det sånn "10 prosent [fraværsgrensa]. Ut!". Det er gjerne noe som er tillært, ikke noe man starter med sånn plutselig (intervju 25.05.18).

En annen informant (X) snakket også om hvor viktig det er å starte det forebyggende arbeidet tidlig. Vedkommende ønsket spesielt flere møteplasser hvor unge og eldre kan være sammen og ungdom kan få gode forbilder. Dette kan også ses på som en parallell til det vi hørte fra politiet og skolene, nemlig at unge burde ha voksne oppdragere rundt seg på fritiden. Det må skapes gode uterom hvor unge kan finne på noe morsomt med venner samtidig som eldre kan slappe av på en benk. Da vil det også være vanskelig å snike seg vekk og drive lyssky aktivitet, forklarte X.

Når du er 17, 18 år og har kommet ganske langt inni kriminalitet så er det andre innsatser, det må gå på individuelle innsatser, ikke sant, for å få de ut av det, eller exit. Men når det gjelder når de er 8, 9, 10, 11, 12 [år] det er da du går i borettslaget ditt [man henger rundt nærheten av hjemmet]. Det er da du titter på hva andre mennesker gjør. Det er da du finner heltene dine. Det er da også du kan komme inn som voksen og si "drit i det".[...] Du skal ikke henge med de gutta der (intervju 11.06.18).

En kommunal forebygger forteller at de ikke har nok ressurser til å gjøre alt det de skulle ønske de kunne gjøre for bydelens ungdommer. Det er noen ungdom de ikke kommer i kontakt med, men det er ulike årsaker til det. Noen ganger vil foreldrene selv hjelpe og finne løsninger og ordninger for barna sine. Noen ungdom fanges ikke opp og får ikke tilbud. Andre igjen ønsker ikke hjelp. Denne informanten fortalte også at de ser en økning i hvor mange ungdommer som trenger deres hjelp og hvor alvorlige problemene til hver ungdom er:

Det er noen som ikke får det samme tilbudet fordi vi har ikke midlene. Og dette har bare økt i grad, volumet av ungdom. Så vi får ikke jobbet så tett som vi for eksempel gjorde fem år tilbake. Da jobbet vi mye mer individuelt rettet og fikk fulgt opp på en helt annen måte enn det vi får i dag fordi det er så mange ungdommer og de ungdommene vi har de har så store og sammenfattende problemer, da. Så det tar mye lenger tid å jobbe med én ungdom enn det det kanskje gjorde for noen år tilbake (intervju 25.05.28).

Flere av de forebyggende aktørene prøver å finne løsninger for ungdom som ikke passer inn eller klarer å fullføre den vanlige teorifokuserte skolen. Mange peker på at det skulle vært et alternativt skoletilbud som var mer praktisk rettet og tilrettelagt for hver enkelt elev. En informant viser til Abildsø Gård Skole som har et tilrettelagt skoletilbud på videregående skole med bygg og anlegg som fag. Der er det én klasse og de har fokus på praktisk arbeid. De bygger reelle bygg som oppføres, i tillegg til teoriundervisning. Men det er ikke mulig å søke seg inn, det er en del av oppfølgingstjenesten (OT-tilbud) forteller informanten. Dette betyr at «i prinsippet så må vi vente på at disse elevene begynner på

videregående skole, gjør det dårlig, faller ut, og så kan de få et tilbud. Selv om vi har sett disse elevene på forhånd og kan tenke at det kan være et nyttig tilbud så er det altså ikke søkbart» (intervju 25.05.18). Dette syns de forebyggende aktørene er en feil i systemet, noe de har informert utdanningsetaten om flere ganger, men det har ikke blitt noe endring. Tilbudene som finnes i bydelen strekker ikke til forteller informantene. Ungdomskubbene er rusfrie, så de som sliter med rus for eksempel slipper ikke inn – et problem vi har fått tilbakemelding om i andre bydeler også, da ble det pekt på at kommunen ikke kunne ha en arena der det var greit å røyke hasj om det var det ungdommene ønsket (Andersen m fl 2018). Tilbake til Bjørnerud ble det forklart at andre organiserte aktiviteter koster penger, og mange har ikke råd til å delta på dette. Eller det har blitt et prestisjeforsøk der mange ikke får bli med videre fordi de ikke er gode nok. Derfor faller de utenfor ikke bare skolen, men også fritidsarenaer med jevnaldrende ungdom (intervju 25.05.18).

På spørsmål om hva som er årsaken til at ungdom sliter og trenger hjelp er det enighet mellom aktørene som jobber forebyggende om at familiesituasjonen har mye å si. Det er dog mange ulike familieforhold som kan skape en vanskelig situasjon for ungdom. Informantene (inkludert politiet) viser blant annet til familievold, fattigdom, konflikter mellom foreldre som bor sammen, skilte foreldre som ikke klarer å samarbeide og trangboddhet (forklaringer vi har hørt fra forebyggere andre steder i Oslo, Andersen m fl 2018; Brattbakk m fl 2017; Brattbakk m fl 2015). Samtidig ser de at det også kan handle om forventninger. Ofte er det foreldre som har ofret mye for å komme til Norge, men så innfrir kanskje ikke barna de forventningene. Da kan ungdom komme i en situasjon hvor de verken når opp til forventningene hjemme eller i samfunnet. Det blir også pekt på «psykisk uhelse blant foresatte» som kan gå i arv, eller påvirker barna. Noen kulturer anerkjenner ikke mental helse på samme måte som i det norske samfunnet, hevdes det. Derfor er det mange som ikke søker hjelp som burde ha hatt det. Dette gjelder både hos foreldre og underrapportering av helseproblemer hos barn (intervju 25.05.18).

Det er de sårbare ungdommene som lett rekrutteres til kriminalitet og kriminelle gjenger forteller informantene blant de kommunale forebyggerne. Akkurat som politiet var inne på, så er de fleste ungdommene forebyggerne jobber med gutter og barn av ikke-vestlige innvandrere (intervju 25.05.18). Jenter er også med, men deres roller og funksjoner er ikke de samme som guttenes. Det jentene gjør er ikke like synlige i samfunnet og de blir sjeldnere tatt. Jenter kan for eksempel bytte seksuelle tjenester mot «goder» som narkotika, klær, mobiltelefon eller invitasjoner til fester (se også Andersen m fl 2018). Informanter forteller oss at det er viktig å jobbe forebyggende med jenter også, ikke bare de guttene som henger ute. I tillegg må det også legges vekt på de stille jentene, ikke bare de utagerende. Disse jentene kommer ofte fra tradisjonelle familier som har strenge krav til datterens oppførsel (intervju 11.06.18) – andre informanter legger særlig vekt på at gutter og jenter allerede fra barnehagealder har ulike krav og regler hjemmefra.

Forebyggende aktører i bydelen har ulike tilbud som har som mål å gi mestringsfølelse og en mulighet til å utvikle seg for ungdommen. Flere forebyggende aktører prøver å hjelpe ungdom med å få arbeid, enten ved siden av skolen eller som et alternativt tilbud. Men det kan være vanskelig å friste med en lavtlønnet jobb i en dagligvarebutikk når alternativet kan gi mye mer penger. «Vi har en utfordring ved at vi kan jo aldri matche gode lønninger fra salg [av narkotika]» (intervju 25.05.18, se også Brattbakk m fl 2017). Noen jobber på en ordinær jobb ved siden av salg av narkotika, men noen ber om hjelp for å komme ut av salget og det kriminelle miljøet. Så er det noen som ikke finner de jobbene de blir tilbudt interessante i det hele tatt fordi de tjener gode penger og/eller kommer ikke ut av miljøet (intervju

25.05.18). I tillegg viser informantene til at det i dag er vanskelig å få jobb uten utdanning (noe vi skriver om flere steder i rapporten). Det kreves videregående eller fagbrev for de fleste ordinære jobber.

Det kompliserer det for ungdommene. Og det at man vektlegger utdanning så mye i dag gjør jo at man føler seg utenfor når de ikke får til det som er forventet av dem. Det har jo hendt at vi har sagt til ungdom at de bare skal slutte på videregående fordi vi egentlig ser at det bare er ødeleggende for dem. De går på nederlag på nederlag som gjør det veldig vanskelig. Samtidig så er det veldig vanskelig å gi sånne råd når vi har så få alternativer å tilby utenfor skolen (intervju 25.05.18).

Dersom man først har kommet godt inn i det kriminelle miljøet er det vanskelig å komme ut igjen forteller informantene. Vi har tidligere vist hvordan forebyggende aktører i Oslo sentrum derfor la vekt på å få ungdommene i risikozonen vekk fra de faste hengestedene og ut av vennsrelasjonene. Det måtte rett og slett få nye rollemodeller samtidig som de fikk ordinære tilbud som bolig og arbeidshjelp (Andersen 2009). På Bjørnerud ble det vektlagt at for å hjelpe ungdom ut av kriminelle miljøer, så kreves det skreddersydde tiltak og at foreldre er med. Men til syvende og sist handler det om individuelle egenskaper og situasjonen til ungdommene. Flere informanter peker på at det må være et godt samarbeid mellom de forebyggende aktørene og tiltak som områdeløft. I tillegg må arbeidet være framtidsrettet. Det må jobbes med tiltak nå som kan hjelpe framtidige generasjoner med ungdom (intervju 11.06.18). I tillegg til disse aktørene, var det andre institusjoner som virket på det forebyggende feltet, her konsentrer vi oss særlig om Ung Arena, men nevner også skolene særskilt.

Skolene

Flere av rektorene på skolene vi har snakket med forteller at de ikke har nok ressurser til å jobbe godt med forebyggende arbeid. De er takknemlige for det de kaller knallgode lærerstaber, men opplever stor slitasje på lærerne og utfordringer som gjør at de ikke har ressurser til å jobbe godt med forebyggende arbeid. En rektor hadde et stort ønske om miljøarbeidere som kan jobbe først og fremst med dette (intervju 06.04.18). I tillegg har to av fire skoler i delbydelen i skrivende stund ingen fungerende helsesøster. Som man kunne lese i Dagsavisen 22. Juni 2018,³⁵ så er årsaken til mangelen på helsesøstre i bydelen at de får bedre betalt andre steder. Lønnen til helsesøstre avhenger av rammene i bydelens budsjett. Når det ikke er en fungerende helsesøster på skolen kan ikke skolen hjelpe elever som sliter med psykisk helse, forteller en skoleansatt (intervju 06.04.18). Helsesøstre er viktig for forebyggende arbeid da de får et unikt innblikk og forhold til elevene, samt som et bindeledd mellom skolen og instanser som barnevern og politi. Som noen av forebyggerne vektla:

Det er mange ungdom som vil snakke med helsesøstre. De har stor tillitt. Ungdommene vet at helsesøstre har streng taushetsplikt, så det er mange stoler på dem. Det kommer litt flere jenter, men også noen gutter. Mange kommer fra familier hvor det er tabu å gå til psykolog, så det er lettere å gå til helsesøster. Dessverre har det vært lav dekning av helsesøstre de siste årene i denne bydelen. Flere helsesøstre har hatt ansvar for flere skoler, men det er kjempeviktig at de har tid til drop-in og være tilgjengelig i løpet av skoledagen (intervju 03.07.18).

³⁵ <https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/nedprioritert-helses%C3%B8stertjeneste-et-svik-mot-s%C3%B8ndre-nordstrands-barn-og-unge-1.1162200>

Ung Arena

Ung Arena Sør er et nyoppstartet treårig prosjekt i kommunal regi. Ung Arena ledes av en prosjektleder og en prosjektkoordinator, i tillegg kan brukerne møte en psykologstudent, som har hovedpraksisen her, frivillige og «erfaringskonsulenter». En «erfaringskonsulent» er en «ung voksen som har erfaring med sin egen ungdomstid som man tenker kan være relevant i møte med ungdom som står i en litt vanskelig situasjon» (intervju, 27. juni, 2018). I tillegg har Ung Arena i skrivende stund (juni, 2018) nettopp ansatt en psykolog, som skal dele tiden sin mellom skolene og Ung Arena. Videre er Nav representert. Dette er et lavterskel samtaletilbud for ungdom i alderen 12 til 25 år. Det er i stor grad rettet mot å hjelpe ungdom, som trenger og ønsker det, å komme i kontakt med de riktige aktørene/instansene i det offentlige hjelpeapparatet. De ansatte i Ung Arena ser at det kan være vanskelig og utfordrende for ungdom å navigere mellom alle ulike tilbud og aktører. «Det vi har sagt til ungdommen, er at uansett hvilke utfordringer du møter i livet, så skal du kunne komme til oss, og du skal få et tilbud om en samtale. Du skal også få mulighet til å få en kontaktperson som kan hjelpe deg videre, eventuelt i hjelpeapparatet om det er behov for det» (intervju 28. juni, 2018). Ung Arena hjelper med alt fra å se på jobbsøknader til å henvise til riktig aktør om det så er NAV, barnevern eller psykolog. De frivillige eller Ung Arenas erfaringskonsulenter har også vært med ungdommene til intervjuer med potensielle arbeidsgivere («da drar de sammen og så venter de utenfor mens intervjuet pågår», intervju, 27. juni, 2018). Med andre ord tilbyr de tjenester på stedet (Ljabruveien 91, se under) og kan bistå som guider til andre offentlige og private aktører. Som en av de ansatte sa det; det kan være både vanskelig og ganske skremmende for en 15-åring å skulle finne frem i bydelssystemet på egen hånd. Noen ungdommer ønsker bare noen å snakke med og få litt enkel veiledning på hvordan håndtere sosiale, emosjonelle eller praktiske hverdagslige problemer. Rent konkret kan det være «at en ønsker å utvide det sosiale nettverket sitt», for eksempel fordi man vil ha noe meningsfylt å drive med (en aktivitet), at man er ensom eller fordi man ønsker nye personer en kan omgås.

På huset (et lokale de disponerer i Ljabruveien 91) har de psykologer, psykologstudenter, sosionomer, erfaringskonsulenter og frivillige. Ung Arena har allerede et tilbud på Grønland i Oslo sentrum. Dette har eksistert i to år nå, og vist seg å være svært populært. I bydel Søndre Nordstrand kopierer de mye av det de har gjort i sentrum, men forsøker å tilpasse tilbudet til ungdommene i nærområdet her i Oslo sørøst. Dette gjør det blant annet ved å tilby ungdommene stor grad av medvirkning på alt fra oppussing av lokalet til hva slags aktiviteter og tilbud de skal ha. En ting denne medvirkningen førte til, var at man rekrutterte erfaringskonsulenter lokalt og eksternt, da noen unge ville ha noen som kjente miljøene i bydelen, mens andre ville ha noen man ikke kjente.

Siden de åpnet i mars har det i snitt vært inntil 4-5 ungdom hver dag de har åpent (Åpent Hus), som er tirsdager og torsdager, 13:00 til 18:00. Selv om mange av de unge bor i bydelen (og de fleste fra Holmlia og noen fra Mortensrud, samt noen fra Prinsdal og Bjørndal), er det også brukere fra andre deler av Oslo og noen som kommer fra Kolbotn og områdene rundt der. Utover det å gi de unge en mulighet til å snakke med noen, tilbyr også Ung Arena ulike aktiviteter. Da har for eksempel temakvelder, der blant annet JobbX har vært til stede for å kurse i hvordan man skriver CV og hvordan søker man rent konkret på en jobb. Noen ganger arrangerer de andre aktiviteter utover de vanlige åpnings-tidene. Sommeren 2018 tilbyr de blant annet en uke med svømmekurs. Et kurs for jenter og et for gutter, med 15 personer i hver gruppe. Begge gruppene ble raskt populære, og særlig kurset for jenter var det flere på som ikke kom med.

Det var viktig å tilby andre ting enn samtaler, da det var unge som ikke primært ønsker noen å snakke med. Generelt er det klart flest jenter som så langt har benyttet seg av tilbudet Ung Arena (og da særlig det de har som del av «Åpent hus» på tirsdager og torsdager). Frem til og med juni 2018, var kun rundt fem prosent av brukerne gutter/unge menn. For å forklare hvorfor Ung Arena ble mest brukt av jenter/unge kvinner, sa de ansatte at «vår hypotese er at det er et ganske tøft miljø her. Spesielt guttene skal ikke snakke med noen eller oppsøke hjelp på noe vis. Og så er det sånn generelt i hjelpeapparatet at det er flere jenter som sier de har psykiske vansker og som oppsøker hjelp for det (intervju 27. juni, 2018). De ansatte hadde derfor sett nærmere på det tilbudet de hadde og hvem vi er også; kanskje et samtaletilbud appellerer mer til jenter. Og dette er også noe ungdommene selv har meldt inn, at man må ha flere aktiviteter som ikke nødvendigvis er direkte knyttet til psykisk helse, som er mer fritidsbasert. Vi skal derfor nå i gang med blant annet hip hop-verksted. Vi har bestilt bordtennisbord og basketkurv – for å gjøre det mer egnet eller mer fristende (intervju, 27. juni, 2018).

Det ble understreket at de ikke ønsket å være en ungdomsklubb («vi er helsepersonell og fagpersoner på jobb og er tilgjengelige, og vi følger ungdommene opp tett»), men at de måtte ha tilbud som var attraktive for flest mulig, slik at «ungdommene ikke opplever at de kommer til en institusjon. Ungdommene har vært veldig opptatt av at det skal være *koselig* her» (intervju, 27. juni, 2018).

Selv om mange av som kom «hadde det vanskelig», forklarte representantene fra Ung Arena at de fleste som kom innom først og fremst har et ønske om å få hjelp til å skaffe en jobb. Som andre har vektlagt, blant annet ansatte på skolene, er det flere av ungdommene i bydelen som ønsker seg jobb. Dett var også noe vi fikk tilbakemeldinger om da vi gjennomførte stedsanalyser på Grorud (Ruud m fl 2018). De ansatte på Ung Arena på Søndre Nordstrand forklarte at dette i hovedsak dreide seg om ungdom fra 15 år og oppover, som ville ha deltidsjobb. Og grunnen var at man ønsket seg en inntekt, selv om noen kanskje også var opptatt av å skaffe seg arbeidserfaring eller «CV-fyll». For noen av de unge, så var det et ønske om å tjene penger til eget forbruk, men det var også de som hadde et press på seg fra foreldrene om å skulle bidra økonomisk til familien. I tillegg til det å få seg en inntekt, var det også noe annet som drev noen av ungdommene: Siden man følte at man ikke lyktes så godt på skolen, så var det viktig å ha en annen arena en kunne mestre eller lykkes på.

De som oppsøkte Ung Arena gjorde det på eget initiativ etter å ha hørt om tilbudet, eller det var andre som var «henvist» dit fra en helsesøster eller en skolerådgiver. Ung Arena har et «ungdomspanel» bestående av én elevene fra hver skole og de virker som «ambassadører» og informerer om Ung Arena på sine egne skoler. Det var også noen foreldre som hadde tatt kontakt på Facebook for å få sitt barn inn på Ung Arena. En del av brukerne hadde relativt «omfattende problematikk» (intervju 27. juni, 2018). Ofte viser det seg at de har flere ting de vil ta tak i som psykiske problemer eller problemer hjemme. Flere av de som oppsøker Ung Arena har «sammensatte problemer» og en del har vært eller er i kontakt med ulike deler av hjelpeapparatet, som barnevernet eller psykologer.

Selv om Ung Arena har elevrepresentanter som informerte om tilbudet på skolene, hadde Ung Arena foreløpig ikke lyktes med å få til et mer formelt samarbeid med skolene. Da ledelsen ved flere av skolene vi snakket med nettopp ytret et ønske om å styrke det forebyggende arbeidet rettet mot barn, synes det her å være en mulighet til å styrke både det tverrsektorielle samarbeidet generelt og det lokale, forebyggende arbeidet mer generelt. Når det er nevnt, så samarbeidet Ung Arena med en rekke

andre offentlige aktører i bydelen, inkludert Salto og Drop-out-teamet. Selv vektla de at «prosjektgruppen vår består av alle de forebyggende tilbudene [inkl. bydelsverter, drop-out-team, oppsøkende team, skolehelsetjenesten, Nav] i bydelen. Og de [informerer videre om oss]» (intervju 27. juni, 2018).

Avslutningsvis kan det nevnes at selv om prosjektlederen og prosjektkoordinatoren er ansatt i bydelen (de kom fra stillinger som henholdsvis psykolog og utekontakt i Bydel Søndre Nordstrands), så er Ung Arena prosjektfansiert fra og med februar 2018. Tilbudet de tilbyr brukerne er finansiert av ulike eksterne aktører, som Fylkesmannen, og dette er midler de må søke om. Det er dermed usikkert om dette tilbudet vil bli videreført etter prosjektperioden. Det kan være hensiktsmessig å foreta en følgeevaluering av Ung Arena og se det i sammenheng med de mange andre offentlige og frivillige forebyggende aktørene/aktivitetene i bydelen. I hvilken grad utfyller de hverandre? I hvilken grad lykkes man her og nå, og ikke minst på sikt, å forhindre (ytterligere) utenforskap? Dette er spørsmål vi ikke har kunne svare på da det per i dag ikke foreligger data som muliggjør slike analyser. Likevel, da Ung Arena på Grønland (i Bydel Gamle Oslo) blir evaluert, kan det være lærdom å trekke fra dette arbeidet når det gjelder Ung Arena på Søndre Nordstrand – dog med det forbehold om at man ikke tilbyr identiske tilbud og at det er snakk om ulike personer som er ansatt/frivillige på de to sentrene, samt at Grønland og Søndre Nordstrand ikke har identiske brukere.

Avsluttende refleksjoner

En rekke kommentatorer, inkludert forskere, har trukket frem faktorer som fattigdom og stigmatisering når man skal forklare for eksempel det faktum at ungdom henger ute skaper uro. Basert på våre funn fra Bjørnerud og tidligere nabolagsstudier i Oslo, samt foreliggende forskning som Erstad (2018), er det også relevant å henlede oppmerksomheten mot andre mulige faktorer når en søker å forstå sosiale praksiser i Bjørneruds uterom. Vi har allerede vært innom familievold, men noen mer kan sies om kjønnsroller og oppdragelsespraksiser. Selv om Erstad (2018) ikke behandler dette direkte i sin studie at helsesøstre/jordmødre og foreldre i Bydel Alna, indikerer hennes studie at minoritetsetniske foreldre og deres slektninger både kan ha ulike ideer om kjønnsroller og idealer for passende oppdragelsespraksiser enn det representanter for majoritetssamfunnet antas å ha. Både på Vestli (Andersen m fl 2018) og på Bjørnerud fikk vi historier som viser det samme, nemlig at det eksisterer noe ulike ideer og idealer for hvordan man skal oppdra barn. Det ble blant annet forklart at en del jenter med minoritetsbakgrunn læres opp til å ta en mer aktiv «omsorgsrolle» og «skal være snille og stille, men gutter kan bråke og herje» (intervju med barnehagebestyrer, 11.06.18). Videre ble det sagt at familier opererer med ulike regler for blant annet uteromsbruk for henholdsvis gutter og jenter. For å komme nærmere en mulig forklaring på mer avvikende atferd eller ulovlige aktiviteter, skal man altså ikke se bort fra at særlig erfaringer med familievold, trangboddhet og negative rollemodeller (i egen familie og/eller blant jevnaldrende) er relevant å se nærmere på. Oppsøkende arbeid på hjemmebane fra ulike aktører innen det offentlige forebyggende systemet, er dermed kanskje hensiktsmessig. I hvert fall var dette noe flere vektla:

Først og fremst må alle som jobber med barn må være opptatt av hvordan barn har det hjemme. Hvis de ikke får anerkjennelse hjemme er det større sjanse for å bli rekruttert til dårlige miljøer (...) Mat i hjemmet er ofte et problem. Vi må spørre om barna har nok mat hjemme og hva slags mat de har. Vi må derfor snakke med foreldrene og eventuelt ringe barnevernet (...) Det er super-viktig med tidlig intervensjon. Vi må være er snare på å koble inn barnevernet fra barnehagealder

av. Må se etter små tegn som at barna er trøtte. De ansatte i barnehagene og helsestasjonen må være tøffe og tørre å ta opp ting og melde bekymring. Vi møter ungdom som har opplevd vold hjemme i mange år (intervju med kommunal forebygger, 03.07.18).

Vedrørende trangboddhet, har forebyggere både i Bydel Søndre Nordstrand og i andre bydeler vi har jobbet sagt at noen foreldre burde få hjelp med familieplanlegging da det å ha (for) mange barn både fører til trangboddhet og gjør det vanskelig å følge opp de enkelte barna på en god måte: «Det forventes mye av foreldre i det norske samfunnet: foreldremøter, vennegrupper, treninger og lignende. Det er krevende å ha mange barn i det norske samfunnet. Det er krevende materielt sett, og tids- og ressursmessig» (intervju med forebygger).

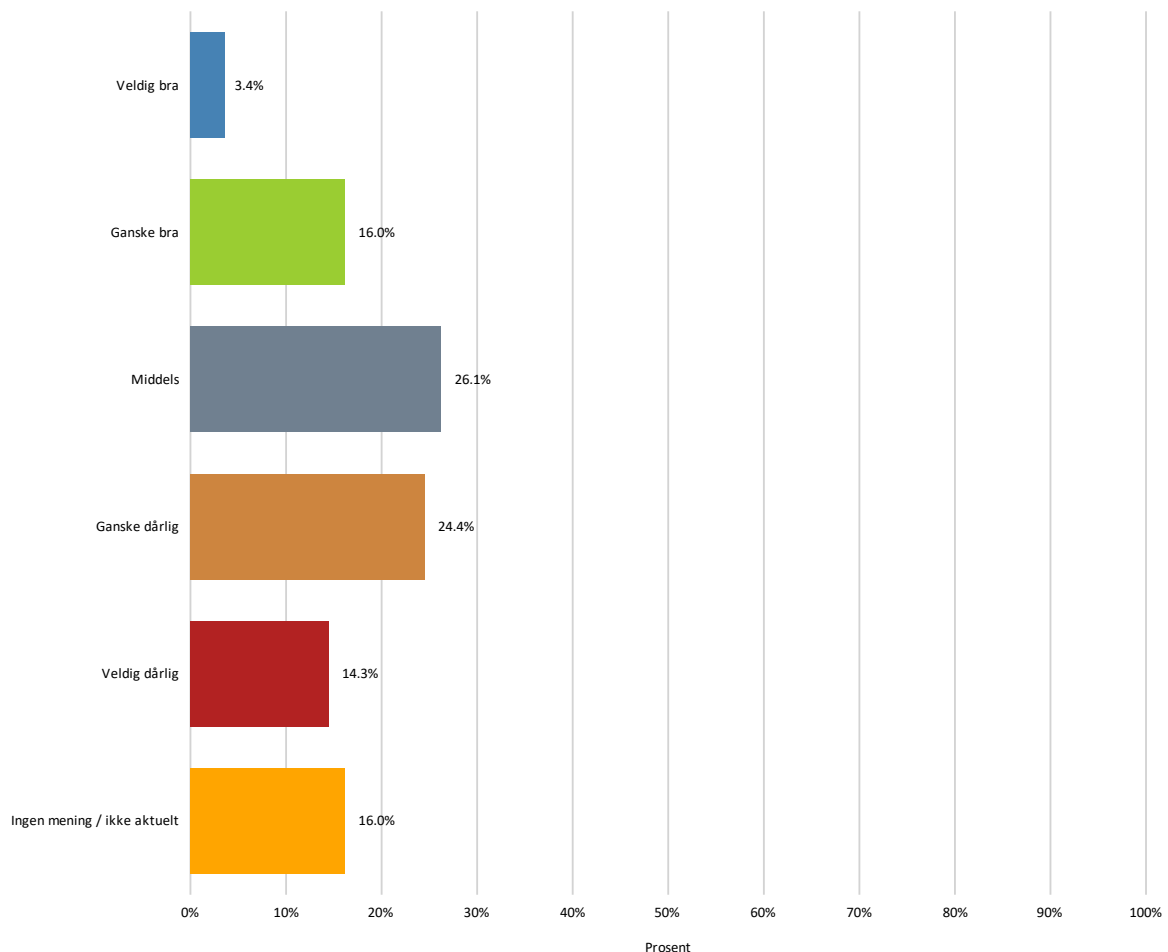
Dessuten burde man heller ikke se bort fra at spenning eller moro er begreper som delforklarer både større og mindre alvorlige hendelser – det samme er sosial kapital eller vennsksapsrelasjoner (se Andersen 2009; 2018). Det at man bor trangt, tyder på at foreldrene eller de foresatte kan ha relativt dårlig råd - og økonomiske begrensninger igjen kan også være med på å forklare hvorfor noen ungdommer velger å omsette narkotika og/eller selge seksuelle tjenester. Slike aktiviteter muliggjør et forbruk som man heller ikke nødvendigvis kan oppnå ved en vanlig deltidsjobb – noe som kan gjøre det vanskelig for kommunale forebyggere å friste ungdommene med slike tiltak som et alternativ til lovbrudd (intervju med forebygger). Samlet sett er betyr det at man må se på dette som et problemfelt som ikke har én universalløsning.

6. Ute- og innerom

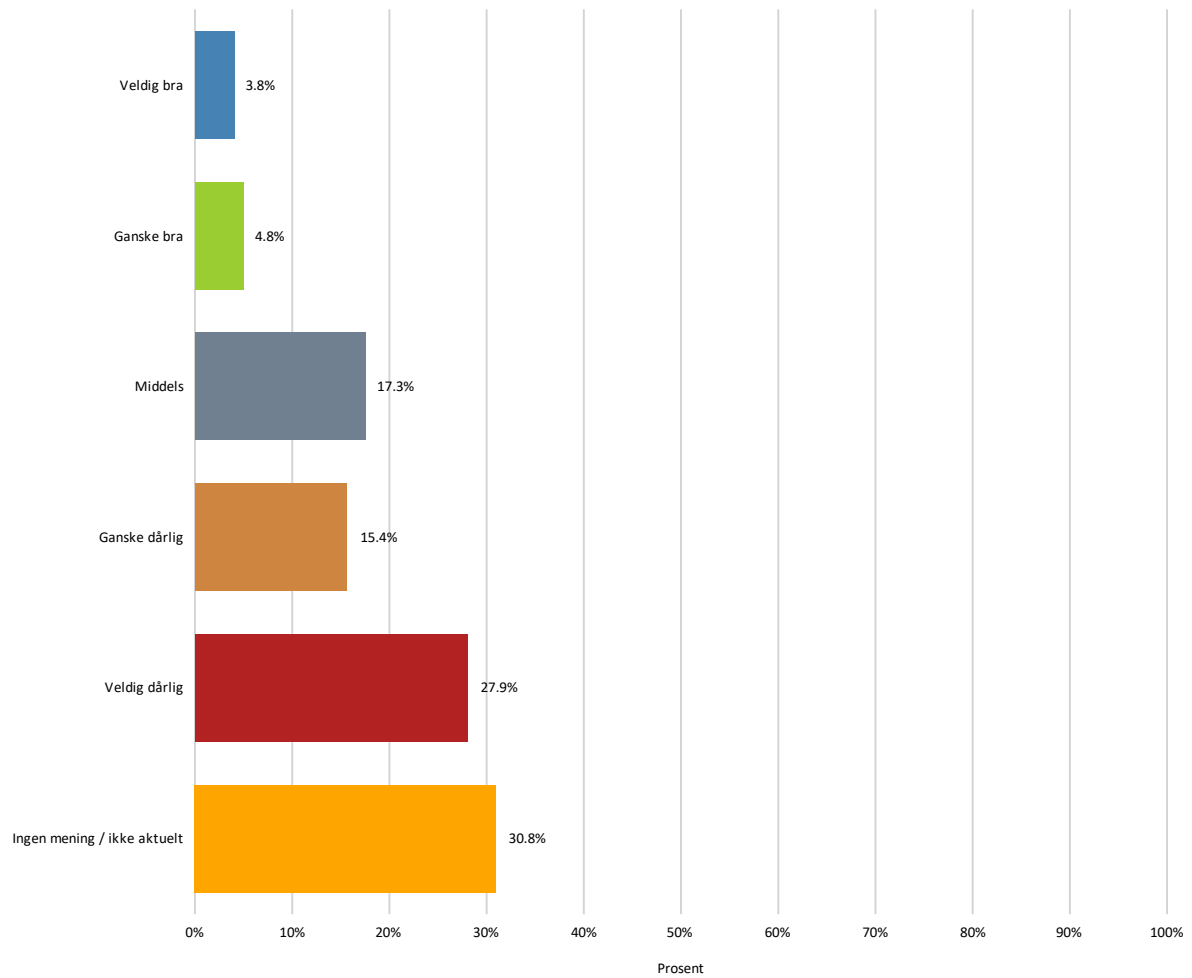
Beboernes vurderinger av fritidsarenaene

For barn og unge

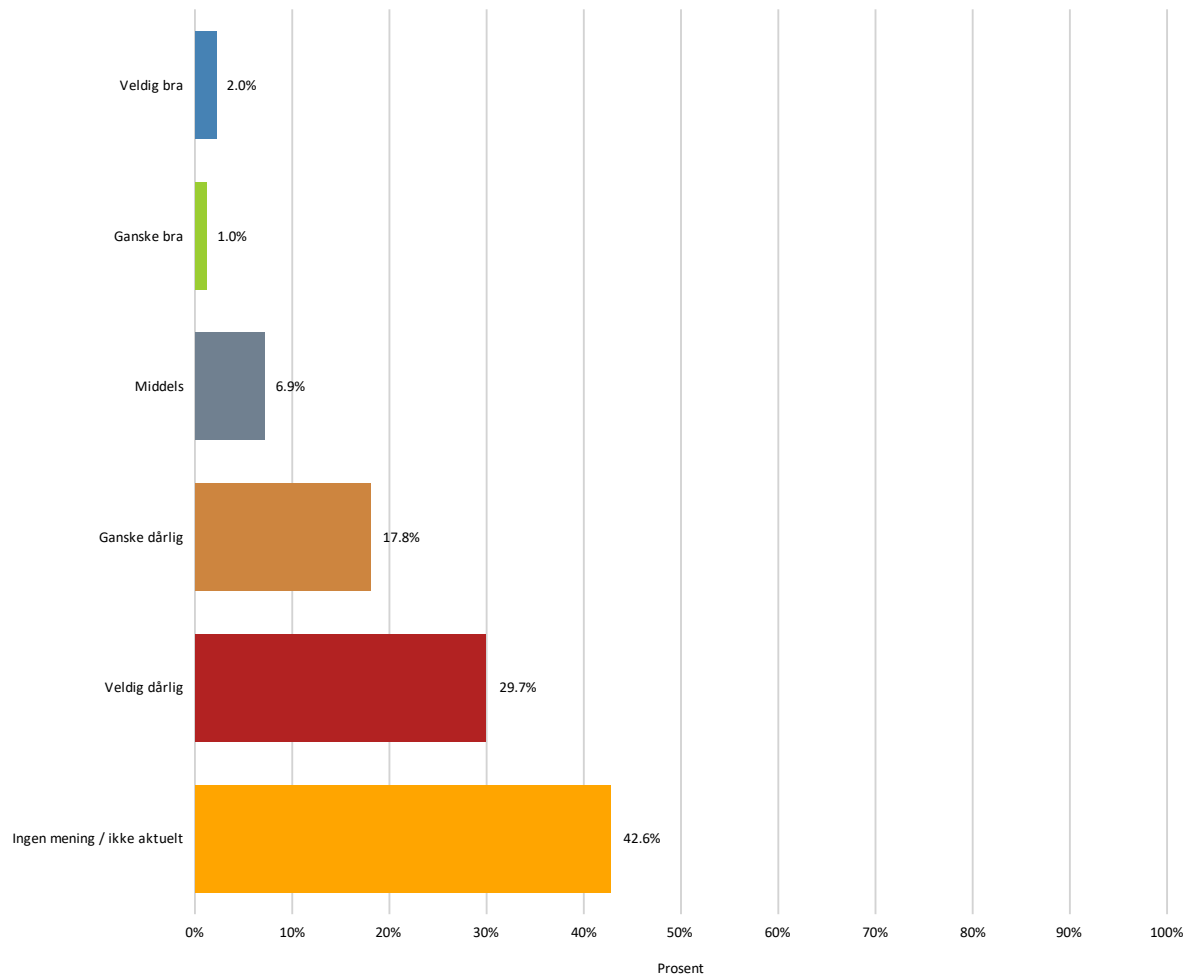
Mange av de vi har møtt og som har svart på spørreundersøkelsen vi har gjennomført, har vært opptatt av de fritidsarenaene området har – eller ikke har. I den nevnte spørreundersøkelsen ble respondentene stilt følgende spørsmål: «Hvordan vurderer du fritidstilbudet for barn og unge i ditt område?» der man også ble bedt om å skille mellom tilbudet til ulike aldersgrupper. Her kan det minnes om at Bjørnerud og dets nærliggende områder, ligger i et stille område av Oslo. For mange oslofolk vil nok Søndre Nordstrand ses på som mer barnevennlig enn sentrumsområder med langt mer trafikk, utesteder og andre bymessige trekk (for en diskusjon av oppvekst på Tøyen og Grønland, se Brattbakk & Andersen 2018; også Andersen m fl 2017). Kanskje er det derfor noe overraskende at kun 5,3% av de spurte svarer at tilbudet til de aller yngste er «veldig bra» på Bjørnerud. Videre er det også bare litt over 13% som synes tilbudet er «ganske bra», mens 18,4% av de spurte synes tilbudet er «ganske dårlig» (og 14,9% sier «veldig dårlig»). Heller ikke tilbudet til de litt eldre (de som er mellom 6 og 12 år) eller ungdomstilbudet (henholdsvis de som er mellom 13 og 16 år og 16 og 18 år), ei heller tilbudet til de unge voksne (de over 19 år) synes beboerne å være veldig fornøyde med.

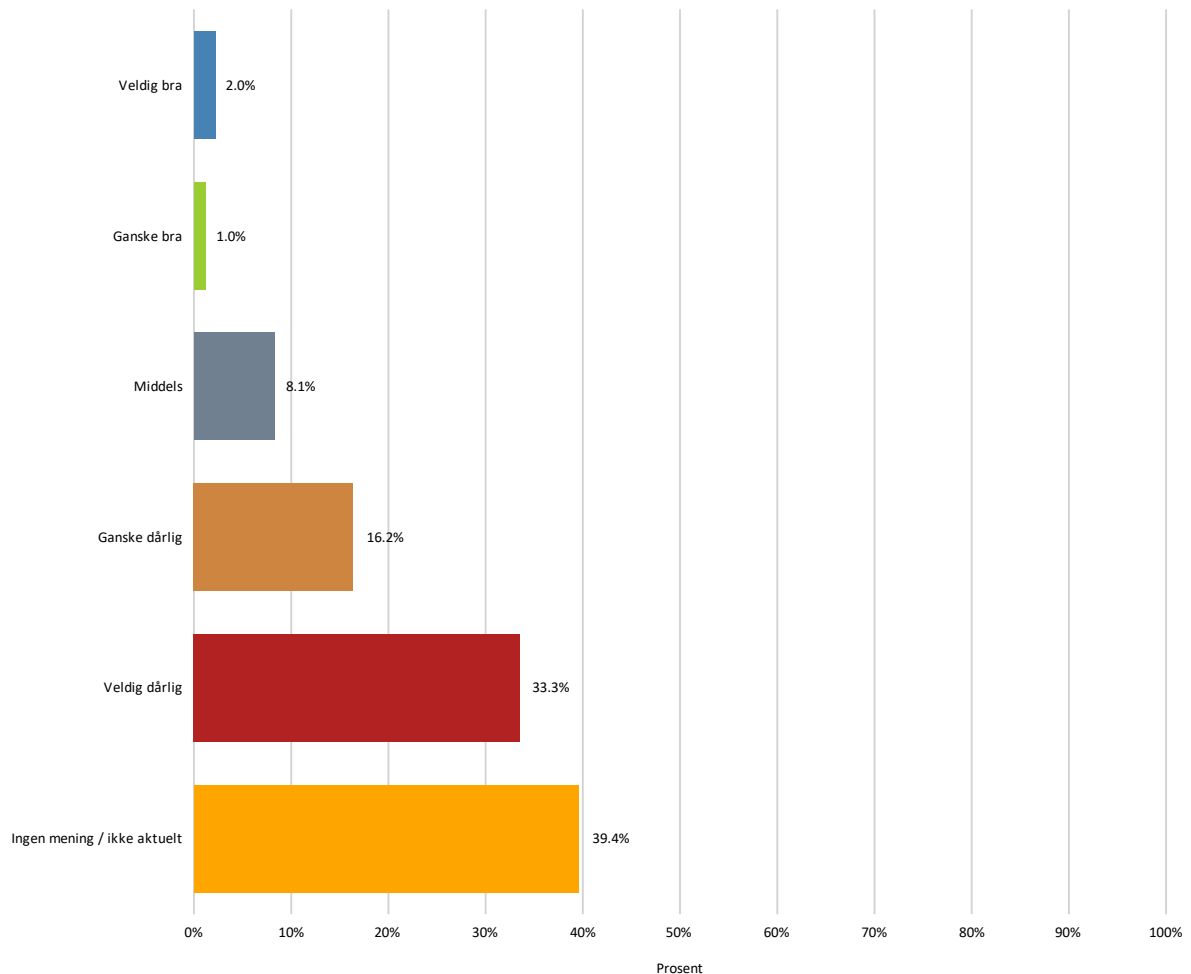
Figur 39: Spørsmål: «Hvordan vurderer du fritidstilbudet for barn [mellom 6 og 12 år] i ditt område?» N 119

Figur 40: Spørsmål: «Hvordan vurderer du fritidstilbudet for [ungdom mellom 13 og 16 år] i ditt område?» N 104

Figur 41: Spørsmål: «Hvordan vurderer du fritidstilbudet for [ungdom mellom 16 og 18 år] i ditt område?» N 101

Figur 42: Spørsmål: «Hvordan vurderer du fritidstilbudet for [unge voksne over 19 år] i ditt område?» N 99

Som det fremkommer av disse tabellene, synes altså våre respondenter at tilbudet blir stadig dårligere, jo eldre de unge er. Selv om vi skriver om oppvekst og dermed tilbudene til de unge i et eget kapittel over, så er det relevant å koble sammen vurderingene om nettopp tilbudene til de unge med en diskusjon av områdets halv- og heloffentlige arenaer (ute- og innerom). Før vi da går videre med å omtale de aktuelle rommene eller arenaene, slipper vi til beboernes egne stemmer. I spørreundersøkelsen kunne respondentene selv skrive inn deres egne vurderinger av områdets fritidstilbud for barn og unge. Gitt vurderingene som fremkommer gjennom tabellene over, er det kanskje ikke overraskende at mange er mindre positive. Flere av respondentene nevner ikke selve de fysiske inne- eller uterommene eksplisitt, men når de kommenterer hva slags fritidstilbud de unge har, så sier det også noe om hvilke fysiske eller materielle arenaer området har eller mangler.

Det er altfor dårlig her ute. bydelen og kommunen burde skjerpe seg. Men de synes vel det er bedre at ungdommene bare sklir rundt og holder på med "kriminalitet".

- Mannlig beboer og far, Mortensrud-siden

Det er ikke noe kreative fritidstilbud for barna over 18 år mens det er en fotballbane og Senter syd.

- Mannlig beboer og far, Mortensrud-siden

For dårlig! Absolutt ingen tilbud eller aktiviteter for barna i området! Må satse mer på barn og unge! Ellers faller de ut av samfunnet og blir en byrde.

- Kvinnelig beboer og mor, Mortensrud-siden

Ingen flerbrukshall. Ingen svømmehall. Ingen bibliotek. Ingen park/grønt arealet å samles på.

- Kvinnelig beboer og mor, Mortensrud-siden (bosatt på Stenbråten, utenfor delbydelen)

Det er lite med fritidsaktiviteter for barn. Det er også lite leke og samlingsplasser for barnefamilier. Sameiene har lite eller dårlig tilbud og det finnes heller ingen fine lekeplasser i området.

- Kvinnelig beboer og mor, Mortensrud-siden

Burde vært en større kompleksitet i tilbudet, spesielt ting unge kan engasjere seg i (med voksne "faddere" rundt seg). Bare fotball og håndball nå, så vidt jeg vet.

- Kvinnelig beboer og mor, Hauketo-/Prinsdal-siden

Vi trenger flere haller til å gi mer og bedre tilbud til alle. De fasiliteter vi har i dag er ikke attraktive (dårlig stand) og tiltrekker og motiverer ikke folk å bli med. Mangler ute steder å være aktiv i og tilbringe tid sammen med det andre (minibasket/streetball-steder, skatepark, bord med stoler, lekeplasser, ute apparater, klatrestativ, etc.).

- Kvinnelig beboer og mor, Mortensrud-siden (bosatt på Stenbråten, utenfor delbydelen)

Bortsett fra det som er organisert av AKS og Hauketo IF - må man kjøre bil om man vil at barna for eksempel svømmer eller danser.

- Kvinnelig beboer og mor, Hauketo-/Prinsdal-siden

Den sosioromlige infrastrukturen i dag

Illustrasjon 40: Utsnitt fra kart brukt under prosjektgruppens «åpne kontor» på Senter Syd. Kartet viser noen av de viktigste kjennemerkene i området Mortensrud/Hauketo. Den mørkere grønne partiet viser delbydel Bjørnerud. Infokart laget av Astri Margareta Dalseide. Kartgrunnlag: Oslo Kommune.

For barn og unge

Selv om våre informanter altså ikke er veldig fornøyde med de offentlige eller halvoffentlige tilbudene som eksisterer i dag, er det ikke slik at unge bjørnerudianere ikke har inne- og uterom de kan ta i bruk. Det kan kort skytes inn at selv om det eksisterer et tilbud rent fysisk eller materielt, så betyr ikke dette at det er sosialt eller kulturelt tilgjengelig. Flere av våre informanter fortalte at ungdoms-/fritidsklubbene ikke passet akkurat deres barn. Noe av grunnen til det, var en idé om hvem som allerede var blant brukerne her. En annen grunn var at ens egne barn hadde andre interesser/aktiviteter som fylte fritidshverdagen. Også områder ved noen av idrettsplassene og skolene ble oppfattet som å være dominert av mer skumle ungdommer, noe som gjorde at andre unngikk disse, eller ble fulgt av foresatte (se under).

I tillegg til ens eget hjem, så er det for unge bosatt i bjørnerudområdet, altså en rekke arenaer ute så vel som inne man kan være på fritiden. Vi har vært inne om flere blant annet i forrige kapittel der vi for eksempel skrev om det relativt nye tilbudet til Ung Arena. Og i kapitlet om oppvekst, drøftet vi i detalj fritidsklubbene som en sosial arena. Her skal vi ikke gjenta for av det som ble skrevet der, men da det særlig er nettopp disse klubbene/sentrene som er de ikke-kommersielle, ikke-private inneromene for unge, er det på sin plass å nevne de her også.

Da vi intervjuet politiet, mente deres representant at «fritidsstilbudet [i området] er kjempebra, men når vi samler guttene og spør om det er noe dere vil ha, så sier de 'et sted uten voksne, et sted vi styrer og driver selv'» (intervju 23.04.18). Dette var noe politiet ikke kunne anbefale da en slik arena kan være «kriminalitetsgenererende» (intervju 23.04.18), med andre ord, så vil dette kunne bidra til mer kriminalitet. En kommunal forebygger i Stovner bydel, var av samme mening: «Om ungdommene vil ha et sted der de kan være i fred og røyke hasj, så kan vi ikke tilby det» (Andersen m fl 2018). Om man ikke var bekymret for at ens egne barn skulle gjøre noe kriminelt, så syntes en bjørnerudmor heller ikke at en arena uten voksne var en god idé – selv ringte hun titt og ofte sine ungdommer når de var ute på kvelden med for eksempel fotballaget for å forsikre seg om at treneren var der. Hun var ikke redd for seg selv når hun var ute på kveldstid, men bekymret seg for hvem hennes sønner eventuelt kunne påtreffe ute *utenfor* den organiserte fritiden (intervju 04.07.18).

Av de mer organiserte tilbudene, finner man videre Ressurssenteret til Røde Kors, lokalisert like ved t-banestasjonen på Mortensrud (adresse Helga Vaneks vei 2). Senteret tilbyr leksehjelp, de har jentekvelder, kurs i gatemekling, samt mer fritidsklubbaktige tilbud som biljard, bordtennis og Playstation. Cirka fem minutter til fots unna, ligger det kommunale Mortensrud aktivitetshus (med kjøpesenteret mellom aktivitetshuset og Ressurssenteret). Her kan barn og ungdom delta på henholdsvis juniorklubb (en kveld i uken) og ungdomsklubb (to kvelder i uken). Også her er tilbys en rekke fritidsaktiviteter som Playstation og andre spill, man kan være med å lage mat, bruke PC, ha tilgang til lydstudio, spille biljard og mye mer. Også Mortensrud kirke (i Helga Vaneks vei 15) har tilbud til barn og unge. Noen av våre informanter fortalte at deres barn unngikk Røde Kors og ungdomsklubbene, da de opplevde at her var miljøet for tøft, og at de heller brukte tilbudene i kirken. Politiet var likevel full av lovord om disse ulike innerommene eller fritidsarenaene. På prinsdalsiden finner man blant annet Lerdal fritidsklubb («Låven»), med adresse i Berglyveien 2c. På Låven har man tilbud for de i 5. til 7. trinn, samt ungdomsklubb (fra 8. trinn til de som er 18 år). Også her kan man spille en rekke spill, være på café med mer. Politiet var klare på at det var behov for gode voksne som kunne være sammen med de unge, noe også flere andre som jobbet tett opp mot barn og ungdom i område vektla.

Det er mange gode fritidstilbud hvor det er trygge voksne. Jeg syns at Røde Kors ressurscenter er helt fantastisk. Og Mortensrud aktivitetshus (...) Også Låven fritidsklubb er kjempebra. Og Bush har vi vært litt lite innom det siste året. Barne- og ungdomssenteret Søndre Holmlia. Det ligger på Åsbråten. Det er et borettslagsdrevet, men finansiert delvis av bydelen. Det er også kjempebra, med klatrevegg og gymsal og mat og ... men så er det nå litt sånn at det vi ser når folk faller ut av fotballen, mange av de vi jobber med har spilt fotball enten om det er [klubbnavn]. Veldig få har spilt på [X], eller det går ofte veldig bra med de som har spilt der. Men når de slutter, når de er sånn 15, 16 så får de veldig mye fritid da (intervju 23.04.18).

Det er også uterom som legger til rett for ulike former for aktivitet, organisert i større eller mindre grad – samt mer spontane aktiviteter (lek med mer). Selv om det ikke er ment for det, tilbyr skogsområdene ved kirken (og idrettsplassen) noen ungdom et sted «for shady business» (intervju, med ansatt ved Ung Arena, 27. juni, 2018). Fotballbanene her er selv et populært sted for de mange unge som er interessert i nettopp fotball. Nettopp det at skogsområdene rundt fotballbanene er tilholdssted for personer som kan oppfattes som shady eller suspekter, gjør dette til et utrygt sted å gå gjennom på vei til og fra trening (intervju med barn og voksne, 20.04.18).

På andre siden av «juvet» der Ljabruveien går og Gjersrudbrekken renner, finner man Prinsdal idrettspark innenfor delbydelens grenser.

Illustrasjon 41

Illustrasjon 42: Begge bilder, Prinsdal idrettspark. Foto: Bengt Andersen, 26. juni, 2018.

Om man kun begrenser seg til delbydel Bjørnerud, så er dette likevel et område med få naturlige møteplasser for ungdom. Det finnes for eksempel ikke en nabolagspark (se også under), slik man har flere av i Groruddalen:³⁶ Offentlig eide parker med blant annet områder der voksne kan sole seg/slappe av, med noen lekemuligheter for barn og ballspillmuligheter for litt eldre unge. Mange av uterommene på Bjørnerud er halvoffentlige og eid av borrettslag eller sameier. I tilknytning til skolene Hauketo og Prinsdal, er det et stort idrettsområde med fotballbaner og tennisbaner, men andre og mer rene hengesteder eller væresteder er det likevel få av. Som vi har observert og hørt, er det mange ungdommer som henger ved Mortensrud senter. I et intervju med en av bydelens forebyggende tilbud (Ung Arena) snakket vi om andre mulige oppholdsrom for Bjørneruds unge. I tillegg til områdene ved t-banen, fortalte de ansatte at ved Prinsdal eller Hauketo-siden, så var det mange ungdommer som hang ved Bislett Kebab og KIWI-en ved «senteret der» (på Prinsdal) og inne på treningssenteret ved Hauketo stasjon (intervju 27. juni, 2018). Når de selv skulle velge plassering for sitt tilbud (Ung Arena) hadde de valgt et område (innenfor delbydel Bjørnerud) som var enkelt å komme seg til med kollektivtilbud for alle i bydelen. Derfor hadde de valgt Hauketo (Ljabruveien 91). Det var også viktig å velge et litt nøytralt sted. For mens mange unge på Holmlia har en sterk stedsidentitet, så «er Hauketo det eneste nøytrale stedet i bydelen, for det er ingen som har sånn veldig Hauketo-tilhørighet, for det er mer Mortensrud, Bjørndal og Holmlia, og Prinsdal kanskje» (intervju 27. juni, 2018). Det som kanskje var litt utfordrende med å lokalisere seg der (Ljabruveien 91), var at dette ikke er et etablert hengested ei heller et område ungdommer ofte gikk forbi. Ung Arena var derfor avhengig av at ungdommer visste om dem og aktivt oppsøkte dette tilbudet.

Som vi har beskrevet over, så er det flere av barna som bor innenfor delbydel Bjørneruds grenser, som oppholder seg mye på Stenbråten da dette er deres skole. Det er derfor høyst relevant å inkludere erfaringene fra denne skolen her. En elev fra elevrådet på Stenbråten barneskole forteller at elevene ønsker seg flere tilbud knyttet skoleområdet, som for eksempel ballbaner. Det er litt langt for barneskoleelever å dra til tilbudene ved Lofsrud. I tillegg til den geografiske avstanden, eller topografiens begrensninger, så synes noen av uterommene å være appropriert (eller nærmest «okkupert») av visse grupper (Lefebvre 1991, s. 48). Mer konkret, oppleves det som om noen grupper har gjort disse (offentlig) rommene til sine (se også Andersen 2001a; 2014): Av informantene på Stenbråten barneskole ble vi fortalt at ballbanene på Lofsrud og områdene rundt Klemetsrudanlegget og ungdomsklubben i stor grad er dominert av ungdomsskoleelever. Ungdommens dominans virket for noen av de yngre litt skremmende. Informantene ved Stenbråten skole som bestod av elevrådsrepresentant, rektor, driftstyreleder og FAU-representant, fortalte videre at det ved ungdomsklubben (Mortensrud aktivitetshus) også er mørk skog der ungdomsgjenger samler seg og at det selges narkotika åpenlyst. De opplever det som at ungdommene har en utagerende oppførsel og det oppholder seg mange alkoholikere og narkomane i skog- og krattområdene rundt. Også for voksne kan det være ubehagelig å være eller bevege seg i disse områdene og de voksne stenbråteninformantene forklarte at de ikke oppfattet dette som et godt sted (å være) for barneskoleelever. De forteller videre at det er viktig å hindre rekruttering til disse negative miljøene. Fotballklubben er et godt tiltak der voksne og trenere er til stede, men på grunn av det dårlige miljøet rundt anlegget, er det flere foreldre som ikke ønsker å sende barna sine på fotballtrening. Utover det er det få tilbud for de som ikke er interessert i fotball. Informantene fra

³⁶ I Bydel Bjerke, finner man f.eks. Bjerkedalen park (<https://www.oslo.kommune.no/natur-kultur-og-fritid/tur-og-friluftsliv/parker-og-friomrader/bjerkedalen-park/>), området ved Årvolldammen (se f.eks. http://groruddalen.no/index.php?page=vis_nyhet&NyhetID=22959)

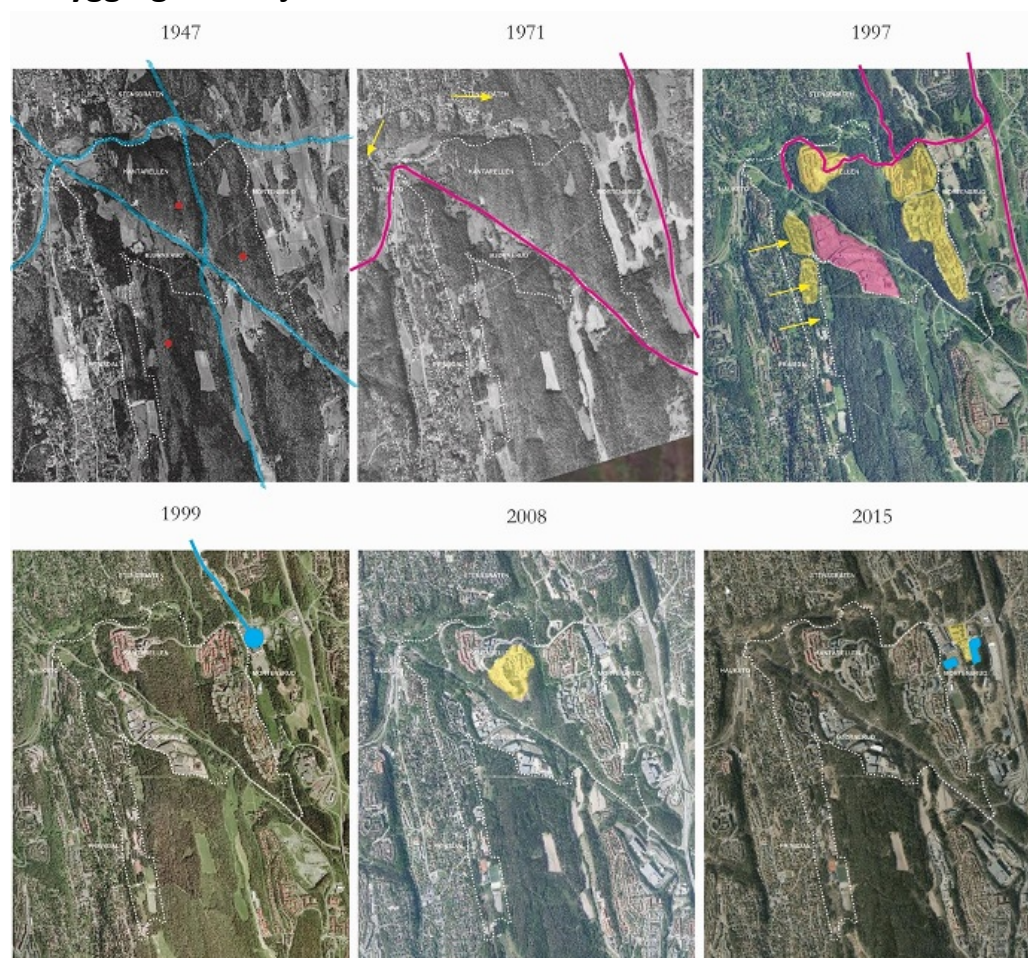
Stenbråten ønsker seg et bredere spekter av tilbud som sykkelpark og skatepark, steder som ikke er bortgjemte eller nedslitte, der voksne også kan være og der folk går forbi. De ønsker dessuten å gjøre skolen til et naturlig samlingspunkt for alle. Et konkret forslag er det blir tilrettelagt bedre for fysisk aktivitet ved å bygge en basketballbane og en ballbinge. Videre ønsker de at en del trær felles (uttynning av skogen) og mer belysning. Dette ville gjøre området lysere og hyggeligere også på kvelden. Informantene håper at dette kan bidra til at de kan «ta tilbake skolen som et trygt område». De forteller at skoleområdet nå blir besøkt av blant annet narkomane på kveldstid og det skjer ofte at ruter knuses, derfor føles det ikke trygt for lærere eller elever og være her på kveldstid. Ikke minst fører hærverket til en uvelkommen og unødvendig utgift skolen. Dette illustrerer hvordan man med fordel kan anlegge et *sosioromlig* perspektiv både i analysen av unge og andre beboeres hverdagsliv og når en skal utforme tiltak i et områdeløft. Med andre ord, så er det hensiktsmessig å kartlegge den fysiske og materielle infrastrukturen – lekeplasser, skog, bygninger med mer (det romlige), og hvordan disse rommene brukes, oppfattes og fortolkes (det sosiale).

Byrom er skapt av mennesker, og rommene får sin karakter fra de menneskene som bor der. Ved at folk lever og jobber i byrommene [og i andre rom], setter de gradvis sitt preg på sine omgivelser, endrer og tilpasser dem etter beste evne, slik at omgivelsene passer deres egne behov og gir uttrykk for deres egne verdier. På samme tid tilpasser menneskene seg til sitt fysiske miljø og til andre mennesker i sine omgivelser. Det er således en toveis prosess, en sosioromlig dialektikk (Knox & Pinch, 2010, s. 5, sitert i Andersen, 2018, s. 80-81).

Ikke bare var det skolene som ble brukt etter stengetid. I tillegg til borettslagenes og sameienes lekeplasser, ble uterommene til barnehagene ofte brukt som lekeplasser for de yngste når barnehagene var stengt. Som en barnehagebestyrer sa, var dette meget positivt: «Det er veldig bra at barnehagen kan være en lekeplass i nærmiljøet, sånn at alle kan passe på den». Mindre positivt, var det at noen også tok disse arealene i bruk for å bruke og omsette narkotika (intervju, 02.05.18).

Vår generelle vurdering er at kvaliteten på rommene mellom husene ofte vanskeliggjør aktiviteter som ballspill og grilling på mortensrud siden av Bjørnerud. Her er det mye bratt terreng. Dessuten er store deler av uteområdene tett omkranset av blokkbebyggelse og beboerne kan derfor finne ballspill sje-nerende (i hvert fall er ballspill ofte forbudt her). Det bratte terrenget er også i stor grad ufremkom-melig for eldre og bevegelseshemmede. Kort sagt er det en mangel på sletter og løkker, og det er som nevnt heller ingen delbydelspark på Bjørnerud (se også under).

Utbyggingen av Bjørnerud i bilder

Illustrasjon 43: Infokart grenser og utbygging, Astri M. Dalseide. Skjermdump: Finn.no

1947 - Småhusbebyggelsen eksisterer allerede i Prinsdal, ellers er Bjørnerud en miks av skog og spredte gårdsbruk. Ljabruveien allerede etablert. Den følger Gjersrudbekken som har skapt det store søkket i topografien og som, sammen med den tilhørende bilveien, er sterke barrierer mellom nordøst og sørvest på Bjørnerud. Det er flere topografiske elementer som små daler, søkk og høyder som definerer Bjørnerud.

1971 - Bjørnerudområdet er tilnærmet likt som i 1947. Men man kan se at de omkringliggende småhusområdene har fått en større tetthet og utbredelse. (Kan nok delvis tilskrives opphevelsen av bilrasjoneringen i 1960.) Forløperen til E6 øst for Bjørnerud er på plass.

1997 - På slutten av nittitallet er det skjedd en stor forvandling av Bjørnerud. Utbyggingen av drabantbyer i Oslo har nådd Nordstrand-sør, med Kantarellen (1988-91), Mortensrud (1988-) og Lofsrud (1987-) som de nye nabolagene på Bjørnerud. Bebyggelsen er typisk for de senere drabantbyutbyggingene i Oslo hvor man har gått bort fra 50-tallsidealene med å planlegge små selvstendige bysamfunn gjerne sentrert rundt et handelssenter (Manglerud, Lambertseter, Oppsal) eller 60- og 70-tallets megastrukturer (Ammerud, Tveita, Romsås). Bebyggelsen preges dermed av lavere, tette bebyggelsesformer som rekkehus og lavblokker. De bærer fortsatt med seg den tydelige fysiske avgrensingen fra andre bydeler og har et tydelig enklavepreg. Det er og stor overvekt av boligmasse, med lite tilhørende servicetilbud.

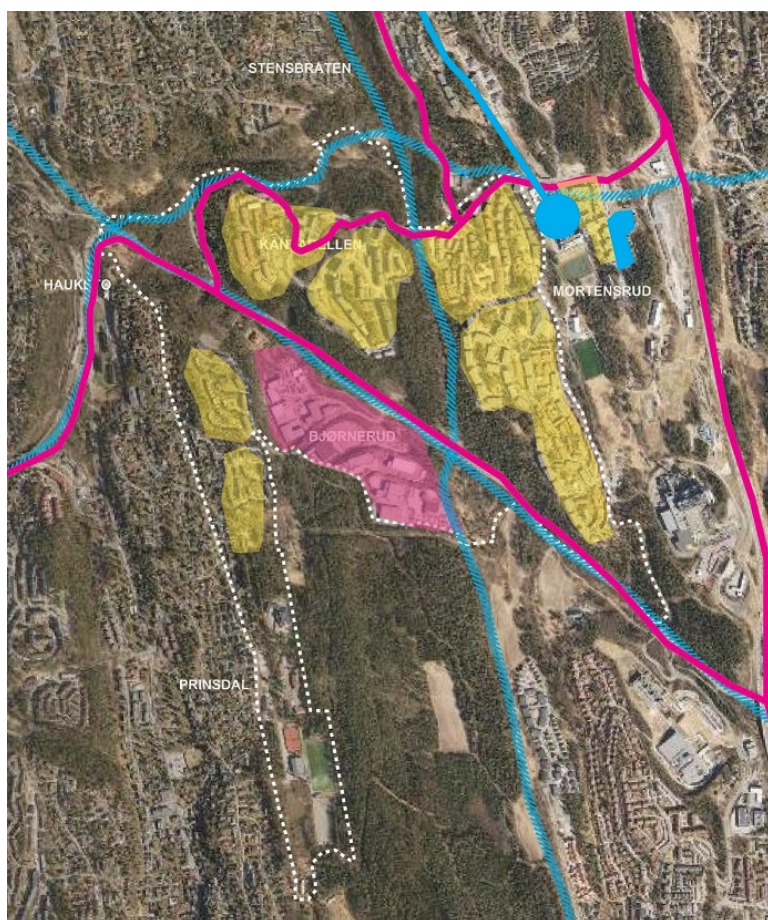
T-banestoppet på Mortensrud kommer for eksempel ikke på plass før i 1998. Rett sør for Gjersrudbekken begynner industriområdet på Bjørnerudsletta å ta form og småhusbebyggelsen i Prindsdal har utvidet seg lengre øst. E6 er etablert, samt veiforbindelse til de nye nabolagene.

1999 - Under resten av nittitallet er etableringen av t-banestopp på Mortensrud med Senter Syd den største endringen i området, samt noen nybygg i industrifeltet på Bjørnerudsletta.

2008 - Et nytt boligfelt på Mortensrudhøyden er igangsatt som en ny enklave i skogen. Bebyggelsen preges av noe større blokk-dimensjoner enn de tidligere utbyggingene.

2015 - En ny kunstgressbane er anlagt på eldre grusbaneanlegg rett sør for Senter Syd. Et nytt kjøpesenter kombinert med leiligheter utvikles rett ved siden t-banestoppet. En boligutvikling i tråd med Kommuneplan 2015 fra Oslo Kommune, hvor tett boligbygging ved knutepunkt for kollektivtransport er ønsket. OUS Mortensrud distriktspsykiatrisk senter er etablert i samme område.

DAGENS SITUASJON - Bjørnerud har blitt utbygget med flere boligfelt de siste 50 årene. Men utbyggingsområdene er lagt mellom de fysiske og topologiske barrierene som eksisterer i området, og lite har blitt gjort for å bryte barrierene mellom nabolagene. Det er få veier inn og ut fra hvert nabolag, og bilveiene som er etablert er i stor grad med på å forsterke de allerede eksisterende bilveiene. Boligutbyggingen har vært dominerende, det har vært utbygd lite annet tilbud og eller servicetiltak for å støtte opp om boligområdene.

Illustrasjon 44: Infokart grenser og utbygging, Astri M. Dalseide. Skjermdump: Finn.no

Et område underveis

Mortensrud er under omfattende utvikling og endring, slik man kan se av de foreløpige planene i *Planprogram Mortensrud*. Planprogram Mortensrud er Plan- og bygningsetatens arbeide med anbefalinger for det fremtidige Mortensrud. Selve planprogrammet er ikke endelig vedtatt og vil heller ikke være det ved leveranse av vår stedsanalyse. Likevel er arbeidet med planprogrammet i stor grad ferdig, og skal opp til vurdering i byutviklingskomiteen i løpet av august 2018 før saken deretter eventuelt vil vedtas av bystyret, ifølge Nordstrands Blad.³⁷ Mortensrud-området skal både få utvidet sitt kommunale tilbud og området skal utbygges med flere tusen boliger. Etter hva som er skissert i Planprogram Mortensrud og den påbegynte detaljreguleringen av et område nord for Mortensrudveien, så er denne boligutbyggingen tenkt som blokk- og lavblokkbebyggelse.

Planene legger opp til en kraftig økning av antall boliger i nærområdet rundt Mortensrud T-banestasjon, såkalt knutepunktfortetting. I de siste årene har det også blitt bygget flere boligblokker på opptil ni etasjer med næring i første etasje i dette området. Disse blokkene danner sammen med Senter Syd et torg foran Mortensrud T-banestasjon. Delbydel Bjørnerud er innlemmet i planene med de to skoletomtene for Lofsrud og Mortensrud skole.

Vi har spurt beboere i Bjørnerud, både i intervjuene og gjennom spørreundersøkelsen, om hva de ønsker seg for det fysiske nærområdet sitt. De fleste velger å svare på vegne av enten Prinsdal/Hauketosiden eller Mortensrud-siden. Felles for svært mange av dem som svarer er at de vil ha en åpen plass, en park, et samlingssted. Felles for mange av dem som svarer for Mortensrud-siden er også at stedet de nevner som et godt utgangspunkt for dette, er områder sør for Senter Syd. Det kan tenkes å være flere grunner til dette. Topografisk er det en av få sletter i området, hvor det for eksempel er mulig å gå tur for eldre som er dårlige til bens. Videre ligger det i tilknytning til hyggelige bygninger/institusjoner i området, slik som Søndre Nordstrand Rideklubb og Mortensrud menighet. På ballbanen kan folk observere andre mennesker i aktiviteter det er gøy å beskue. Og i tillegg er området lett tilgjengelig fra senterområdet, et sted hvor det er naturlig å møtes på en uformell måte.

Her ønsker folk seg benker, belysning, bedre gangveier, Tufte-park og en mulighet for å «henge med venner uten at det handler om sport». I hovedsak beskriver de behov for en uformell møteplass. Det kunne vært naturlig da, å anbefale at man anla et parkanlegg av en viss størrelse rett sør for Senter Syd. Vi ser av planprogram Mortensrud, diskusjoner i lokalaviser og en tidligere gjennomført skissestudie at her sammenfaller ikke beboernes ønsker helt med hva som ligger i planene til myndighetene og tomteeiere. Slik man kan lese i *Bevar aktivitetsområdene sentralt på Mortensrud*,³⁸ et innbyggerforslag fra 2015, er innbyggere fra områdene rundt Mortensrud bekymret for at idrettsbaner og anlegg skal skyves lenger sør på området, lengst unna Senter Syd. Slike innspill er delvis blitt innlemmet i Planprogram Mortensrud. I VPOR Mortensrud, den veiledende planen for offentlige rom, som også er til politisk behandling i skrivende stund, ser vi at parkområdene tiltenkt åpen, offentlig bruk ikke er skjøvet så langt sør som man først skisserte, men at det likevel blir liggende «bak» et sykehjem og en skole-tomt. Det kan tenkes at en sånn plassering av en fripark vil kunne oppleves som langt å gå for flere

³⁷ <https://www.noblad.no/nyhet/mortensrud/bydel-sondre-nordstrand/mortensrud-plan-utsatt-til-etter-sommeren/s/5-56-115434>

³⁸ <https://minsak.no/sak/870>

beboere i delbydel Bjørnerud. I så fall burde man kanskje vurdere om en park og/eller en annen form for møteplass (se under) burde anlegges innenfor og sentralt i delbydelen.

Møteplasser

Da vi var på besøk hos Mangfoldshuset kunne de stolt fortelle oss at de nylig har blitt godkjent som frivillighetssentral. En frivillighetssentral er ifølge nettsiden deres «lokale møteplasser for enkeltmenn, lag/foreninger og det offentlige som genererer frivillig innsats for og med det brede lag av befolkningen rundt om i hele landet».³⁹ Mangfoldshuset organiserer en rekke aktiviteter, ulike gruppekvalder og temakvalder som alle er gratis. De har ulike kurs i blant annet førstehjelp, data, internett, norsk, engelsk og spansk. De hjelper også til med aktuelle ting som påmelding til sommerskolen og utfylling av selvangivelse. I tillegg har de eldretreff, jentekvalder og damekvalder der de lager mat, snakker om løst og fast og av og til inviterer folk utenfra for å snakke om aktuelle tema. Våre informanter forteller at det er stor oppslutning om arrangementene og huset fungerer som en lokal møteplass. Det er en mangfoldig gruppe, men de sliter med å tiltrekke seg lokalbefolkning med majoritetsbakgrunn. I likhet med tidligere stedsanalyser ser vi at lokale møteplasser ikke når ut til alle typer lokale beboere, og at det finnes en intern segregering i hvilke sosiale rom ulike grupper bruker innad i området. Selve bygningen som huser Mangfoldshuset er i dårlig fysisk stand og trenger en oppussing for at det skal være en tiltrekkende møteplass for flere. Det er satt i gang et internt initiativ for å forbedre hagen. Noen lokale beboere vi har snakket med i andre sammenhenger har sagt de ikke bruker Mangfoldshuset fordi det er i så dårlig stand og fordi man må gå på en lite opplyst vei inn i et skogholt for å komme seg dit. Hadde det vært et finere samlingslokale og en mer åpen vei dit hadde det i følge dem vært flere som brukte tilbudet der. En ansatt i bydelen som jobber opp mot lokal ungdom fortalte at er det én ting mange av de lokale beboerne har ytret ønske om så er det møtestedet som er fine. Det er såpass mange som bor trangt og dårlig at de ønsker seg steder som er fine utenfor hjemmet. «Rent og pent og ryddig og koselig er kriminalitetsbekjempende» (intervju med bydelsansatt, 11.06.18).

I samtaler med lokalbefolkningen mangler det ikke på forslag til nye møteplasser i området. Felles for mange vi har snakket med, damer og menn, minoritet og majoritet, beboere på mortensrud siden og hauketosiden, er ønske om kaféer. Innenfor delbydel Bjørnerud er det ingen spisesteder eller kaféer som potensielt kan fungere som lokale møteplasser. Rett utenfor delbydelsgrensene er det noen få. Maliks er et av de eneste serveringsstedet på Mortensrud. Basert på hva informantene har fortalt oss, og våre egne observasjoner, er at stedets klientell nesten utelukkende er eldre menn og kvinner med majoritetsbakgrunn som drikker øl. Til tider sitter det noen menn med minoritetsbakgrunn på et eget bord og drikker kaffe, men de ulike etniske gruppene sitter sjeldent rundt samme bord (det samme er tilfelle også når en observerer senterlivet generelt). På Prinsdal/Hauketo-siden av delbydelen er det heller ingen serveringssteder eller møteplasser utenom barnehager, skoler, idrettsparken og private lekeplasser i borettslag. Flere vi har snakket med der ønsker seg altså flere møteplasser. Mødre i barselspermisjon drar på kafé på Sæter og familier drar til Kolbåten og Oslo sentrum for å handle. Hauketo senter blir nærmeste møteplass, men der er det ikke flere tilbud enn to matbutikker, et legekontor og et treningssenter. Togstasjonen der fungerer som en møteplass, og hadde det vært en kafé ville det vært perfekt sted å møte lokale venner og bekjente for en kaffe på vei til eller fra jobb. Slik det er i dag er det kun en tom togstasjon med en farlig trafikkovergang, sies det.

³⁹ <http://www.frivilligsentral.no/om-norges-frivilligsentraler/>

Lekeplasser er en annen møteplass som flere savner i delbydelen. Det er få lekeplasser som ikke er halvprivate, knyttet til borettslag og sameier eller tilknyttet skole og barnehager. En gruppe damer fra en lokal religiøs forening fortalte at de ønsker seg utendørs treningsapparater, en Tuftepark. Dette var det mye av i hjemlandet deres fortalte de, og kvinnene savner det her i Oslo. Damene foreslo å knytte det til lekeplasser slik at barna kan leke mens foreldrene trener (intervju 31.05.18).

Bydelen har nylig tatt i bruk et tomt hus ved Hauketo til Ung Arena. Bildet under er et annet tomt hus ved siden av Låven ungdomsklubb. Ifølge ansatte på Låven er huset kommunalt og står for tiden bare og råtner. Huset ligger fint til på et tun med ungdomsklubben og en barnehage. Ansatte på Låven har lekt med tanken om å gjøre huset om til et møtested foreldre. Det er lite av dette i området i dag fortalte de. Da ville man hatt noe for alle aldersgrupper på et og samme sted. Låven ungdomsklubb brukes en dag i uka til aktiviteter med eldre demente, men det er ikke et egnet lokale for denne bruken forteller de ansatte (intervju 11.05.18).

Illustrasjon 45: Tomt lokale rett ved siden av Låven ungdomsklubb. Foto: Yngvild Mæhle, 11.05.18

7. Muligheter og utfordringer for lokalsamfunnet

Bjørnerud – utfordringer for etablering av fellesskap og områdets «løft»

Flere steder i denne rapporten bruker vi ordet «bjørnerudfolket». Det viser rett og slett til de personene som bor innenfor det området vi fikk i oppdrag å undersøke for denne stedsanalysen. Per i dag er det ikke tegn til at dette geografiske området er et enhetlig ansikt-til-ansikt hverdagsfellesskap tilsvarende et nyurbanistisk «community» (Andersen 2001a; b; 2008), eller, med Anderson (1983) et *forestilt fellesskap* (som nasjonen Norge kan fremstå på under TV-sendingene fra 17. mai eller i lærebøker i grunnskolen). I hvilken grad et slikt felles «vi» eller en felles stedsidentitet vil kunne skapes, er usikkert – og det er ikke minst tvilsomt om det i det hele tatt er et lokalt ønske. Det som synes klart, er at i dag er det denne mangfoldige delbydelen (inkludert Bjørneruds umiddelbare omland) et område befolket av personer

- som trives, men også en del som mistrives og relatert til dette
- som er usikre om området er et godt oppvekststed
- som inngår i mindre, lokal-baserte grupper eller interessefellesskap (som likevel mangler offentlige møteplasser innenfor områdets grenser), men også folk som i liten grad er del av slike sosiale grupper lokalt, og relatert til dette
- som er åpne mot sine naboer, men også de som er langt mer lukkede eller skeptiske, særlig mot dem som oppfattes som «de andre»

Da vi i spørreundersøkelsen stilte følgende todelte spørsmål: «Hva jeg liker og hva jeg ikke liker ved dette området», var dette noen av svarene (svarene på én rad er svarene til én og samme respondent):

Hva jeg liker ved området	Hva jeg ikke liker ved området
Folka som bor her, alle kjenner hverandre	At det ikke er noen steder hvor ungdommene kan møtes
Jeg liker at mine barn trives godt her	Jeg liker ikke at naboene har lite kontakt sammen
Tett på naturen	Stempelet som bydelen har, stigmatisering, sammensetting av befolkningen, økning av kommunale boliger. Større utfordringer med rus
Nært marka	For mye innvandring
Uteområdet , naturen	Alt for mange utlendinger
Nærhet til Grønliåsen	Lite kulturtilbud og få naturlige samlingsplasser
Mangfoldshuset med fine aktiviteter, t-bane, delvis senteret	Gutter som vandrer uten noe fornuftig å gjøre, rus, hasj
Noen steder er det fine hus	Lite å gjøre, forsøpling, stygge blokker
Nærhet til naturen, god offentlig kommunikasjon	Forsøpling, dårlig samhold
Mulighet til å bo bra uten å forgjelde seg på grunn av mange ressursvake mennesker	Nedprioritering av kollektivtrafikk og parkområde fordi ressursvake folk ikke skaper samme støy. Og at profesjonelle eiendomsutvikler ikke

	tør å satse pga. dårlige profittmuligheter. Det blir 'race to the bottom' for strøket om noe ikke skjer
Blandingen, ulike kulturer. Fin beliggenhet	Dårlig integrering blant noen. Ungdomsgjenger. Få møteplasser (bibliotek, svømmehall, ungdomstilbud)
Naturen	Mangel på integrasjon, økonomisk sett, som fører til segregasjon [langs] etniske linjer
Nærhet til naturen, t-bane, skole, barnehage, gode naboer, usnobbete,	Forsøpling, at folk ikke bryr seg, hasjsalg, medieoppslag, frykt for å bli sittende med svarteper om man venter for lenge med å selge
Beliggenheten – mangfoldet	Manglende fritidstilbud for ungdom - fattigdom - rus
Etablert og trygt bomiljø. Toget: effektivt kommunikasjonsmiddel. Grønliåsen: lett adkomst til flott turområde og lysløype. Ren luft, stille	Planer for knutepunktutbygging på Hauketo: flere små og rimelige leiligheter for innbyggere med lite ressurser? Vil utbygging ødelegge bomiljøkvalitetene vi har i dag? Allerede for stor (og økende?) konsentrasjon av asylsøkere/innvandrere i deler av Hauketo/Prinsdal

Dette er noen utdrag som er representative for de svarene vi fikk, og viser altså at det er flere ting som skaper trivsel (som beliggenheten, naturen, kollektivtransportmulighetene, mangfoldet, prisnivået), men at de fleste også trekker frem noe de ikke liker. Det mange trekker frem under «liker ikke», er elementer som tyder på svak lokal integrasjon, med andre ord, faktorer som ikke legger til rette for samhold eller som rett og slett bidrar til avstand. Blant disse er en mangel på møteplasser, områdestigmaet, antallet kommunale boliger og at det er for få «norske» eller for mange «innvandrere» eller for omfattende fattigdom (også knyttet til boligpriser, antallet kommunale boliger og forsøplingen). Fra blant annet intervjuene, kom det også frem at det er ulike grupperinger blant de unge på skolene og på fritiden. Der særlig noen guttemiljøer er tøffe og de som da ikke føler seg hjemme blant disse, trekker seg unna eller unngår å bruke arenaer som (antas) å bli dominert av disse tøffe ungdommene. Med andre ord vil ikke nødvendigvis en sosial arena som en ungdomsklubb føre til at ulike grupper møtes og at lokalsamfunnets integrasjon styrkes (eller at f.eks. de skoleflinke kan fungere som rollemodeller for andre). Noen la også vekt på at de relativt lave boligprisene, eller mer presist, den relativt lave avkastningen på boliginvesteringen, en hadde lokalt her, medførte at en ikke kunne flytte videre dit en ønsket (tilsvarende boligkvalitet, men i et annet område).

Politisk handlingsrom og erfaringer med «områdepolitikk»

I hvilken grad dette er utfordringer som kan løses gjennom områdeløft eller andre politiske strategier, er usikkert. Tiltak som bidrar til mindre forsøpling kan man enkelt gjennomføre (om folk ikke slutter å kaste fra seg søppel, så kan opprydningen tenkes å skje raskere/mer systematisk). Man kan også bygge ut bedre fritidstilbud og anlegge møteplasser (noen beboere etterlyser for eksempel skateparker) og fortynne eller belyse områder der folk føler seg utrygge, men ikke nødvendigvis styre hvem som vil bruke disse (Andersen 2001b; 2014). Stemplett, eiendomsprisene, fattigdommen og befolkningens «etniske» sammensetning er det også komplisert eventuelt å endre på.

For å først ta endringer i eiendomsprisene, viser forskning fra Norge (Oslo) at områdeløft kunne kobles til økte eiendomspriser i to av områdene (og at de dermed antatt å bli mer «attraktive»), og at et av områdene ikke så noen «signifikant effekt» av områdesatsingen, mens man for et fjerde område tvert i mot så man «signifikante negative effekter» av områdeløft på eiendomsprisene (Aarland, Osland & Gjestland 2017). Når det kommer til hva en endret befolkningsendring kan ha å si, har man ikke eksperimentert med dette i Norge, og man har derfor heller ikke empiriske studier å trekke på. Fra USA finnes det derimot en rekke studier av prosjektet «Moving to opportunity» (også her finner studiene ulike effekter (av det å flytte på folk, se en diskusjon i Andersen 2009), men siden USA som samfunn skiller seg så radikalt fra Norge, ser vi heller til et land som nok har flere likhetstrekk med vårt i eget.

I Nederland gjennomførte myndighetene et radikalt områdegrep – eller områdesatsing – for å bøte på «urbane problemer». Man forbød rett og slett nyankomne personer uten arbeid å flytte inn i leieboliger i «utsatte områder», for dermed å gjøre disse nabolagene mer «beboelige» (eng. 'liveability', dvs. øke eiendomsverdiene og styrke lokal trivsel) for de som allerede bodde der (van Gent m fl 2017, s. 2, 4). Man ønsket altså å få til en passende «sosiale blanding» ('social mix') ved å ikke få inn flere fattige og immigranter, men heller få inn flere folk med en viss inntekt, for så å bedre lokal integrasjon og gjøre nabolagene mer stabile og tryggere (van Gent m fl 2017, s. 2). Resultatene av denne områdepolitikken var at man reduserte antallet uønskede i de aktuelle områdene X og Y – og de har flyttet til andre deler av regionen – mens man så en økning av arbeidstagere i X og Y (van Gent m fl 2017, s. 9-10). På tross av at man fikk inn flere «ressurssterke» eller ønskede beboere, så gikk tryggheten ned, mens man så en forverring med tanke på renhold, vedlikehold, bråk og trafikk – som ifølge planleggerne/byråkratene er de faktorene som sier noe om i hvilken grad et område er beboelig (van Gent m fl 2017, s. 12). Forskerne konkluderer derfor med at selv om man ikke kan si noe om hva som hadde skjedd hvis ikke denne områdepolitikken hadde vært iverksatt, så hadde den i hvert fall ikke de ønskede sosiale og materielle effektene på tross av de styrte endringene i befolkningssammensetningen. Tvert i mot så det ut til at bomiljøet ble forverret (van Gent m fl 2017, s. 13-14). Poenget her, er å vise at selv med meget radikale grep, er det vanskelig å planlegge for, programmere for eller styre seg frem til et forhåndsbestemt mål når styringsfeltet eller styringsobjektet er et sammensatt, kaotisk og komplisert «system» som et lokalsamfunn eller stort nabolag kan sies å være (Andersen 2001b). Med andre ord, så er det ikke en enkel løsningsoppskrift på det som kan kategoriseres som «gjenstridige problemfelt» (Askim m fl 2017), særlig i en situasjon (Norge) der politikerne faktisk har lagt opp til *begrenset* offentlig styring av nettopp byutvikling og boligbygging (Andersen & Røe 2017b; Andersen & Skrede 2017; Ringholm m fl 2018). Etter å ha løftet frem noen mer overordnede utfordringer også med bakgrunn i internasjonale erfaringer med områdepolitikk, beveger vi oss ned på bakken og tilbake til Bjørnerud igjen.

Former for – og betingelsene for – sosial kapital

Som i en rekke andre bomiljøer i Oslo (se f.eks. Andersen m fl. 2017; 2018; Brattbakk m fl. 2015; 2017; Ruud m fl. 2016), er det en del engasjerte beboere, aktive foreninger og offentlige aktører innenfor og i omlandet til delbydel Bjørnerud. Alle disse bidrar til å styrke eller utvikle lokal «sosial kapital» eller tillitsfulle sosiale relasjoner mellom folk (se under). Når det er sagt, så har flere vi har snakket med vektlagt – noe også tabellen og diskusjonene i avsnittene over peker mot – eksistensen av noen avstandsskapende betingelser og friksjonsskapende elementer lokalt. Flere hevder at ungdom ikke har et godt nok fritidstilbud, samt at flere ungdommer befinner seg i en marginal posisjon (blant annet på grunn av fattigdom/mangel på lokale arbeidsplasser), og at dette igjen bidrar til at en del tar del i

illegale aktiviteter: «Ungdommene ser ikke noe annen utvei enn å selge narkotika», som noen mødre fortalte oss (intervju 31.05.18). Av mer hverdagslig karakter, var det friksjoner å spore i hvordan ulike grupper så på hverandre. Både beboerne med majoritets- og med minoritetsbakgrunn kunne i intervjuer og samtaler fortelle om manglende sosiale relasjoner med naboene.

Vi har over vist til hvordan blant annet om skiller innad i ungdomsmiljøet mellom tøffe og snille gutter – skiller som blant annet medfører at de tøffe gjør mer ut seg av på en ungdomsskole og på fritiden kan sies å dominere for eksempel noen fritidsklubber. Det betyr ikke at denne gruppen med tøffinger ønsket å dominere eller at de var i tallmessig overtall, men siden noen utenfor dette miljøet holdt seg unna rett og slett fordi de ikke følte seg hjemme blant de andre guttene. I bruken av uterommene avtegnet det seg videre noen sosiale forskjeller. Det syntes for eksempel å være hovedsakelig gutter som brukte områdene rundt Mortensrud senter som hengested, noe noen av ungdommene selv hadde meninger om: «jeg har venner som henger utenfor senteret, det er flest gutter – selv synes jeg det er flaut» (feltsamtale, 02.05.18). Også blant de voksne kunne det være ulike skiller eller flere grupperinger. I et intervju forklarte en mor hvor hennes naboer i oppgangen kom fra: «de over er fra Pakistan, hun under er fra Libya ...» (intervju 04.07.18), men dette var ikke personer hun hadde nære sosiale relasjoner til. Hennes venner – som hadde samme bakgrunn som en selv, noe ingen av naboene hadde – bodde i andre deler av Oslo. Og moskeen hun brukte, lå i sentrum. For noen beboere var det tydelig at man hadde en mistillit til naboer eller beboere med en annen bakgrunn. I en samtale med noen ildsjeler i en «minoritetsforening», kom det frem at disse kvinnene hadde relativt sterke fordommer mot «somaliske damer» (intervju 31.05.18). Et annet eksempel er hvordan en majoritetsnorsk mann tilhørende middelklassen, fortalte hvordan han, hans familie og venner i stor grad skygget unna det lokale senteret og særlig serveringsstedet da han/de ikke ville bli assosiert med klientellet der. Med andre ord var ikke alle de sosiale arenaene potensielle møteplasser for alle, men i en viss grad ute- og innerom noen grupper dominerte/brukte (se igjen tabellen over).

Som vi nevnte innledningsvis med en referanse til Anderson (1983) kan man derfor neppe omtale Bjørnerud som et «forestilte fellesskap» der beboerne anser at også ukjente naboer er del av samme sosiale gruppe. Det vi heller ser, er at det internt i området er alt fra gode via dårlige til fraværende relasjoner mellom naboer. Det er flere små «samhold», men også klare tegn på avstand mellom personer eller grupperinger. En slik sosial fragmentering er ikke spesiell for Bjørnerud eller for områder med levekårsproblemer (Andersen 2001b; Andersen 2014).

Her kan det derfor være hensiktsmessig å se nærmere på forskningsfunn og teorier knyttet nettopp til sosiale nettverk/sosial kapital og nabolag. Inngående studier av nabolag og de som bor der, viser hvordan ulike betingelser gir ulike sosiale resultater (for en oversikt, se Brattbakk & Andersen 2017). Om og i hvilken grad personer søker sammen med andre og deretter danner nettverk eller sosiale grupper med bånd av ulik styrke mellom aktørene, varierer mye. Kanskje ikke overraskende, finner også forskningen at barn oftere har enklere for å danne nye vennskap, mens voksnes nettverk ofte er mindre åpne i den forstand man ikke knytter bånd like ofte/hurtig som barn eller unge. Basert på Fischers (f.eks. 1982) arbeider, nevner Schiefloe (2015) tre hovedgrupper av faktorer som fremstår som sentrale for dannelsen av sosiale nettverk

- Aktørenes personlige egenskaper; som motivasjon og sosial kompetanse [og vi vil vektlegge: *interesser* (Andersen 2001b; 2014)] («indre» forhold)

- tilskrevne egenskaper ved aktørene; som kulturell bakgrunn, kulturell kapital, etnisitet, sosio-økonomisk status, slektskap og lokal tilknytning («medierende» egenskaper)⁴⁰
- kontekstuelle forhold, muligheter og begrensninger; som fysisk tilgjengelighet, tid og arbeidsoppgaver eller andre forhold som naturlig bringer folk i kontakt med hverandre («ytre» forhold) (sitert fra Schiefloe, 2015, s. 81).

I en studie av et bynabolag på Grünerløkka i Oslo, viser Robbins (2005) hvordan en etnisk norsk kvinnes (aktør A) motivasjon for å danne et bånd med den lokale kjøpmannen (aktør B) med synlig etnisk minoritetsbakgrunn ikke ble realisert da kjøpmannen rett og slett ikke var interessert. Så om de indre forhold hos aktør A lå til rette for at en sosial relasjon skulle knyttes, så var det for A ytre forhold som begrenset hennes handlinger og ønsker. Det var altså ikke mulig for A skape et bånd ut av sin egen gruppe eller generere brobyggende *sosial kapital* i dette tilfellet.

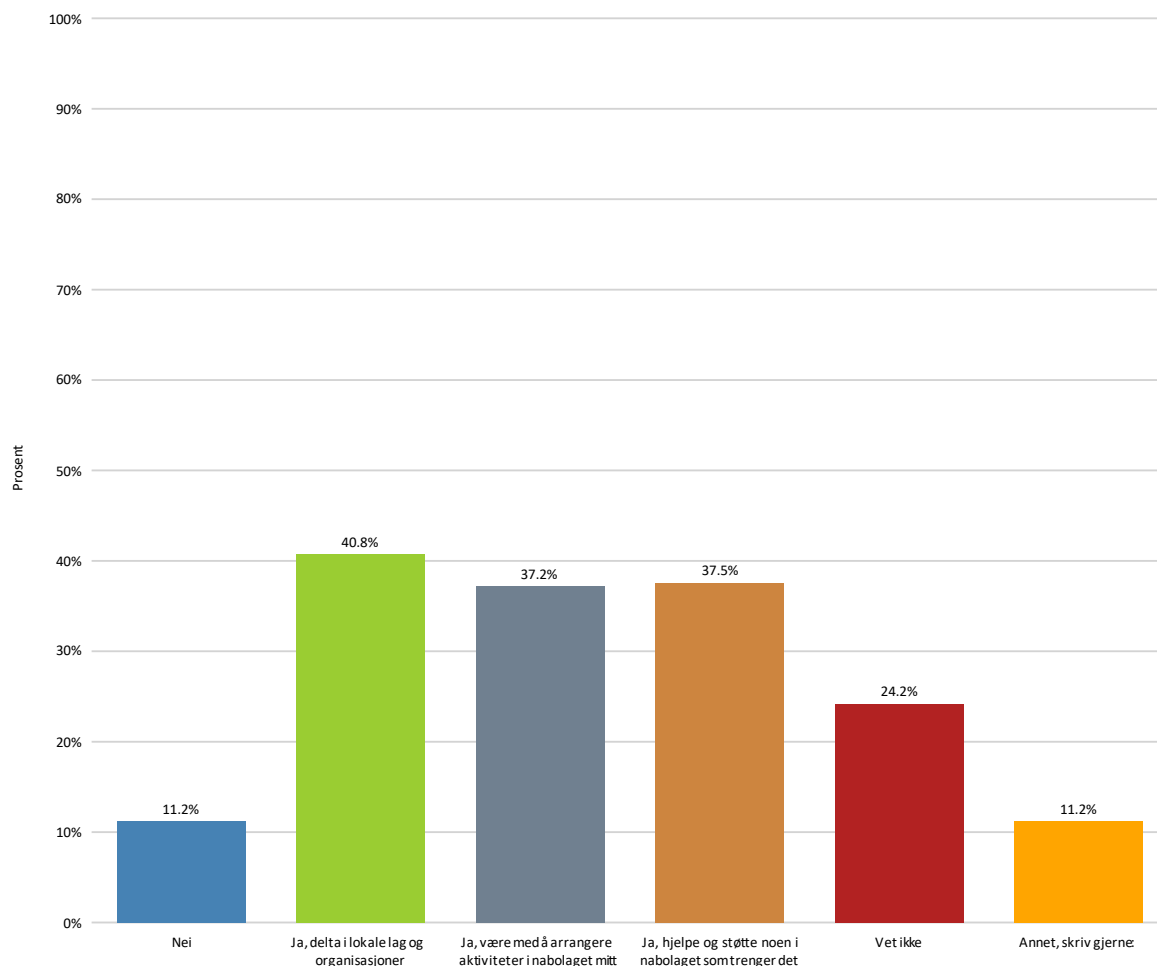
En innflytelsesrik bidragsyter til diskusjonen av sosial kapital, er Putnam (2000) som definerer *sosial kapital* som «forbindelser mellom individer – sosiale nettverk og de gjensidighetsnormer og den tillit/tillitsverdighet ('trustworthiness') som oppstår fra disse» (Putnam 2000, s. 19, vår oversettelse). Putnam vektlegger særlig «tillit» og hevder at tillit «smører sosialt liv» (Putnam 2000, s. 21). Det norske begrepet «nabolag» eller «nærmiljø» er nært knyttet til det engelske «community» (se også Andersen 2001b). Interessant nok hevder Putnam at sosial kapital er den begrepsmessige slektningen til nettopp «community» – de gir begge assosiasjoner til noe «varmt» og «mykt og deilig» (eng.: 'cuddly') (ibid.). Byforskeren Briggs har dog advart mot nettopp slike forestillinger (vist til i Putnam 2000, s. 21): «Nettverk (...) er generelt et gode for de som er på innsiden, men de eksterne effektene av sosial kapital er ikke alltid positive» (ibid.). Aftenpostens oppslag den 29. juni, 2017 illustrerer dette: Mange av de terroristene som har slått til i Europa de seneste årene har kunne gjøre dette nettopp ved å dra på sine nettverksressurser og den tillit som eksisterer mellom medlemmer av bestemte sosiale grupper.⁴¹ Med andre ord har de hatt stor nytte av egen sosial kapital. Også av slike grunner er det relevant å skille mellom to dimensjoner ved, eller to ulike former for, sosial kapital, nemlig *sammenbindende* («bonding») og *brobyggende* («bridging») sosial kapital. Førstnevnte viser til den sosiale kapitalen, eller de nettverksrelasjonene og samhandlingene, som foregår *innenfor* en homogen gruppe. Dette medfører blant annet at gruppeidentiteten blir styrket og grensen mot andre grupper forsterket. Brobyggende sosial kapital viser til bånd *ut av* en homogen gruppe. Det er med andre ord snakk om å knytte bånd til personer som er ulike en selv. Sammenbindende sosial kapital er bra for å «klare seg» eller ha det fint (som å være med venner), mens brobyggende sosial kapital er viktig for å «komme seg videre» (f.eks. oppover i klassehierarkiet/for sosial mobilitet) (Putnam 2000, s. 22-23).

Dette leder oss igjen tilbake til våre funn fra Søndre Nordstrand. Selv om blant annet skolene og fritidsklubbene legger til rette for at det utvikles bånd på tvers av grupper, synes det som om både vennskapsgrupperinger (jf. de tøffe versus de snille guttene) og noen av organisasjonene skaper og styrker sammenbindende heller enn brobyggende sosial kapital, også internt på henholdsvis hauketo- og mortensrudside. Blant noen av beboerne er det personer som setter pris på mangfoldet og de etablerer,

⁴⁰ Også aktørenes *alder* henger ofte sammen med hva slags sosiale relasjoner man inngår i (se f.eks. Andersen 2014, s. 52-53).

⁴¹ Her hevdes det blant annet at "terroristene [trekker] veksler på store nordafrikanske mafianettverk som styrer cannabis-trafikken til Europa" <https://www.aftenposten.no/verden/Fire-av-fem-terrorister-i-Europa-har-rotter-i-nordafrikanske-land-623793b.html>

eller forsøker å etablere, brobyggende relasjoner. Selv om det ikke er gitt at alle er interessert i et mer inkluderende eller omfattende fellesskap bestående av ulike grupper, men basert på funnene fra spørreundersøkelsen, synes det uansett å være et potensial for å trekke flere folk med i lokale aktiviteter og dermed kanskje skape tettere og flere brobyggende relasjoner lokalt (se figur 43 «Er det noe du kan tenke deg å gjøre for området?», nedenfor). I så fall er det også mulig at den lokale tilliten mellom beboerne styrkes.

Figur 43: «Er det noe du kan tenke deg å gjøre for området?» N. 277

Selv om over elleve prosent ikke har noen ønsker om «gjøre noe for området», så er det langt flere blant respondentene som er positive til å delta aktivt i lokale lag og organisasjoner, til å være med på å arrangere aktiviteter i eget nabolag eller som ønsker å hjelpe noen som trenger det. Også blant de som er usikre, kan det være mulig å skape eller legge til rette for lokalt engasjement, noe erfaringene fra Tøyen og tøyenløftet tyder på.

Lokale utfordringer, men ikke nødvendigvis lokale løsninger

Det er viktig å være klar over at flere av de problemene vi har hørt om på skolene, i uterommene og ved blant annet senteret på Mortensrud, kan henge sammen med strukturelle faktorer og utfordringer som ikke vil løses ved en oppgradering av uterommene eller andre typer tiltak i delbydelen alene (Anders 2017; Andersen 2009; Brattbakk m fl 2015; 2017; Brattbakk & Andersen 2017; Hagen m fl 2016). Kanskje ligger løsningen i by-, bolig-, fattigdoms eller integrasjonspolitikken (det vil si, enten på kommunalt og/eller nasjonalt nivå). Når man finner klare negative nabolageffekter i utsatte nabolag er det ofte lett å tenke at løsningene må være lokale (se Brattbakk & Andersen 2017, s. 51). Samtidig er det ikke minst viktig å vie oppmerksomhet til problemenes dypereliggende årsaker, som i stor grad befinner seg på politisk og økonomisk makronivå, og som handler om den grunnleggende omfordelingen og tilgangen til samfunnets ressurser. Kompleksiteten i nabolagsprosessene – som forsterkes av befolkningens flyttemønstre – tilsier at det er behov for et bredt spekter av tiltak fra overordnet politisk nivå og ned til mikroforhold i nabolaget. Jo mindre den sosiale ulikheten mellom individer og grupper er, desto mindre ulikhet vil det være mellom geografiske områder. De aller viktigste tiltakene er derfor å gjøre noe med den grunnleggende omfordelingen og tilgangen til samfunnets ressurser gjennom nasjonal politikk innenfor familie-, oppvekst- og utdanningspolitikk, makroøkonomisk- og arbeidsmarkedspolitik, skattepolitikk- og inntektsoverføringer og ikke minst boligpolitikk (inkludert satsing på bomiljøene i kommunale boliger), samt helse-, omsorgs- og forbrukspolitik. Det er på disse politikkfeltene det viktigste grunnlaget for å motvirke barnefattigdom og uheldige oppvekstsvilkår legges. Den omfordelende velferdsstaten ser ut til å motvirke fremveksten av svært «dårlige» nabolag i Oslo (Andersen 2012) og har kompensert for en del av forskjellene mellom «gode» og «dårlige» nabolag i hovedstaden. Likevel er det til dels markante forskjeller mellom ulike nabolag eller byområder i Oslo, der noen altså kommer «dårligere» ut eller har mer synlige utfordringer (se særlig Ljunggren 2017). Vi har berørt noen av disse i denne rapporten. Det er ikke rom for å drøfte relasjonene mellom makroprosesser/nasjonal politikk og hva som utspiller seg lokalt ei heller diskutere videre hva som eventuelt er strategiske politiske grep i mer detalj her (se Brattbakk & Andersen 2017 for en mer utførlig diskusjon). Vi vil likevel understreke at en fin park ikke i seg selv løser levekårsutfordringer. Videre kan et oppgradert byrom eller en ungdomsklubb faktisk tiltrekke seg flere som driver med uønsket aktivitet (se bl.a. Hagen m fl 2016; Ruud m fl 2016). Et avsluttende poeng i denne sammenheng, er at (mulige) tiltak som er tenkt å løse et problem, som det å tilfeldig fordele barn for å minke segregasjonen innenfor Oslos barnehager (se Drange & Telle 2018), kan føre til mottiltak fra de mest ressurssterke foreldrene. De kan blant annet velge å flytte til en annen kommune for å kunne sende barna i den barnehagen de ønsker (se Andersen, under utgivelse). Slike poenger er ofte fraværende i debatten, men likefullt viktig å tenke over.

Frafall og yrkeskvalifisering

Over kom det frem at Bjørnerud har en relativ høy frafallsprosent, men hva som ligger bak og hva som da eventuelt kan motvirke dette, er ikke gitt. Kanskje har Markussen ved Frischsenteret rett i at

dersom fylkeskommunene, som har ansvar for videregående skole, også hadde fått regningen for sosialhjelp og trygdeutgifter, som kommer i kjølvannet av [fylkenes] middelmådige skoleierprestatjoner, så hadde [fylkene] investert mer i å forebygge frafall og utenforskap enn i de gjør i dag (Markussen 2018).

Her må det likevel poengteres at Oslo selv er både et eget fylke og kommune med ansvar både for sosialhjelp og videregående skole, så hans «djerpe påstand» (Markussen) treffer kanskje ikke helt i denne sammenheng. Likefullt er det gode grunner til å tenke kreativt, tverrsektorielt og på tvers av forvaltningsnivåer om en ønsker å gjøre noe med henholdsvis hva som forårsaker frafall og minimere de negative konsekvensene dette har for både samfunn og enkeltindivider. Hva som er «god» eller «smart styring» (Askim m fl 2017) av dette samfunns- eller politikkfeltet, er vi ikke djerpe nok til å fastslå.

Vi er uansett enige med Hernes (2010, s. 8) i at det ikke er én, men mange årsaker til at elever fullfører videregående (se også særlig Reegård & Rogstad 2016). Det å sette inn målrettede tiltak vil derfor ikke bare kreve økonomiske og menneskelige ressurser, men også inngående kjennskap til aktuelle elevgrupper.

Fra tidligere forskning, så vet vi at norske storbyer, og da særlig Oslo, karakteriseres blant annet av

- Høy andel mottakere av ulike offentlige ytelser
- Høy andel innvandrere med særskilte utfordringer knyttet til bosetting og integrering, som omfatter problematikk knyttet til arbeid, bolig, introduksjonsordninger, språk, kvalifisering og sosiale tjenester
- Krevende oppvekstforhold og stor og økende gruppe av barn og unge med minoritetsbakgrunn. Deres inkludering og utvikling på sentrale levekårsvariable er sentral for utviklingen av norske (by-)samfunn framover
- Boligsosiale forhold er ekstra utfordrende for storbyene
- Uheldige konsekvenser av bokonsentrasjoner i visse deler av byene, særlig for barn og unges oppvekst og framtidige livssjanser
- Betydelig intern sosial ulikhet, og den tette sammenhengen mellom sosial ulikhet og helse, gjør at storbyene [som Oslo] har særskilte helseutfordringer (fra Brattbakk m.fl. 2016).

Det er her viktig å understreke at etterkommere etter innvandrere «opplever betydelig oppadgående sosial mobilitet sammenliknet med sine foreldre» (Hermansen 2015, referert i Sørvoll & Aarset 2015, s. 106). Dette er også en del av bildet. Siden tidlig 1990-tallet har utdanningsgapet mellom denne gruppen og etnisk norske unge stadig blitt redusert, noe som kan reflektere bedret politikk for å fremme etterkommeres utdanningsmuligheter (Bratsberg, Raaum & Røed 2012). Som påpekt over, så er det altså ikke en automatikk i at skoler med høy andel innvandrere eller etterkommere av innvandrere blant elevmassen skal gjøre det relativt dårlig i utdanning, eller at skoler i Bydel Søndre Nordstrand nødvendigvis skal bidra til å reprodusere sosial ulikhet eller opprettholde Oslo som ulikhetenes by (Ljunggren, 2017). Likevel er det viktig å vite at det samtidig er slik at «innvandrere scorer dårligere enn den øvrige befolkningen på alle dimensjoner innen utdanningssystemet» (Wiggen m fl 2015, s. 4). I denne stedsanalysen har det ikke vært mulig å gå dypere inn i slike forskjeller eller hva som «virkelig» ligger under de høye frafallstallene vi ser i delbydel Bjørnerud. Her vil vi derfor oppfordre til mer forskning. Om man likevel skulle tenke høyt basert på de innspillene vi har fått fra foresatte og unge, ansatte i barnehager og på skoler, samt de som jobber forebyggende i området, sett i sammenheng med foreliggende forskning, så vil en mer effekt satsing på språk/norsk allerede fra barnehagealder, kombinert

tiltak som gir praktisk yrkeserfaring, være nyttig for å forebygge frafall og styrke mulighetene i arbeidslivet. Videre vil vi fortsette med høytekning om tiltak eller strategier for å gjøre Bjørnerud til et enda bedre sted.

Fremtidens Bjørnerud – forslag til strategier, tiltak og samarbeidsformer

For å forsøke å finne svar på hva som kan bidra til at Bjørnerud blir et bedre sted å bo eller hva som skal til for at beboerne får det bedre, rådspurte vi beboerne (se særlig avslutningskap.), men også aktører som kjenner godt til området i kraft av sine jobber. Noen av disse yrkesutøverne bor selv i bydelen, mens andre bor utenfor Søndre Nordstrand. I en diskusjon om fremtidens Bjørnerud må det bemerkes at en rekke utbyggingsplaner og -prosjekter allerede er underveis for Bjørnerud med omland. Det er ikke mulig her å gå i detalj på disse – ei heller debatten rundt de ulike planene/prosjektene. Likevel kan det kort nevnes at i skrivende stund (sommeren 2018) er en skole som Prinsdal under utvidelse, der både bygg og uterom blir utbygget/pusset opp.

I dette kapitlet skal vi skissere forslag til mulige mål, tematiske innsatsområder og målrettede tiltak som kan ha ønsket effekt, og som kan igangsettes både på kort sikt (i 2018) og på lengre sikt av et områdeløft. I tillegg vil vi gi eksempler på mulige partnere og aktører for tverrsektorielt samarbeid som arbeider med sammensatte utfordringer og metodikk for samhandling.

Det må nevnes at kapitlet ikke skal leses som et komplett forslag til en «tiltaks pakke» for bjørnerud-folket. Vårt ønske er at de som leser rapporten som helhet lar seg inspirere til andre og kanskje bedre ideer om hva som burde gjøres på kort og på lang sikt, hvem kommunen/bydelen burde samarbeide med, hvilke grupper som eventuelt burde prioriteres og hvilke geografiske områder som en burde satse særskilt på. Leseren vil da også fange opp at vi (eller våre informanter) underveis i teksten over har tanker om disse temaene i tillegg til det som presenteres under. For eksempel poengterte vi at med en frafallsprosent på 39, plasserer dette tyveåringene i delbydelen i det øverste sjiktet blant Oslos delbydeler over dem som ikke har gjennomført videregående skole. I den forbindelse synes det helt klart hensiktsmessig å styrke arbeidet med å forhindre frafall eller for å finne andre utdanningsalternativer for områdets unge, og da kan et styrket tverrsektorielt samarbeid synes som en farbar vei å gå. Vi viste blant annet til rektoren ved den lokale videregående skolen som i et intervju med Aftenposten nylig hadde flere konkrete forslag der det i det ene antydtes at utdanningssektoren burde jobbe mer med arbeidslivsaktører for å trekke «praksisfeltet» tettere inn i utdanningen. Ved nevnte Prinsdal skole skal de også gjennomføre et barnetråkk (etter at arbeidet med stedsanalysen er avsluttet) også andre skoler i området har gjennomført tilsvarende prosjekter.⁴² Det har derfor vært lite hensiktsmessig å

⁴² Barnetråkk-rapporten fra Mortensrud skole (fra 2016) finnes her: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13271459/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Oslo%20Sør-satsingen%202018-2026/Barnetråkk%20-%20Mortensrud%20skole%20-%20Del%20av%20planprogram%20for%20Mortensrud%20-%20april%202016.pdf>

Fra Stenbråten skole (fra 2016) her: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13271465/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Oslo%20Sør-satsingen%202018-2026/Barne-tråkk%20-%20Stenbråten%20skole%20-%20Del%20av%20planprogram%20for%20Mortensrud%20-%20april%202016.pdf>

I tillegg ble det i 2016 arrangert en workshop med ungdom i alderen 14 til 18 år fra Mortensrud (det er uvisst om noen av dem/hvor mange som var bosatt innenfor delbydel Bjørnerud), den rapporten finnes her:

gjenta et slikt arbeid også som del av stedsanalysen. Vi anbefaler at vår rapport ses i sammenheng med barnetråkkrapportene og rapporten fra workshop med mortensrudungdom når en eventuelt skal planlegge uteromstiltak for yngre bjørnerudbeboere.

Det må dessuten understrekes at det er viktig at eventuelle tiltak – eller områdepolitikken mer generelt – tar utgangspunkt i lokale «behov» og ønsker. Vi legger derfor her stor vekt på å presentere ønsker beboere og andre aktører som kjenner området godt har formidlet til oss. Samtidig tar vi oss også den frihet å komme med noen egne løpende *refleksjoner*. Grunnen til at vi spesifiserer refleksjoner, er vi ønsker å legge opp til dialog og dermed også motforestillinger snarere enn å konkludere med fornuftige eller strategiske løsninger (se Ruud m fl 2018, s. 183). Selv om flere av forslagene under både kommer nedenfra og virker hensiktsmessig gitt den kunnskapen vi sitter på fra andre studier, er Bjørnerud et område underveis (morgendagens beboere kan ha andre preferanser) samtidig som Bjørnerud i dag er et mangfold av steder, der ulike grupper har ulike interesser (og vi har neppe fanget opp hele meningsmangfoldet). Vi har heller ikke hatt mulighet til å sende ut våre forslag (også de videreformidlet fra beboerne) på høring lokalt eller hatt en «djevelens advokat» til å vurdere helheten.⁴³ Vedrørende sistnevnte, så kan nettopp en institusjonalisering av rollen djevelens advokat være en idé når en planlegger eller legger strategier for et områdeløft. Dette er blant satt i system i det amerikanske militæret og av «the Bill and Melinda Gates Foundation» i sistnevntes forsøk på å utrydde polio.⁴⁴ Det er velkjent at en allerede etablert gruppe eller et fagmiljø kan ha vanskeligheter med å komme opp med alternative løsninger, for kanskje er ikke «best practices» alltid det beste. Da kan det være nyttig å ha en liten ad hoc gruppe/leie inn en person som har som oppgave nettopp å stille spørsmål ved etablerte antagelser og heller komme med nye/andre perspektiver. En som kanskje kan omtales som en positivt-orientert «kverulant» (kranglefant).

Før vi kommer nærmere inn på ytterligere forslag til strategier og tiltak, skal vi vise hvordan den nylig avsluttede Oslo Sør-satsingen i Bydel Søndre Nordstrand var organisert, samt hovedfunn fra satsingen. Oslo Sør-satsingen var en levekårssatsing som startet i 2007 og som varte fram til 2018 (Ruud & Vestby 2018). Det nye områdeløftet på Bjørnerud følger altså tett på den forrige satsingen, og flere av aktivitetene vi finner på Bjørnerud har fått finansiell støtte fra den forrige satsingen. Det gjelder blant annet Mangfoldshuset, Mortensrudfestivalen, Dagravnene og Mortensrud Manifest. Satsingen var finansiert som et spleiselag mellom staten og Oslo kommune med en kostnadsramme på 32 millioner kroner årlig. Hovedmålet med satsingen var å styrke integrering og inkludering, samt å bedre folkehelsen og bomiljøene. Innsatsområdene var konsentrert om temaene oppvekst, deltakelse og medvirkning, kvalifisering til arbeidslivet, kultur, bo- og nærmiljø, samt folkehelse – ikke ulikt innretningen i områdeløftene blant annet i Groruddalen (Ruud m fl 2016, Ruud og Vestby 2017a, Ruud og Vestby 2017b, Andersen m fl 2018, Ruud m fl 2018).

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13271462/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Oslo%20Sør-satsingen%202018-2026/Ungdom%20om%20Mortensrud%20-%20Planprogram%20Mortensrud%20-%20Rapport%20fra%20ungdomsworkshop%2018.%20februar%202016.pdf>

⁴³ I ordboken forklares det at uttrykket «djevelens advokat» viser til «den som under skinnprosessen forut for kanonisering anfører alt som taler imot vedkommende» (fra Ordnett.no).

⁴⁴ Hentet fra: <https://www.philanthropy.com/article/Playing-Devils-Advocate-for/195935>

Styringsmodellen i Oslo Sør-satsingen skiller seg fra de andre områderettede satsingene som det er naturlig å sammenligne med, nemlig «Handlingsprogram Oslo indre øst» 1997-2006 og «Groruddals-satsingen» 2007- 2016. Den største forskjellen mellom de tre programmene har vært at det i hovedsak var sivilsamfunnet som ga innspill til hvilke tiltak som skulle prioriteres i Oslo Sør-satsingen, dvs. at grasrotengasjementet var både utgangspunktet og resultatet. I Handlingsprogram Oslo indre øst var det i stor grad kommunale aktører som fremmet forslag til prosjekter innen «sine» ansvarsområder. I Groruddals-satsingens disponeres midlene først og fremst av bydelene som selv utarbeider og velger tiltak som skal gjennomføres, delvis gjennom medvirkningsprosesser, delvis på bakgrunn av levekårs-data og stedsanalyser som påpeker behov for tiltak.

I Oslo Sør-satsingen ble altså midlene først og fremst gitt til sivilsamfunnet, til beboere og frivillige organisasjoner, som søkte om midler gjennom tilskuddsordningen som bydelsutvalget disponerte. Gjennom tilskuddsordningen pekte bydelens innbyggere på utfordringer og behov i lokalmiljøet og ble selv med på å utforme og utføre tiltakene. En fordel med denne modellen var blant annet at bydelsutvalgets representanter, som folkevalgte lokalpolitikere, fikk god kjennskap til lokalmiljøet og hadde gode forutsetninger for å tildele «treffsikke» prosjekter. En prosjektkoordinator, som var ansatt på heltid i hele perioden, forberedte sakene for bydelsutvalget og bisto søkere med informasjon om søknadsprosessen. Prinsippet om beboerinvolvering i Oslo Sør-satsingsmodellen ser vi som interessant også i det nye områdeløftet, noe vi kommer tilbake til senere i kapitlet.

Samskaping

I rapporten har vi gitt en kunnskapsplattform som kan fungere som et felles utgangspunkt for valg av strategier og tiltak. Denne plattformen gir en *felles virkelighetsforståelse* gjennom at alle har den samme informasjonen med positive og negative funn og faktorer som vi har samlet og fortolket gjennom ny statistikk og kvalitative intervjuer og datainnsamlinger.

Strategier og tiltak må vurderes i sammenheng slik at de bygger opp om hverandre. Slik vil man dessuten kunne oppnå synergieffekter. Det motsatte vil tappe kraften ut av enkelttiltak ved at de blir stående alene og potensialet for å utnytte ressursene ikke tas ut. Dette er særlig viktig fordi funnene viser hvordan situasjonen på stedet og for en del av befolkningen dreier seg om såkalte «wicked problems», *sammensatte problemer* eller utfordringer noe vi også har påpekt i analysen fra Romsås (Ruud m fl 2018, s. 169). De må møtes med *sammensatte løsninger* og det som betegnes som samskaping (co-creation) kan være en fruktbar arbeidsform. Kommunenes Sentralforbund (KS) er opptatt av samskaping som arbeidsform og gir denne definisjonen: «*Samskaping er ulik andre samarbeidsformer. Med samskaping bringer du viten, ressurser og kompetanser sammen fra innbyggere, det offentlige, foreninger og bedrifter og utvikler felles løsninger sammen med de involverte borgere, i stedet for til dem*».⁴⁵

Samskaping er noe annet enn medvirkning når det kommer til å involvere ressurspersoner- og miljøer i befolkningen med sikte på å få innspill og forslag til gode løsninger. Løsninger – i dette tilfelle tiltak man tror vil virke – må være felles løsninger i den forstand at både de som jobber i bydelen og de som

⁴⁵ www.ks.no/fagomrader/utvikling/innovasjon/hva-er-innovasjon/samskaping

bor og virker der kan være utøvende aktører. Dette betyr at det ikke bare er snakk om hva det offentlige kan gjøre og at private aktører kommer med forslag. De ressursene de private representerer må også trekkes inn og flettes sammen med de offentlige.

Samskaping som arbeidsform kan være krevende å gjennomføre av flere grunner; alt fra at det er profesjonelle og frivillige som møtes, offentlige aktører inngår samarbeid med næringsliv og andre private aktører, ulike profesjoner skal samspille, de opererer innenfor forskjellige handlingsrom og har ulike virkemidler til rådighet. Men når situasjonen er krevende og utfordringene så sammensatte må alle gode krefter forenes, også for å prøve å finne frem til nye løsninger som man ikke i utgangspunktet ser for seg: «*Co-creation urges them to lead crosscutting collaboration that aims to facilitate the emergence of undiscovered solutions*» (Torfing 2017). Et særlig kjennetegn ved samskapingsprosesser er at målene eller løsningene ikke er så forhåndsdefinerte (pre-determined outputs) som i mange andre prosesser men vokser frem i samspill mellom aktører som er ulike og har ulike ståsteder. Med bakgrunn i det som er anført her vil altså våre anbefalinger ikke være så forhåndsdefinerte og detaljerte, men heller romslige strategier som åpner for at tiltak formes underveis. Situasjonsbeskrivelsene og strategiforslagene må ses sammen som et grunnlag som de involverte aktørene tar med seg inn i diskusjonene for å finne løsninger.

Forslag til strategier og tiltak

Hovedfunnene danner grunnlag for å foreslå strategier og innsatsområder som vi mener bør være sentrale i det nye områdeløftet på Bjørnerud. Strategiene kan bydelen bruke for å drøfte innretningen på områdeløftet og prioriteringene som må gjøres. Strategiene vi foreslår fungerer følgelig som overordnede kategorier, og dekker generelle trekk ved Bjørnerud, eller snarere trekk ved boligområder som scorer lavt på levekårsvariabler og som mangler møtesteder og nærmiljøkvaliteter. Noen av de samme strategiene foreslo vi også på Romsås (Ruud m.fl. 2018) – et område som har flere av de samme utfordringene som Bjørnerud.

Hovedstrategi: Styrke og utvikle ressurser i lokalmiljøet

Som vi trakk fram både i stedsanalysen fra Romsås og analysen av Oslo Sør-satsingen er det også her viktig å påpeke at befolkning og bydelsansatte er verdifulle ressurser. I tråd med forståelsen av samskaping som arbeidsmåte (se ovenfor) er det nå viktig at ressurser kartlegges og ses i sammenheng: hvem kan samspille med hvem, hvilke *personer og miljøer* finnes innenfor de ulike tjenester og institusjoner i bydelen så vel som blant innbyggere, sivilsamfunn og private aktører i næringsliv og private institusjoner?

Gjennom de ti årene med beboerinitierte tiltak i Oslo Sør-satsingen sitter bydelen på et unikt erfaringsgrunnlag om ressurspersoner og miljøer i delbydelene og som det kan bygges videre på. Vi finner *ildsjeler og dedikerte personer*, mange av dem med årelangt virke i bydelen og med stor erfaringsbasert kompetanse. Her finner vi også foreldre som er opptatt av barna sine, skole- og barnehageansatte, forebyggere i politiet og kommunen, samt frivillighetens mange ressurspersoner og organiserte grupper. De som gjør innsatser gjennom arbeidet sitt og de som bidrar gjennom frivillig arbeid og i bomiljøene har samlet en *kunnskapsbase* om lokale forhold, miljøer, personer og mulighetsrom som nå må danne grunnlaget for et systematisk samarbeid fremover. Å styrke disse miljøene med menneskelige ressurser, det vil si flere folk, mener vi er nødvendig, særlig fordi det vil være en fare for at de som er

her i dag kan brenne seg ut og gi opp. Bydelen har ikke råd til å miste ressursen som ligger i all den erfaringsbaserte kompetansen og innsikten som vi opplever at så vel dedikerte fagfolk som befolkning har. Dersom oppgavene de skal løse synes uoverkommelig, eller de over tid føler at de ikke strekker til fordi de er for få folk, vil dette helt sikkert føre til frafall og ressurslekkasjer. I flere stedsanalyser, blant annet i analysen av Oslo Sør-satsingen, har vi sett hvor sårbart frivillig arbeid er (se f.eks. Ruud m fl 2016, Ruud og Vestby 2018). *Ressursnettverk* der man møter andre, og blir sett og anerkjent for sin innsats, kan være en vei å gå.

Strategi: Bygge gode nærmiljøer

Det er viktig å bygge videre på de positive stedskvaliteter og ressurser som allerede finnes, som idrettsarenaer, uteområder i boligmiljøene, fritidsklubbene, frivilligsentralen, Ung Arena, barnehagene og skolene. Også dette er et felt der offentlige og private kan samarbeide om en rekke tiltak. Sentrale aktører vil være borettslagene, ildsjeler blant beboere, fritidsklubben, idrettslag, frivilligheten, kommunale forebyggere, politi, barnehager og skolene.

Et forslag vil være å sørge for flere menneskelige ressurser på ulike arenaer og ulike soner. Trygge voksenkontakter og flere voksne ute i nærmiljøene vil kunne bedre situasjonen, enten det er å styrke og utvide ordningen med dagravnere, storebror-prosjekter i nærmiljøet, «trivselsteam» eller nærmiljøteam eller mer tilstedeværelse av politiet. På barne- og ungdomsarenaer som fritidsklubb og skoler er det også uttrykt ønske om flere voksenressurser for å imøtekomme behovet for flere synlige og tilgjengelige trygge personer. Gode nærmiljøer handler også om styrke fysiske uterom så vel som sosiale møtesteder og som forslag til følgende tiltak vitner om:

Tiltak: Uterom – fortynning og vedlikehold

Flere beboere var opptatt av at deler av nærområdet grodde igjen og at kommunen burde sørge for å tynne ut kratt og busker. For noen var det viktig for å øke trygghetsfølelsen da gjengrodde områder kunne brukes av folk som ønsket å skjule seg for å gjennomføre ulovlige handlinger, dette kom blant annet frem i en samtale med flere foreldre på Nebbejordet (hauketosiden). Noen beboere var selv interessert i å bidra.

Store aktører som Obos og Oslo kommune bør ta et større ansvar å rydde de områdene de eier. Når Oslo kommune i liten grad bryr seg om å tynne ut og rydde på sine områder, så gir dette en signaleffekt til hageeiere som dumper hageavfallet sitt i disse ingenmannslandene. Dette igjen gir signaleffekt til andre som dumper stein og lignende, og slikt pakker det på seg. Langs gangveier og fortauer burde det vært gått med ryddesag, hvilket er en billig investering i økt trivsel, så området bærer mer preg av park der man ikke skal kaste fra seg søppel. Skogholt burde vært tynnet så det går an gå å leke i disse områdene. Jeg blir gjerne med i et frivillig ryddelag hvis det eksisterer (innspill på e-post, 23.07.18).

Også i spørreundersøkelsen kom det frem flere ønsker om uterommene, ønsker som ofte gikk på at det skulle bli «penere» eller bedre vedlikeholdt.

Bedre muligheter for unge, mindre søppel, bedre flerbrukshall, bedre butikker på senter syd/torget, bedre cafeer, bedre parkeringssituasjon

God fordeling innvandrere-etniske nordmenn. Moskeen på Mortensrud kan brukes av andre som kulturhus. Ungdommene har et godt sted og være. Det er ryddig og pent. Synlig/tilgjengelig politi og lite kriminalitet. Det skal være trygt her

Levende og med mange ting å gjøre, samt lett å komme seg rundt til fots, sykkel og kollektivt. Ønsker også mer stell og beplantning av uteområder. Flere blomsterkasser

Mindre søppel, mere felles møteplasser

Tryggere, mindre søppel på bakken. Det er MYE søppel i skogen og langs veien her. Tryggere for kvinner

- Innspill fra beboere på spørsmålet: «Hvordan vil du at området skal være om 5 år?»

Selv om et parkløft ikke er en universalløsning på de utfordringene beboerne har rapportert og vi har diskutert, så er det likevel slik at dårlig vedlikeholdte byrom kan sende et signal om at storsamfunnet ikke bryr seg (Wilson & Kelling 1982). Det er også slik at torg eller byrom som ikke er attraktive for ulike grupper i stedet vil kunne føre til at mange unngår å ta områdene i bruk og/eller at tolker plassen som et sted for andre eller mer uheldig aktivitet (Ander 2017; Andersen & Røe 2017b; Hagen m fl 2016; Ruud m fl 2016). Det finnes likevel ingen fasit på hva som er et godt uterom eller hva som er betingelsene for en inkluderende møteplass (se f.eks. Andersen 2001b; Low m fl 2005; Peters 2010). Mye taler likevel for at befolkningen med fordel kan trekkes med i planleggingen/utformingen (se også Tolstad m fl 2017). Gjennom intervjuer, samtaler og spørreundersøkelsen synes det helt klart at mange beboere på Bjørnerud har ønsker og forventninger om en satsing på uterom generelt og møteplasser for ungdom spesielt. Andre og relativt enkle tiltak som burde gjennomføres er rydding av busker og gjen-grodd skogholt. Videre, anbefales det å styrke vedlikeholdet av offentlige gangveier og andre områder som ikke er eid av private. Man kan for eksempel innføre en enkel ordning der beboere kan melde inn mangler (på f.eks. strøing, belysning eller søppel).

Bekymring: Uterom – fortetting

Mange beboere var bekymret for om uteområdene stod i fare for å bli utbygd. En kvinne bosatt på hauketo-/prinsdalsiden sa at hun ikke ønsket seg mye fra områdeløftet, de hadde blant annet fått treningsapparater i uterommene tidligere. Det hun håpet, var at man tok vare på de skogsområdene som eksisterte i dag «så det ikke blir fortettet med hus» (intervju 11.06.18).

En relatert bekymring fra beboere og aktører i delbydelen, var når man bygde nye boliger eller institusjoner som barnehager, så ble ikke dette (slik man oppfattet det) fulgt opp med en parallell utbygging/styrking av annen infrastruktur. Dermed ble det økt press på eksisterende uterom og veier, uterom og veier som det allerede i dag var for lite av/for mye trafikk på.

Interessant nok kom det ikke frem lignende bekymringer da kommunen arrangerte en workshop med ungdom fra Mortensrud i 2016. Ifølge rapporten (s. 28) har

ungdommene (...) et ganske avslappet forhold til videre utbygging av boliger, og flere la vekt på at man burde bygge tett og "bymessig" når man først skulle bygge. Det var ingen av gruppene

som valgte å legge boliger bak sentret, på dagens idrettsbaner, men plasserte heller disse i skog-områdene⁴⁶

Det kan dermed se ut til å være generasjonsforskjeller her. Kanskje går også skillene langs «etniske» linjer (nesten alle ungdommene hadde «minoritetsbakgrunn», mens de voksne som har meddelt sin bekymring for utbyggingen i samtaler med oss har vært majoritetsnorske.

Tiltak: Uterom – oppgradering og styrking

Flere beboere brukte uteområdene langs Ljanselva. Selv om store deler av dette tuområdet tilhører Bydel Nordstrand, var området til glede for mange i Bydel Søndre Nordstrand også. Vi har beskrevet en delbydel (Bjørnerud) med relativt få offentlig «uterom» innen «eget» område, så det å se på nærliggende områder er viktig når en skal vurdere turmuligheter med mer for bjørnerudfolket. Uansett, noen av de vi snakket med i løpet av feltarbeidet, ønsket at stien langs Ljanselva ble vedlikeholdt.

Inne i delbydelen har skolegårdene et potensial for å bli enda mer brukt og dermed styrke områdets totale sosioromlige infrastruktur. Skoleansatt foreslo at man i skolegårdene kunne bygge bedre lekeplasser, få flere sitteplasser og (dermed) gjøre det mer «parkaktig». Dermed kunne nærmiljøet i større grad ta skolegårende i bruk. Som en rektor sa det: «For i Bjørnerud-området er det ikke mange sånne steder hvor familiene kan samles, og vi vil gjerne at skoleområdet skal brukes.»

Andre konkrete uterom som ble nevnt særskilt var:

- I skogen ved Hauketo og Prinsdal skole ligger Otersletta som i dag blir beskrevet som «litt sånn ingenmannsland», men der man kan legge til rette for bruk ved å ruste opp området med f.eks. en ordentlig fotballpass til løkkefotball som da også kan brukes av skolene
- Uterommene på Lofsrudhøgda: På kveldstid «og på natta henger det mange ungdommer som ikke burde være der. Om man får ryddet her [tynnet ut vegetasjonen], så blir det enklere å få kontroll.» Her er det også behov for bedre lekeplasser. Blant annet har tomten mellom Mortensrud skole og Rudshøgda Kanvas-naturbarnehage «har potensial som en mulig lekeplass».

Fra beboerne var handlet dessuten ønskene om alt fra små ting som flere benker på borettslagenes/sameienes fellesområder «så flere av oss kan sitte her samtidig», eller at den kommunale ballplassen ved Nebbejordet igjen kunne sprøytes og dermed bli skøytebane om vinteren, til større grep:

De mente at Prinsdal torg og Hauketo senter trenger oppgraderinger. Hauketo senter blir mye diskutert videre i samtalen. Det er et dårlig senter, sies det, uten noen kaféer, og med en veldig farlig trafikksituasjon utenfor ved togstasjonen. Dette er skoleveien til noen barn. Flere har blitt påkjørt her, forteller de. De eneste mattilbudene [utenom det man selv kjøper på matbutikken] i området er fastfood. Det er i tillegg et estetisk stygt senter. Beboerne forteller at de blir flau når gjester kommer den veien og ser senteret. Derfor ønsker de at hele senterområdet rives og bygges

⁴⁶<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13271462/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Oslo%20Sør-satsingen%202018-2026/Ungdom%20om%20Mortensrud%20-%20Planprogram%20Mortensrud%20-%20Rapport%20fra%20ungdomsworkshop%2018.%20februar%202016.pdf>

på nytt med hyggeligere bygninger og tilbud sentrert rundt et torg. Det burde også være mer tilrettelagt for gående når så mange bruker veien til og fra toget hver dag, fremheves det. Toget fungerer som en møteplass, men det er ingen steder å sette seg ned med de man møter der.

- Feltsamtale med beboere på hauketosiden, 23.05.18

Tiltak: Ute- og innerom – skolen som lokalsamfunnshus?

Som det kommer frem i rapporten, så er det flere som etterlyser bedre tilbud til de noe eldre barna (særlig ungdom). Selv om ungdomsklubb eller fritidsklubb ofte er det som mange først og fremst tenker på utover idrettstilbud, så er det ikke gitt at en konvensjonell ungdomsklubb vil være for alle. Fra noen foresatte hørte vi deres barn ikke hadde hengt på en av de eksisterende klubbene da miljøet ikke passet dem.

For videre inspirasjon når det gjelder ungdom og kanskje særlig de som sies å drifte eller henge ute, så foreslår vi at man ser hen til Island der man blant annet hadde innført subsidiering av fritidstilbud for økonomisk vanskeligstilte familier (Andersen m fl 2018; Brattbakk m fl 2017; se også Brattbakk & Andersen 2017). Videre hadde man på Island nærmest innført et mer generelt portforbud for ungdommer på kvelden, men i tillegg var det lovlige soner som døgnapne ballhaller og andre attraktive tilbud for nettopp ungdom.

Ansatte ved skolene fortalte at det de ønsket seg mer av i nærområdet er positive arenaer hvor ungdommen kan være, det var behov for flere voksne som er ute med ungdommen og som er gode forbilder (rollemodeller) for ungdom. Selv om det ikke ble uttrykt like direkte av alle, kan man også utlede det fra skoleinformantene som sa at man måtte sende elevene hjem fra skoleområdet etter skoletid, for uten voksenoppsyn hendte det at barn sammen fant på ting de ikke burde gjøre. I dag eksisterer det en organisasjon som Dagravnene som muligens kan ha trekkes med i et slikt oppdragende eller «regulerende» arbeid – regulerende gjennom sitt nærvær.⁴⁷

I tillegg er det behov for (mer) oppsøkende miljøarbeidere som kan jobbe forebyggende, spesielt rettet mot psykisk helse. Mortensrud skole skal få nye lokaler, og har fått gjennomslag for at skolen bygges med overkapasitet, sånn at det blant annet er mulig å ha norskopplæring for voksne på dagtid i skolens lokaler. Det ble presisert at geografisk nærhet til tjenestene er nødvendig, «for du får ikke foresatte til å reise av gårde ned til Holmlia – det kan du bare glemme.» Videre var det et ønske å ha «foresatte der sammen med barna». Da vil barna bli positivt påvirket av å se sine egne foreldre ta kurs på skolen. I tillegg til at de foresatte da ville forbedre sine norskkunnskaper, ville et slikt dagtilbud føre til at flere da sendte sine barn i barnehage og dermed var bedre rustet til egen skolegang. Om man skulle ønske seg noe fra områdeløftet, så skulle man ideelt sett hatt en skole som var et «familiesenter lagt lokalt», det vil si et samfunnssenter etter modell fra Finland. «Der er alt samlet på skolen – alle tjenester og tilbud.» I tillegg til at selve bygget der rommer utdanningsarenaer for barn og ungdom, ville de da vært mulig å samlokalisere sportsfasiliteter, offentlige bibliotek, helsestasjon, fritidsklubb med mer i samme

⁴⁷ Over viste vi til at politiet var opptatt av at ungdommene hadde steder å være der det også var voksne til stede. Arenaer utelukkende for og med ungdommer (vel og merke de som politiet har kontakt med), mente politiet at kunne legge til rette for mer kriminalitet. Lignende tanker/bekymringer hørte vi fra kommunale forebyggere i Bydel Stovner (Andersen m fl 2018). Det er forskning som antyder at mer organiserte arenaer/aktiviteter vil ha «bedre effekt» enn mer «uorganiserte» fritidsklubber (diskutert i Andersen m fl 2018).

bygg/bygningsmasse. Man må ha flere tilbud enn butikker i nærmiljøet, nemlig «tjenester som løfter befolkningen – det må [beboerne] ha nærhet til.» Om slike skolebygg i Finland heter det at:

Programmatically and technically the building not only caters for the school, but also for the local and national communities. The project includes a comprehensive school, an upper secondary school and a library. Also within the building are educational facilities for adults and a youth centre. A series of sports halls cater for various athletic clubs and teams. The largest sports hall has 800 seats and amongst other things plays host to matches for the national volleyball league.⁴⁸

Også i USA er elevene ofte på skolen etter vanlig skoletid for å delta i fritidsaktiviteter (se Andersen m fl 2018, s. 108), men i den finske modellen er skolen en lokal magnet for alle beboerne, ikke bare de i skolealder.⁴⁹ Flere etterlyste en lokal «hjørnesteinsinstitusjon», gjerne som del av en skole (se også mortensrudungdommenes innspill til kommunen⁵⁰):

Vi ønsker oss en storstue med alle aktiviteter, for alle beboere. Et sted man kan være uten å måtte sitte på senteret, i frikirken eller moskeen. Et sted som et åpent bibliotek som også er noe mer Risikoanalysen til planprogrammet krever jo en utvidet Stenbråten skole med ny flerbrukshall.

Det er viktig at det etableres lavterskel-møteplasser slik at folk kan treffes. I dag er mange som faller utenfor de etablerte tilbudene. Det er ikke bare ungdommen heller – vi har behov for noe til alle grupper – jenter og gutter, yngre og eldre.

Og hva med om det er rom også for de kreative, så man kan drive med maling, snekring, musikk og lyd? Viktig at det ikke bare være satsing på sport.

Skolen kunne vært et samfunnshus ... Når man snakker om negativ sosial kontroll: vi må begynne å inkludere foreldrene og mødrene med aktiviteter der de kan være sammen. Også barn og voksne og voksne med andre voksne. Gode rollemodeller er viktige. Skolen kan være et sånt sted med tilbud for andre ting enn leksehjelp.

- Fra dialogmøte i moskeen, 07.05.18.

Videre kom det ønsker om arbeidstrening eller yrkeskvalifiserende kurs, norskkurs, leksehjelp som var synlig og tilgjengelig for alle.

I og med at flere vektla viktigheten av å både arbeidstrening og språkopplæring (gjennom hele oppveksten og for voksne), så er det her relevant å minne om at vi over viste til en studie som finner at

⁴⁸ Kilde: <http://www.ark-i-m.fi/projects/education/kastelli-school-and-community-centre-oulu-finland/>

⁴⁹ Se blant annet <https://www.archdaily.com/782762/community-centre-kastelli-lahdelma-and-mahlamaki> og <https://finland.fi/life-society/building-an-even-better-finnish-school/> og <http://www.businessinsider.com/finland-designing-perfect-schools-us-cant-replicate-them-2017-9?r=US&IR=T#in-order-for-the-us-to-replicate-finlands-innovative-approach-to-design-schools-in-other-words-it-must-first-wrestle-with-its-priorities-7>

⁵⁰ «Lokale idrettstilbud og skole ble gjennomgående langt sentralt – enten der de er i dag, eller nært opp til dagens idrettsanlegg. Samlokalisering mellom skole og idrett ble trukket fram som en fordel» (s. 28: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13271462/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Oslo%20Sør-satsingen%202018-2026/Ungdom%20om%20Mortensrud%20-%20Planprogram%20Mortensrud%20-%20Rapport%20fra%20ungdomsworkshop%2018.%20februar%202016.pdf>)

når ledere med personalansvar skal vurdere nyansettelser i virksomheten, blir særlig muntlig kommunikasjonsevne på norsk trukket frem som viktig. Skriftlig og muntlig kommunikasjonsevne på norsk samt praktisk erfaring er de viktigste kompetansene ledere med ansettelsesfullmakter ser etter når de skal ansette nye personer til virksomheten. Disse ferdighetene blir vurdert som viktigere enn teknologisk forståelse, markedsforståelse og tallforståelse. Tiltak lokalt som bidrar til å styrke norskkompetansen og som kan gi relevant praktisk erfaring, vil dermed kunne forbedre Bjørnerud som mulighetsrom. Med andre ord, at man står bedre rustet til å bli «integrert» i den forstand at man får de kvalifikasjonene som skal til for å få seg jobb.

Det er med andre ord flere behov som kan tenkes å dekkes innenfor veggene til et mulig samfunnshus. Også i et av hovedstadens mest velstående områder har et flerbrukshus (ikke i offentlig eie), nemlig Bygdøhus på Bygdøy. Her er det en flerbrukshall for en rekke idrettsaktiviteter, men også seniorsenter og ungdomsklubb.⁵¹ I den eksklusive enklaven Kentlands i USA har også beboerne tilgang til et slikt samfunnshus som brukes av mange til en rekke aktiviteter (Andersen 2001b).

Tilbake til Bjørnerud så kan man derfor mer konkret tenke seg at et passende skolebygg kan huse et slik institusjon når den ordinære skoledagen er over, men der det også er arealer til blant annet norsk-kurs til hjemmeværende voksne. Tilbud til barn og unge var sterkt ønsket, og noen aktører som jobbet tett på denne gruppen vektla behovet for arenaer med voksne som kunne utøve en form for positiv «sosial kontroll». Basert på innspill også i andre stedsanalyser fra Oslo (Andersen m fl 2018; Ruud m fl 2018) eller fra USA, for den saks skyld (Andersen 2001b), kan man tenke seg at sameier/borettslag sammen med kommunen ved bydelen og skolen sammen går med på å lønne en tilsatt som vil ha et særlig ansvar for mer sosiale eller samfunnsmessige oppgaver i dette samfunnshuset. Kort sagt, en voksen som jobber aktivt med lokalsamfunnet mer bredt forstått, men som samtidig har en god forankring på, i og til skolen og skoleverket. Videre kan man kanskje rekruttere noen av de mange beboerne som ønsker å gjøre en (videre) innsats for lokalsamfunnet. Om både unge og eldre (og organisasjoner/grupper som Dagravner, barselgrupper, sjakkinteresserte med mer) får benyttet disse lokalene i hverdagen og i helger, så kan man se for seg at dette vil være arenaer der bjørnerudfolket potensielt kan møtes og der tillit og sosial kapital kan styrkes/bygges. Og på sikt vil dette kunne bidra til både etablere en sterkere og felles stedstilhørighet og ikke minst bedre livskvalitet og dermed levekår.

Strategi: Trygge sårbare barn og familier

Sårbare barn og familier er de som mest trenger en forsterket innsats. Det har i dette prosjektet blitt dokumentert hvor utsatt denne gruppen beboere er, særlig fordi problemene er så sammensatte og slik får en tung innvirkning på så vel levekårene som livssituasjonen og hverdagslivet. Løsninger er derfor også sammensatte.

Det gjøres allerede mye på dette feltet med aktører fra ulike deler av hjelpeapparatet. Vi understreker derfor budskapet i vårt forslag til basisstrategi; nemlig å styrke og utvikle ressursteam. Særlig er det viktig med økt tilgang på menneskelige ressurser slik at de som i dag jobber mot disse gruppene, og som besitter verdifull erfaringsbasert kunnskap om så vel gruppene som nærmiljøet ikke sliter seg ut eller mister motivasjonen.

⁵¹ <http://www.bygdøhus.no/index.htm>

En slik forsterket innsats bør også komme eldre ungdommer/unge voksne til gode. Aktører i tjenesteapparatet med lang erfaring fremhever at det trengs flere ressurser for at man skal kunne organisere ungdom i mindre grupper, noe som viser seg å ha størst suksess.

Tiltak: Økt satsing på fysisk aktivitet og idrett

Informanter ved en av de lokale skolene hadde følgende ønske for områdeløftet, et innspill som også hang sammen med et ønske om å bryte opp i en «tøff» kultur blant noen av de eldre guttene: Sette inn et

skikkelig støt i fotballen der hvor mange av disse guttene er, med knallgode voksne, gode forbilder. Det må være mange gode voksne i idretten som [også i praksis] driver oppdragelse på fritiden. Mange av foreldrene her er ikke så aktive ute – det er generelt få voksne ute på fritiden her. Så ungene blir gående ute med søsken, med fettere og kusiner og venner – og de oppdrar hverandre. Det er lite korreksjon hele veien.

Det ble også fortalt at flere av ungdomsskoleelevene ikke kunne svømme, og at det var vanskelig for skolene å få til denne opplæringen på grunn av manglende tilgang på svømmebasseng/eller det var for få timer satt av til dette. Fra andre ble det lagt vekt på at det var behov for arenaer for mer uorganisert aktivitet. Blant annet ønsket noen seg: «Flere og bedre aktiviteter for unge. Bedre utendørs samlingsplasser med aktiviteter, sykkelbaner, skatepark for både skateboard og inlines. Utendørs treningsutstyr og løpebaner» (fra spørreundersøkelsen).

Tiltak: Økte personalressurser, mer tverrsektorielt samarbeid – også for å styrke det forebyggende arbeidet

Fra *barnehagene* ble det ytret et ønske om en større økonomisk satsing på barnehagene, både fordi man nå (fra og med august, 2018) var pålagt å øke andelen ansatte med førskolelærerutdanning. Dette ville være utfordrende for barnehagene å klare alene, og siden man hadde en del «tunge saker», særlig knyttet til barnevernssaker. Som det ble sagt i et intervju vist til over: «[Vi] skulle gjerne gitt mer en-til-en oppfølging av barn [enn det vi klarer nå]» (intervju 14.06.18).

På skolene ble særlig *helsesøstersituasjonen* trukket frem som prekær (dog må det presiseres at i et av de siste intervjuene vi gjennomførte – i september, 2018 – fikk informasjon om at denne situasjonen var blitt bedre). Blant annet med tanke på å forebygge frafall, kriminalitet og helseproblemer (eller: for å legge til rette for god helse og samfunnsintegrasjon), ble dette helsetilbudet sett på som viktig. Fra skolenes side kom det derfor en oppfordring om at kommunen/bydelen måtte se nærmere på både lønssystemet og arbeidsvilkår for å rekruttere tilstrekkelig med helsesøstre til skolene på Bjørnerud.

Ved skolene var man videre av den oppfatning at *politiet* i dag hadde for få ressurser til å følge opp skolene i tilstrekkelig grad. Det var derfor et ønske om å styrke politiet slik at man igjen fikk en fast «politikontakt» som hadde tid til å komme ved behov og ellers regelmessig på besøk både på barne- og ungdomsskolen. Igjen, dette er basert på informasjon tidlig under arbeidet med stedsanalysen. Mot slutten av feltarbeidet snakket vi igjen med politiet, og da fikk vi beskjed om at situasjonen også her var bedret. Ifølge våre opplysninger, så skal satsingen politiet har gjort med å styrke ressursituasjonen

i Oslo sør evalueres. Det synes å være hensiktsmessig – vi har tidligere avdekket hvordan et kriminalitetsforebyggende prosjekt ikke hadde de ønskede effektene man så for seg (Andersen 2009), og det kunne vært belyst tidligere om man hadde satset på en følgeevaluering. Da kunne det aktuelle prosjektet/tiltaket også ha skiftet kurs underveis. Når det er sagt, kan det være nettopp en følgeevaluering politiet her legger opp til. Et mer generelt poeng, er at flere av de tiltakene/forebyggende prosjektene vi har skrevet om over, ikke ser ut til å ha blitt systematisk evaluert. Vi foreslår derfor at følgeevalueringer følger slike særskilte satsinger.

Med tanke på forebygging, hadde noen skoler ansatt *miljøarbeidere* for å jobbe forebyggende i skolegården, til å følge opp elever som strever eller «til å drive oppdragende». Man kunne ønske at det forebyggende arbeidet måtte angripes fra ulike kanter, dermed med ulike profesjoner (politi og helse-søstre er nevnt over). Det ble ytret ønske om midler til flere sosiallærere, til en rådgivertjeneste og til en miljøarbeidertjeneste (særlig blant de skolene som ikke hadde ressurser til det i dag).

Generelt var det nødvendig med mer forebyggende arbeid i området, og fra flere hold (inkludert skolene) ble det etterlyst enda mer «tverrsektorielt forebyggende samarbeid».

Også de som jobbet med *bomiljøoppfølging* i bydelen trakk frem behovet for flere ressurser: «Vi har fagkunnskap og erfaring, ja vi vet hva vi [burde] gjøre, vi trenger bare ressursene. Vi trenger flere som kan jobbe med bomiljø og individuell oppfølging. Vi skulle gjerne hatt ressurser til flere baser slik at vi kan være fysisk på plass» (intervju 11.07.18). Ønsket om slike «baser» ble illustrert med utfordringene i noen av blokkene på en bestemt adresse: «Der er det mye rus og psykiske problemer som gjør at det blir mye husbråk – noe som forstyrrer alle naboene. Selv om vi har et samarbeid med de som eier boligene, og selv om man her har en egen vaktmestertjeneste, så er ikke dette nok. Vi trenger en base så vi kan gi oppfølging 24 timer i døgnet» (intervju 11.07.18).

Det synes altså være et behov for å styrke det tverrsektorielle samarbeidet og de brobyggende relasjonene i området (se også nedenfor). Utover det som er nevnt kan man se for seg at bydelen inngår i mer aktiv og systematisk dialog med ansatte i barnehagene og på skolene, politiet, dagravnere, folk som går kveldsturer med hunder, vaktmestre og andre som er mye ute eller har kontakt med ulike grupper. Når vi i et tidligere prosjekt intervjuet politiet på Grønland om ungdomskriminalitet der, forklarte politiets representant at de hadde lært noe interessant fra svenske kollegaer. I Sverige hadde de innført noe de omtalte som «medborgerløfte», altså «løfte» som i å love noe. Politiet, sammen med lokale kommunale aktører og ikke minst i tett dialog med beboere, tegner opp en felles virkelighetsforståelse. Dette danner så utgangspunkt for «et konkret medborgerløfte» der man lover hva man skal gjøre innen for eksempel en toårsperiode. Med andre ord, så var det viktig å la folk få bidra og således styrke båndene og tilliten mellom offentlige aktører og sivilsamfunnet eller vanlige folk. Ved å engasjere eller mobilisere et aktivt lokalmiljø i enda større grad enn i dag, vil dette kunne bidra til styrke det sosiale limet som igjen kan fange opp uheldig atferd før det får satt seg.

Barrierer for deltakelse og informasjon om tilbud

Fra skolene, fritidsklubbene og en del beboere kom det innspill på at mange familier i området var «ressurssvake med meget dårlig råd» og som derfor ikke har råd til at barna bruker tilbud som koster penger.

Bjørnerud er et område som er belastet, her er det mange lavinntektsfamilier. Da er det økonomisk vanskelig å ha barn i fritidsaktiviteter som koster penger. Det må derfor være lavterskeltilbud. Vi trenger også langt flere tilbud/aktiviteter sent på kveldene spesielt i helgene (dialogmøte i moskeen, 07.05.18).

Noen så konkret for seg noe lignende «fattigdomsmidlene» som Bufdir har delt også i bydeler med områdesatsinger (se f.eks. Vista Analyse 2015, s. 25), slik at barn kan dra på ferieturer eller være med på aktiviteter der man for eksempel må betale årskontingent. Som et konkret eksempel ble det nevnt at på noen skoler, så drar man på en klassetur arrangert av foreldrene på trinnet, men siden «det koster en del, så er det bare halvparten av elevene som er med». Og selv om noen barn som var med i skolekorpset eller spilte fotball også kunne «henge på Låven» (se under), så var det andre på Låven som ikke hadde råd til korps eller fotballtrening. Fra flere skoler har de vært klare på at det var dette de (skolen) ønsket mest fra områdeløftet – eller mer presist, en varig ordning: «Det burde være en permanent løsning at barnefamilier kunne få dekket årsavgiften til en klubb – [gjørne organisert gjennom] skolen.» Flere understreker at det er mangel på noe å gjøre i fritiden som er årsaken til at mange ungdommer faller utenfor. En ungdomsskoleelev foreslår å ha ungdomsarbeidere som oppsøker de som ikke har noe å gjøre for å tilby dem å være med på aktiviteter, «inkludere dem», og gi disse støtte dersom de har behov for det. Det finnes flere lavterskel-ordninger der barn og ungdom får støtte til fritidsaktiviteter uten at de må ha sosialsak hos NAV for å søke. Blant annet har bydelene Alna, Grorud og Østensjø i Oslo ordninger der klubben/organisasjonen kan søke på vegne av barnet (se Breistrand 2018). Rektor og assisterende rektor ved en lokal ungdomsskole forteller at dersom de skal hjelpe ungdom med tilskudd til fritidsaktiviteter må de gjøre det gjennom barnevernet, de ønsker seg et tilbud som ikke virker stigmatiserende. Vi har fått høre at veldig mange skammer seg over å måtte ha veiledning eller kontakt med barnevernet, og mange er også redde for dem. Skoleinformantene opplever også at når de ønsker å hjelpe ungdommer som har størst behov, er det mange instanser skolene må gjennom og mange voksne som må inn på banen. Ofte kommer (derfor) også hjelpen for sent; «det hadde vært lettere å si at her har du et tilbud om å spille fotball det neste året. Ferdig. Så behøver vi ikke snakke mer om det. Klart det hadde hjulpet» (intervju med skoleinformanter).

Vi har over også pekt på at mange av de voksne beboerne ikke tar del i de organiserte tilbudene som finnes lokalt. Og selv om noen kanskje hverken har råd eller ikke har et ønske om være aktive i nærmiljøet, var det flere som trakk fram at man ikke fant eller visste om passende tilbud lokalt. Dette tyder på at det er behov for å informere mer om hva som faktisk finnes. Dette kunne også gjelde for de unge. Blant annet fortalte en elev ved en lokal ungdomsskole at hun pleide å gå på dans der hun bodde før hun flyttet til Søndre Nordstrand, men her klarer hun ikke finne ut om det er noe dansetilbud hun kan benytte i nærområdet. Vi foreslo derfor at nyinnflyttede beboere kan få en «velkomstpakke» som inneholder informasjon om lokale tilbud (inkludert kollektivtransport, butikker, legekontorer, helseøstre, turmuligheter og offentlige lekeplasser, samt fritidstilbud for alle aldersgrupper).

Tiltak: Bedring av trafikksituasjonen

Både en skole (Prinsdal) og en barnehage ved Kantarellen hadde sterke ønsker om at det ble gjort noe med trafikksituasjonen. For sistnevnte (barnehagen) var det situasjonen i Mortensrudveien man reagerte på. Ifølge ansatte i barnehagen, kjørte mange bilister langt fortere enn fartsgrensen på 40 kilometer i timen. Barnehagen ønsket seg blant annet fartsdumper utenfor barnehagen, at politiet hadde

fartskontroller her, og at det ble gjort noe med fotgjengerovergangen som lå for langt unna bussholdeplassen. Ledelsen ved Prinsdal barneskole sa at det de først og fremst ønsket at man gjorde noe med, var den «veldig vanskelig trafikksituasjon» like ved skolen. Det var et stort behov for konkrete og effektive trafikksikkerhetstiltak særlig i Øvre Prinsdals vei og i Høydalsveien, men også de andre småveiene i nærmiljøet hvor biler kjører for å unngå trafikken på Hauketo. Skolen hadde flere ganger søkt om at det ble gjennomført trafikksikkerhetstiltak, men «det har vi ikke fått gjennomslag for.»

Tiltak: Bedre interkommunalt samarbeid

Skolens erfaringer illustrerer også utfordringene med samarbeid på tvers av etater eller sektorer, også mellom offentlige aktører/etater:

I fjor, eller forfjor, så ble det utarbeidet en trafikkplan for Søndre Nordstrand, som vi ga høringsinnspill på og som vi har etterspurt informasjon om hva skjer med den, men ... Vi har forsøkt å få politikerne i skolens driftsstyre til å undersøke hva er det som skjer, men heller ikke de klarer å finne ut av det (intervju, 26.06.18).

I arbeidet med flere stedsanalyser/studier (Andersen & Ander 2018; Brattbakk m fl 2015; Brattbakk m fl 2017) har vi påpekt hvordan offentlige etater ikke alltid er så samkjørte seg i mellom, ei heller alltid internt. I sin omfattende analyse av blant annet styringsutfordringer i Groruddalssatsingen, peker Gabrielsen (2014) på flere slike samarbeidsproblemer. Dette kom også opp som en forbedringsmulighet under feltarbeidet på Bjørnerud. En leder (A) i en offentlig etat (1) fortalte hvordan A måtte spørre sin leder B (i 1) for å finne ut hvordan det gikk med en søknad A hadde utformet som en annen offentlig etat (2) hadde eierskap til. Så sendte B en formell henvendelse til noen i 2 og der ble saken «borte», i hvert fall hørte A aldri noe mer. Dette førte til en viss frustrasjon og A sa derfor at «etatene må sette seg ned sammen og jobbe sammen om viktige problemer. Det må ikke bli så byråkratisert at det ikke skjer noen ting» (se også nedenfor).

Betraktninger rundt områdeløft som strategi

Områdeløft Bjørnerud– nye grensedragninger?

I kapitlene over har vi pekt på visse områder eller grunnkretser som scorer dårligere enn andre internt i delbydelen. Om man ønsker å kanalisere pengene eller rette tiltakene *geografisk* – det vil si inn mot de områdene hvor opphopningen av byrder er mest markant (jf. Ljunggren m fl 2017) eller der beboerne synes å ha de største levekårsutfordringene – så skiller særlig Rudshøgda seg ut i vårt område. Blant annet utmerker grunnkrets Rudshøgda seg med en lav andel sysselsatte (62 prosent), mens i grunnkrets Bjørnerud (74 prosent) tangeres nesten oslosnittet (78 prosent). Videre dominerer blokkleiligheter i langt større grad på mortensrudsiden enn på hauketosiden. Det er også langt færre som eier sin egen bolig på Rudshøgda (76 prosent eiere) enn de på andre siden av delbydelen: Innenfor grunnkrets Bjørnerud eier 92 prosent av husholdningene sin egen bolig. Det er også en høyere andel kommunale boliger her (Rudshøgda) enn det er på hauketosiden av Bjørnerud. Slår man sammen grunnkretsene på mortensrudsiden (3 763 personer, inkludert Tangen blir det 5 945 personer), så bor

det også langt flere beboere her enn det gjør på hauketosiden (1 157 personer). Man kan kanskje derfor hevde at mortensrud siden burde få en større del av budsjettet gitt at det er både det er her det bor flest (og en høyere andel barn⁵²) samtidig som det er her det er «verst» om en ser på levekårene.

Vi har også trukket frem ulike, grupper, problemstillinger eller tematikker det synes hensiktsmessig å jobbe særskilt med (som ungdom, trafikk, trygghet, frafall, kriminalitet). Fra ulike aktører kom det også innspill på å se utover delbydelenes grenser, dette gjaldt særlig fra de som jobbet med kommunale boliger. Det ble blant annet trukket frem at det var utfordringer med bomiljøet («rus og bråk») i bestemte blokker med mange utleieenheter i området ned mot Hauketo stasjon (Hauketoveien, delbydel Prinsdal) og at siden en «høy konsentrasjon» av kommunale boliger for det meste var å finne i andre delbydeler (særlig områder i delbydel Bjørndal ble trukket frem), så «burde grensene [for områdeløftet] trekkes om» (intervju 11.07.18). Gitt at dette områdeløftet skal ha delbydel Bjørnerud som nedslagsfelt, er det kanskje først og fremst Hauketoveien som i denne omgang eventuelt burde inkluderes. Områdene som trekkes frem i delbydel Bjørndal er såpass langt unna geografisk, at det snarere er egnet for et eget målrettet prosjekt/satsing eller et nytt områdeløft. Dette må likevel ikke leses som en oppfordring fra oss om at behovene (knyttet til bomiljøet i og ved de kommunale boligene i delbydel Bjørndal (og andre steder)) «kan vente».

Selv om en del taler for både en utvidelse eller «strekking» av områdeløftgrensene, og kanskje en særlig prioritering internt blant grunnkretsene på Bjørnerud, er det vår vurdering at hele området vi har sett på «fortjener» et løft. Generelt sett kan Oslos østlige områder sies å være ressursmessig forfordelt med få offentlige (samt halvoffentlige og private) goder og tilsvarende mange byrder sammenlignet med de vestlige nabolagene⁵³ – jamfør for eksempel det at man på Mortensrud har «arvet» kunstgressbanen fra vestkanten, noe flere beboere kommenterte og så som et tegn på at de ikke ble prioriterte. Det alene kan være grunn til for eksempel å investere i en delbydelspark, i et badeanlegg, et samfunnshus eller noe annet som alle i området kan nyte godt av. Ved å særlig prioritere de mer «ressurssvake» blant ved å satse på språkopplæring og yrkeskvalifisering eller ved forsøke å forhindre «segregasjon» (som det alt er gode argumenter for), så kan dette føre til at visse nabolag får et internt stigma (Andersen 2014), at naboer som ikke får reagerer negativt (som igjen gir seg utslag i svekket sosialt engasjement, svekket lyst til å bidra til storsamfunnet via skatteseddelen med mer) eller at de som kan flytter vekk. Slike reaksjoner er langt fra gitt, men basert på tidligere studier vi har gjort i Oslo og erfaringer fra ulike desegregasjonstiltak blant annet i USA, kan det heller ikke utelukkes (Andersen under utgivelse; Andrews 2002; Clark 1987; Clotfelter 1976; Lord 1975).

Rolleavklaring, medvirkningstrøtthet, medvirkningsforvirring og mulighetsavklaring

Flere studier av medvirkning i blant annet byutviklingsprosesser eller -prosjekter, viser at mange føler at de ikke får delta eller at medvirkningen ikke er reell (f.eks. Hagen m fl 2016; Ringholm m fl 2018). Under vårt feltarbeid for en nylig avsluttet stedsanalyse i Groruddalen (Ruud m fl 2018), ga noen skoleelever klart uttrykk for at de ikke forventet at vårt arbeid (eller områdesatsingen) ville medføre noe som helst av endring. Også på Bjørnerud var flere lokale aktører i utgangspunktet skeptiske til å bidra

⁵² Rudshøgda er en av grunnkretsene i Oslo med høyest andel barn i skolealder, det vil si personer i aldersgruppen 6-15 år. Antall barn i skolealder har imidlertid ikke endret seg noe særlig i Rudshøgda for perioden mellom 2008 og 2017. I grunnkretsen Bjørnerud har det blitt 15 prosent færre barn i skolealder, mens grunnkretsen Tangen har hatt en dobling av antall personer mellom 6 og 15 år.

⁵³ Se f.eks. Andersen 2014; Andersen & Røe 2017a; Andersen & Skrede 2017.

som informanter til stedsanalysen, som begrunnelse sa de at man gjennom tidligere innspillsrunder enten ikke hadde sett noen konkrete resultater av arbeidet man hadde lagt ned, eller så var det rett og slett at det ble for mange medvirkningsprosesser for dem å bidra til. Andre la vekt på at det var «forvirrende» når stedsanalysen ble gjennomført parallelt med planprosesser der man også ble oppfordret til å komme med innspill – som «planprogrammet for Mortensrud» (intervju, 07.05.18). Frustrasjon kom klart til syne i et intervju der en offentlig ansatt leder sa at

jeg syns det er ugreit at planer [bestilt av kommunen] ikke blir brukt når de blir lagd for det er mye arbeid [også fra vår side] og så blir de ikke fulgt opp og så skjer det ingenting ... Og så kommer det nok en forespørsel [med dere], og så er det enda en [også den via kommunen] der vi skal bidra

Uten at disse aktørene selv nødvendigvis sa det, kan en oppfordring da være at offentlige myndigheter samkjører sine ulike arbeid/planutkast som vil medføre medvirkning/innspillsrunder nettopp for å ikke skape «medvirkningstrøtthet». Det er også viktig å eventuelt informere beboere og andre om hva slags tiltak som mest sannsynlig vil settes i gang, for dermed forebygge (en spesifikk) medvirknings- eller (en mer generell) politikkfrustrasjon, noe Gabrielsen (2014) også diskuterer som en utfordring i arbeidet med Groruddalssatsingen:

Mange steder i Groruddalen har folk samme erfaring som bydel Alna, der man har sett så mange planer og gode ideer som aldri ble realisert, at man ikke lengre tror på noe før man ser det. For bydelene er det derfor hele tiden en avveining om man skal iverksette et prosjekt som, dersom det ikke videreføres, risikerer å bli nok en skuffelse for dem som bor i området, eller om det da er bedre å la være (Gabrielsen 2014, s. 149).

Om man informerer godt nok om både realismen i forslagene, gir et overslag over tiden det realistisk vil ta og da også hvor mange aktører som må trekkes inn (det vil si at man foretar en mulighetsavklaring), kan kanskje visse frustrasjoner unngås. Vi har tidligere vist til

En oversikt over de ulike foretak som har forvaltningsansvaret for uterommene på Tøyen viser at uterommene er underlagt ulike etater: Bymiljøetaten, Omsorgsbygg, Undervisningsbygg og Kulturetaten. En organisasjonsstruktur som sikrer samhandling er derfor helt nødvendig for at [de lokale] ungdommenes innspill kommer fram [som del av medvirkningsprosesser], kunnskap blir overført og gode prosjekter finansiert og realisert. Denne problematikken ser vi også i andre kommuner [vi studerte], som anser prosjekter som krever for eksempel samarbeid fra vann- og avløpsetaten, til etablering av toaletter eller offentlige vannkraner, som for krevende å kunne følges opp. Sektorbarrierer kan slik være til stor frustrasjon for de som ønsker å få til en rask endring, både for de som er innenfor og utenfor systemet. Organiseringen av for eksempel budsjettprosessen i kommunene kan slik bli en strukturell hindring som gjør det vanskelig for den enkelte etat å gjennomføre [områderettede] tiltak rettet mot [beboerne] (Hagen m fl 2016, s. 101).

Over presiserte vi at samskaping er noe mer enn medvirkning (se særlig Ruud m fl 2018) – da samskaping henspiller på *samarbeid om tiltak* hvor beboerne er med som utøvende aktører (og ikke bare kommer med innspill). Selv om det er viktig å involvere beboere i både stedsanalyser og selve områdeløftene, så bør man som myndighetsrepresentant altså være tydelig på at det langt fra er sikkert at forslagene beboerne kommer med kan realiseres (mulighetene burde avklares tidlig i prosessen). Det kan være fordi bydelen/etaten ikke har de nødvendige virkemidlene og/eller det ligger utenfor deres

formelle handlingsrom når andre offentlige etater eller instanser på andre forvaltningsnivåer har ansvaret (jf. Askim m fl 2017; Andersen & Røe 2017b).

Noe barn og unge ofte ønsker seg når «områdeløft» sies å være rundt hjørnet, er en bestemt butikk eller et spisested, noe et offentlig områdeløft sjeldent kan levere (f.eks. Andersen m fl 2018). Eller det kan være at realisering av forslag kan ta lang tid, og der dagens unge er voksne før noe faktisk blir realisert. Om man så ikke er ærlig på strukturelle, juridiske eller økonomiske begrensninger, er det ikke bare en fare for utbredt medvirkningstretthet lokalt – kanskje vil dette også bidra til en mer omfattende mistro eller mistillit til systemet og deltakelse i demokratiske prosesser mer generelt. Om det er slik at ungdom ikke kan få tilfredsstilt de mest prekære behovene eller de øverste ønskene som unge har gjennom områdeløft eller andre kommunale strategier, så kan man retorisk spørre seg om man kanskje burde avstå fra omfattende medvirkningsprosesser. En alternativ strategi kan være at innspillsrunder først og fremst arrangeres mer målrettet: om for eksempel kommunen/bydelen sitter på et bygg og har de nødvendige økonomiske ressursene, så kan unge beboere trekkes med for å definere hva slags ikke-kommersielt ungdomstilbud de vil ha (jf. arbeidet med K1 på Tøyen). Disse refleksjonene kan i en viss grad overføres også til andre beboergrupper.

Vi har altså selv observert tilfeller av medvirkningstretthet og sett unge og voksne vise sin frustrasjon når medvirkningsinnsatsen ikke resulterer i reelle forbedringer slik medvirkerne oppfatter det. Her vil vi nevne et tredje begrep, nemlig rolleavklaring og dermed ansvarsbevissthet. Som vi har erfart i arbeidet med tidligere stedsanalyser, så har vi som innleide konsulenter/forskere gjentatte ganger blitt oppfattet som representanter for oppdragsgiver. Blant beboerne har flere hatt forventinger om at vi kan bevilge penger eller bestemme tiltak. Selv om vi i direkte dialog med beboere har kunne oppklare vår rolle og avklart vår (manglende) innflytelse over faktiske tiltak, prioriteringer, strategier eller politikkutforming, er dette vanskeligere å få til (i «sanntid») når respondentene kommer med innspill gjennom spørreundersøkelsen eller via e-post. Siden også offentlige aktører (som Oslo kommune) [A] selv gjennomfører datainnsamling (blant annet «barnetråkk») lignende det som gjøres som del av en stedsanalyse i regi av eksterne konsulenter [B], er det ikke usannsynlig at informanter som først er med på medvirkningsprosesser for A anser at også det å stille opp for B er en parallell «medvirkning» der arrangøren (altså konsulenten) har «myndighet». Siden medvirkning er viktig også for å «styrke demokratisk legitimitet og åpenhet» og dermed spesielt viktig i «komplekse [områdebaser] satsinger» (Haus & Klausen 2011, s. 260, vår oversettelse), er ikke vår anbefaling at offentlige myndigheter reduserer egen innsats her. Snarere er det viktig at statlige eller kommunale aktører (som f.eks. PBE eller en bydel) styrker arbeidet med å informere beboere og andre medvirkende aktører (som f.eks. en skole) når eksterne konsulenter skal gjennomføre en stedsanalyse om hvorfor stedsanalysen gjøres, hvem som gjennomfører den, og avklarar hva slags reelt ansvar og påvirkningsmulighet de eksterne konsulentene, så vel som «medvirkerne», har. Dette informasjonsarbeidet kan kanskje best styrkes om en også har et mer systematisk interkommunalt samarbeid i det daglige.

Målet må være å få til ulike former for samarbeid, ikke bare samarbeid om tiltak med beboerne, men også samhandling og samarbeid mellom *enhetene i bydelen*, mellom *bydelen og etatene* og mellom *bydelen (kommunen) og staten*. I analysen av Oslo Sør-satsingen fant vi at det var behov for å styrke samarbeidsrelasjoner for eksempel mellom barnehage, fritidsordninger, skole og kulturaktiviteter. Likevel var det enkelte prosjekter som kunne vise til vellykket tverrsektorielt samarbeid. Biblioteket på Holmlia samarbeidet med alle barnehagene, og etter hvert skolene i bydelen, om en ny lesemetodikk

for barn (NyeLesefrø). Et annet eksempel er Søndre Aas gård og miljøsender, et kommunalt lavterskeltilbud til barn, unge og familier, som blant annet samarbeider med skole, NAV og barnevernet i bydelen (Ruud og Vestby 2018, s. 49).

Områdeløft som egnet strategi?

Relatert til dette, er de strukturelle eller politiske begrensingene som ligger nettopp i et områdeløft. Det er liten tvil om at flere av de problemene vi har beskrevet for delbydel Bjørnerud med omland ikke enkelt lar seg løse med én bestemt og tidsbegrenset strategi. Problemer som barnefattigdom, ungdomskriminalitet, familievold, manglende yrkesdeltakelse, trangboddhet, utflytting, frafall fra videregående skole med mer, løses ikke gjennom områdetiltak alene, ja, kanskje ikke først og fremst gjennom nettopp områdebasert politikk i det hele tatt. Dette dreier seg om store levekårsutfordringer og er i stor grad problematikk som fordrer omlegging og intensivering på andre politikkområder, som skole- og arbeidsmarkedspolitikken, integrasjonsfeltet, samt det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Ja, kanskje er det ikke politiske løsninger på «problemet» i det hele tatt. Det at for eksempel noen ikke vil sende barna på nærskolen eller velger å flytte ut av området kan henge sammen med et ønske om å bo sammen med folk som er «like» en selv eller at barna skal gå på skole uten (for) mye mangfold. Og dette igjen, henger ikke utelukkende sammen (en forestilling om) at skolene akademisk ikke er gode nok, men handler i stor grad om sosiale og kulturelle verdier, livsmåter og idealer (jf. Andersen 2014). I et demokrati er det vanskelig å forestille seg politiske tiltak eller strategier som kan «løse dette» eller forhindre hverdagsfriksjoner som kan oppstå i lokalsamfunn preget av «mangfold».

For mange fremstår forskjellen mellom *områdeløft* som områderettet satsing og de større satsingene som uklar. I de neste årene skal Søndre Nordstrand gjennomføre områdeløft i delbydelene Holmlia Syd og Bjørnerud. Det er viktig å skille mellom områdeløft som er begrenset til utvalgte områder innenfor en begrenset tidsperiode og med mindre ressurser, og hele Groruddalssatsingen (og delvis også Oslo Sør-satsingen) som favner større utsatte byområder og som går over mange år. De store velferdspolitiske grepene ivaretas av de store programmene for på sikt å kunne bedre levekårene for folk som bor i områdene. Med utsatte byområder menes områder der store deler av befolkningen scorer under gjennomsnittet på en rekke levekårsvariabler. Det kan handle om at lokalbefolkningen har lavere inntekt, lavere utdanning, færre sysselsatte og at flere lever under fattigdomsgrensen enn i andre områder.

Områdeløft gjennomføres som helhetlige og koordinerte innsatser i slike byområder, og har som oftest en varighet på rundt fem til syv år. For å kunne ivareta en helhetlig tilnærming anvendes ulike metoder, tiltak og strategier, og det er særlig søkelys på å involvere lokale aktører i prosessen. Det inkluderer beboergrupper i alle aldre og med ulike bakgrunn, det lokale organisasjonslivet og næringslivet, ansatte i skoler og de som jobber med tjenestetilbudet i området. Det benyttes både sosiale, kulturelle og fysiske virkemidler. Kunnskapen som inngår i områdeløftene og som danner grunnlag for hvilke tiltak som skal iverksettes kombinerer «harde fakta» om fysiske forhold og levekår i befolkningen, med kvalitativ kunnskap om lokalsamfunnets opplevelser, behov og ønsker.

Hva kan vi forvente av områdeløft i utsatte områder?

Spørsmålet er hva en kan forvente av endringer på bakgrunn av et områdeløft. Selv om områdeløft er begrunnet i velferdspolitiske mål betyr det ikke at et områdeløft kan løse de store utfordringene i utsatte områder. Det sier seg selv at denne typen nærmiljøtiltak ikke endrer beboeres tilknytning til arbeidslivet, inntekter eller trangboddhet. Det er heller ikke målet i et områdeløft. Målene i områdeløftene retter seg mot stedet og ikke mot individuelle levekår. Målene dreier seg først og fremst om at nærmiljøkvaliteter skal styrkes og at innsatsen skal bidra til inkluderende lokalsamfunn der flere er aktivt deltakende. Å styrke beboeres egne ressurser og mulighetsrom inngår i dette. I områdeløftene som ble satt i gang i den nye Groruddalssatsingen er ambisjonene i tillegg å knytte områdeløft tettere til tjenestene i bydelene.

I begrepet nærmiljøkvaliteter ligger det at kvaliteter som har betydning for nærmiljøet oppleves som trygt, godt og inkluderende, og rommer både fysiske og sosiale forhold. Det som områdeløft kan bidra med er at beboere får økt livskvalitet.

Erfaringene fra de områdeløftene som er gjennomført viser at det særlig har vært viktig å få på plass synlige, fysiske resultater i nabolaget så raskt som mulig som beboerne har etterspurt, enten det er belysning i gangveier og i uteområder, oppgradering av lekeplasser, bygging av arenaer for uteaktiviteter eller sitteplasser og utegriller. Det vitner om at det skjer noe i området, og det viser at beboerne blir tatt på alvor med sine innspill, de blir «sett» og lyttet til.

Likevel er det sosiale arenaer som det er størst behov for; steder der beboere i ulike livsfaser og med ulik bakgrunn kan stikke innom, treffe andre i nabolaget eller delta på samlinger og arrangementer. Det som særlig går igjen i områdeløftene er behovet for steder der ungdom kan treffes. Flere områdeløft har fått til velfungerende sosiale møteplasser for beboere i alle aldre, ofte som resultat av fysisk oppgradering.

Erfaringene med områdeløft er også at ett tiltak kan ha flere positive effekter. Dersom en tenker at det brukes penger på å bygge en leke- og aktivitetspark i nærmiljøet og som viser seg å bli attraktiv å bruke for de som ønsker å leke eller trene, kan det føre til nye bekjentskap blant barnefamilier, eller til at beboere som tidligere ikke var i aktivitet kommer seg ut og opplever bedre helse.

Det kan også tenkes at økt livskvalitet oppnås for eksempel ved at barn eller eldre opplever uteområdene som tryggere på kveldstid fordi det er blitt mer lys på gangveiene eller ved at ungdom opplever å bli sett og ivaretatt av ledere på den lokale ungdomsklubben. Andre eksempler kan være at kvinner utenfor arbeidslivet opplever å bli mindre isolert fordi de blir kjent med andre og bygger nettverk på det lokale møtestedet. Dette er relativt enkle tiltak men som kan bidra til at områdene erfares som bedre

Fokus også på positive kvaliteter i områdeløft

I den nylig publiserte stedsanalysen fra Romsås og Grorud la vi vekt på at områdeløft også må ha søkelys på de kvalitetene som finnes i områdene (Ruud m fl 2018, s. 155.) I analyser av delbydeler er det gjerne utfordringene som er i fokus, enten det er eksistensen av *negative elementer eller forhold* eller det er *mangler*, altså fraværet av positive ting som kunne gjort nærmiljøet og situasjonen for beboerne bedre. Slik er det også i denne rapporten.

Men i områdeløft, som i mer allmenne stedsutviklingsprosjekter, gjelder det bevisst å ta vare på det som er *ressurser, positive elementer eller steds kvaliteter* og utnytte – og helst videreutvikle eller styrke – disse, som en viktig del av mulighetsrommet (ibid.). Positive elementer kan lett *forringes, forvitres*

eller forsvinne dersom de ikke bevisst sikres og ivaretas. Vi vil derfor understreke at strategiene ikke bare bør rettes inn mot utfordringene, men også rettes inn mot å styrke de ressursene som eksisterer. Dette gjelder både miljøer og personer, offentlige så vel som private, steds kvaliteter, nabolag og nærmiljøer som positivt utmerker seg. Å styrke de positive ressursene vil samtidig signalisere tro på at det nytter og det kan ha en «smitteeffekt». Dette vil få betydning for mobilisering og motivasjon for innsats.

Flere av begrensingene i områdeløft erkjenner bydelsansatte- og politikere og det har i en rekke sammenhenger vært diskutert at områdeløft bare i begrenset grad kan gjøre noe med grunnleggende levekårsproblematikk. Likefullt har det vært sentralt å poengtere tre ting. For det første at alle innsatser som gjøres i områdeløft med å bedre nærmiljø og hverdagsliv i disse lokalsamfunnene er viktig fordi dette kan styrke livskvalitet for mange grupper i befolkningen og således i noen grad veie opp for svake levekår. For det andre rår bydelen over en del ressurser, virkemidler og muligheter som direkte kan rettes inn mot tiltak overfor utsatte eller ressursvake grupper. For det tredje, så er det godt belagt at visse deler av Oslo har færre bydels- eller nabolagsgoder enn andre og snarere flere byrder – en ujevn fordeling som ikke i liten grad er betinget av politiske avgjørelser gjennom byhistorien (Andersen 2014; Ljunggren 2017). Ut fra et sosialt rettferdighetssyn er det således gode grunner til at et område som Bjørnerud nå fortjener et omfattende områdeløft som kommer *alle* beboerne der til gode. Mange av forslagene og anbefalingene vi anførte ovenfor dreier seg om dette. Med andre ord, selv om det er noen grunnkretser som utmerker seg mer negativt enn andre i delbydelen, og selv om det også er noen områder nært Bjørnerud som med fordel fortjener oppmerksomhet eller målrettede tiltak for å løse særskilte utfordringer, er det gode grunner til i hvert fall å trekke med hele dagens delbydel i det videre arbeidet. Hva er det så viktig å bygge videre på i de nye områdeløftene? Som en oppsummering vil vi her gjenta punktene som vi også avsluttet med i analysen av Oslo Sør-satsingen:

- Det må bygges felles forståelse for hva som er de viktigste behovene i de utvalgte områdene, samt å kommunisere at alt ikke kan løses gjennom områdeløft.
- Det må bygges videre på gode krefter i miljøene. Gjennom Oslo Sør-satsingen er det opparbeidet mye kompetanse blant beboerne i de ulike lokalmiljøene, samt at flere frivillige har kommet på banen gjennom satsingen.
- Det er viktig å holde på lavterskeltilbudene. Beboerne må bli hørt, men det er likevel behov for strategiske prioriteringer med færre, men større tiltak.
- Det er viktig å sørge for samskaping – at ulike aktører jobber sammen for å finne gode løsninger. Både bydelsadministrasjon og bydelspolitikere bør samarbeide for å se felles mulighetene i utviklingen og gjennomføringen av en satsing.
- Det er viktig å sørge for å bygge kompetanse og å vedlikeholde og overføre kunnskap på tvers av organisasjonen.
- I områdeløft er det viktig å tenke *sted* mer enn *grupper*.
- Det er viktig å unngå konkurranse om midler, men heller oppfordre til å samarbeid og slå sammen ideer.

Bjørnerud om fem år – ønsker og tanker fra beboere

- Mindre trafikk. Mindre kriminalitet
- Ha et fint rykte med mange aktivitetssteder for de unge
- Ingen forandring
- Oppusset og rent og pent med ansatte som holder dette i orden
- Attraktivt og med bedre rykte (media fokuserer på gjengmiljø og kriminalitet)
- Bedre muligheter for unge, mindre søppel, bedre flerbrukshall, bedre butikker på senter syd/torget, bedre cafeer, bedre parkeringssituasjon
- Uten kriminalitet
- Mer nordmenn både på skole og bydelen for øvrig
- Bibliotek, ny idrettshall og eldresenter etablert på Mortensrud
- Godt å vokse opp i!
- Frisk luft og mindre trafikk
- Ett mye bedre tilbud til barn og unge, slik at det blir et bedre sted å vokse opp.
- At Hauketo skal være mer enn en togstasjon, og ha et samlingssted – et allhus eller park/lekeplass
- Mer urban
- Attraktiv, trolig, trygg området med godt tilbud
- Levende og med mange ting å gjøre, samt lett å komme seg rundt til fots, sykkel og kollektivt. Ønsker også mer stell og beplantning av uteområder. Flere blomsterkasser.
- Rent og ryddig,
- Grønt, bedre kollektivdekning, Hauketo senter utviklet med bibliotek og legekantor. Begrensinger i biltrafikk området Høydalsveien, Øvre Prinsdalsvei, Hauketoveien (særlig rundt skolestart), sykkelvei Hauketo-Mosseveien (retning byen)
- Grønt og fint. Masse plass til rekreasjon.
- Bra utested pub på Prinsdal torg. Unge hipsterfamilien og kunstnere flytter inn. Gentrifisering.
- Et morsommere og mer sosialt bo- og arbeidslivsmiljø som tiltrekker seg nye arbeidsplasser, har sosiale møteplasser der folk kan være sosiale uten å føle seg som sosialklienter
- Et levende område som tar vare barn og unge og eldre. Med aktuelle aktiviteter og møteplasser.
- Bedre rykte, et trygt sted for alle å bo og for barna å vokse opp. Fjerne ungdomskriminalitet og gjenger på Holmlia og Mortensrud
- Et godt sted med gode fritidstilbud for alle aldre, med gode skoler, med en blandet befolkning
- Jeg har nå bodd her i snart 30 år, det som skjer er at det bare bygges flere hus uten å ta hensyn at det behøves flere sosiale arealer. Det bør være bedre tilbud for barn og unge. Det må etableres et aktivitetshus for alle. .
- Flere engasjerte frivillige.
- Håper huset mitt ikke blir revet
- Trygt og godt med mange aktivitetsmuligheter.
- Bedre! Stoltere! Mer attraktivt!

- Jeg er med i aktiviteter for barn/ unge ungdommer som bidrar for (hver)andre
- Bedre butikker
- Bedre høye boliger og bedre gater
- Trygt
- Innbydende, levende, grønt, flere tilbud til aktivitet samt bedre uteområder, innovativ, bedre veier, matbutikk ved Nebbejordet/Rugdeberget. Bedre stasjon på Hauketo.
- Bedre enn nå
- Fraflyttet for min del,
- Et trygt og trivelig miljø med tjenester og tilbud til alle aldersgrupper.
- Et område hvor det er trygt å vokse opp. Hvor barn kan gå til og fra aktiviteter om kvelden uten følge av voksne. Hvor skolene har nok ressurser til å ta vare på alle med spesielle behov, hvor det er en variert befolkningssammensetning.
- Mer "byaktig" og mindre "landsbygd". Mer utbygging, men ikke med blokkmiljø.
- Stort sett uforandret, men med et finere Hauketo senter, og bedre butikk og kollektivtilbud.
- Mer kultur og flere butikker
- Trygt og ordentlig
- Ikke utbygget med blokkhus
- Borettslaget fungerer fortsatt bra. Hyggelig område rundt stasjonen. Strødde veier ned til butikken/stasjonen. Unaturlig geografisk sammensatt delbydel. Ikke noe felles med Lofsrud.
- Like hyggelig og variert, med bedre skolevei og noe nytt og spennende ved Hauketo som også gir oss følelsen av å være et område som blir prioritert og gir oss tilbud som finnes i andre delbydel/knutepunkt.
- Ønsker endelig ny hall å drive idrett !!!!!
- Pent, ryddig og strukturert område rundt Hauketo stasjon, Bedre forhold for gående. Hauketoveien er farlig for gående, spesielt for skolebarn.
- Trafikkproblemer må løses, og stasjonsområdet må oppgraderes.
- Rent
- Flere hyggelige møteplasser, sykkelbane, skatepark, mange steder barn, ungdom, voksne kan bruke og være aktive sammen ute
- Hyggelig offentlig rom, flere møteplasser. Hyggelige kafeer
- Bedre kollektivtransport og servicetilbud
- Åpent, interessant og fortsatt omgitt av natur.
- Like flott som det er i dag
- Nesten likt som nå
- Færre biler og renere luft, nytt fritidstilbud for unge på Hauketo, "forbud" mot bilkjøring av barn til skolene. Minst like mye grønne arealer som nå.
- Ikke så ulikt ...

- Flere møtesteder, flere butikker
- Et fullverdig sted for barn å vokse opp, med de samme tilbudene som jeg tok som en selvfølge på andre siden av byen.
- Sånn som i dag!
- Velværende og trygg
- Om 5 år ønsker jeg at alle som bor i søndre Nordstrand skal være stolt av å bo i denne bydelen
- Bedre (mer pålitelig) kollektivtilbud – spesielt vinterstid, tryggere rammer for unge å vokse opp. Mer forebyggende arbeid i forhold til kriminalitet (vold, våpen og narkotika).
- Levende og inkluderende.
- Bedre infrastruktur, flere handletilbud, tog som er til å stole på,
- Renere.
- Trygt, med bra rykte
- Byens beste kollektivtilbud
- Rent, mindre biltrafikk, gode kulturtilbud for barn og ungdom - og nær der de bor, gjerne på skolene.
- Stort sett som nå.
- Mer balansert befolkningssammensetning. Politikere som tar ansvar (ikke bare prat). Ryddigere på veier og fortau. Fravær av gjenger.
- Trygg for alle fra a-å
- Som nå
- Rolig
- Trygt og godt sted å vokse opp i
- Et sted det føles trygt å la barna ferdes og leke
- Ryddig område og vennlig miljø
- Fortsatt et godt sted å bo. Ikke for konsentrert bebyggelse, slik vi ser ved nybygging i Bispelua.
- Sysselsatte ungdom og voksne, beholde andelen etnisk norske
- Veldig kriminelt
- Trygt for alle
- Trygt for alle, bedre tilbud til de eldre
- Bjørnerud næringsfelt er gjort om til bruksområde, og Hauketo stasjonsområdet har omlag trafikk-bilde.
- Mer attraktivt å flytte til. Allerede tegn til utbedring av Hauketo stasjon, økt fokus på de gode sidene ved Søndre Nordstrand,
- Bedre sykkelveier, spesielt inn til Oslo.
- Freshere, mer sosial, positivt rykte

- Hyggelig, pent, høflig, levende, fargerikt
- Mindre søppel, mere felles møteplasser
- Litt tryggere, ikke så bråkete, og at foreldre tar ansvar for egne barn.
- Et tryggere sted, med skateområder.
- Et sted der hvor alle blir respektert. Flere som er motivert for skole.
- Trygt
- Et godt sted å vokse opp
- Varmt og vennlig slik det er. Ikke ta skogen og dyrelivet. Sett opp kommunale fuglematestasjoner om vinteren.
- Et område som blomstrer. Som har lagt varierende rykte bak seg og viser seg fra sin beste side
- Trygt for barn.
- Et trygt og fint sted for barn og unge og vokse opp, der de har mange fritidstilbud
- Et hyggelig trygt område som ikke blir fremstilt som et gettoområde der ingen etniske nordmenn bor
- Et fortsatt trygt og godt område med respekt mellom de ulike innbyggerne uavhengig av alder, kjønn, nasjonalitet og religion
- Et trygt og godt område for alle med gode oppvekstsvilkår for barn og unge, med et rikt kvalitets-tilbud av tjenester som kafeer og restauranter og et rikholdig kultur- og idrettstilbud
- Ikke mer utbygging og mer politi. Mindre bilkjøring.
- Trygt, et område med "fargerikt fellesskap", med flere kafeer/restauranter, med bedre rykte på seg.
- Preget av brain drain og preget av enda mer forfall
- Trygt, aktivt, inkluderende, variert.
- Et trygt område hvor jeg kan ta med (fremtidige) barn ut i til fots, uten å måtte reise inn til Oslo sentrum.
- Blir det enda populært
- Moderne, fint og normal som på vestkanten, ikke ghetto.
- Færre innvandrere eller med innvandrerbakgrunn
- Tryggere, mindre søppel på bakken. Det er MYE søppel i skogen og langs veien her. Tryggere for kvinner
- Bra. Ryddig og pent. Ungdom skal trives og ikke drive dank.
- Grønnere og flottere med mer blomster og benker/møteplasser, moderne tilbud til ungdom, Fritt for skyteepisoder
- Mere sosialt
- Trygt, mangfoldig, inkluderende. Og fortsatt med gode turmuligheter
- Grønt og ryddig
- Grønt, trygt, fredelig (lite helikoptertrafikk fra beredskapssenteret over Grønliåsen), flere og presise togavganger, bredere aktivitetstilbud til barn/unge, barneskole med godt omdømme, ikke mer enn 50% beboere med fremmedkulturell bakgrunn

- Fint med lekeplasser parker som er tilgjengelig for folk flest
- Mer levende enn nå
- Et flott sted å være i fra, uten å si til nye bekjentskap at det er veldig flott å bo der selv om alt det som skrives i avisene!
- Sosialt, full av møteplasser, et sted beboere føler seg hjemme
- Bedre. Litt flaut å si at man bor på Mortensrud. Senter syd er forøvrig en skam. Må få nytt senter a la Lambertseter senter, eller Stovner senter
- Flere tilbud til barn og unge, bibliotek, svømmehall, flerbrukshall, koselig kafé/spisested
- Mindre segregert og preg av kriminalitet
- Enda bedre enn det er nå. Fritidstilbud for barn. En bedre hall for idretten, rent parkområde
- Jeg vil at området ikke har blitt bygget like mye ut som ryktene sier, at vi har trygge sykkelveier og et bedre senter for alle. Flerbrukshall og ny Mortensrud skole, sykehjem med arbeidsplasser, bibliotek som er levende og full av folk, svømmehall + biblio
- Grønnere, mer velstelt, cafe, fortau og tryggere skolevei.
- Bra vedlikehold og rent. Rolig og med nordmenn i flertall
- Bedre
- At senteret er mer fristende å bruke og at vi har de møteplassene vi har behov for. Området har et godt omdømme.
- Siden jeg allerede har bestemt meg for å flytte har jeg ingen tanker om det
- Nytt sykehjem som ligger sentralt, ungdomsklubb, svømmehall, gode turveier, bibliotek
- Betydelig oppgradert i området rundt t-bane senter og idrettspark. Slik det er nå er det flaut å ta imot andre lag på grusbanen /den gamle kunstgressbanen på grunn av rot, søppel og uorden. Ønsker at det skal være en god ungdomsklubb og et flott bibliotek
- Tilgjengelig med tilbud fra det offentlige på mange plan.
- Fresht men kulturhus der bibliotek er med, hyggelige kafeer og et fint sted der vi kan ta en øl og kjøpe noe skikkelig mat
- Myldrende folkeliv- tilbud til alle lag / aldre av befolkningen
- Mindre trafikk i Mortensrudveien
- Bedre utendørs fasiliteter og flere møteplasser
- Mindre segregert, reinere og flere tilbud
- Roligere, med gode og varierte tilbud for ungdom
- Et trygt og godt sted å vokse opp
- Trygt for alle, mindre kriminalitet og færre ungdommer som havner utenfor
- Fortsatt grønt, sykkelvennlig, gåvennlig, ha bibliotek og en tverrkulturell/tverreligiøs møteplass med mulighet for aktiviteter og arrangementer
- et godt sted for folk av alle aldre
- Mortensrud skal ha et bedre rykte, vi skal ha en ny t-banestasjon, større senter, ny idrettshall, nytt bibliotek, flere fritidsklubber, lavterskel tilbud til barn og unge som trenger rådgivning og hjelp. Flere lekeplasser

- Har ikke spesielle tanker om det.
- Trygt og godt. Og kanskje litt flere nordmenn.
- Trygt, bedre rykte, færre innvandrere som henger i området.
- Fortsatt landlig med småhus og lavblokkbebyggelse
- Trygg, rent og flere idrett mulighetene.
- Et sted hvor ungdommer får aktiviteter
- Fredfull og forandret
- Et sted der alle trives og føler seg trygge
- Bedre integrering av nordmenn
- Mange aktiviteter til barn, unge og voksne
- Rene og pene veier, tennisbaner, svømmehall, bedre spiseplasser, et oppgradert aktivitetstilbud.
- Stort grøntareal.
- Bedre og tryggere
- Ha bibliotek, mange nye attraktive rekkehus med ressurssterke nyinnflyttere som deltar på foreldremøter, dugnader etc.
- For sent å gjøre noe med området her. Alt for mange leiligheter, blokker etc. som har blitt bygget. Skogen er nesten borte. Minoritetene har overtatt området i negativ forstand
- Som nå, med grøntarealer og et større utbygget sentrum med noen hyggelige kafeer (Mortensrud torg)
- Som nå, vedlikeholdt
- Forbedring for ungdommer. Mange fattige barn på Mortensrud. Må løftes inn i samfunnet.
- Må ikke få flere boliger. Vi trenger grøntareal også
- Mer livlig kulturelt
- Betre omtale enn i dag.
- Som det er nå, bare litt "ryddigere" og flere aktiviteter
- Som det er i dag.
- Vet ikke, men bør være bedre enn nå.
- Mer utviklet enn bare noen butikker og sentere. Tenker da hovedsakelig på Mortensrud. Resten av bydelen kjenner jeg ikke så godt.
- Aktivt og fredelig
- Et sted for familier med større barn
- Mer fritidsaktiviteter til barn og unge, svømmehall, bedre fritidsklubber mm.
- Kvitt det kriminelle miljøet og at de har fått en del tilbud til ungdommen.
- Vet ikke - håper det blir bedre for barn og unge

- Uten kriminalitet og økt trygget. VIL være med på å øke statusen til området. I dag er det nesten slik at man skjemmes over å si hvor man bor
- Et godt sted å vokse opp, med et fint omdømme
- Som nå, men med en lokalbefolkning som er stolt av området sitt. Opparbeidede grøntareal og aktivisert ungdom!
- Tryggere, mer aktiviteter. Et handelssenter som fungerer. Mer kafeer, kino, bibliotek, parker etc.
- Mortensrud = Montebello.
- Ungdommer som blir ivaretatt. Flere tilbud til barn, ungdommer og kvinner. Flere møtesteder (bibliotek, flerbrukshall (lokal flere målgrupper som kan bruke til flere tiltak)).
- Renere
- At det er skog her fremdeles!
- Kino, bibliotek, svømmebasseng og et flott sosialt møtested (frivilligsentral) med god tilbud for barn, unge, eldre og kvinner (inkluderende..)
- Trygt og pent
- Bedre utviklet enn i dag i de områdene jeg nevnte. Synes det er også mye fint her, som ikke bør endres som f.eks. naturen.
- Flere tilbud til unge og barn slik at gjeng-dannelser stopper
- En flerkulturell oase av resursmennesker fra hele verden
- Trygt og med en engasjert befolkning
- Ingen ungdomsgjenger, ett raskt og effektivt og pålitelig kollektivtilbud til sentrum, og selv om det allerede er for sent nå. Mer luftig bebyggelse og grøntareal det går an å oppholde seg på uten at det er ment for en spesifikk aktivitet
- Rolig og trygt, med gode møteplasser, f.eks. bibliotek og kafé på kveldstid
- Like fint som nå, gjerne litt mindre unge som bare "henger" på torget.
- Samme, kanskje flere boliger.
- Fritt for søppel, ingen huller i asfalten, mer synlig bydelsadministrasjon, et løft på Mortensrud senter.
- Kvitt rykter sitt.
- Om et år ønsker jeg at mye enkle og grunnleggende tiltak er i boks. 5 år er lenge da noen av planene på Mortensrud allerede er 20 år. Det stoppet opp her, nå må enkle grep gjøres fra det offentlig, nå er det deres tur, så fortsetter vi sammen.
- En god og trygg plass å bo i.
- Et trygt bomiljø for alle!
- Godt vedlikeholdt. Trivelig å gå rundt i området og føle seg trygg. Fine plasser/park(er) å besøke/benytt.
- Et sted hvor media ikke omtaler som et kriminelt miljø. Hva faen vet de om det? Bor de her? Nei.
- Det beste området
- Flere fritidsaktiviteter!! Og håper på at politiet lar unge gutter være i fred istedenfor å skrive ned navnet deres og ta bilde av dem for noe de ikke har gjort. Politiet har gjort det ofte.
- Trygt

- Godt fulgt opp av kommunen med tanke på vedlikehold av veier osv.
- Samme som nå
- Oppgradert og vedlikeholdt uteområde
- Som i dag
- Trygt og med aktiviteter
- Omtrent som nå
- Trygt og godt miljø for alle
- Ønsker at folk fra nedre bydeler kommer hit. At vi får et godt og bra tilbud for alle aldre
- Mere mangfoldig på alle områder
- Trygt å bo i.
- Fortsatt landlig med småhus og lavblokkbebyggelse
- Bedre med tilbud for barn & unge
- Et fortsatt ryddig og rolig område.
- Fortsatt hyggelig og trygt, med gode og forebyggende tilbud for ungdom
- Sjøppelfritt! Grønne plener. Like fasader på husene og rundt
- Flere steder barn og unge kan være sammen – også innendørs. Flere voksne på jobb i området (politi, barnevern, sosialarbeidere)
- Trygt for ungdommer, fler som fullfører utdanning og mangfoldig på rett måte
- At de som faller utenfor skal bli integrert i skole, arbeidsliv og nærmiljø. At det ikke bygges for tett med boliger – friområder er viktige. At det kommer en god idrettshall og idrettsanlegg
- Mer familievennlig, barnevennlig trygt og godt
- Trygt og godt, la det være igjen større grønne lunger!
- Flere nordmenn, ikke massiv utbygging og store blokker. Dette vil gjøre stedet mer stigmatisert og gi et gettostempel. Jeg vil at det opprettes en politipost som viser synlig politi. Ønsker mer aktivisering av beboerne i nærområdet.
- Et godt bomiljø med nærhet til butikker, spisesteder og andre møteplasser
- Om mulig enda hyggeligere enn nå.
- Rolig, men med aktivitetstilbud for unge og eldre
- Bedre rustet til å tilby fritidstilbud til barn og ungdom
- Mye som i dag, men mer tilrettelagt for barn og unge.
- Gode turstier som binder området sammen. Flere tilbud som bibliotek på butikkssenteret.
- Rent, færre kriminelle, Mange alkoholikere på butikken som sikkert kunne trengt bedre oppfølging etc.
- Mer eller mindre sånn det er i dag

- Mer aktivt
- vi får se:-)
- Urbant og trygt
- Flere blokker.
- Sånn som nå, men med bedre tilbud for barn og ungdom.
- Mer levende, med et bedre kultur-/aktivitetstilbud og flere møtesteder
- Trygt, rolig, naturnært, med grøntarealer og kvalitetsarkitektur, med gode uteplasser og innetilbud for både barn, ungdom, voksne og gamle.

Referanser

- Aarland, K., Osland, L., & Gjestland, A. (2017). Do area-based intervention programs affect house prices? A quasi-experimental approach. *Journal of Housing Economics*, 37, 67-83.
- Alexander, J. C. (2013). Struggling over the mode of incorporation: backlash against multiculturalism in Europe. *Ethnic and Racial Studies*, 36(4), 531-556
- Ander, H. E. (2017). *Et ubehagelig mangfold? En studie av mangfold og inkludering som idealer for Olafiagangen som offentlig rom*. Masterprosjekt i samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.
- Andersen, B. (2001a). Making Territory in Urban America: New Urbanism and Kentlands *Hovedfagsstudentenes Årbok* (s. 89-107). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Andersen, B. (2001b). *The Quest for Community: A Study of Kentlands*. (Cand polit. sosialantropologi), Oslo: Universitetet i Oslo.
- Andersen, B. (2008). Eksklusive fellesskap: Et kritisk blikk på nyurbanismen i lys av Kentlands, USA. *FORMakademisk*, 1(1), 58-69.
- Andersen, B. (2009). Evaluering av URO: et kriminalitetsforebyggende prosjekt i regi av Oslo røde kors (Rapport nr. 15). Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Andersen, B. (2012). Oslo gettoiseres. I S. Indregard (red.), *Motgift*. Akademisk respons på den nye høyreekstremismen (s. 172-186). Oslo: Flamme forlag & Forlaget Manifest.
- Andersen, B. (2014). Westbound and Eastbound. Managing Sameness and the Making of Separations in Oslo. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Andersen, B. (2018). Østkanten tar til gatene. Marginalitet og banalitet i Oslo. I S. Seim & S. Oddrun (red.), *Barn og ung. By, sted og sosiomaterialitet* (s. 75-93). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. Tilgjengelig fra: <https://press.nordicopenaccess.no/index.php/noasp/catalog/book/34>
- Andersen, B. (under utgivelse). *Forskning på flyttemotiver og flyttemønstre: En kunnskapsoversikt*. HiOA-rapport. Høgskolen i Oslo og Akershus. Oslo.
- Andersen, B., & Ander, H. E. (2018). Oslos byrom som arenaer for kos, konflikt og kommers. *Plan*, 50(2), 34-41.
- Andersen, B., Brattbakk, I., & Dalseide, A. M. (2017). Tøyenliv og Vinderenliv: Likheter og ulikheter i en segregert by. I J. Ljunggren (red.), *Oslo - ulikhetenes by* (s. 189-208). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Andersen, B., Brattbakk, I., Dalseide, A. M., Mæhle, Y. M., & Ruud, M. E. (2018). Hverdagsstedet Vestli. Sosiokulturell stedsanalyse av Vestli i Bydel Stovner. AFI rapport 01. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Andersen, B., & Røe, P. G. (2017a). Arkitektur og sosial ulikhet i Oslo. I J. Ljunggren (red.), *Oslo – ulikhetenes by* (s. 325-337). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Andersen, B., & Røe, P. G. (2017a). Arkitekturpolitikk for sosialt bærekraftig byutvikling. I J. Askim, K. Kolltveit, & P. G. Røe (red.), *En smartere stat. Veier til bedre politikk og styring* (s. 89-104). Oslo: Universitetsforlaget.
- Andersen, B. & Røe, P. G. (2017b). The social context and politics of large scale urban architecture: Investigating the design of Barcode, Oslo. *European Urban and Regional Studies* 24(3): 304-317.
- Andersen, B., Røe, P. G., & Sæter, O. (2015). Trust and distrust in Oslo: Examining the relationship

- between the ideals of urban policy and (re)actions and ideals of citizens. I E. Righard, M. Johansson, & T. Salonen (red.), *Social Transformations in Scandinavian Cities: Nordic Perspectives on Urban Marginalisation and Social Sustainability* (s. 107-123). Lund: Nordic Academic Press.
- Andersen, B., & Skrede, J. (2017). Planning for a Sustainable Oslo: The Challenge of Turning Urban Theory into Practice. *Local Environment. The International Journal of Justice and Sustainability*, 22(5), 581-594.
- Anderson, B. (1983). *Imagined communities. Reflections on the origin and spread of nationalism* (Revidert utgave). London: Verso.
- Andrews, K. T. (2002). Movement-Countermovement Dynamics and the Emergence of New Institutions: The Case of "White Flight" Schools in Mississippi. *Social Forces*, 80(3), 911-936.
- Askim, J., Kolltveit, K., & Røe, P. G. (2017). Veier til bedre politikk og styring. I J. Askim, K. Kolltveit, & P. G. Røe (red.), *En smartere stat. Veier til bedre politikk og styring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Blom, S. (2002). Innvandrernes bosettingsmønster i Oslo. *Sosiale og økonomiske studier*, nr. 107. Oslo: SSB.
- Bratsberg, B., Raaum, O., & Røed, K. (2007). Opp og ned: Yrkesaktivitet og trygd over livsløpet for tidlige arbeidsinnvandrere i Norge. I IMDi (red.), *Integregeringskart 2007: Arbeidsinnvandring - en kunnskapsstatus* (s. 12-17). Oslo: IMDi.^{[1][SEP]}
- Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2012). Educating Children of Immigrants: Closing the Gap in Norwegian Schools. *Nordic Economic Policy Review* 3(1):211–51.^{[1][SEP]}
- Brattbakk, I. (2014). Block, neighbourhood or district? The importance of geographical scale for area effects on educational attainment. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 96(2), 109-125.
- Brattbakk, I. & Andersen, B. (2017). Oppvekststedets betydning for barn og unge – Nabolaget som ressurs og utfordring. AFI Rapport 02:2017. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Brattbakk, I. & Andersen, B. (2018). Barn og unge på Grønland og Tøyen – trange innerom og risikable uterom. *Oslospeilet*, 28(2), 12-23.
- Brattbakk I., Andersen, B., Hagen, A. L., Ruud, M. E., Ander, H. E., Breistrand, H., . . . Dalseide, A. M. (2017). På sporet av det nye Grønland. Sosiokulturell stedsanalyse av Grønland i Bydel Gamle Oslo. AFI Rapport 04:2017. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Brattbakk, I., Hagen, A. L., Rosten, M. G., Sæter, O., Osuldsen, J., Andersen, B., . . . Bratseth, K. (2015). Hva nå, Tøyen? Sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen i Bydel Gamle Oslo. AFI Rapport 8:2015. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Brattbakk, I., Nyhus, O. H., Andersen, B., Reichborn-Kjennerud, K., & Iversen, J. M. W. (2016/17). Storbyfaktoren - Storbyenes særlige sosiale og økonomiske utfordringer. AFI rapport 13:2016.
- Brattbakk, I., & Wessel, T. (2012). Long-term Neighbourhood Effects on Education, Income and Employment among Adolescents in Oslo. *Urban Studies*, 50(2), 391-406.
doi:10.1177/0042098012448548
- Brattbakk, I., & Wessel, T. (2017). Nabolagets effekt: Hva er problematisk med geografisk ulikhet? . I J. Ljunggren (red.), *Oslo - ulikhetenes by* (s. 337-358). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Breistrand, H. (2018). Kartlegging av støtteordninger knyttet til deltakelse i fritidsaktiviteter. AFI-notat 2018. Oslo. Arbeidsforskningsinstituttet.
- Bydel Søndre Nordstrand. (2018). Konkurransgrunnlag. Stedsanalyse Bjørnerud. Oslo: Oslo kommune.

- Clark, W. A. V. (1987). School desegregation and white flight: A reexamination and case study. *Social Science Research*, 16(3), 211-228
- Clotfelter, C. T. (1976). School Desegregation, "Tipping," and Private School Enrollment. *The Journal of Human Resources*, 11(1), 28-50.
- Drange, N. D., & Telle, K. (2018). Universal child care and inequality of opportunity. Descriptive findings from Norway. Oslo: Statistics Norway, Research Department.
- Eriksen, I. M., & Frøyland, L. R. (2017). Levende drabantbyer: Ungdoms deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i flerkulturelle lokalsamfunn. Rapport. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Erstad, I. (2018). How Deep into Their Lives Can We Really Go? Diverse Populations, Professionals, and Contested Egalitarianisms in an Institutional Setting. I S. Bendixsen, M. B. Bringslid, & H. Vike (red.), *Egalitarianism in Scandinavia: Historical and Contemporary Perspectives* (s. 201-221). Cham: Springer International Publishing.
- Fekjær, S.N. og Birkelund, G.E. (2009), Does the ethnic composition of upper secondary schools influence educational achievement and attainment? A multilevel analysis of the Norwegian case. *European Sociological Review*. 2007, 23, 309–323.
- Finnvold, J. E., & Ugreninov, E. (2018). Refugees' admission to mental health institutions in Norway: Is there an ethnic density effect? *Social Science & Medicine*, 209, 43-50.
- Fischer, C. S. (1982). *To Dwell Among Friends: Personal networks in town and city*. Chicago: University of Chicago Press.
- Friberg, J. H. (2016). Assimilering på norsk. Sosial mobilitet og kulturell tilpasning blant ungdom med innvandrerbakgrunn. Fafo-rapport. Oslo: Fafo
- Friberg, J. H. (2017, 13. november). Dårlig utsikt fra skyttergravene. *Meninger*. Aftenposten (s. 12-13)
- Gabrielsen, G. V. (2014). Groruddalen; Oslos vakreste verkebyll? Problemrepresentasjoner og stedsforståelser i Groruddalssatsingen. (Phd), Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo.
- Gibson, J. J. (1986). *The Ecological Approach to Visual Perception*. New York: Psychological Press.
- Hagen, A. L., Andersen, B., Brattbakk, I., Dahlgren, K., Ascher, B. E., & Kolle, E. (2016). Ung & ute. En studie av ungdom og unge voksnes bruk av uterom. AFI rapport 6:2016. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Hamnett, C. (2005). *Unequal City: London in the Global Arena*. London: Routledge.
- Hardoy, I., Mastekaasa, A., & Schøne, P. (2017). Immigrant concentration and student outcomes in upper secondary schools: Norwegian evidence. *European Societies*, 1-21. doi:10.1080/14616696.2017.1402120
- Harris, R., & Lewis, R. (2001). THE GEOGRAPHY OF NORTH AMERICAN CITIES AND SUBURBS, 1900-1950. A New Synthesis. *Journal of Urban History*, 27(3), 262-292.
- Haus, M., & Erling Klausen, J. (2011). Urban Leadership and Community Involvement: Ingredients for Good Governance? *Urban Affairs Review*, 47(2), 256-279
- Hermansen, A.S. og Birkelund, G.E. (2015). The Impact of Immigrant Classmates on Educational Outcomes. *Social Forces* (2015). doi: 10.1093/sf/sov073
- Hernes, G. (2010). Gull av gråstein. Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring. Fafo-rapport. Oslo: Fafo.
- Ihlebak, C., Aamodt, G., Aradi, R., Claussen, B., & Halvorsen, T. K. (2017). Association between urban green space and self-reported lifestyle-related disorders in Oslo, Norway. *Scandinavian Journal of Public Health*. doi:10.1177/1403494817730998

- Jacobsen, J. B. (2018, 16. mars). Jakten på den norske ghettoen. *Ukeavisen Ledelse*, nr. 11, s. 28-30.
- Jon, N. (2017). Maskulinitetsperspektiv på kriminologiens kjerneområder: Kontroll, ofre og kriminalitet. *Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 104(2), 181-201.
- Kindt, M. T., & Hegna, K. (2017). Innvandrerdriv på Oslos østkant. Aspirasjoner om høyere utdanning blant yrkesfagelever og elitestudenter med innvandrerbakgrunn i Oslo. I J. Ljunggren (red.), *Oslo - ulikhetenes by* (s. 277 - 292). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Kripes. (2015). TRENDRAPPORT 2016. ORGANISERT OG ANNEN ALVORLIG KRIMINALITET I NORGE. Oslo: Politiet.
- Kvamme, A. J. (2013). Barnefamiliers bostedsvalg i bydel Grorud: norsk likhetstankegang som premiss i flerkulturelle skoler og barnehager. (Masteroppgave). Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Larsson, P. (2008). "Narkotikaen er fattig manns arbeidsgiver": Organisert kriminalitet som økonomisk aktivitet. *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskap*, 95(1), 39-51.
- Larsson, P., Hennum, R. & Strandbakken, A. (2002). Kronikk Norge 1999-2001. *Nordisk tidsskrift for kriminalitetsvidenskap*. 53-58
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Blackwell.
- Leirvik, M. S. (2014). Mer enn klasse: betydningen av "etnisk kapital" og "subkulturell kapital" for utdanningsatferd blant etterkommere av innvandrere. (Phd), Universitetet i Oslo.
- Lidén, H. & Sandbæk, M. L. (2009). Ungdomsgjenger – en kunnskapsstatus. (Rapport 2009:08). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Ljunggren, J. (red.) (2017). *Oslo – ulikhetenes by*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ljunggren, J., & Andersen, P. L. (2017). Vestkant og østkant, eller nye skillelinjer? Bostedssegregasjon blant Oslo-ungdom mellom 2003 og 2012. I J. Ljunggren (red.), *Oslo - ulikhetenes by* (s. 57-80). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ljunggren, J., Toft, M., & Flemmen, M. (2017). Geografiske classeskiller. Fordelingen av goder og byrder mellom Oslos bydeler. I J. Ljunggren (red), *Oslo – ulikhetenes by* (s. 359-376). Cappelen Damm Akademisk.
- Lord, J. D. (1975). School Busing and White Abandonment of Public Schools. *Southeastern Geographer*, 15(2), 81-92
- Low, S. M., Taplin, D., & Scheld, S. (2005). *Rethinking Urban Parks: Public Space and Cultural Diversity*. Austin: The University of Texas Press.
- Markussen, S. (2018). Alt kan ikke repareres. *Kronikk. Dagens Næringsliv*. 22. juni, s. 4.
- Næss, E. (1999). Vold er ære, kriminalitet er penger: «K-gjengen om seg selv». Oslo: KRÅD
- Oslo kommune. (2017). Planprogram for Mortensrud. Forslag til politisk behandling 22. juni 2017. Oslo: Plan- og bygningsetaten, avdeling for byutvikling. Oslo kommune
- Oslo kommune. (2018). Vår by. Vår framtid. Kommuneplan 2018. (Samfunnsdel med byutviklingsstrategi. Byrådets forslag juni 2018). Oslo kommune: Byrådet.
- Oslo politidistrikt. (2017). Kriminaliteten i Oslo. Statistikk over anmeldelser i 2016. Januar. Oslo: Politiet.
- Oslo politidistrikt. (2018). Barne- og ungdomskriminalitet i Oslo. Rapport basert på data fra 2017. Oslo: Politiet.
- Peters, K. (2010). Being Together in Urban Parks: Connecting Public Space, Leisure, and Diversity. *Leisure Sciences*, 32(5), 418-433

- Proba samfunnsanalyse. (2017). Evaluering av forsøk med gratis deltidsplass i AKS. Rapport 2017: 10. Oslo: Proba samfunnsanalyse
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Reegård, K. & Rogstad, J. (2016). *De frafalne. Om frafall i videregående opplæring – hvem er de, hva vil de og hva kan gjøres?* Oslo: Gyldendal Akademisk
- Ringholm, T., Nyseth, T., & Hanssen, G. S. (2018). The research-based knowledge on citizen participation in Norwegian municipal planning. *European Journal of Spatial Development*, 67, 1-20
- Robbins, E. (2005). *Et nabolag uten naboskap: Virkningene av fornyelsen på Grünerløkka*. I J. Aspen (red.), *By og byliv i endring: studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Ron, J., Kelvyn, J., David, M., & Dewi, O. (2016). Macro-scale stability with micro-scale diversity: modelling changing ethnic minority residential segregation – London 2001–2011. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 41(4), 389-402
- Rosten, M. G. (2017). Territoriell stigmatisering og gutter som «leker getto» i Groruddalen. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(01), 53-70
- Ruud, M. E., Andersen, B., Brattbakk, I., Breistrand, H., Nygaard, M. O. & Vestby, G. M. (2018). *Utfordringer og mulighetsrom. Oppstartsanalyse for områdeløft på Romsås og Grorud*. NIBR-rapport 2018:4. Oslo: NIBR.
- Ruud, M.E. & Vestby, G.M. (2017a). *Områdeløft Trosterud og Haugerud. Nullpunktsanalyse for måling av effekter*. NIBR-rapport 2017:18. Oslo: NIBR.
- Ruud, M.E. & Vestby, G.M. (2017b). *Lindeberg som bosted – seks år med områdeløft*. NIBR-rapport 2017:19. Oslo: NIBR.
- Ruud, M.E. & Vestby, G.M. (2018). *Oslo Sør-satsingen 2007-2017. Styringsmodell og arbeidsmetoder*. NIBR-rapport 2018:9. Oslo: NIBR.
- Ruud, M. E., Vestby, G. M., Brattbakk, I., & Andersen, B. (2016). *Områdeløft Ammerud: Trivsel og trygghet på spill*. NIBR-rapport 2016:21. Oslo: NIBR.
- Røvik, A. (2018). *Å bo på Bygdøy – En kvalitativ studie av flyttemotiver og stedstilhørighet*. (Masteroppgave), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Sandberg, S. & Pedersen, W. (2006). *Gatekapital*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schiefloe, P. M. (2015). *Sosiale landskap og sosial kapital: Nettverk og nettverksforskning* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sharkey, P. (2013). *Stuck in Place. Urban Neighborhoods and the End of Progress Toward Racial Equality*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Skjeggstad, H. (2018, 16. august). *Skolens ubarmhjertige motorvei*. Aftenposten, s. 3.
- Skjørten, K., Bjørge, T. & Olaussen, L. P. (1999). *Forskning om vold*. (Området for kultur og samfunn) Oslo: Norges forskningsråd.
- Small, M. L. (2004). *Villa Victoria: The Transformation of Social Capital in a Boston Barrio*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Small, M. L. (2009). 'How many cases do I need?'. *Ethnography*, 10(1), 5-38.
- Steen, A., Ellingsen, D., Nygaard, M. (2018). *Norsk arbeidsliv 2018. Innenfor eller utenfor arbeidslivet – et spørsmål om grader*. AFI-rapport. Oslo: AFI

- Sørvoll, J., & Aarset, M. F. (2015). Vanskeligstilte på det norske boligmarkedet. En Kunnskapsoversik. NOVA-rapport 12. NOVA: Oslo
- Thrana, H. M. (2016). Ungdommenes forklaringer på hvorfor de ikke fullfører videregående opplæring. I K. Reegård & J. Rogstad (red.). *De frafalne. Om frafall i videregående opplæring – hvem er de, hva vil de og hva kan gjøres?* (s. 89-111). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Toft, M., & Ljunggren, J. (2016). Geographies of class advantage: The influence of adolescent neighbourhoods in Oslo. *Urban Studies*, 53(14), 2939-2955.
- Tolstad, I. M., Hagen, A. L., & Andersen, B. (2017). The Amplifier Effect: Oslo Youth Co-creating Urban Spaces of (Be)longing. I S. Bastien & H. B. Holmarsdottir (red.), *Youth as Architects of Social Change: Global Efforts to Advance Youth-Driven Innovation* (s. 215-242). Cham: Springer International Publishing.
- Tronstad, K., Bask, M., Nygaard, M. (2018). Accumulation of welfare problems among immigrants in Norway. NIBR-rapport 2018:8. Oslo: NIBR
- van Gent, W., Hochstenbach, C., & Uitermark, J. (2017). Exclusion as urban policy: The Dutch 'Act on Extraordinary Measures for Urban Problems'. *Urban Studies*, doi:10.1177/0042098017717214
- Vista Analyse. (2015). En komparativ vurdering av statlig-kommunalt samarbeid i tre områdesatsinger. Rapport 2015/18. Oslo: Vista Analyse AS
- Wessel, T. (2000). Social Polarisation and Socioeconomic Segregation in a Welfare State: The Case of Oslo. *Urban Studies*, 37(11), 1947-1967.
- Wessel, T., Turner, L. M., & Nordvik, V. (2018). Population dynamics and ethnic geographies in Oslo: the impact of migration and natural demographic change on ethnic composition and segregation. *Journal of Housing and the Built Environment*. doi:10.1007/s10901-017-9589-7
- Wiggen, K. S., Dzamarija, M. T., Thorsdalen, B., & Østby, L. (2015). Innvandreres demografi og levekår i Groruddalen, Søndre Nordstrand, Gamle Oslo og Grünerløkka. Oslo: SSB.
- Wilson, J. Q., & Kelling, G. L. (1982, mars). Broken Windows. *The Atlantic*.

Arbeidsforskningsinstituttet er et
tverrfaglig arbeidslivsforskningsinstitutt.

Sentrale forskningstema er:

- ♦ Inkluderende arbeidsliv
- ♦ Utsatte grupper i arbeidslivet
- ♦ Konflikthåndtering og medvirkning
- ♦ Sykefravær og helse
- ♦ Innovasjon
- ♦ Organisasjonsutvikling
- ♦ Velferdsforskning
- ♦ Bedriftsutvikling
- ♦ Arbeidsmiljø

Publikasjoner kan lastes ned fra AFIs hjemmeside.
Ved større opptrykk, ta kontakt med AFI.

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet – storbyuniversitetet

Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
Telefon 23 36 92 00
www.afi.no